



DEPARTAMENTUL PENTRU
ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Această revistă a fost tipărită cu sprijinul **Departamentului pentru Români de Pretutindeni**
(www.dprp.gov.ro/web/)

I revistă de cultură LITTERA NOVA



Conținutul acestei reviste nu reprezintă poziția oficială a Departamentului pentru Români de Pretutindeni



ANUL I, NR. 1, 2023, PARLA, MADRID
www.litteranova.es

LITTERA NOVA



**Revistă de cultură, cu apariție trimestrială.
Anul I, nr. 1, ianuarie-martie 2023**

www.litteranova.es
litteranova1@gmail.com

Director fondator și coordonator: Eugen BARZ
Redactor-șef: Daniela ȘONTICĂ
Redactor: Felix NICOLAU
Tehnoredactare: Cezar BACIU

Consiliu consultativ:
Adrian POPESCU, Adrian ALUI GHEORGHE, Lucian VASILIU

Adresa: Calle Sancha Barca, no. 1, 1B
Loc. Parla – Madrid
Cod 28981
España

Revista LITTERA NOVA promovează diversitatea de opinii;
responsabilitatea afirmațiilor cuprinse în paginile sale
aparține exclusiv autorilor articolelor.

Revista LITTERA NOVA respectă grafia autorilor.

Revista își rezervă dreptul de a selecta colaboratorii
și materialele primite spre publicare.

Editor: Eugen Barz

Depósito Legal:
M-6839-2023
ISSN: 2952-430X

revistă de cultură
LITTERA NOVA

ANUL I, NR. 1, IANUARIE-MARTIE 2023

SUMAR

Eugen BARZ3	Daniela ȘONTICĂ65
Încă o revistă?	Lilian THEIL – viața în alegorii brodate
Adrian POPESCU6	Corina OPROAE67
Poeme	Virgil MAZILESCU: Poeme – bilingv
K.V. TWAIN8	Leo BUTNARU72
Mihai Eminescu	Din poezia avangardei ruse:
Felix NICOLAU10	Serghei BUDANȚEV
Semnificația poemului <i>Luceafărul</i>	Eugen BARZ, Paula COVALSCHI76
Ovidiu PECICAN12	Luis SEPÚLVEDA. Poeme
Eminescu. Fragment de cronologie epistolară	Ștefan DAMIAN, Bruno ROMBI79
Carmelia LEONTE14	Lucian BLAGA – bilingv
Sfântul Ioan al Crucii: Noaptea mistică	Virgil MIHAIU83
Lucian VASILIU17	Flamenco Jazz – câteva reminiscențe
Poeme	Șerban TOMȘA86
Leo BUTNARU19	O vizită la 1925
Limba maternă este patria scriitorului?	Dragoș Cosmin POPA91
Andrea H. HEDEȘ21	Timp irecuperabil
Patria mea	Adrian ȚION94
Laura DRAGOMIR23	La o cafea cu poezia
Virgil Mihaiu – sub fascinația lui	Gabrielle DANOUX96
F. Scott Fitzgerald	Muriel AUGRY – Poeme
Adrian ALUI GHEORGHE27	Mircea BÂRSILĂ99
Ioan Alexandru și Calinic Argeșeanul.	Un mare scriitor: Dumitru Radu POPESCU
O întâlnire mirabilă: poetul și monahul	Mircea MOȚ102
Gabrielle DANOUX32	Bătrânul dascăl și halatul său vechi
Ion PILLAT – bilingv	Marin MĂLAICU-HONDRARI105
Pavel ȘUȘARĂ37	Pablo García CASADO – Poeme
Lecția de anatomie și cursul scurt de istorie	Nicoleta CRĂETE107
a sculpturii	Gellu NAUM – bilingv
Ștefan MITROI41	Nicolae CORLAT113
Cântecul cucului	Poeme
Ioan-Pavel AZAP44	Dumitru Augustin DOMAN115
Fotograme din istoria filmului românesc (I).	Nu-mi vând rădăcinile
O introducere	Viorel MUREȘAN117
Raluca FARAON46	Poeme
A muri din dragoste de viață	Carmen DOMINTE119
Petre Ioan CREȚU48	Norul din pantofi
Poeme	I.C. LIȚĂ121
Iulia NICOLAU-CREȚU52	Teatru mut cu bărbat și femeie
Poezii	Marius DOBRIN122
Ioan HOLBAN55	Toate drumurile duc la Roma. Adică la teatru
Umbra lui Paul CELAN. La Chișinău	Andrei MĂJERI126
Nicoleta CRĂETE57	Costumul: o extensie a <i>jocului de rol</i>
David WHYTE – Poeme	Pavel ȘUȘARĂ129
Eugen BARZ, Mihaela VECHIU60	Mesagerul lui Ulisse
Carlos d'ORS – Poeme	Ildiko ȘERBAN133
Adrian LESENCIUC62	Castana
Porumbăștii și Brașovul (I)	Cristian MUNTEAN139
	Dialogul ca exercițiu spiritual

Acest număr al revistei este ilustrat cu fotografii de Paul SILADI
Coperta: Decebal Iuliu GOREA



Eugen BARZ

Încă o revistă?

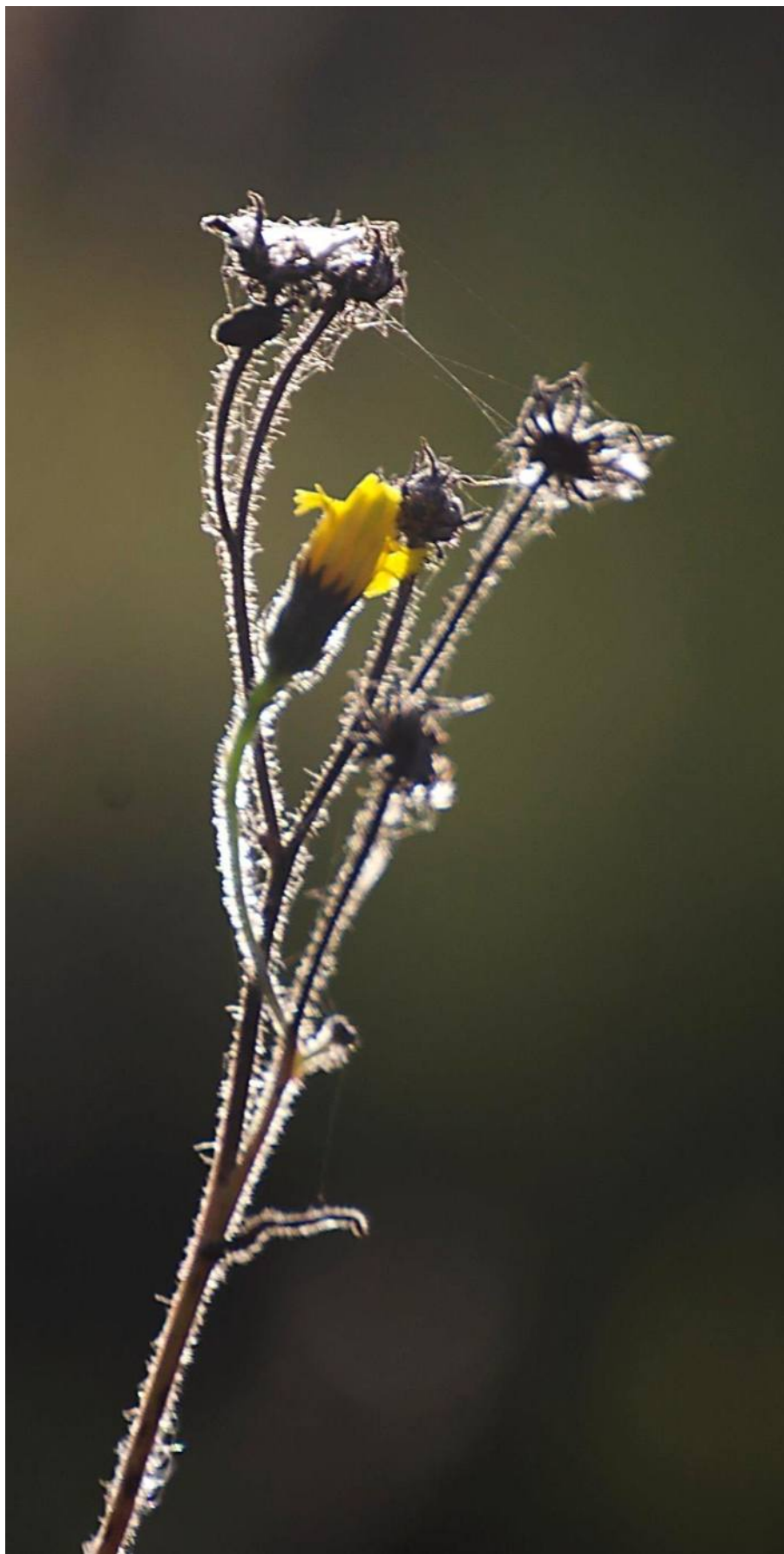


EDITORIAL

Pe la începutul anului 2022, Ovidiu Pecican, directorul Revistei „Steaua”, mă îndemna să editez o revistă culturală la Madrid și văzându-mă că ezit pe motiv că ar fi destule reviste, mucalit cum îl știm, m-a întrebat scurt: Padre, știi de câte reviste de cultură e nevoie? Și fără să fi apucat să bâigui două cuvinte, a răspuns tot el: de toate cele câte sunt până acum și de cea pe care o vei publica tu... În momentul acela, am gândit că e vorba de o glumă, apoi că e o provocare, iar provocarea am pus-o la inimă și iată sub ochii noștri a răsărit revista pe care Peco, așa cum îl alintă prietenii, o prorocea și căreia, împreună cu scriitoarea Daniela Șontică, i-am pus numele: **Littera nova**.

De-a lungul anilor, în Occidentul european dar și pe alte continente, mulți români au editat reviste care răspundeau nevoilor culturale sau politice ale celor care erau departe de țară. Amintim aici doar câteva: revista „Luceafărul”, editată la Paris (1948-1949), din inițiativa și cu contribuția financiară a generalului Nicolae Rădescu, condusă de Mircea Eliade și avându-l secretar de redacție pe Virgil Ierunca. Apoi la începutul anului 1949, la Roma, se tipărea revista de cultură creștină „Suflet românesc”, coordonată de Gheorghe Cosma, iar doi ani mai târziu, la Buenos Aires, românii publicau „Cuget românesc” cu scopul „răspândirii culturii și literaturii române în Brazilia și în alte țări”. Tot atunci apărea revista „Vatra”, subintitulată „Foaie românească de opinie și informație”, publicație coordonată de Petre Vălimăreanu. La New York, apărea ziarul „Românul”, organ de presă al Asociației Românilor Liberi din Statele Unite

ale Americii (ulterior al Ligii Românilor Liberi), fondat de generalul Nicolae Rădescu. În Buenos Aires, în 1953, vede lumina tiparului „Curierul creștin”, avându-i printre colaboratori pe principesa Ileana, Vintilă Horia, Theodor Scorțescu, Ion Dan, Gheorghe Rusu. Peste un an, la Paris, din inițiativa lui L. M. Arcade (Leonid Mămăligă), se constituia Cenaclul Literar Român, avându-l ca președinte de onoare pe Mircea Eliade, textele citite în reuniunile literare desfășurate ulterior în casa lui Arcade, din Neuilly-sur-Seine, au fost în bună parte publicate în „Caielele inorogului”. La Ciudad de Mexico se tipărește în 1963 primul număr al revistei literare „Drum”, avându-i printre susținători pe Nicolae Petra, Nicolae Novac, Nicolae Cârjă. La Paris românii scoteau noua revistă „Ființa românească”, al cărei comitet de redacție era format din Mircea Eliade, Vintilă Horia, Virgil Veniamin. Poetul și prozatorul Ștefan Baciuc a înființat în Hawaii, unde trăia cu soția sa, poeta Mira Simian, revista „Mele” (1965), la care colaborau scriitori români de pretutindeni. În 1969, la Paris, Virgil Ierunca, împreună cu Nicolae Petra și Aurel Răuță, tipărește revista literară „Limite”. Nucleul intelectualilor din Franța editează, începând cu 1973, și revista de literatură „Ethos”. Asociația Scriitorilor Israelieni de Limbă Română din Tel Aviv a editat vreme de zece ani (1975-1985) publicația „Izvoare”. La Hamilton, în Canada, ziarul „Cuvântul românesc” a apărut lunar în acea perioadă, sub conducerea lui George Bălașu. O publicație românească celebră în exil s-a tipărit începând cu 1978 la München: ziarul „Curentul”, serie nouă, dorindu-se



o continuare a cotidianului cu același nume condus de Pamfil Șeicaru, la București, din 1928 până în 1944. Publicația a apărut lunar până în 1992. Dorin Tudoran a editat în Philadelphia, Statele Unite, revista „Agora”, la care au colaborat: Paul Goma, Vladimir Tismăneanu, Mihai Botez, Mihnea Berindei, Victor Frunză. Revista apărea cu doi ani înainte de căderea comunismului în România. Tot Virgil Ierunca a fondat revistele „Caiete de dor” (1951-1957), „Ființă românească” (1963-1968), „Ethos” (care apare din anul 1973), iar lista poate continua.

Nu vom uita de revista „Destin”, o revistă de cultură românească publicată la Madrid, în Spania, în perioada 1951-1972 de către români aflați în exil. Revista l-a avut ca director de-a lungul întregii sale existențe pe George Uscătescu. Publicația a apărut sub formă de caiete, având o apariție neîntreruptă timp de 20 de ani. Coperta caietelor era de culoare roșie, în timp ce titlul revistei era de culoare galbenă, cele două culori regăsindu-se pe steagul Spaniei. Revista era subintitulată „Revistă de cultură românească” și reunea, sub conducerea lui George Uscătescu, un grup de scriitori, care creștea de la un număr la altul al revistei. Aici au publicat personalități din diferite domenii,

oameni de știință, critici literari, scriitori, nu numai din exilul spaniol, ci din întreaga lume: Grigore Cugler, N.I. Herescu, Alexandru Ciorănescu, Aurel Răuță, Paul Miron, Virgil Ierunca, Ștefan Lupașcu, Alexandru Busuioceanu, Monica Lovinescu, Basil Munteanu, Pamfil Șeicaru, Nicu Caranica, Ștefan Baciuc, Horia Stamatu, Vintilă Horia, Mircea Eliade etc.

Actualmente, există reviste culturale în Europa și America în Orient sau în Australia, dar nu voi stăruia asupra lor, deoarece sunt cunoscute și nu vreau să abuzez de răbdarea dumneavoastră. De aceea mă voi referi acum la această revistă de cultură – **Littera nova** – care se află la prima apariție. De la bun început, fac precizarea că revista va fi publicată în spațiul on-line, dar voi edita – număr de număr – pentru protocol și pentru colaboratorii noștri, în jur de 100-150 de exemplare în formă tipărită. Pentru început, cheltuielile de tipărire le voi suporta eu însumi, iar mai târziu, nădăjduiesc în sprijinul Departamentului Românilor de pretutindeni, de pe lângă Guvernul României.

După cum bine se știe, în Occidentul european, precum și pe celelalte continente, trăiesc câteva milioane de români care au pornit în căutarea unui loc de muncă. Majoritatea celor plecați, și nu mă refer numai la spațiul iberic, unde locuiesc și unde apare revista noastră, sunt muncitori care au lăsat o amprentă serioasă asupra economiei țărilor respective, prin hărnicia lor atât de apreciată și prin puterea de acomodare de care au dat dovadă. În afară de aceștia, tot mai mulți tineri din România s-au înscris la diferite universități, chiar la licee din străinătate. Odată cu criza din 2008-2012, mulți români s-au întors în țară, iar aici au rămas cei care au apucat să-și facă un rost, precum și cei care au copii mari care urmează cursurile diferitelor școli ori și-au găsit la rândul lor un loc de muncă. Paginile acestei reviste se adresează românilor care lucrează sau studiază în Europa sau în alte părți ale lumii, care iubesc cultura română și universală. De asemenea, ne adresăm celor care locuiesc în Occident și creează: poeți, prozatori, artiști plastici,

interpreți muzicali sau compozitori, actori sau regizori etc., pe care lumea cultural-literară din România mi-ar plăcea să-i cunoască. Spre exemplu, în orașul Parla – Madrid unde locuiesc, funcționează un cenaclu literar, care se numește ASARS (Asociația Scriitorilor și Artiștilor Români din Spania), și care își desfășoară activitatea în spațiul Centrului Cultural „Antim Ivireanul”, de pe lângă Parohia Ortodoxă Română Sfânta Anastasia Romana din Parla – Madrid, al cărui paroh sunt. La acest cenaclu ne întâlnim iubitori ai literaturii și culturii române și spaniole. Aceștia au fost publicați, de la înființarea acestui cenaclu și până acum, în diferite reviste importante din România, din Spania sau din alte țări. Pe aceștia vrem să-i promovăm (și, parcurgând paginile revistei noastre, veți fi plăcut surprinși de talentul și hărnicia lor), dar și pe cei din alte cenacluri, care sunt creatori autentici. Mulți au publicat unul sau mai multe volume de poezii sau proză, câțiva dintre ei devenind între timp membri ai Uniunii Scriitorilor din România.

Așadar, prin apariția revistei **Littera nova**, vreau să aduc românilor din Spania, dar și din Europa Occidentală, din Orient sau din America, cultura autentică din România și de asemenea vreau să duc românilor din țară cultura occidentală și pe cei care sunt preocupați de cultură, dar trăiesc în afara țării; de aceea, paginile revistei vor cuprinde și traduceri din diverse limbi ale lumii, precum și autori români traduși în limbile de circulație mondială.

Consiliul redacțional al revistei este format din: Adrian Popescu, Adrian Alui Gheorghe și Lucian Vasiliu.

Redacția este formată din: Daniela Șontică, redactor șef, Felix Nicolau, redactor, și subsemnatul, director fondator și coordonator.

Au sărit în ajutorul meu, după cum veți vedea în sumarul revistei, destui prieteni, oameni de cultură de primă mână, din țară și din străinătate, dornici de a împlini acest obiectiv și cărorora le mulțumesc din tot sufletul meu, tuturor și fiecăruia în parte.



Adrian POPESCU

Poeme

În orice oraș

În orice oraș m-așteapt-o biserică,
Zveltă sau arcuindu-se sferică,
Unora le știu orarul fără greș,
Celor mici cheia ascunsă sub preș.
Celor de lângă mare le iubesc
Mozaicul bizantin, cosmatesc,
Altora vitraliile, gardul de laur,
Celor dintre coline retablul de aur.
Celor din Alpi, albe ca lumânările,
Arzând printre ghețuri, intrările
În stânca spre care duc scările.

Blaga plecând

Când el plecă, plecau în cete
penații casei și-l urmau și larii,
ca pe Ulise, câinii lui fideli,
cine fusese ultimul de-acolo,
care l-a prins încă în viață?
„Din mine simt cum cresc stejari!”
l-au auzit șoptind cu greu, la urmă,
cu glasul lui profund, ce adună
cu lira lui prea risipita turmă
de oi din plaiuri. Îl iubea Apollo.
Și graurii în stol și nevăzute cete.

Iar focul sacru pâlpâind îl văd,
agonizând în strămoșeasca vatră,

sau e doar ledul din perete?
Noi stăm la căpătâiul unui muribund,
acuma înainte de prăpăd?

Nu vreun sicriu de lemn, un sarcofag
i-ar fi mai potrivit poetului, din piatră,
ca unui senator roman.
Iar masca mortuară i-o luară greu
parcă temându-se de faima lui.

Grădina Botanică

Grădina de pe deal cu cactuși sau lămâi,
Cu palmieri în sere mi-a răsfățat pruncia.

Copil eram cu alții, știi, locuiam la Clinici
unde în mai murea tăcut poetul Blaga.

O, biblicii smochini, solarii dulcii finici,
Acolo în grădină, copilul i-a văzut întâi.

Memorie, învie trecutul meu și bucuria
Acelui glas ce își recită singur seara saga.

Faustina

Soră polacă, sprintenă
precum rânduneaua,
în negru funebru și-n neaua

rochiei de nuntit cu Împăratul,
ești fără prihană,
ai nume de împărăteasă romană.

Staul de casă umilă, săracă.
Plângi și bucură-te, soră polacă.

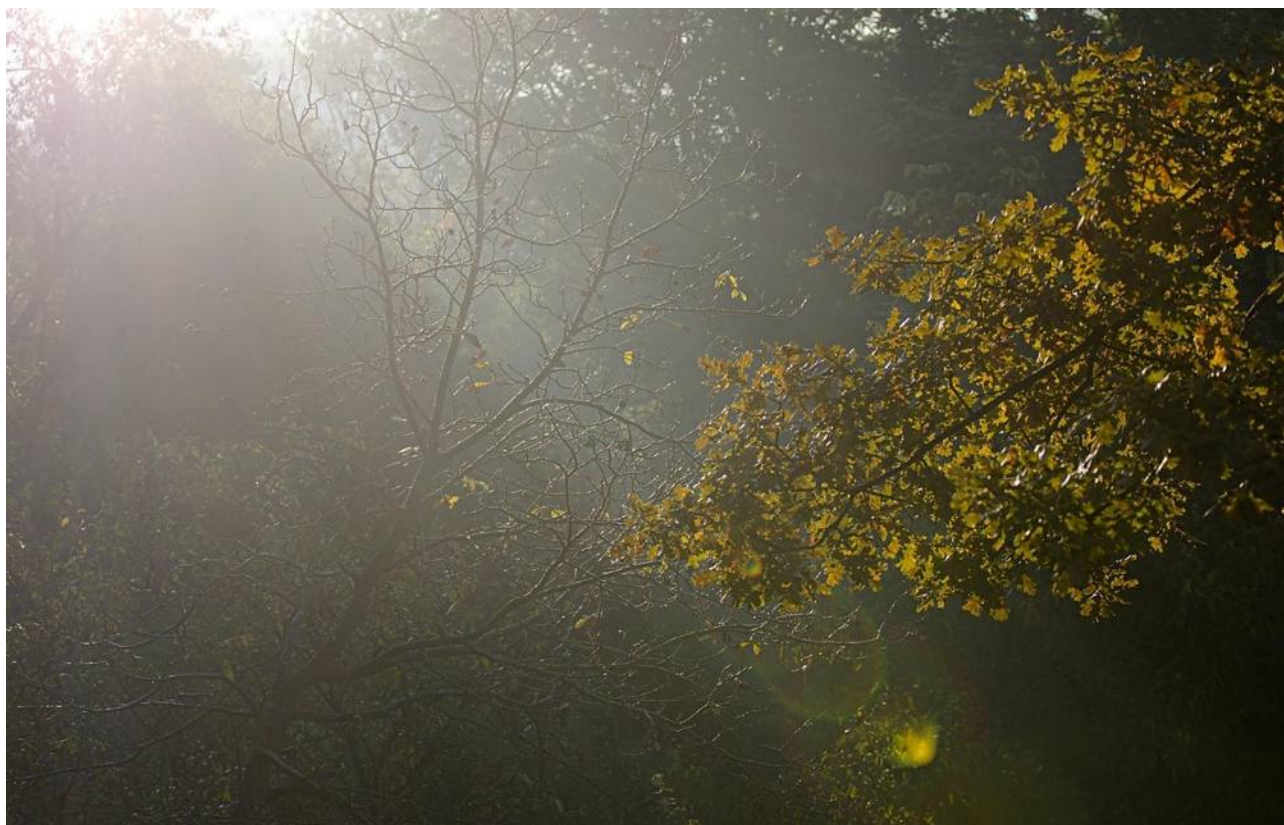
Frigul din iarnă și frigul morții
sunt gemeni?
Faustina, simți Betleemul
la tine în oase?
Golgota o simți?
Cu ce o asemeni?

Pățimea de sânge polac
din mine,
ca marea sub lună se umflă,
cosmic aluat sub drojdia bună.

Tabga

La Tabga, doi pești săturau mulțimea
și cinci pâini de orz prin mâinile Domnului,
noi, pelerinii de vârsta a treia, conduși de Leul
lui Marcu, sau de îngerul lui Ioan, nu știu,
noi, deveniți copii după două zile,
întindem pe o piatră la Tabga
un șervet, iar pe ele cinci pâinișoare
luate de la break-fast.

Ce să vezi? Le rupem și le împărțim
la toți, apoi celor din alte grupuri, japonezi,
sau columbieni. Nu numai că ne ajung
dar mai rămân firimituri
și pentru *drepnele negre* (apus apus)
care se rotesc țipând,
un fel de rândunici ale Mediteranei,
vârtej imemorial care nu se liniștește
de mii de ani, mereu spiralat, neodihnit,
ce caută crăpăturile din zidurile milenare





K.V. TWAIN

Mihai Eminescu

K.V. Twain (1981-) s-a născut în Galați, România. A trăit treisprezece ani în străinătate, studiind în SUA (Williams College, Harvard University), Anglia și Japonia. Este bilingvă, dar scrie în principal în limba engleză. A publicat nuvela *My Life with Salvador Dalí, by Babou the Ocelot* (2015) și volumele de poezie *Not Playing God* (2016) și *Sub Rosa: poems of love and distance* (2021). Poezia ei a apărut în reviste literare din SUA, UK, România, Germania și Japonia. A tradus două volume de poezie ale lui Eugen D. Popin și selecții din Wallace Stevens și E.E. Cummings. Primul roman este în lucru.

K.V. Twain (1981-) was born in Galați, Romania. She spent thirteen years abroad, receiving her higher education in the US (Williams College, Harvard University), the UK, and Japan. She is bilingual, but writes mostly in English. She has published the novella *My Life with Salvador Dalí, by Babou the Ocelot* (2015) and two poetry volumes: *Not Playing God* (2016) and *Sub Rosa: poems of love and distance* (2021). Her poetry has appeared in magazines from the US, the UK, Romania, Germany, and Japan. She has translated two volumes of poetry by Eugen D. Popin and selections from Wallace Stevens and E.E. Cummings. Her first novel is in work.

Odă (în metru antic)

Nu credeam să-nvăț a muri vrodată;
Pururi tânăr, înfășurat în manta-mi,
Ochii mei nălțam visători la steaua
Singurătății.

Cînd deodată tu răsăriși în cale-mi,
Suferință tu, dureros de dulce...
Pîn-în fund băui voluptatea morții
Nendurătoare.

Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus,
Ori ca Hercul înveninat de haina-i;
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate
Apele mării.

Ode (in ancient meter)

Never did I think I should ever learn to die;
Ever young, enwrapped in my greatcoat,
I raised my dreamy eyes to the star
Of solitude.

All at once, however, you crossed my path –
Suffering, you, achingly sweet...
To the lees I drank the voluptuousness of death
Unforgiving.

Ruefully I am burning alive like forlorn Nessus,
Or like Hercule' in his envenomed raiment;
My indwelling fire I cannot quench with all
The sea's waters.

De-al meu propriu vis, mistuit mă vaiet,
Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări...
Pot să mai renviu luminos din el ca
Pasărea Phoenix?

Piară-mi ochii turburători din cale,
Vino iar în sîn, nepăsare tristă;
Ca să pot muri liniștit, pe mine
Mie redă-mă!

By my own dream consumed I am wailing,
On my own pyre I am melting in flames...
Can I rise again, luminous, like
The Phoenix bird?

May troubling eyes all vanish from my path,
Dwell in my breast again, sad impassivity;
So that I may peacefully die, restore me
To my being!

Criticilor mei

Multe flori sunt, dar puține
Rod în lume o să poarte,
Toate bat la poarta vieții,
Dar se scutur multe moarte.

E ușor a scrie versuri,
Cînd nimic nu ai a spune,
Înșirînd cuvinte goale
Ce din coadă au să sune.

Dar cînd inima-ți frămîntă
Doruri vii și patimi multe,
Ș-a lor glasuri a ta minte
Stă pe toate să le-asculte,

Ca și flori în poarta vieții,
Bat la porțile gîndirii,
Toate cer intrare-n lume,
Cer veșmintele vorbirii.

Pentru-a tale proprii patimi,
Pentru propria-ți viață,
Unde ai judecătorii,
Nendurații ochi de gheață?

Ah! atuncea ți se pare
Că pe cap îți cade cerul;
Unde vei găsi cuvîntul
Ce exprimă adevărul?

Critici voi, cu flori deșerte,
Care roade n-ați adus –
E ușor a scrie versuri,
Cînd nimic nu ai de spus.

To My Critics

Many blossoms there are, yet a few
Shall go on to bear fruit:
They all reach the gates of life,
But most scatter off a-mute.

'Tis no effort to pen verses
When your head is empty tales,
Stringing up meaningless words
That shall rattle their tails.

When, however, your heart
Is with thirsts and aches a-bleed,
And their voices your mind
Stops to hear and to heed,

Like the blossoms at life's gates
Do they knock on thinking's gates,
Seeking entrance to the world,
Asking for language's vests.

For the sufferings you bear,
For your very own existence,
Tell me where you keep the judges,
The cold eyes of equidistance?

Ah! you feel then as if
The skies fell upon your very being:
How do you dig up the word –
That expresses truth's being?

Critics you, with sterile blossoms,
That come bearing no fruit –
'Tis no effort to pen verses
When you are an empty suit.



Felix NICOLAU

Semnificația poemului Luceafărul

Probabil că marele poem eminescian cunoaște cea mai bogată exegeză din literatura cultă românească. Efortul hermeneutic continuă să profite de acest polisemantism al unei creații pe care Ion Negoițescu o considera un rezultat al pauperizării metaforice survenite în ultima perioadă a activității poetice a lui Eminescu. Există totuși critici – și aceștia constituie majoritatea – care văd în *Luceafărul* o chintesență a posibilităților creatoare eminesciene. Excelența este detectabilă atât la nivelul limbajului, – orchestrat în mod magic și despovărat de împletitura barocă a epitetelor – cât și la nivelul semantic-gnoseologic. Unii cercetători au așezat enigma capodoperei într-o ecuație epistemologică, descifrată apoi ca un mit al cunoașterii. Poemul rămâne, ne place să credem, un bastion niciodată complet cucerit; tocmai în poziția sa inexpugnabilă rezidă și sursa unei vitalități care vrăjește ochiul cititorului sau urechea ascultătorului modern, în pofida detractorilor de tot felul, extrem de rezistenți la sortilegiul capodoperei. Împotriva încercărilor de subminare a prestigiului capodoperei și, implicit, a creatorului ei, aducem situarea în contextul romantismului european și al literaturii române a poetului român de către Edgar Papu, interpret care aprecia că există: „două motive: titanismul și condiția omului superior, care-l înalță pe Eminescu deasupra tuturor romanticilor lumii. Totuși, el nu este primul, fiindcă a mai avut un antecedent în literatura noastră. Cantemir, prin *Istoria ieroglică*, anticipă întreg romantismul european. În această creație există și evocările sublime ale prăbușirii de lumi, și suferințele unei ființe superioare, care-și are sediul izolat în văzduhul înălțimilor inaccesibile. În special sub acest din urmă aspect, asemănarea cu tema eminesciană apare izbitoare. Nici la Cantemir ființa superioară nu mai capătă înfățișare umană. Ea nu

*A woman's face with nature's own hand painted
Hast thou, the master-mistress of my passion;
A woman's gentle heart, but not acquainted
With shifting change as is false women's fashion;
An eye more bright than theirs, less false in rolling,
Gilding the object whereupon it gazeth;
A man in hue, all hues in his controlling,
Which steals men's eyes and women's souls amazeth.
And for a woman wert thou first created,
Till nature as she wrought thee fell a-doting,
And by addition me of thee defeated
By adding one thing to my purpose nothing.²*

mai primește chipul „Luceafărului” de pe firmament, ci al Inorogului fabulos, care-și are lăcașul pe piscurile montane. Dar mai departe analogia se constituie și mai izbitoare. Atât *Luceafărul* lui Eminescu, cât și inorogul lui Cantemir, prin ademeniri false – efectuate în primul caz de o femeie, în al doilea caz de făptura perfidă a Cameleonului (femeia-cameleon) –, coboară în lumea rea și înșelătoare a muritorilor. În Sfârșit, amândoi, deopotrivă de însingurați și de dezamăgiți, se întorc în înaltele lor lăcașuri solitare, departe de oameni¹. Așezarea atât de complexă a problemei dovedește că de *Luceafăr* se cuvine să ne apropiem atât din interiorul său, cât și din exteriorul format din poeziile-satelit ale impozantului poem și din creațiile poetilor contemporani cu Eminescu, ori afini lui, dar aflați între alte coordonate temporale.

¹ E. Papu, *Din clasicii noștri*, p. 91.

² William Shakespeare, *Sonnets, Sonnet XX*, Târgoviște, Editura Pandora-M, 1996, p. 24, („Chip de femeie firea ți-a sculptat,/ stăpân-stăpână; sângele-n smerenii/ Ca de femeie-i însă ne-nvățat/ Cu nestatornicii și șiretenii./ Ai ochii ei, dar nu-s vicleni și-și lasă/ Pe ce contemplă, străluciri din vremi,/ Bărbatul ești, ce scoți femeie din casă/ Și ochii, ai bărbatilor, îi chemi./ Ursit femeie, firea cea adâncă/ Te-a ținut drag dându-ți tipare fine./ M-a păgubit de tine dându-ți încă/ Un nu-știu-ce netrebnic pentru mine...”, trad. de Gheorghe Tomozei).

Simplitate clasicistă versus exuberanță barocă

Este îndeobște cunoscut procesul de sublimare al portretului fetei de împărat, realizat prin abandonarea particularului în favoarea universalului și prin stilizarea folclorică a modalității de portretizare. Surprinde coincidența de contur a acestui portret cu a altuia, prezent într-o poezie de album aparținând lui Vasile Alecsandri, din 1869, care alătură aspectul imperial al femeii superioare: „Superbă, maiestuoasă, te simți că ești regină,/ Căci fruntea-ți se înalță când lumea se înclină./ Imnul omenirii, un imn de ardoare,/ Ajunge pân’la tine în slabă suspinare./ Ai ochi ca doi luceferi din aspra meazănoapte,/ Ce-ngheață de departe a inimilor șoapte./ Privirea ta măreață de-abia se rătăcește/ Pe turma-ngenuncheată ce-n taină te slăvește.”, de cel glacial, fatal, caracteristic poeziei post-pășoptiste: „Nici o mândrie mare nu-ntrece-a ta mândrie!/ Nici spada nu întrece cumplita-ți nesimțire!/ Nici marmura cioplită albimea ta nu-ntrece.../ Ca luna-n miezul iernei frumoasă ești și... rece!”³

Eminescu nu se va mulțumi cu acest profil psihologic, ci își va înălța eroina la demnități astrale („luna între stele”) și religioase („Cum e Fecioara între sfinți”). Existența ei curge sub zodia excepționalului („mândră-n toate cele”⁴), depășind efigia din prima versificare a basmului lui Kunisch, unde se putea întâlni: „o fată dulce, mândră, pruncă./ Cu cari basme vremile ș-adorm,/ Când trece ea, frumoase flori se pleacă-n/ Ușorii pași, în valea c-un mestecă”⁵. În acest sens, o cercetătoare îl descoperea pe Eminescu ca adorator al „femeii mitologice”, precum Goethe era vrăjit de elenism prin imaginea Heleniei. Conform acestei interpretări, Eminescu s-ar afla: „într-o veșnică pendulare între femeia reală și cea legendară”⁶, între odrasla împărătească și fugara Cătălina.

Pregătirea de către poet a contactului suprafiresc între zona Aproapelui și cea a Departelui, se face prin aplicarea de tușe superlative chiar din deschiderea operei; și cadrul care înrămează fecioara este unul monumental-bizantin („Din umbra falnicelor bolți”). Astfel înfățișată, înconjurată de un halo luminos, vergina poate aborda marea experiență a vieții ei. Efortul de simplificare și stilizare, față de varianta versificată a basmului, este evident. Acolo, odrasla împărătească trăia sechestrată în „grădini de aur”, înșămânțate cu demonice „flori de-ntunecime”; decorul paladin se remarcă prin strălucire și transparență: „Sale-mbrăcate în atlas, ca neaua./ Cusut în foi și roze vișinii,/ În mozaicuri strălucea podeaua,/ Din muri înalți priveau icoane vii”. Olfactivul și senzorialul erau detaliate până la cele mai subtile nuanțe: „Și aerul pătruns de mari oglinzi,/ E răcoros și de miroase nins”.

Spre deosebire de sobrietatea clasică a modalității descrierii din *Luceafărul*, *Fata în grădina de aur*, scrisă în 1875, beneficiază de întreaga dărnicie barocă a unui penel lăsat în voia entuziasmului juvenil: „O noapte-eternă prefăcută-n zi-uă,/ Grădină de-aur, flori de pietre scumpe,/ Zefir trecea ca o suflare viuă,/ Și-n calea lui el crengre grele rumpe,/ Cu-aripi de-azur, în noaptea ce târziuă,/ Copii frumoși ai albei veri se pun pe/ Boboci de flori, când ape lin se vaier,/ Zbor fluturi sclipitori, ca flori de aer”⁷.

Descriptivul este înlocuit de epic atunci când prințesa se îndreaptă, ca hipnotizată, spre fereastră, „unde-n colț/Luceafărul așteaptă”⁸. „Așteptarea” astrului este plină de sens, deoarece el vizează o „trezire” a feminității htonic-acvatice la existența îmbunătățită a masculinității uranice. Mai întâi, „prea frumoasa fată” privește zările, deschizându-și ochiul interior, al minții, către perspectiva infinitului. Bidimensionalitatea icoanei crește, treptat, spre o tridimensionalitate sculpturală. Basorelieful inițial prinde contur pregnant până la revărsarea într-un *rond-bosse* maiestuos.

³ Vasile Alecsandri, *Ostașii noștri*, București, Editura pentru Literatură, 1967, p. 51.

⁴ M. Eminescu, *Poezii*, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958, p. 130.

⁵ M. Eminescu, *Basme*, București, Editura Vizual, 1995, p. 96.

⁶ S. Paleologu-Matta, *Eminescu și abisul ontologic*, București, Editura Științifică, 1994, p. 119.

⁷ M. Eminescu, *Basme*, pp. 97-98.

⁸ M. Eminescu, *Poezii*, p. 130.



Ovidiu PECICAN

Eminescu. Fragment de cronologie epistolară

10 august 1879 „Astăzi am aflat trista știre despre pierderea ce ai suferit...”

17/ 29 august 1879 „... sunt în ajunul de-a pleca la Botoșani – pe câteva zile la Iași... [...] Peste două trei zile voi fi, sper, în Iași...”

10 septembrie 1879 „Nevenind trei zile în oraș, căci am petrecut la țară... [...] Eu voi fi deja la 1 Septembrie noaptea în Iași... [...] Sunt incapabil de-a gândi ceva, incapabil de-a lucra și mii de idei cari de cari mai curioase și mai ne-realizabile îmi străbat capul întunecându-mi hotărârea. [...]... o existență de care mi-a fost silă, de la care n-am avut nimic decât dureri și în cazul cel mai bun urât”.

Sâmbătă 24 septembrie 1879, Roman, orele 8 și un sfert dimineața „Cu trenul de la 12 plec la București”.

23 octombrie 1879 București, „Pe Anton Pann nu-l pot trimite până nu mă voi muta, căci colecția e-n locuința cea veche grămadită și ascunsă în neorânduiala proverbială în care autorii lirici își țin bibliotecile”.

31 octombrie 1879, București „Dureri reumatice am început a simți în picioare, însoțite ca totdeauna de dese bătăi de inimă. [...]... acum sunt singur, nemulțămît, rău dispus prin singurătate și boală, obosit de viață. [...]... abia în ziua de sf. Dumitru am găsit casă, c-am trebuit să-mi mut lucrurile din două locuri... [...]”.

19 noiembrie 1879 „Cum am ajuns în București, cea de-ntâi grijă a fost să-ntreb pe Conta dac-a vorbit cu Chițu în privirea suplicei tale”.

Vineri [sf. lui nov. – înc. lui dec.] 1879, București „Azi Carp a dat suplica ta lui Cogălniceanu;

Camera însă din nefericire nu ține ședințe din cauza răscumpărării drumurilor de fier”.

10/ 22 decembrie 1879 „Chițu tot nu s-a întors încă din Craiova încât nici pân-acuma n-am putut să fac să-i parvie hârțile tale”.

15 decembrie 1879, București „... roșii sunt atât de îngrijiți de ieșirea abraș a chestiei drumurilor de fier și de pericolul căderii lor, încât azi nu mai găsesc timp decât ca să voteze mereu împământarea a câtorva jidani”.

28 decembrie 1879, București „... săptămâna trecută a fost toată plină de insipide discuții care țineau până [la] 9-10 seara, la care opoziția lua parte, căci toți au vorbit din partidul alb. Am fost de față – de silă, obligat și peste voia mea – am fost față la toate discuțiile acele care se-ncepeau la 2 după amiază și se mântuiau la 8 seara”. „Sărbătorile... le-am petrecut bolnav între cei patru pereți ai miei. Numai într-o zi a venit Maiorescu la locuința mea din mahala și m-a luat la masă, căci deși invitat n-am voit să mă duc nicăieri.

29 decembrie 1879 „... de câte ori dorm ori trăiesc neregulat, mi se îmfală piciorul și se coace. [...]... iarăși am trei găuri la picior”.

31 decembrie 1879 „Nu ți-am scris... pentru că boala m-a oprit de-a ieși din casă și pentru că în genere în zilele acelea n-am ieșit de-acasă și nu m-am dus nicăieri”.

5 ianuarie 1880 „Sunt atât de bolnav și mă simt atât de rău și moralicește și fizic...” „Sentimentul meu vecinic e acel penibil al unei mușcături a cărei dureri ard și nu-ncetează nicicând. Sub acest sentiment nu pot scrie, nici gândi”. „... Atunci când sunt abătut, nici

- scrie, nici gândi nu pot”. „... Să mă ierți că sunt bolnav, să mă ierți că nu ți-am scris”. „Nici să-nătos sunt, nici bani am, nici cum veni fără teamă de-a nu-mi merge și mai rău”.
- 14 ianuarie 1880, București „... De-aș găsi și eu ceva mai sigur decât tâmpenia *Timpului*...”
- 18 ianuarie 1880 „... [Î]n sfârșit a ajuns la capăt vestita chestie a răscumpărării căilor ferate...”
- 1 februarie 1880 „... Pe Conta nu-l găsesc și nu-l pot găsi decât la 12 noaptea la Frascati. Tot restul zilei împlă dracu știe după ce, destul numai că se omoară văzând cu ochii. Ei bine, în absolut toate zilele mă scol la miezul nopții, îl caut, stau cu el de vorbă...”.
- 4 februarie 1880 „... Sunt bolnav... mi-e capul pururea greu de mii de lucruri străine de mine, care-mi întunecă viața, se ceartă pentru a-mi umple strâmtul spațiu al conștiinței...” „... ai avut bunăvoința de a-mi trece cu vederea aceea evidentă slăbiciune de caracter, aceea lipsă de acțiune care e cauza tuturor relelor mele”.
- [fără dată] „Bolnav, neputând dormi nopțile și cu toate astea trebuind să scriu zilnic...” „Eu sunt unul din oamenii cei mai nenorociți din lume”. „Sunt nepractic, sunt peste voia mea grăitor de adevăr, mulți mă urăsc și nimeni nu mă iubește afară de tine”. „... Mă onorează ura lor și nici nu mă pot închipui altfel decât urât de ei”.
- 18 februarie 1880 „... «Studii asupra situației» lungi și insipide, coloanele nenumărate ale *Timpului* și recenta reorganizare a partidului [conservator], despre care vei fi citit și tu în gazete, mă țină locului, fără să știu măcar până când”.
- 22 februarie 1880 „Numai țiganii se-neacă la mal, eu nu”.
- 5 martie 1880 „De cum am ajuns în București nedormit și obosit, am fost apucat ca un sac de grâu între pietrele morii de palavre pe care-o redijez – încât abia azi după ce-am stâmpărat turburări și am mutat curentul unei mici revoluții ce se iscase în lipsa mea și a unei depline răsturnări a lucrurilor – precum mutare de tipografie și redacție,... am ajuns să am un moment...”
- 10 martie 1880, București „Cu redacția s-a întâmpat întâi, că peste noapte adecă chiar atunci când am sosit, s-a schimbat, ca din senin, tipografia ceea ce a încurcat pentru mai multe zile afacerile – al doilea, că alături cu *Timpul* s-a mai dat vânt unui alt ziar *Scrânciobul* devenit cotidian și redijet de Caragiali. Departate dar ca noua organizare să-mi fi adus vro înlesnire, sunt din contra silit ca zilnic să scriu, căci amicul meu nu mai lucrează decât exclusiv pentru *Scrânciobul* său încât am destule și prea destule cuvinte de a mă plânge de el”.
- 14 martie 1880 „Carageali nu mai lucrează nimic și abuseasă pot zice într-un mod extraordinar de prieteșugul meu pentru el – ba are de gând să mai plece și la Iași, nu știu eu singur pentru ce”.
- 22 martie 1880 „Ziua n-am răgaz de lucru și zău, noaptea n-am răgaz de tine. Visez comedii, romane și epopee întregi...” „Deseară mă duc la Maiorescu spre a mă-ntâlni din nou cu reprezentanții parlamentului fără de sfârșit Gane și Jacques [Negruzzi], căci de moalele Conta nu mai vorbesc”.
- 27 martie 1880 „Pe lângă ocupații migrenă, pe lângă migrenă ocupații...”
- [fără dată] „Fierul lui Russel îmi face bine și-mi luminează capul. Dispar toate urmele fără excepție, încât deși numai de 4 zile am început a lua, eu care n-am luat nici când medicamente, resimt efecte miraculoase”. „Ți-aș mai spune ceva și mai bun, dar teamă mi-e că nu s-o împlini și sunt superstițios. Dar dac-o fi și-o fi, vei vedea în curând efecte și mai miraculoase pe alte tărâmură, cu totul altele”.
- 7 aprilie 1880 „Alegerea mea, precum știi, nu e greu de făcut. Sau rămân jurnalist și atunci cată să mai așteptăm ce-o ieși din suplica ta din Cameră, sau Pomârla, și atunci nu mai aștept nimic, ci te iau pur și simplu și ne ducem cu toții la țară. [...] Sunt departe de-a prevedea schimbările ce se pregătesc la noi, dar m-aș bucura să văz situația limpezită și să văz de am ceva de așteptat despre București sau dacă cată să ne ducem la Pomârla”.



Carmelia LEONTE

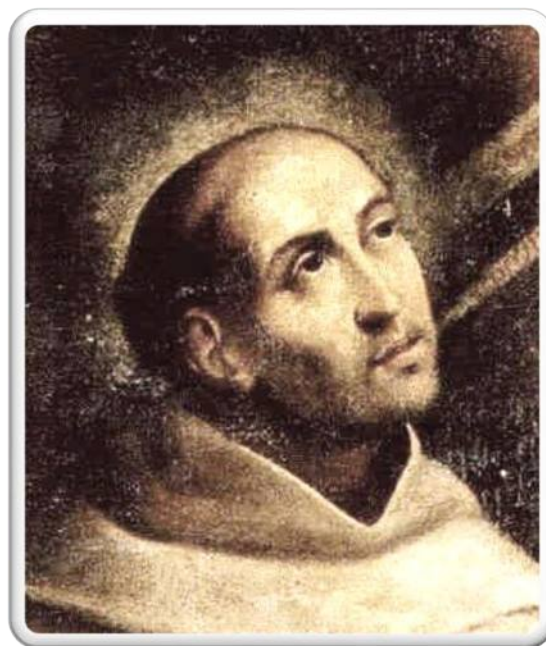


Sfântul Ioan al Crucii:

Noaptea mistică

Gândirea oximoronică a sfinților, a marilor mistici îl caracterizează și pe Sf. Ioan al Crucii. Această gândire oximoronică este deosebit de semnificativă, pentru că vorbește despre natura adevărului, în esența lui oximoronic. Să spui că adevărul este numai lumină înseamnă să îl frustrezi de ceea ce îi dă putere, de fața lui ascunsă și mistuitoare. Din acest motiv teologia apofatică este preferată de Sfântul Ioan al Crucii – „doctor al nopții”, cum a fost supranumit de Jaques Maritain¹ (în opoziție cu Toma d’Aquino, numit „doctorul luminii”) – el căutând cunoașterea pe calea unei întunecări explozive ce ajută persoana să creadă în puterea luminii. Pentru Sfântul Ioan al Crucii, întunericul și lumina par să fie fețe complementare ale aceluiași adevăr. Misticul spaniol trăiește în fiecare clipă o apocalipsă a cuvântului, după care urmează iluminarea. *Noaptea întunecată a sufletului* (*Noche oscura del alma*), scrisă aproximativ între 1579 și 1582 relevă o experiență mistică aflată la granița dintre lumină, așa cum o știm noi, reflex al luminii necreate, și întunericul firii care se confruntă cu „întunericul dumnezeiesc”. Aici avem esențializată teologia mistică a sfântului-poet, care traversează noaptea credinței, întunericul extazului, pentru a atinge starea supremă a Uniunii. Acest „întuneric” este de fapt o teologie apofatică, teologia negației,

considerată în general de teologi superioară celei catafactice.

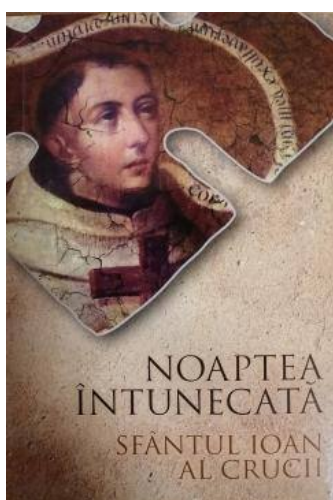


El însuși explică foarte clar această orientare a gândirii sale mistice. Explicația este dată chiar în moto-ul poemului și apoi, pe larg, în comentariile teologie, în proză, pe care le face autorul. Folosim ediția Ancăi Crivăț, *Integrala operei poetice*, Ed. Christiana, 2003. Moto-ul la *Noaptea întunecată a sufletului* este: „Cântecele sufletului care se bucură de a fi ajuns la acea înaltă stare de desăvârșire, care este unirea cu Dumnezeu, pe calea negației spirituale”². Dar

¹ Jaques Maritain, *Distinguer pour unir ou Les Degrees du Savoir, Oeuvres completes*, volume IV, Editions Saint-Paul, Paris, p. 821;

² Sf. Ioan al Crucii, *Noaptea întunecată a sufletului*, Ed. Christiana, 2003, trad. de Anca Crivăț, p 189;

bipolaritatea întuneric-lumină a inspirat pe mulți sfinți. Reproșurile aduse divinității, de-a lungul mileniilor, erau potențate de valoarea întunericului. Ieremia spunea: „Eu sunt omul care a văzut nenorocirea sub varga aprinderii Lui. El m-a purtat și m-a dus în întuneric și în beznă. Da, împotriva mea întoarce și iar întoarce în toată vremea mâna Sa. Mistuit-a trupul meu și pielea mea, zdrobit-a oasele mele, a ridicat zid împotriva mea și m-a înconjurat de venin și de zbulc, mutându-mă în împărăția morții, ca pe morții cei din veac.” (*Plângerile*, 3, 1-9).



Tocmai acest adevăr îl preocupă pe Sfântul Ioan al Crucii și într-o noapte dureroasă, care poartă sufletul în întunericul cel mai adânc, într-un întuneric fără milă, l-a făcut pe Sf. Ioan al Crucii să se cutremure de imensitatea luminii. Este noaptea unei cunoașteri sfâșietoare, în absența căreia ar fi imposibilă purificarea sufletului și Marea Nuntă Mistică. Este o noapte echivalentă cu o rugăciune înaltă prin care sufletul se dezvăluie sieși, în toată măreția, dar și în toată micimea lui. Este noaptea renunțării definitive la iluzie, la compromis spiritual de orice fel, la autmulțumire sau complacere în mediocritate. Noaptea mistică este o trăire de sine la cotele cele mai înalte și pentru acceptarea acestei trăiri e nevoie de mult curaj, pentru că eul dinainte trebuie aruncat ca o mască nefolositoare, poate chiar ridicolă, în favoarea asumării realității ultime. Noaptea mistică este mai întâi de toate surprinzătoare prin inedit. Noutatea este o cunoaștere întunecătoare, o cunoaștere care se

trăiește pe sine, se vede prin întuneric. Tocmai această noapte asigură legătura indestructibilă pe care ființa umană trebuie să o aibă cu sine. Este întunericul în care persoana se oglindește. Știm că latinescul *persona* înseamnă „mască”³, ceea ce ne duce neapărat cu gândul la chipul care trebuie să își câștige asemănarea. Or, prin noaptea mistică acest chip măsluit de păcat își recâștigă demnitatea, își recapătă asemănarea. Focul negru al întunericului determină contemplarea de sine în nuditate.

Pentru Sfântul Ioan al Crucii, reprezentant de seamă al misticismului spaniol, credința se află în centrul nopții mistice, ea fiind și singurul mijloc de a ajunge la Dumnezeu. Dar această noapte este în realitate fața ascunsă a luminii, mai întâi înspăimântătoare, dar apoi familiară și caldă. Sfântul înțelege prin rugăciune calea de a găsi ghemul de lumină ascuns în întuneric. Purificarea înaintea viziunii luminoase se face prin credința pură, esență a nopții întunecoase. Purificarea este posibilă prin „groaza față de întunericul total”. În mod uimitor, întunericul luminează sufletul. „Credința iluminează, cu întunericul său, întunecimea sufletului...” spune sfântul în cartea *Ascensiunea muntelui Carmel*. Pentru credincios, tot ce contează este credința orbitoare. Dar este vorba despre orbire în sensul lepădării de cele lumești, detașării de lucruri trecătoare. Întreaga ființă este dezarticulată pentru că, lepădându-se de totul, nemaiputând să se sprijine pe ea însăși, înaintează orbește prin întuneric, susținută de credință. Ea nu știe nimic, dar înaintează cu încredere în Dumnezeu. Este tocmai întunericul luminos al misticii lui Ioan al Crucii. În noaptea scăldată de soare, sufletul cunoaște unirea sfântă. Explozia luminii divine este ocultată într-un fel, acoperită cu un văl. De altfel, poetul mistic asociază noaptea cu sărăcia purificatoare, dincolo de care se vede noaptea simțurilor. Sfatul său luminos este acela de a renunța la vanitatea lumii, de a „intra în toată goliciunea, gol și sărac de tot ce oferă lumea, în numele lui Cristos”⁴.

³ Paul Evdokimov, *Vârstele vieții spirituale*, Humanitas, 2006, traducere de Ion Buga și Anca Manolescu, p. 148;

⁴ Sf. Ioan al Crucii, *Ascensiunea muntelui Carmel*, ed. cit., p. 44;

Orice aventură a cunoașterii este circulară. Rătăcirile în afară „eșuează” în interior. O inimă nu se liniștește decât în adevărata cunoaștere. Isihia inimii este o mare taină ce ține de interiorizarea adevărului. Interiorul inimii, ca orice miez nepătruns, este noptatec, este prins în întuneric. Nu e întunericul fizic al inimii biologice cel care îl preocupă pe poet, ci noaptea care duce spre inima luminii. Viața misticului Ioan al Crucii nu a fost liniștită, ci tocmai dimpotrivă, foarte zbuciumată. Trăirile lui mistice au fost pe măsura vieții, totuși se poate vorbi de o liniștire în interiorul adevărului. Tocmai prin noaptea mistică sfântul spaniol a dat adevărului de care avea atâta nevoie față umană.

Dacă sfinții se gândesc mai ales la o interioritate adâncă a propriei ființe, poeți ca Novalis sau Tagore compară acest întuneric cu cel din pântecul matern. În felul acesta legătura dintre macrocosm și microcosmos este evidentă și, în același timp, liniștitoare: omul are la îndemână misterul, îl poate atinge și îl poate interioriza. Noaptea mistică este noaptea simțurilor noastre, drumul spre puritate și dragoste adevărată.

Dar acest mod de a vedea lucrurile are o tradiție adâncă. Teologia negativă este singura care, după părerea lui Dionisie, ar fi adecvată esenței divine. Așa aflăm *Ce este întunericul divin*: „Trinitate supra-naturală, supra-divină și supra-bună, care stai în fruntea teosofiei creștine, îndreaptă-ne spre culmea cea mai înaltă, cea supra-necunoscută și supra-strălucitoare a proorocirilor mistice, unde stau cufundat în întunericul supra-luminos al tăcerii inițiatore de mistere tainele cele simple, absolute și imuabile ale teologiei, supra-strălucind în chipul cel mai supra-luminos, în întunericul cel mai adânc și supra-umplând mințile lipsite de vedere cu



Sfântul Ioan al Crucii – portret
Autor anonim, www.cervantesvirtual.com

străluciri supra-frumoase în ceea ce-i cu desăvârșire cu neputință de atins și de văzut.”⁵

La distanță de câteva secole, în cadrul controversei dintre scolastica apuseană, pe deplin formată în secolul al XIV-lea, și gândirea religioasă tradițională din Răsărit, se dezbate multe probleme, printre care și cea a întunericului și a luminii, văzute ca instrumente de înțelegere, concepte axiologice, dar și situații paradoxale pe care orice credincios le întâlnește, în drumul său către desăvârșire. De la Sfântul Grigorie Palama aflăm că lumina este locul sfinților și că focul iadului este un foc întunecos. Dar, în cadrul polemicii pe care sfântul a avut-o cu Varlaam, Grigorie Palama ia în atenție tot mai mult problematica întunericului luminos. În *Tratatul al treilea din triada întâi contra lui Varlaam*, Sf. Grigorie Palama citează din Corinteni⁶: „Dumnezeu care a zis să lumineze lumina din întuneric, acela a luminat întru inimile noastre.” (II, Cor. 4,6). Bazându-se pe înțelegerea structurii bipolare a creației, sfântul construiește o întreagă argumentație în favoarea luminii.

⁵ Dionisie Pseudo Areopagitul, *Teologia mistică*, Institutul European, 1993, traducere de Cicerone Iordăchescu și Theofil Simensky, Postfață de Ștefan Afloroaei, p. 147.;

⁶ Dumitru Stăniloae, *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama*, Ed. Scripta, 1993, p. 205;



Lucian VASILIU

Poeme

Un loc anume

În fiecare există un loc
imperceptibil –
un loc unde atârna superba funie
în așteptarea frumosului grumaz

Chiar acum
probez ritualic un ștreang,
călare pe Calul Orb
pe care voi nu îl vedeți

îmi pregătesc o nouă execuție
pe care voi nu o vedeți
legat la ochi de morții
arborelui meu genealogic

Arlechin

Se lasă umbra cu masca ei de fier
peste masca mea de ceară
cu întunericul peste
întunericul ochilor,
cu ignoranța peste
ignoranța mâinilor pline de sânge
târându-se oarbe, neștiind
încotro mă îndrept

Nu a mai rămas nimic din
tot ce ai făcut
(acestea îmi sunt dictate acum
la mașina de scris)

Copil născut într-o seară cumană
rece și ocultă
când se lasă umbra cu masca ei de fier
peste masca mea de
arlechin palid și gol

Mona-Monada (V)

Ea mă prezintă tuturor: „veritabil eretic”
înaintează serafică prin mulțime indicând
capul meu bărbos (pasaj biblic)
pe care îl ține în extaz pe tava de argint

Mă ofer dansului exotic.
Brusc se sting luminile:
alcătuim fericitul cuplu
al întunericului eminamente primordial

Dansăm
murmurând melodia „A, Amsterdam”.
Resimt mușcătura sânilor tari.
Șarpele se insinuează treptat
la Est de Eden.
Nimicurile dau foc imaginației în pagină.

Navighez

între eroare și adevăr între instinct și rațiune
între fratele mort și fratele viu:

gura ei este

gura unei nespuse de frumoase morți



Lucian din Samosata

Martor am fost

în procesul kafkian

dintre strâmtoarele Bosfor și Dardanele,

dintre Thales din Milet

și Lucian din Samosata

Acum

înot spre țărm grecesc

laolaltă cu amicii delfini,

cu gândul la muzele de altădată,

o,

insulă Samos!

Șapte

Cu șapte degete la mână dreaptă

m-am născut,

dar nu mai am decât UNUL

prin care să descriu aceste fapte:

Șapte femei am iubit

dar numai UNA era Regină.

În amintirea ei nu dorm șapte zile,

timp în care sufletul se închină

Am scris șapte poeme fundamentale,

dar tuturor le-am dat foc:

nu am salvat de la incendiu

decât UN cuvânt

Șapte funii spânzură din ceruri.

Trag șapte clopote

dar nu aud decât UNUL

Șapte vieți am parcurs:

din toate s-a ales praful

pe care cu grijă

îl scuturați de pe haine



Leo BUTNARU

Limba maternă este patria scriitorului?

Mă aflu la Belgrad, în hotelul situat nu prea departe de Uniunea Scriitorilor din Serbia. Spațiul care mă găzduiește se numește, sugestiv-balcanic, „Apartmani Skadarlija”. Aici au locuit (îmi spune poetul, prietenul Adam Puslojić) și Nichita Stănescu, Anghel Dumbrăveanu, Dumitrescu. Sorin, firește. Precizare necesară, dat fiind că un alt Dumitrescu, Mircea, era și el prietenul lui Nichita. Diminețile, le bătea în ușă Adam, salutându-i și pe românește, și pe sârbește. Frățește, europenește.

În prima dimineață a mea în metropola sârbească, în solzii rașchetați ai parchetului, în lacul lor lucios se reflectă, din abundență parcă, binele public – soarele.

Coborând scările hotelului cochet, la parter, pe stânga, – un restaurant chinezesc care, prin modul de a fi fost împodobit cu litere și cuvinte din diverse alfabet și limbi, mă face să-mi amintesc că Nichita spusese: „Limba română este patria mea”. După ce, cu ani înainte, Camus rostise nazonat: „Ma patrie, c'est la langue française”.

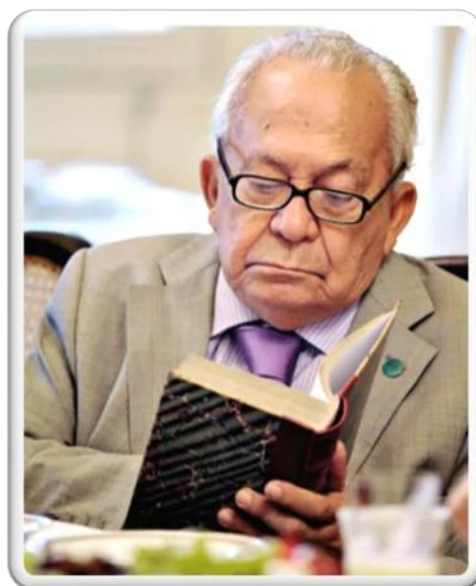
Nu cred să fi existat vreun scriitor sârb care nu ar fi spus: „Patria mea este limba sârbă”.

La rândul său, patronul restaurantului „Kung Fu” ar fi putut răspunde și el, demn, cu oarece subtext: „Patria mea este limba chineză”.

Astea îmi zic în gând, trecându-mi în continuare privirea pe sticla fațadei restaurantului cu tacâmuri-bețigașe pictate pe ea, dar și cu învălmășeală de litere slavone, latine (ambele, ca alfabet de stat cu drept egal în Serbia; două alfabet pentru o singură limbă) și ieroglife. Dintr-o parte toate acestea parcă te-ar ținti priviri ca dintre

recife și, oarecum îngrijorat, un sens euro-chinez: „Patria mea este...”

Apoi, *ad hoc*, îți poți aminti că și Fernando Pessoa era în asentimentul colegilor amintiți aici, spunând: „A minha pátria é a língua portuguesa” = „Patria mea este limba portugheză”. Numai că, parcă pentru a înlesni și confirma răspândirea democrației în ideologii și ideologii naționale, dar mai ales în cele cosmopolit-internaționale, ar interveni cam polemic unul din vorbitori și scriitori de portugheză, poetul brazilian Lêdo Ivo, care se făcuse și mai cunoscut decât era la un moment dat prin poemul ce se numește chiar „Patria mea”, însă în care afirmă contrariul față de cele menționate mai sus: „Minha pátria não é a língua portuguesa./ Nenhuma língua é a pátria” = „Patria mea nu este limba portugheză./ Nicio limbă nu este patria mea”.



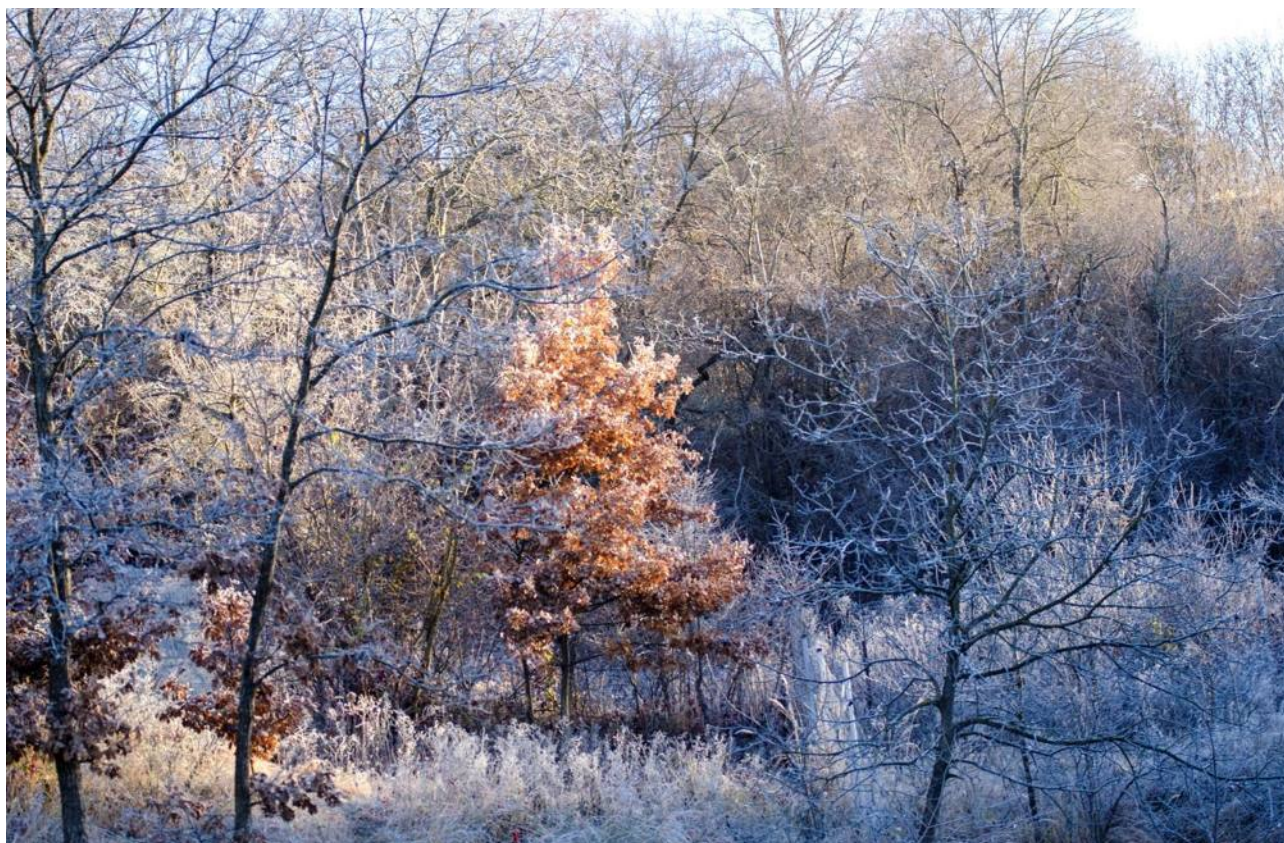
Bineînțeles, Ivo nu e un poet fără patrie, precum o spune în versurile din același text: „Minha pátria é a terra mole e peganhenta onde nasci/ e o vento que sopra em Maceió” = „Patria mea este pământul moale și lipicios unde m-am născut/ și vântul ce suflă peste Maceió” (localitatea natală a scriitorului – *L.B.*). E un poem amplu, aprig polemic, și nu știu dacă a fost scris ca replică adresată celor care afirmau din contra: că patria lor este limba maternă.

Emoționantul text al lui Ivo se încheie „explicativ”: „Limba pe care o folosesc nu este și nu a fost vreodată patria mea./ Nicio limbă înșelătoare nu este patria./ Ea (limba) îmi servește doar să celebrez marea și săraca mea patrie mută,/ patria mea dizenterică și fără dinți,/ fără gramatică și fără dicționare,/ patria mea fără limbă și fără cuvinte”. Versuri pertinente, curajoase, dure care, pe unii dintre noi, românii, ne-ar nedumeri, poate chiar ne-ar scandaliza, odată ce am fost și mai suntem obișnuiți să ne adresăm incantatoriu, solemn, evlavios față de limba maternă, față de tot ce e carpatin, eminescian etc.

Numai că scriitorul brazilian, adică de limbă portugheză, pare a se retrage puțin din duritatea negației, pentru a explica, oarecum dihotomic, însă nu confuz: „Datorită acestei limbi, prin ea sunt aici. Fără îndoială, eu am fost introdus în poezie de bărcile copilăriei mele și de vânturile mării care, în lagune și palmieri, insule și șantiere navale ruginite, îl aduc la viață pe acest frate despărțit de noi care se amestecă laolaltă cu crabii semi-ascunși în pământul moale și desișul mangroverelor întunecoase din Maceió, orașul meu – mi-am imaginat acest pământ amestecat cu ape, el e rădăcina mea și orașul meu natal, patria mea și limba mea, și chiar coșmarul meu”.

Da, totul e pus în discuție, e reinterpretat. Nu într-o obstrucționare, negare, ci pentru crearea de noi sensuri. Noi ligamente ideatice, noi ramificații entropice. Toate, prin natura și funcționalitatea limbajului, a unei sau altei limbi, care este sau nu este patria celui care scrie în ea. Sensurile rămânând deschise, pentru a putea continua.

Belgrad – Chișinău
2018 / 2022





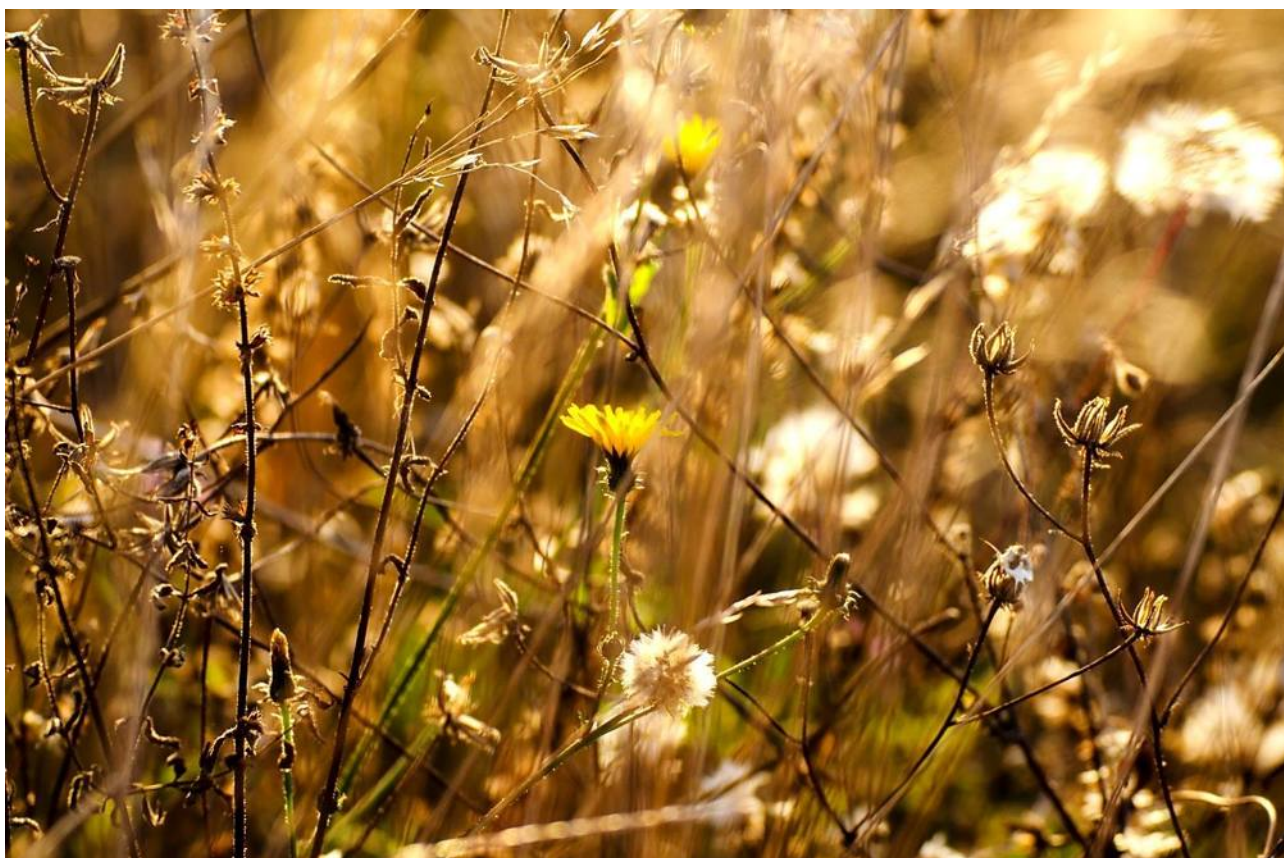
Andrea H. HEDEȘ

Patria mea

Într-o lume atât de încercată precum e aceasta în care trăim, încercată de pandemie, de criza economică, de război, de tensiuni sociale, încercată de multe surse care ne distrag de la tot ce e important, care asaltează tot ceea ce știam că înseamnă să fii, să trăiești, să înveți, să scrii, să citești, în care mijloacele de comunicare în masă împrăstie, fragmentează, împart și stăpânesc, ei bine, într-o astfel de lume, apariția unei reviste de cultură este un mic miracol, iar dacă este o revistă de limbă română pentru comunitatea românească, atunci aceasta e la fel ca pâinea rotundă, caldă, pe care o scotea bunica din cuptor. E acasă. Pentru că, așa cum spunea Nichita Stănescu, limba română e patria

noastră.

Ceea ce ne face români, poate mai mult decât altceva, este limba română. Limba în care ai spus prima dată „mama”, „Tatăl nostru” și „te iubesc”. Limba în care și astăzi visezi, gândești și spui „mama”, „Tatăl nostru” și „te iubesc”. Ești român pentru că atunci când îți vine prima dată în minte mama, cuvântul care se lipește de imaginea ei este cuvântul în limba română. Învăță-i și pe copiii tăi limba română și crește-i în așa fel încât să nu uite limba maternă, limba mamei, adică. Asta poți să faci tu, acasă, în familie. Dar ce se poate face la nivel de comunitate este o revistă în care limba română să fie onorată, prețuită, ținută la loc de cinste, iar acest lucru se poate face



doar prin folosirea ei în cel mai frumos fel cu putință: prin poezie. Dar și prin proză, prin interviu, prin tot ceea ce înseamnă artă, cultură, sacralitate românească. Să nu uităm, limba română este, vorba poetului, „limba vechilor cazanii”. Comunitatea românească se strânge, oriunde în lume, în jurul bisericii. Și ce frumoasă limbă română se vorbește acolo...

Este nevoie, mai mult decât oricând, să ne putem simți acasă, și unde să o facem dacă nu în limba noastră, vorbind-o, prețuind-o, cultivând-o, indiferent de cât de departe suntem de meleagurile natale? Este nevoie să fim uniți, și ceea ce avem în comun și ne ține aproape este tot limba română. Îi avem pe Mihai Eminescu, pe Nichita Stănescu și încă pe atâția alții, poeți care au înălțat limba poporului nostru. E datoria noastră, ca „locuitori” ai ei, ai limbii române, să o dezvoltăm și de aici încolo. Limba unui popor trăiește numai prin poporul ei. Altfel, devine o limbă moartă. De unele limbi moarte își mai amintesc studenții și profesorii, și avem exemplul limbii latine, dar de multe altele nu mai știe nimeni, au pierit în întunericul uitării. De fiecare din noi, chiar nefiind Eminescu, nefiind Nichita Stănescu, depinde să ținem limba română și, prin ea, cultura română, tradițiile noastre, vii și puternice. O revistă de cultură poate face asta, pentru că unește, selectează, stabilește standarde înalte, astfel încât limba noastră să fie o comoară de care să ne putem bucura toți, noi și copii noștri și copiii copiilor noștri, care vor fi români atâta timp cât vor gândi, simți și vorbi românește.

Am avut bucuria de a cunoaște ceva din viața literară a comunității românești din Parla – Madrid. Am întâlnit poeții, am citit poeziile, am editat cărțile unora dintre ei și, cel mai recent, o antologie care adună unele din cele mai frumoase și reprezentative creații lirice ale acestora. E o viață culturală bogată și multă iubire față de poezie și față de limba română. Din păcate, literatura română din Spania, deși este un fenomen în sine, este puțin cunoscută în țară. Născută din confluența a două culturi latine, sub înrăurirea lui Mihai Eminescu sau Nichita Stănescu și Lope de Vega sau García Lorca, lirica poezilor români din Spania este plină de frumusețe și prospețime,

are o voce aparte, cu inflexiuni în care se topesc dorul și ardoarea. O revistă ar face posibilă mai buna circulație a acestor valori, contribuind la o mai bună cunoaștere a acestora.

Salut inițiativa plină de viziune, altruism și curaj a poetului Eugen Barz. Fie ca revista să fie purtătoare de lumină, de speranță și de cultură înaltă, în aceste vremuri tulburi pentru una din cele mai frumoase, mai mari și mai efervescente comunități de români din afara granițelor țării. Fie ca poeții români din Spania să îmbogățească pe mai departe limba și cultura noastră cu trăirea lor specială, cu lirica lor bogată, aurită de soarele iberic!





Laura DRAGOMIR

Virgil Mihaiu – sub fascinația lui F. Scott Fitzgerald



INTERVIU

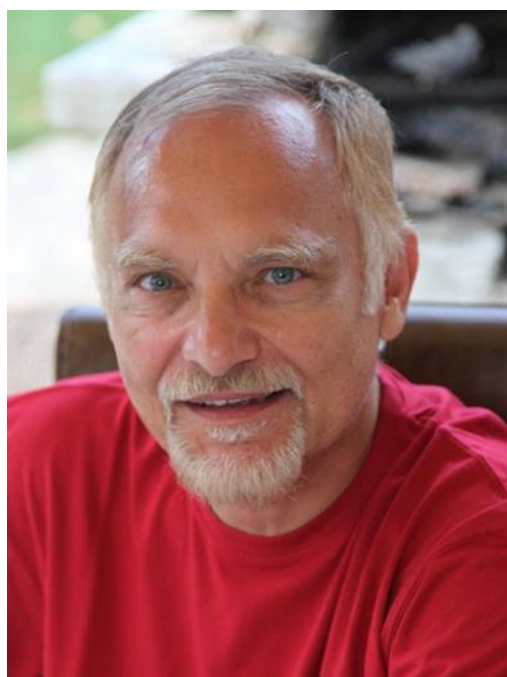
– *Stimate domnule Virgil Mihaiu, având în vedere nenumăratele proiecte și colaborări la care ați lucrat și în care ați fost implicat, cum reușiți să rămâneți diferit fără a fi distant?*

– Mi-e dificil să dau răspunsuri univoce. Cu atât mai mult, atunci când întrebările manifestă o vădită predilecție pentru echivoc. Convinși fiind de unicitatea ființei umane, nu mi se pare că salvagardarea identității mele ar presupune izolarea. Atâta doar că scurtimea prezenței noastre pe lumea asta ne obligă să fim selectivi în privința celor cu care interacționăm. Parafrazând cunoscutul adagiu, aș prefera să nu-mi pierd viața din cauza propriei delicateți. Asta ține probabil și de un instinct quasi-diplomatic, mai mult sau mai puțin prezent printre intelectuali. Ca simplă strategie de supraviețuire, încerc să-mi șterg din memorie traumele cauzate de abominabila „distanțare socială” impusă globalmente începând din 2020. Așadar, dacă se vrea distrugerea a ceea ce omenirea a edificat cu infinit-incomensurabile sacrificii (primordialmente în plan cultural, dar și în cel al raporturilor interumane), moartea nu mai pare inflicțiune, ci poate fi percepută ca grație.

– *Proveniți dintr-o familie irepetabilă în peisajul cultural al Clujului. Unii ar spune că traseul intelectual ulterior a avut o adecvată formă de a începe.*

– *Vi s-a repetat că trebuie să fiți/ că sunteți precum cei ai casei?*

– După șapte decenii de viață, sunt încredințat că respectivul traseu intelectual a beneficiat de un mediu familial ireproșabil, asigurat de părinții mei – Lucreția, profesoară de muzică, și



Virgil Mihaiu este bine cunoscut publicului din postura de cronicar a ceea ce înseamnă fenomenul jazz în cultura noastră, dar în același timp nu putem trece cu vederea multiplele vocații pe care le manifestă la modul superlativ: poezie, eseistică, diplomatie, profesorat academic etc. În interviul de față am încercat să surprind un altfel de portret al omului de cultură Virgil Mihaiu.

Virgil, medic de vocație. Nu-mi amintesc să fi existat insuportabile constrângeri, impuse mie de către dâșzii. În plus, pare-mi-se că în situațiile limită fui ajutat de imponderabilele intervenții angelice ale fratelui decedat la naștere. Dacă ar fi rămas printre cei vii, el ar fi completat triumviratul botezat de părinții noștri cu numele exponențiale ale poezilor latini – Virgil, Horațiu și Ovidiu (dar soarta vru să supraviețuim doar primii doi). O emisiune TVR de Eugenia Vodă mi-a confirmat că experiența fratelui decedat acționând asemenea unui înger au trăit-o și alții: ajuns aproape la etatea centenară, reputatul om de teatru Radu Beligan mărturisea public că, în cele mai dificile încercări ale vieții, resimțise o susținere quasi-palpabilă din partea unui frate mai mare, mort în copilărie.

De asemenea, ca element crucial pentru împlinirea aspirațiilor mele creative, nu poate fi ignorat aportul mediului culturalmente privilegiat din capitala provinciei române Transilvania.

– *Oricine, citind despre viața dumneavoastră, poate spune că a fost una cu garanții: părinți, familie, mediu. O viață în care, teoretic, puține lucruri ar fi putut să meargă rău. Ar fi fost suficient, poate, să nu renegeți. Și totuși, de ce a forțat de atâtea ori Virgil Mihaiu?*

– Menționatele garanții nu excludeau pericolele inerente oricărei existențe de pe Terra. Cu atât mai abitir, când te naști într-un sistem totalitar, traversezi câteva oaze de libertate, iar apoi constăți că omenirea recade sub tirania farselor tragice. Nu am memoria citatelor, dar mi-amintesc că Eugen Ionescu definea undeva istoria ca teatru de joasă speță. Ce-i mai rămâne spiritului creator în asemenea circumstanțe, decât să-și forțeze destinul? Cam astfel aș justifica utilizarea verbului de la finele întrebării dvs. Așadar, cum s-ar zice, Dumnezeu îți dă, dar dacă nu te lupți tu însuși pentru împlinirea propriilor aspirații, riști să (te) pierzi.

– *Există o identitate implicită. Ce e*

Născut la Cluj, la 28 iunie 1951, Virgil Mihaiu a studiat la Facultatea de Litere Cluj-Napoca, secția engleză-germană/ facultativ spaniolă-portugheză (1974) și a devenit doctor în americanistică (2002, coordonator științific Virgil Stanciu). Redactor al revistelor *Echinox* (1971-1983) și *Steaua* (din 1990). Reprezentant al României în redacția *Jazz Forum*, revista Federației Internaționale de Jazz, editată la Varșovia (1983-1993). Conferențiar la Academia de Muzică G. Dima din Cluj, co-fondator al Cursul de Estetica Jazzului în 1997. Între 2006-2012, co-fondator și director al Institutului Cultural Român din Lisabona și ministru consilier pe lângă Ambasada României în Portugalia. Din 2001, întâiul est-european cooptat în redacția revistei-pivot a jazzului mondial, *Down Beat*. Premiul de debut al Editurii Dacia, 1977. Distins cu Medalia onorifică *Amicus Poloniae* de către Ministerul Culturii din Polonia, 1984. Premiul pentru poezie al Asociației Scriitorilor Cluj, 1994. Premiul Cartea anului la Salonul național de carte Cluj, 1996. Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor (Filiala Cluj), în 1998 și 2002. Bursier al Institutului Camões Portugalia, 1999-2000. Titlul onorific Ambasador cultural al Clujului acordat de Opera Română Cluj & Centrul de Afaceri Transilvania, 2001. Premiul pentru publicistică de jazz acordat de Societatea Română de Radiodifuziune, în 2003 și 2008. Trofeul de excelență pentru promovarea relațiilor culturale româno-lusitane, conferit de *Movimento Arte Contemporânea* din Lisabona, 2009. Titlul *Senior al Cetății Cluj-Napoca*, atribuit de consiliul Județean Cluj și Fundația Culturală Carpatica, 2016.

Numeroase volume publicate, ca unic autor sau coautor. Inclus în prestigioase antologii din țară și din străinătate. Colaborări cu poeme, eseuri, critică literară, muzicală & coregrafică, traduceri (din engleză, germană, spaniolă, portugheză, franceză, suedeză, rusă, italiană) la majoritatea revistelor de cultură din România. Publicații în Germania, Polonia, Portugalia, Marea Britanie, Letonia, Elveția, Rusia, Croația, Muntenegru, Brazilia, Serbia, Norvegia, Franța, Austria, USA, Italia, Spania, Rep. Moldova, Ungaria, Canada, Costa Rica, Turcia. Membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj.

reprezentativ pentru Virgil Mihaiu?

– Întrebarea e pe cât de vagă, pe atât de vastă. Ca atare, îi invit pe potențialii interesați să-mi cerceteze scrierile. Pentru a evita risipirea propriilor energii, ar putea consulta volumele mele cu caracter sintetic: în materie de poezie, *Blânde jazzografii de Școală Transilvană*, o antologie de autor reunind creații dintre anii 1970-2020 (ed. Școala Ardeleană, Cluj, 2021) și volumul de eseuri pe teme jazzologice, *Jazz Contextele mele* (ed. Junimea, Iași, 2022).

– Cum s-a ajuns ca „opțiunea de viață pentru jazz” a lui Virgil Mihaiu să se concretizeze și printr-un doctorat (apărut, în versiune editorială, sub titlul *Between the Jazz Age and Postmodernism: F. Scott Fitzgerald, ed. Universității de Vest, Timișoara, 2003*)?

– Judecând retrospectiv, opțiunea mea pentru o asemenea temă a depins de doi factori principali: o intuitivitate exacerbată față de tot ceea ce ține de jazz și de conexiunile sale cu alte arte (îndeosebi literatura), dar și o anume

predestinare, pe care eu o explic prin discreta intervenție a Providenței. De altminteri, dacă nu mi-aș fi verificat capacitatea de a intui valorile, n-aș mai fi perseverat pe calea plină de asperități a cercetărilor întru jazzologie („per aspera ad astra”...). Providențiale fură întâlnirile cu persoane ce au acționat (reiau ideea) asemenea unor îngeri protectori, veghind asupra începuturilor mele în critica de jazz. Asta s-a întâmplat la doar câțiva ani după sinistri ani postbelici, când pasiunea pentru muzica afro-americană putea avea grave consecințe. Evoc aci, din nou, „protecția” oferită de Florian Lungu, care susținuse publicarea eseurilor mele în paginile *Jazz* ale revistei *Transilvania* – girate de Nicolae Ionescu. Profesorul Ionescu era, totodată, *spiritus rector* al inestimabilelor Festivaluri de Jazz de la Sibiu, pe care le-a organizat din 1974 până la moartea sa prematură în 1991.

În prealabil însă, deja din timpul studenției, fusesem fascinat de componenta jazzistică a vieții și operei lui F. Scott Fitzgerald. Din câte îmi



amintesc, vechiul meu amic din copilărie Viorel Mureșan mi-a dat adresa faimosului Institute for Scientific Information din Philadelphia. Tot Vio mi-a sugerat să solicit din partea I.S.I. eventuale ajutoare bibliografice pentru lucrarea de diplomă, pe care o anvizajam ca o posibilă fază preliminară a celei de doctorat: un condensat studiu dedicat lui Fitzgerald, scriitorul american care definise epoca imediat ulterioară primei conflagrații mondiale drept *the Jazz Age*. Bunul Dumnezeu vru ca persoana care mi-a răspuns să fie Ann Kay Buki, o jună studioasă, angajată pe post de cercetătoare la acea instituție. În mod surprinzător, deși libertatea de mișcare a românilor fusese quasi-compromisă de imitațiile scorniceștene după macabrul model nord-coreean, relația de colaborare pe linie academică dintre mine și Ann a înflorit. Primeam din partea ei pachete întregi cu copii xerox după cele mai noi articole de fitzgeraldistică. Unica posibilitate de a mă revanșa era să public câte-un eseu dedicat lui F.S.F. în presa culturală de limbă română – o ramură de-a dreptul prosperă a vieții noastre spirituale, sfidând ingerințele cenzurii. Asemenea texte ample apăruseră în *Steaua* și *România literară* (ba chiar, în aceasta din urmă reușisem să public și o cuprinzătoare cronică despre frumosul volum dedicat de însăși Ann Kay Buki lui Lewis Carroll – presupun că o prelucrare a propriilor ei studii doctorale). Grație generozității și lealității amicale manifestate de Ann, colecția mea fitzgeraldiană creștea constant. Pe lângă amintitele studii extrase din revistele de specialitate, pachetele conțineau din ce în ce mai multe volume din operele lui Fitzgerald, precum și numeroase culegeri de critică (preponderent anglo-saxone) dedicate fascinantului autor. Mai mult decât atât, Ann îmi făcuse un abonament la publicația de referință a jazzului mondial – mensualul *Down Beat*, fondat în 1934. Nu mi-aș fi imaginat niciodată că, în 2001, aveam să devin primul jazzolog central-est-european cooptat în selectul colegiu internațional al respectivei

redacții. (Am verificat în caseta redacțională a numărului pe luna iunie 2020 și – în afară de nenumărații critici din diverse zone ale USA – sunt consemnați acolo doar opt reprezentanți ai altor țări, inclusiv semnatarul rândurilor de față; spre comparație, la *Jazz Forum*-ul editat de Federația Internațională de Jazz la Varșovia aveam colegi din vreo 40 de națiuni). Evident, donațiile amicale venite de la Ann au fost chintesențiale pentru elaborarea lucrării de doctorat – o abordare interdisciplinară a biobibliografiei lui Fitzgerald. Dar în demersul meu am beneficiat și de solidaritatea intelectuală oferită de doi redutabili experți români în domeniul literaturii anglo-saxone: profesorul și prodigiosul traducător Virgil Stanciu, conducătorul științific al doctoratului meu, și Mircea Mihăieș, briantisimul literat, ex-director adjunct al ICR, redactor-șef al revistei timșorene *Orizont* și erudit analist al operei lui James Joyce. Asemenea inestimabile manifestări de comprehensiune și susținere mi-au amplificat sfera de acțiune: am devenit membru onorific al Asociației *F. Scott Fitzgerald* cu sediul la New York (coordonatoare: doamna Ruth Prigozy) și avui onoarea să particip la congresele internaționale organizate sub această egidă în perioada 2000-2005, inclusiv să moderez secțiunea interdisciplinară a ediției desfășurate la Hofstra University din New York în 2004. Tot pe aceeași linie, am fost invitat de editoarea Linda C. Stanley să mă număr printre coautorii volumului *The Foreign Critical Reputation of F. Scott Fitzgerald, 1980-2000*, Greenwood Press, Westport USA, 2004, ca autor al capitolului despre receptarea operei lui Fitzgerald în spațiul literar românesc.

– Pentru un om care a obținut atâtea lucruri, v-a mai rămas din inocența celui care încă dă importanță?

– Inocența de a crede că se mai poate spera în redempțiunea prin creație – ca antidot al destrucțiunii manifeste sau insidioase!



Adrian ALUI GHEORGHE

Ioan Alexandru și Calinic Argeșeanul. O întâlnire mirabilă: poetul și monahul

Ioan Alexandru a fost un scriitor atipic pentru perioada comunistă. În plin proces de ideologizare marxistă, când Dumnezeu era izgonit din societate, când valorile sacre erau înlocuite cu valori proletare, Ioan Alexandru scria poezii religioase în cel mai limpede sens, cu o simbolistică explicită, demonstrând că literatura română are un fundament creștin, greu de exceptat. Cu câțiva ani mai devreme, dacă ar fi scris ce a scris, probabil că ar fi înfundat pușcăria, ca „deviaționist”, ca mistic și ca manipulator al maselor prin mijloace „obscurantiste”. Așa însă, apărând în literatura română deodată cu valul de înnoiri sociale și culturale, cu o destalinizare a lumii noastre, reluând parcă, prin tonus, zborul liric frânt al lui Nicolae Labiș, Ioan Alexandru a surprins pe toată lumea încă de la debut. Volumul „Cum să vă spun”, apărut în anul 1964, pare să fie o sumă de teme ale epocii, dar care nu mai purtau amprenta ideologizării cu orice preț, aceasta, dacă exista, era implicită și nu explicită. Iată o parte dintr-un poem ilustrativ, „Sfârșitul războiului”, labișian în ton, care reia o mulțime de teme și motive ale poeziei momentului, cu o linie epică dramatică, care impresionează prin forța imaginii și a cuvântului: *Când venii pe lume războiul era pe sfârșite./ Se-mpușcau ultimele ordine. În câmp/ Se spânzurau ultimele tunuri de propria lor umbră./ În casa noastră se-mpărțeau darurile./ Mai întâi ție, Ioane, zise războiul, din colțul mesei, tatii –/ Pentru că m-ai slujit cu credință./ Îți înmânez acest picior*

de lemn./ Și să-l porți sănătos întru pomenirea mea./ E zdravăn, din trunchiul unui stejar bătrân;/ Când vei muri și tu o să te legene pădurile/ În vârfurile privirilor ca pe unul din confrății lor./ Mâna dreaptă, pentru că și-așa nu știa carte,/ Ți-am smuls-o din cot și am dăruit-o pământului/ S-o învețe a scrie./ Ție, Maria, zise războiul mamei –/ Pentru că mi-ai adăpat caii în lacrimile tale/ Și-ai rămas cu doi feciori pe câmpul de luptă/ Să-mi lustruiescă cizmele, și-ai crescut/ Două fecioare cu care mi-am petrecut nopțile,/ Uite că-ți dăruie acest mănunchi frumos de păr alb/ Să-ți împodobească tâmplele./ Și-acest mănunchi mai mare de nesomn,/ Precum și-această casă goală, fără-acoperișe./ Ție Gheorghe a lui Petru de pe Deal –/ Pentru doi ochi căprui ce spui că i-ai avut,/ Iată, îți dau în stăpânire toate hotarele întinericului/ Să le culegi roadele, tu și cu nevasta ta,/ Pentru totdeauna./ Pentru vatra satului las numai patruzeci de copii orfani/ Sub șase ani, zece case goale și celelalte-n dărâmături,/ Precum și cerul dinspre apus ars pe jumătate./ Turnul fără clopote; șapte femei spânzurate-n cimitir/ Cu capul în jos; douăzeci de cai morți în casa vecinului./ Ție, noule născut, pentru că și-așa nu ne cunoaștem îndeajuns./ Las ugerul vacilor sterp,/ Prunii arși de vii în grădină,/ Ochiul fântânii mort,/ Și să te hrănească văzduhul cu stelele lui,/ Și te botez în numele Domnului. Poemul scris la douăzeci de ani, aproape de vârsta la care Nicolae Labiș scria „Moartea căprioarei”, surprinde prin maturitatea „subiectului” și prin



developarea dramelor din istoria recentă, care nu își vindecase toate rănilor.

Portretul pe care i-l face după moarte Zoe Dumitrescu-Buşulenga, profesoara sa, și „conducătorul lucrării de doctorat”, este peremptoriu: „Pe Ioan Alexandru, acest tânăr cu chip bălai, curat și sfielnic, eu îl voi socoti totdeauna la vârsta poetului tânăr, pentru că, în mod simbolic, n-am să-l pot niciodată despărți de ceilalți trei – Nichita Stănescu, Marin Sorescu și Ana Blandiana – alături de care, în anii 60, a reîntinerit, uimitor, salutar, substanța însăși a poeziei românești”. Volumul „Cum să vă spun”, din anul 1964, îi dă „o gravitate timpurie”, în „Viața deocamdată” (1965) și „Infernul discutabil” (1966) fantezia creatoare și imaginarul poetului par „a se sprijini pe elementele prevalente ale pământului și luminii”. Cu „Vămile pustiei” (1969) „viața și moartea intră, îngemănate, în simbolul fundamental al călătoriei”, pe când „Imnele bucuriei” (1973), scrierile cel mai pregnant creștine de până în acel moment, înseamnă „pragul spre înalt al tânărului poet”. Creația lui Ioan Alexandru, mai spune Zoe Dumitrescu-Buşulenga, este „un imn nestăvilit”, pentru că „dincolo de orice hedonism steril, de orice intenție ludică, poezia slujește cunoașterii, exaltă valorile unei spiritualități întrupate în conceptul poetic al patriei, exprimă mutațiile ființei înțelegătoare în mersul ei suitor, afirmând o solidaritate în spirit și

o acțiune pozitivă în planul realului, ținând mereu treze idealurile de atins, în neîncetata devenire a unei comunități naționale”. E greu de imaginat o portretizare mai apropiată de adevăratul chip al lui Ioan Alexandru.

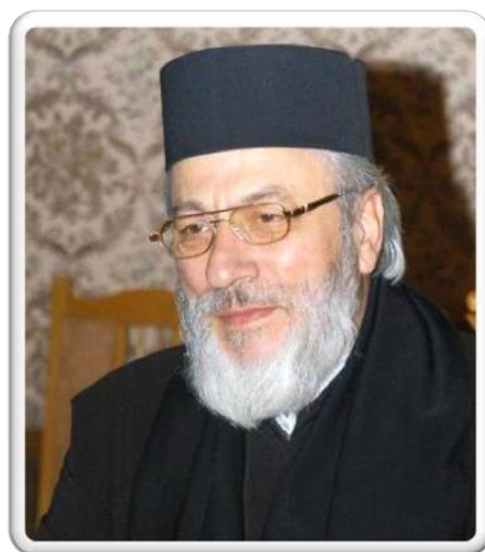


Într-o *artă poetică*, pe care am găsit-o într-un dialog avut de Ioan Alexandru în anul 1984 cu Ioan Pinte (București, „Pogorârea Duhului Sfânt”), descoperim fibra poeziei sale, raportarea acesteia la timp, natură, om, cuvânt. Spune Ioan Alexandru că „Poezia este laudă, este celebrare a Logosului întrupat în istorie, a chipului creaturilor, de la cea mai umilă floare și fir de iarbă până la înfățișarea omului. Totul este vrednic de mărire, de doxologie! Uite, stăm aici în fața pomilor acestora unde am scris sute și sute de doxologii. Viața mi-e prea scurtă pentru a lauda toate acestea. Dacă am o întristare uneori, este că nu am reușit să spun imnul fiecărei creaturi din câte sunt.” Mai departe este reiterată concepția platoniciană, care a premers credinței creștine, că prin cuvânt orice lucru se naște, că orice lucru nenumit tinde la naștere prin rostire („simt că tot ce există tânjește după Cuvântul izbăvitor”) iar omul, prin structura sa, este expresia Cosmosului.

Determinantă pentru conectarea la valorile creștine în evoluția poeziei lui Ioan Alexandru este întâlnirea pe care o are, în anul debutului său în volum, în 1964, cu tânărul „preot celib” Constantin Argatu, devenit mai apoi monahul Calinic, iar mai târziu ierarh al Bisericii

Ortodoxe Române și scriitor, membru al breslei scriitoricești naționale. Momentele dar și amănuntele acestei întâlniri mirabile se regăsesc în corespondența dintre cei doi, în memorii, în amintiri, dar și în documente din arhivele fostei Securități.

Dar relația dintre poet și monah nu rămâne fără urme nici în evoluția celui din urmă. „Preotul celib” Constantin Argatu, devenit mai apoi monahul și starețul Calinic, urcă pe scara evoluției spirituale dar și culturale cu temeinicie și răbdare. Scrie o mulțime de cărți care evocă figuri din istoria națională (Ștefan cel Mare, Constantin Brâncoveanu, Neagoe Basarab), din cultura națională (Constantin Brâncuși, Nicolae Iorga, Martin Opitz, Emil Cioran ș.a.), din evoluția și statornicia Bisericii Naționale, interpretând mituri esențiale din cultura română (Miorița, Legenda meșterului Manole, Luceafărul). De la debutul său, cu „Bucuria lecturii”, în 1989, pe raftul de cărți semnate de Calinic Argeșeanul se adună câteva zeci de titluri, într-un evantai amplu de titluri și orizonturi tematice, de interpretări care pun în relație cultura și istoria românilor cu fibra creștină a evoluției lumii noastre. Reținem, în abordarea de față, calitatea de memorialist a lui Calinic Argeșeanul, care își adună „fărâșele de memorie” într-un amplu parcurs sub un titlu generic: „Toată vremea își are vreme”. Memoriile lui Calinic Argeșeanul sunt o construcție cronologică din care derivă o perspectivă a devenirii, a maturizării intelectuale și spirituale, un spațiu al contrastelor, al tensiunilor. Sunt în „Toată vremea își are vreme” lucruri care țin de istoria tuturor și altele care țin de memoria afectivă, amănunte din intimitatea profundă, fapte „anecdotice” sau doar impresii care marchează individualitatea. E, în orice mărturisire, „lupta cu Îngerul” și lupta cu istoria. În „povestea” sa, din „Toată vremea își are vreme”, dar și din multe alte cărți („Aș vrea să vă spun”, „Traista cu stele”, „Frumusețea lumii văzute”, „Brâncuși și Psalmul creației”, „Din bucuria inimii”, „La vama vremii” etc.), Calinic Argeșeanul face proba unui dinamism creativ, neîmpăcat cu cedările, care se regăsește mereu pe sine în miezul unei istorii agonice. Iar regăsirea este, așa ca



la Neagoe Basarab, în „Învățăturile către fiul său, Teodosie”, o sumă de întrebări și învățăminte, din categoria cine sunt, ce să fac pentru a mă izbăvi, cum pot să îi ajut pe ceilalți să se izbăvească, care e prețul nădejzii și care e răspunsul dragostei lui Dumnezeu. Rememorarea este, întotdeauna, sub semnul lui „a fost odată” și e, în acest caz, o invocare a unui nume al timpului, în forma consacrată de „trecut”, în care se plămădesc toate celelalte forme pe care le autorizăm prin simpla noastră prezență. Niciun fapt din prezent nu ar avea logică fără existența acestui „a fost odată”, teren al unei fertilități irepresibile pentru „creșterea timpului”. Numind acest timp „odată”, nu facem decât să ne întoarcem la el, în el; întoarcerea este însă una paradoxală: în vreme ce timpul nostru individual se dezvoltă în viitor, memoria noastră numește și aduce pentru *a trăi*, în prezent, un timp imemorial. Această ocurență a momentelor temporale dovedește caracterul aleatoriu al *timpului vieții*, faptul că suntem situați pe o orbită pe care punctele sunt interschimbabile. E de reținut, în acest context, ceea ce spunea Maurice Blanchot care analiza „spațiul memorial” în care se rostuiește timpul, că „amintirea este libertatea trecutului.”

În această „libertate a trecutului” se petrec și întâlnirile mirabile/ admirabile, care modifică și sporesc parcursul personalităților în istorie. Întâlnirea dintre „preotul celib” și

poetul neliniștit, căutător de sensuri noi, aflat la debut, pare să fie o asemenea întâlnire.

Calinic Argeșeanul, pe atunci Constantin Argatu, „preot celib”, s-a întâlnit prima oară cu Ioan Alexandru, tânăr poet aflat la prima sa carte, în anul 1964, la 8 septembrie, la Catedrala Ortodoxă din Cluj. Ioan Alexandru îl însoțea pe George Bălan, muzicologul, într-un periplu transilvan. „Preotul celib” avea douăzeci de ani, poetul avea douăzeci și trei, vârsta când se întemeiază prietenii memorabile. George Bălan l-a prezentat pe Ioan Alexandru, după rememorările din „Toată vremea își are vreme”, impresionanta carte de memorii semnată de Calinic Argeșeanul, drept „cel mai mare poet al zilelor noastre”, la care a adăugat că „este mai mare chiar decât Eminescu”. Exagerarea aceasta îl contrariază pe tânărul preot, care era convins că atunci când e vorba de poezie și poeți „nu trebuie să rostești grade de comparație”. Momentul în care s-au cunoscut era unul determinant pentru evoluția tânărului Constantin Argatu, era vorba de hirotonirea sa ca „preot celib”, adică preot celibatar, o formulă agreată după război, mai ales în zona Ardealului, cea care ducea lipsă de preoți ortodocși. Parohia pe care o primește, după hirotonire, este la Tioletiur, un sat destul de amărât, din Eparhia Clujului. A doua întâlnire are loc în primăvara anului 1965, chiar la Tioletiur, când musafirii, aceiași, George Bălan și Ioan Alexandru, „erau înfometați de adevăr și doreau să știe multe, mai multe decât știam eu.” Tânărul preot le recomandă, pentru dialoguri suplimentare, pe Justinian Chira, „iscusitul stareț de la Mănăstirea Rohia Maramureșului”, cu care au rămas prieteni pentru totdeauna. Corespondența dintre Ioan Alexandru și Justinian Chira stă mărturie.

Altă întâlnire, determinantă pentru prietenia dintre cei doi, este cea din capătul anului 1972 și începutul anului 1973. Era momentul în care tânărul preot Constantin Argatu solicită Patriarhului Justinian și primește acceptul de a intra în monahism. Starețul Mănăstirii Căldărușani, Veniamin, îi permite aspirantului la călugărie să aibă drept martor al momentului, un singur invitat, restul fiind „o slujbă specială care te privește doar pe tine și pe noi, obștea monahală”. Cel

invitat și acceptat este, firește, poetul Ioan Alexandru. Prezența poetului nu pare să fie una întâmplătoare, în ordinea „așezării lucrurilor”. Aflând că numele ales pentru tânărul monah este Victorin, Ioan Alexandru protestează, considerând că nu se potrivește personalității și profilului viitorului monah și impune numele de Calinic. „Și așa, din Constantin, în ajun de An Nou 1973, am devenit Calinic”, conchide memorialistul Calinic Argeșeanul, mai târziu.

Prietenia lor evoluează, fiecare întâlnire devine „o sărbătoare”. Spune Calinic Argeșeanul că Ioan Alexandru venea uneori singur, alteori cu soția sa Ulwine sau cu Episcopul Antonie Plămădeală, sentimentul fiind acela că „eram ca frați”. Când Ioan Alexandru și familia plecau în vacanță, vara, prietenul Calinic se ocupa cu udatul florilor și aerisirea casei din București. La unul dintre aceste momente, în timp ce citea din cărțile poetului, prietenul călugăr descoperă „un mic petec de hârtie din calc, pe care era scris un text cu o culoare roșie, ștersă. Era un jurământ făcut de Ioan Alexandru prin care spunea că nu va mai scrie niciun rând, în viața lui, fără să amintească de Dumnezeu. Aceasta era în urma arătării Sfintei Treimi, așa cum s-a întâmplat și altor converțiți...” Mărturisirea este determinantă, de data aceasta, pentru evoluția poeziei lui Ioan Alexandru. Textul era scris cu sânge, după cum i-a mărturisit poetul mai târziu și era semnat cu numele de Ioan. („Toată vremea își are vreme”)

Momentul convertirii lui Ioan Alexandru, care confirmă întru totul această secvență din memoriile lui Calinic Argeșeanul, îl regăsim și într-o scrisoare plină de patos, trimisă prietenului său Ioan Cocora. Ea este reprodusă în volumul „Ioan Alexandru, Amintirea poetului. Ediție sentimentală alcătuită de Ioan Cocora”, Editura Palimpsest, 2003, din care reținem: „Țin să-ți spun, dragă Ioane, că de le întoarcerea mea de la Cluj, atunci împreună cu fiul lui Ladea, s-a întâmplat o întorsătură foarte radicală în sufletul meu. Se pare că mi-am regăsit credința pierdută în Dumnezeu, cu adevărat și până la moarte. E cea mai puternică lumină ce-a stârnit în sufletul meu vreodată: am devenit un altul și mă voi strădui să rămân în Crist cu toate puterile. E

singura salvare și mediumul cel mai favorabil cunoașterii adevărate: Iubirea pentru altul, învingerea eului și acceptarea luminii divine să lucreze prin tine. Timpul meu s-a umplut de sensuri și profunzime. Agonia a încetat. Sunt în miezul lucrurilor slăvind dumnezeirea. Cred cu toată inima și tot cugetul meu. Nu mai am nevoie de nimic lumesc pentru a mă simți pe culmea omului. Păstrează taina ce ți-o mărturisesc în numele Domnului Iisus – idealul sufletului meu. (...)

În memoriile sale, Calinic Argeșeanul mărturisește că atunci când scria *Imnele iubirii, Imnele Țării Românești, Imnele Moldovei, Imnele Putnei, Imnele Transilvaniei și ale Maramureșului*, poetul cerea sfatul omului bisericii, cum ar fi fost mai bine să intituleze poeziile scrise cu aură creștină, „stră-luminate de razele Duhului Sfânt.”

Un moment sensibil în viața lui Ioan Alexandru este în anul 1977, când acesta face comentarii favorabile în sprijinul lui Paul Goma, care devenise unul dintre cei mai critici intelectuali ai sistemului. Calinic Argeșeanul spune în „Toată vremea își are vreme” că poetul „era speriat”, fusese dat afară din învățământ și era „muri-tor de foame”, colegi scriitori îl catalogaseră drept legionar și afirmaseră că făcea „spionaj pentru străinătate”. Mizând pe credința prietenului, îl roagă că dacă va fi arestat, să aibă grijă de copii: „Pe Ștefan să-l îndrepti spre Teologie, pe Maria spre Muzică, pe Ioachim spre Litere.” Nu a mai fost cazul ca monahul să se ocupe de familia poetului, pentru că lucrurile nu au mai evoluat, poetul a fost apărat de câțiva confrăți mult mai bine situați ideologic.

După Revoluție, poetul și monahul, ajuns între timp ierarh, se întâlnesc în Parlamentul

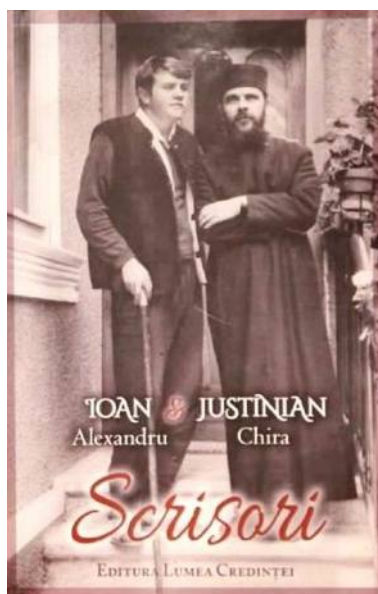
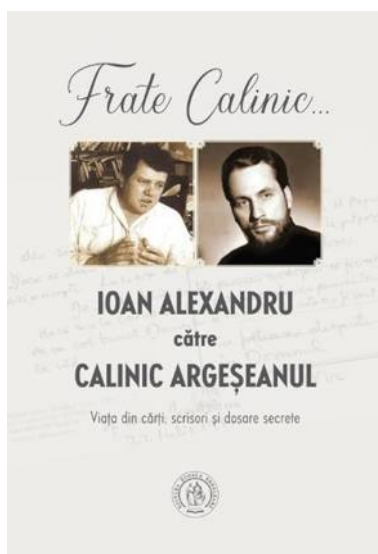
României. Un moment de cumpănă se petrece cu ocazia primei „mineriade” din anul 1990, când minerii din Valea Jiului, manipulați sau nu, atacă

Parlamentul. Atunci, poetul, cu o cruce în mână, îi binecuvântează și îi liniștește, dezamorsând un conflict greu de stăpânit de către forțele de ordine. Și de atunci, conchide Calinic Argeșeanul, martor al evenimentelor, „crucea pe care o purtase Ioan Alexandru a fost pusă pe perete la tribuna Parlamentului.”

După ce a descoperit *calea poeziei mari*, lucru confirmat de critica literară, dar și de cititori, Ioan Alexandru a mers mai departe, căutând să descopere *calea proprie* în poezie. Calea spre marea poezie și-a deschis-o cu primele trei volume: „Cum să vă spun” (1964), „Viața deocamdată” (1965) și „Infernul discutabil” (1966). *Calea proprie* pare să fie cea care deschide seria volumelor de imne, începe cu apariția volumului „Imnele bucuriei”, în anul 1972, urmate de „Imnele Țării Românești”, „Imnele Moldovei”, „Imnele Putnei”, „Imnele Transilvaniei și ale Maramureșului”.

Influența teologică a părintelui Stăniloae, a starețului Iustinian Chira și a monahului, apoi sta-

rețului și ierarhului Calinic Argeșeanul nu poate fi neglijată, a preluat de la aceștia perspectiva cosmică a restaurării ființei omenești în Hristos. Patosul scrisului său, în multe dintre scrisorile către „fratele Calinic” și către „fratele Iustinian”, reflectă o abordare temeinică a Cosmosului, cu tot ce implică această curajoasă raportare a ființei umane. Din această situație, în miezul Cosmosului, acolo unde ne-a descoperit Iisus Hristos locul, poetul „convertit” trăiește o teologie a bucuriei în tot ceea ce are ea mai sublim.





Gabrielle DANOUX

Ion PILLAT bilingv



Du shamisen

Mont Fuji, mont Fuji,
Sur toi volent les nuages –
Cigognes blanches, cigognes noires,
Aux ailes déployées.

Lentement je tamise mon amour
Sur les sentiers de Kumamoto.
À Kitzumo couche après couche,
Neige au vent tout mon passé.

Shamisen à deux cordes,
En tremblant, je t'effleure et tu trembles:
Ancienne corde, esprit jeune,
À l'unisson se tordent.

La maison du souvenir

C'est la maison du souvenir, une maison à
loggia,
Des moulures et broderies aux murs des
chambres,
Sur son chemin des peupliers montent la
garde,
Et sur les cloisons des icônes des anciens
veillent:
Ancêtres d'autres temps dont nous
approchions, oubliant nos jeux,
Enfants, nous nous les appropriions avec tant
d'émoi

Din Samisen

Munte Fuji, munte Fuji,
Peste tine zboară norii –
Berze albe, berze negre,
Cu aripile întinse.

Mi se cerne lin iubirea
Pe cărări la Kumamoto.
La Kitzumo rânduri-rânduri
Vântu-mi ninge tot trecutul.

– Samisen cu două coarde,
Tremurând te-ating și tremuri:
Strună veche, suflet tânăr,
Laolaltă ni se frâng.

Casa amintirii

E casa amintirii o casă cu pridvor,
Cu bârne și chilimuri pe încăperi zidite,
În drumul către dânsa țin strajă dreapta
plopii,
Și în pereți icoane de morți bătrâni veghează:

Strămoși din altă vreme de cari, uitând de
jocuri,
Copii, ne-apropiarăm privind cu ce sfială
La fețele lor șterse de sfinți în mănăstiri.

En voyant leurs visages effacés de saints dans
les monastères.
Dans la maison du souvenir, ce n'est ni
aujourd'hui ni hier,
Car l'horloge du temps a cessé de battre,
Et l'instant à vivre s'est gelé en elle.
Dans la chambre souvent te saisissent et
t'enrobent
Les fragrances de fleurs et de foin
fraîchement coupés
Dont le tissu de lin conserve la fraîcheur.
Le soir, sur les divans de paisibles pièces
Descendent toujours chant et vibrations de
cordes
Comme du luth de frêles rêveries,
Lorsqu'au coucher et au lever de lune,
Nous ressentons la vanité des premiers
oublis.
Tout reste inchangé et d'un sommeil sans
tourments
Je dors sous le toit du même passé.
Fantôme, ma pensée passe dans l'ancestrale
maison
Sous le rayon qui dirige le rêve tacite...

Et refermant derrière moi les pièces
inconnues,
Je pars, je pars de par le monde, avec en moi
tant de disparus.

Baba Vișa

Je suis au village la nourrice des défunts
Eux seuls m'appellent pour les laver, je n'ai
pas de petits.
Leurs vrais visages point je ne crains
De mes mains à tour de rôle je les rafraîchis.

Je prépare les gâteaux funéraires et veille sur
eux nuitamment
Lorsque malaisé est leur premier sommeil.
Voyez – mais sans parler – tous m'appellent
en chuchotant,
Péniblement je les rendors, aux nourrissons
pareils.

În casa amintirii nu-i astăzi și nu-i ieri,
Căci orologiul vremii a încetat să bată,
Și clipa netrăită a înghețat pe el.

Dar prin iatac adesea te-apucă și te fură
Miresmele cosite cu florile de fân
Păstrate sub răcoarea pânzetului de in.
Și, seara, pe divane în liniștite-odăi
Tot mai pogoară cântec și zumzăit de strună
Ca de pe alăuta plăpânderelor visări,
Când, în apus de soare și răsărit de lună,
Simțim zădărnicia întâilor uitări,
Rămân aceleași toate, și somnul fără zburcium
Îl dorm sub coperișul aceluiași trecut.

Stafie, trece gândul prin casa mea străveche
Sub raza călăuză a visului tăcut...
Și închizând în urmă odăile străine,
M-am dus, m-am dus în lume, cu-atâția morți
în mine.

Baba Vișa

Sunt manca morților din sat – mă cheamă
Doar ei să le spăl trupul, n-am copii.
De fața lor adevărată nu mi-e teamă –
Cu mâna mea pe rând îi primenii.

Le fac colivă și-i veghez la noapte
Când primul somn le e așa stângaci...
Vezi – să n-o spui – ei tot mă strigă-n șoapte,
Cu silă îi adorm ca pe sugaci.

Pas un espar

Pas un espar.
Des vagues sur les barres
Se démolissent.
Sur la mer à l'écart
Pas un espar.

Sur le vide de l'horizon
Les pêcheurs en constellations
Surgissent.
Ils se détournent
Sur le vide de l'horizon.

Toujours criant,
Le vol pesant
Qu'ils s'exilent...
Par mon assoupissement
Toujours criant.

Que je rêve visionnaire
Sur le ciel ouvert
À travers les cils
– Mystérieux émissaire –
Que je rêve visionnaire

L'étoile du berger
Montant vers l'empyrée
Tranquille.
Sur la profondeur de l'empyrée
L'étoile du berger.

Niciun catarg

Nici-un catarg.
Valuri se sparg
Pe dună.
Pe-al mării larg
Nici-un catarg.

Pe-al zării gol
Pescarii-n stol
Răsară.
Să dea ocol
Pe-al zării gol.

Țipând mereu,
Cu zborul greu
Să piară...
Prin somnul meu
Țipând mereu.

Să văd în vis
Pe cer deschis
Prin gene
– Tainic trimis –
Să văd în vis

Steaua Hesper
Urcând pe cer
Alene.
Pe-adâncul cer
Steaua Hesper.

Vlad le laboureur

Je m'appelle Vlad Nicoară, je suis un
laboureur;
J'ai le visage âpre et taillé dans le bois,
À mon village je suis attaché par un lien
majeur,
Fait de terre et de ma pioche de bois.

Je ne connais guère que la terre sous le soleil,
Que le pain de seigle plus noire.
Donne-moi, Dieu, pour que mon engagement
ils étayent
Deux bœufs, le bras qui laboure et un buttoir.

Vlad plugarul

Sunt un plugar, mă cheamă Vlad Nicoară;
Am față aspră și tăiată-n lemn,
De satul meu mă leagă strâns o sfoară
De țarină și sapa mea de lemn.

Eu nu cunosc sub cer decât pământul
Mai negru ca o pâine de secară.
Dă-mi, Doamne, să-mi calească legământul
Un plug, doi boi și brațul care ară.

La simandre

Sur la cour du monastère j'ouvre le vasistas
Comme sur mon âme, ainsi que j'ai songé.
Le silence est de pierre: un épicéa,
La feuille par la pleine lune est figée.

L'église de poutres s'est prosternée
Comme devant une icône auprès de la
première étoile.
Un ange tel un nuage éloigné
Appuyé aux montagnes a prié sur une tribune
d'orgue liliale.

L'humain s'est éteint, le sonore a expiré
Seul l'ermitage et l'arbre vit toujours
Le silence du ciel a amaré
Le couvercle aux astres d'acier lourds.

Mais une goutte est tombée net
Brisant en deux le miroir du temps
Et j'écoute au fond de moi et j'entends dans
l'abbaye muette
Les fines perles pleuvant.

C'est ta simandre! Son battement initial
Sous le ciel s'est prolongé, tel un soudain
cordial.

Toaca

Pe curtea mănăstirii îmi deschid,
Ca peste visul sufletului, geamul.
Tăcerea e de piatră: un molid
Și-a-ncremenit în luna plină ramul.

Biserica de bârne s-a-nchinat
La steaua cea dintâi, ca la icoană.
Un înger ca un nor îndepărtat,
Proptit de munți se roagă alb în strană.

Ce-i om s-a stins – ce-i sunet a murit
Trăiește numai schitul și copacul.
Tăcerea cerului a ținut
Cu stele grele de oțel copacul

Dar clar o picătură a căzut,
Spărgând oglinda timpului în două –

Și-ascult în piept și-aud în schitul mut
Mărgăritarele cum plouă.

E toaca ta! A început să bată
Sub cer, prelung, cu inima deodată.

La lanterne magique

Sur la neige du drap immaculée,
Dans l'ombre qui à la pièce se cheville,
La lumière comme une poussière a sursauté
Lorsqu'a ouvert sa blanche pupille

La lanterne magique, qui regarde de travers
Avec, comme dans le conte, son œil unique
frontal,
Des voix d'enfants, dans la clairière,
Des rires cristallins à l'éclat brutal.

Où l'on a juste épousseté un peu,
Vers le seuil de mauve de la blanche demeure
Surgit une terre ancienne et singulière.

Lanterna magică

Pe-omătul nepătat de pe cearceaf,
În umbra ce se-ncheagă în odaie,
A tresărit lumina ca un praf
Când și-a deschis pupila ei bălaie.

Lanterna magică, privind pieziș,
C-un singur ochi în frunte, ca-n poveste -
Și glasuri de copii în lumină
De răs curat, țâșniră fără veste.

Acolo unde-a fost doar scrumul șters,
Răsare-o lume veche și ciudată.

Les joues du petit chaperon rouge viennent
en feu,
On l'aperçoit presser le pas vers la maison
d'hier.

Dans laquelle doucement grand-mère la
guette
Parmi le cher passé, parmi la temporelle
vapeur
Je reste encore pour observer la disparition
lente de la fillette.

En vain j'essaie le loquet fermé
Qu'ouvrirait n'importe quel gamin...
À travers le temps le chaperon rouge s'en est
allé
Tandis que le loup gris demeure sur le
chemin.

Scufilei Roșii-i ard obraji-n mers,
O vezi zorind spre casa de-altădată.

Spre casa albă și cu nalbă-n prag
În care o așteaptă blând bunica –
Prin fumul vremii, prin trecutul drag,
Mai stau privind cum piere lin fetica.

Zadarnic cerc zăvorul ferecat
Pe care tot copilul îl descuie...
Prin vremi Scufița Roșie-a plecat
Și lupul sur mai stă pe cărăruie.

Pâtre ionien

Sur la plage arc-en-ciel où sont les flots
Ronds de l'océan antédiluvien,
Je le vois, couché sur le côté, de dos
Et son corps nu coulé dans l'airain.

La flûte portait à ses lèvres des appels d'avril
Perdus comme les sons d'une fontaine.
Des chèvres paissent sur les collines stériles
De pierre sous la fournaise céruléenne.

Le temps s'est pétrifié, sculptural,
Mais le tronc d'un pin a tressailli,
Sous l'écorce qui dévoile une poitrine
virginale
Et un soupir aux pleurs assourdis.

Tandis que sur la mer limpide dans laquelle
À travers coquillages et algues, le poisson fuit
puis revient,
Mystérieusement des ombres vives se révèle
Un dieu silencieux comme un dauphin.

Păstor ionian

Pe plajă-n arc de soare, unde marea
Cu val rotund de mii de ani a stat,
Îi văd, lungit pe-o râună, doar spinarea
Și trupul gol în bronz turnat.

Din naiul dus la gură, apriline
Chemări se pierd cu sunet de izvor.
Pasc capre pe uscatele coline
De piatră sub azur dogoritor.

Și vremea a încremenit sculptată,
Dar trunchiul unui pin a tresărit,
Sub coajă dezvelind un piept de fată
Și un suspin cu plâns înăbușit.

Pe când în marea limpede, în care
Prin scoici și alge peștii fug și vin,
Misterios din umbre vii răsare
Un zeu tăcut, ca un delfin.

Traducere de **Gabrielle DANOUX**



Pavel ȘUȘARĂ

Lecția de anatomie și cursul scurt de istorie a sculpturii



*Antropomorfismul l-a făcut pe om să încerce să producă
și să exprime naturalul și supranaturalul prin propria-i fire
și, astfel, el a neglijat viața materiei...*

Constantin BRÂNCUȘI

Moartea subită a lui Ion Georgescu îl aduce pe Wladimir Hegel ca profesor de desen și modelaj la Școala de Arte Frumoase, iar Constantin Brâncuși devine studentul acestuia. Cu doar câțiva ani mai devreme, dar la Școala de Arte și Meserii, Hegel îl avusese elev și pe Dimitrie Paciurea, care începe să frecventeze Academia Julian de la Paris exact în anul în care Brâncuși se înscrie ca student la clasa de sculptură a Școlii... bucureștene. Deși se acceptă în mod natural, ca o realitate de la sine înțeleasă, faptul că Paciurea și Brâncuși domină autoritar sculptura românească și, în cazul celui de-al doilea, și pe cea mondială din secolul al XX-lea, nu s-a analizat suficient relația acestora cu profesorul lor inițial, cu Wladimir Hegel, considerându-se tacit că înnoirile de viziune și de limbaj pe care cei doi le-au adus în sculptură, cu atâta energie, se datorează mediului parizian în care aceștia s-au dezvoltat ulterior, mediu căruia i se adaugă, indiscutabil, propriile lor calități, puse în valoare prin cercetarea implicită a actului de creație și prin dinamica firească a operei.

Nu se știe ce lucrări a făcut Paciurea sub îndrumarea lui Hegel, fiindcă nicio lucrare din intervalul 1890-1894 nu este cunoscută, însă, în ceea ce-l privește pe Brâncuși, lucrările lui din studenție nu doar că sunt cunoscute, dar, în parte, sunt fundamentale pentru propria-i creație și pentru evoluția ulterioară a statuarului însuși. Dincolo de performanțele personale, Brâncuși a avut indiscutabil o relație directă nu doar cu

profesorul și, prin fiica acestuia, cu întreaga familie, ci și cu artistul Wladimir Hegel, astfel încât o întrebare elementară se naște oarecum de la sine: ce a învățat Constantin Brâncuși de la Wladimir Hegel și ce sugestii i-ar fi putut oferi studentului opera efectivă a sculptorului? O incursiune, oricât de sumară, în creația lui Hegel ar fi în măsură să furnizeze măcar începutul unui răspuns, iar surprizele pe care le oferă o asemenea indiscreție ar putea fi, la rândul lor, mai mult decât semnificative.

Wladimir Hegel este clasat istoric fie în spațiul stilistic al neoclasicismului, fie în acela, mult mai comod, dar și mai vag, al academismului, ceea ce simplifică orice tentativă de analiză formală, cele două perspective în care este privit rezumându-se mai curând la definirea unui set de principii previzibile și cu o aplicabilitate largă. Însă, dincolo de clasificări comode, opera lui Hegel, vastă și diversificată, nu poate fi citită printr-o grilă unică, fiecare lucrare a sculptorului, pe lângă datele generale, cum ar fi apartenența la figurativ și încadrarea în diverse genuri ale sculpturii – portretul, compoziția, alegoria etc. –, poate fi citită și analizată într-un dublu sens: pe de o parte, prin viziunea autorului și prin temperamentul său artistic, și, pe de alta, prin scopul și prin destinația acesteia care, de multe ori, excedează liberei exprimări.

Privită astfel, imaginea artistului nu este una stereotipă, prefabricată și apoi mutată de la o lucrare la alta, ci ea se cere descifrată mai

curând în transparența lucrării, în datele funcției acesteia, dar și în exigențele comanditarului. Dacă *Bustul lui Mihail Kogălniceanu*, *Statuia lui Vasile Alecsandri* și *Bustul Reginei Elisabeta* se înscriu în stilistica unui clasicism generic, prin planurile mari, prin fixarea într-o atitudine tipică, fără angajarea unei stări psihologice particularizate, dacă statuia lui C. A. Rosetti invocă un realism descriptiv, cu o insistență până la iluzionism asupra detaliilor, trei dintre lucrările sale cunoscute, fără a părăsi cu totul datele stilistice generale, acelea care definesc ansamblul operei, ies atât din convenția clasicizantă-realistă, cât și din exigențele unui comanditar invaziv. Acestea sunt *Statuia lui Dinicu Golescu*, *Bustul lui Miron Costin* și *Monumentul lui Miron Costin* de la Iași. Cele trei lucrări evadează din convenția generală a operei lui Hegel și inaugurează, pentru sculptura românească, o înțelegere nouă a statuarului și o abordare stilistico-formală modernă, care, prin relația directă a sculptorului cu Paciurea și cu Brâncuși, pot sugera traseele de evoluție a sculpturii românești, și nu numai.

Statuia lui Dinicu Golescu, construită din volume puternice și din planuri ample, sugerând drapaje grele și sumare, este, prin atitudinea statică, austeră, de un evident hieratism, prima tentativă a sculpturii noastre de a valorifica sugestia iconografică bizantină, de a conferi tridimensionalului o anume componentă stilistică de factură orientală. Acest enunț, izolat și sumar, va deveni, dacă nu sursa directă, oricum identificarea unei posibilități de localizare răsăriteană a sculpturii, în contradicție cu întreaga istorie a statuarului clasic, pe care o vor experimenta trecător atât Paciurea, în *Madona Stolojan* (1912), cât și Brâncuși, în *Rugăciunea*, dar, în cea mai mare măsură, în cuprinsul întregii sale opere, Gheorghe Anghel.

Bustul lui Miron Costin, cea de-a doua lucrare dintre cele amintite, sincronizează expresiv sculptura românească a momentului atât cu impresionismul rodinian, prin modelajul vibrat și voluntar, cât și cu o anumită variantă a expresionismului, prin agitația compozițională și prin pregnanța psihologică. Concentrarea evenimentelor compoziționale și expresive în spațiul

frontal, delimitate printr-o elipsă care le identifică oarecum exacerbat, premerge stilistic și formal celebra lucrare *Pan* a lui Dimitrie Paciurea, elementele individualizatoare fiind evidente, dar structura lor compozițională și cumulul de evenimente expresive apropiindu-le semnificativ, chiar dacă cea dintâi este o glosă pe marginea portretului propriu-zis, iar cea de-a doua o proiecție mitologizantă de factură romantico-simbolistă.

Și, în fine, cea de-a treia lucrare atipică, poate capodopera lui Hegel, *Monumentul lui Miron Costin*, o structură plastică paradoxală care, deși reprezintă cu detalii puternice un personaj cu o identitate certă, respectând toate regulile genului, este, în esență, o demonstrație explicită de limbaj și de tehnici sculpturale, mesajul direct fiind acela, de o modernitate indiscutabilă, că nu sculptura reprezintă un personaj, ci, dimpotrivă, că limbajul și codul artistic instituie o realitate pe care privitorul o validează prin însuși actul percepției.

Dacă se pot asocia aceste episoade ale sculpturii lui Wladimir Hegel – căroră li se adaugă, inevitabil, acțiunea sa pedagogică – cu revoluția pe care cei doi elevi ai săi, Paciurea și Brâncuși, au provocat-o în istoria sculpturii și în viziunea tradițională a statuarului, analiza a ceea ce s-a petrecut ulterior capătă o dimensiune nouă. Ea nu relativizează în niciun fel performanțele directe ale celor doi sculptori, dar extinde spațiul de lectură și face posibilă observația că începuturile sculpturii românești sunt, până la un punct, sincrone și compatibile cu marea schismă care se va produce, curând, în însăși civilizația tridimensionalului. Dar dacă această ruptură poate fi, chiar și *a posteriori*, descifrată prin semnalele subtile deja amintite, Constantin Brâncuși, proaspăt student la clasa lui Hegel, se întoarce, prin probele canonice ale programei de studii, către originile majore ale sculpturii, iar acestea nu puteau fi găsite decât în marile momente ale statuarului clasic.

De altfel, chiar rigorile pedagogice prevedeau *studiul după antic*, adică obligativitatea însușirii de către studenți a tehnicilor, a viziunii și a repertoriului de forme pe care sculptura

clasică, cea greco-romană, le fixase aproape axiomatic în memoria culturală a Europei și pe cea mai înaltă treaptă a sistemului de valori din ierarhiile academice. Pentru tânărul Brâncuși, această întoarcere la originile clasice ale sculpturii este mai mult decât un simplu exercițiu de atelier, fiindcă, simultan cu acest „studiu după antic”, el își propune, mai mult sau mai puțin explicit, dar logica lucrărilor o susține indubitabil, ieșirea din previzibilul formelor istoricizate și identificarea unor noi modalități de a înțelege și de a interpreta tridimensionalul.

De altfel, tânărul Brâncuși nici nu intră confortabil în conturul obișnuit al studentului, și pentru că el avea deja însușite, încă din Școala de Arte și Meserii, toate deprinderile și abilitățile tehnice, dar și din pricina faptului că aspirațiile lui depășeau cu mult nivelul unui student aflat în primul său an de atelier. În 1899, la nici un an încheiat de la înscriere, el deja propune o lucrare Comisariatului General al României pentru Expoziția Universală din anul 1900 de la Paris, lucrare finalmente respinsă de către juriu, dar importantă, în context, nu este atât acceptarea sau neacceptarea acesteia, cât conștiința de sine a sculptorului și dorința lui de a intra pe marile circuite ale acțiunii și ale vizibilității publice, având deja proiecte artistice care depășesc simplul statut de student aflat încă la începutul obligațiilor academice.

De altfel, prima lui participare la o expoziție avusese deja loc la Craiova, în Parcul Bibescu, în 1897, unde a expus întâia sa lucrare definită, *Bustul lui Gheorghe Chițu*, iar în 1898, cu câteva zile înainte de Crăciun, obține un premiu, o *Mențiune onorabilă*, pentru îndemânarea cu care a realizat un portret „după antic”, anume *Bustul lui Vitellius*. Peste încă un an și jumătate, în iunie 1900, obține *Medalia de bronz* pentru *Moartea lui Laocoon*, un alt studiu „după antic”, și încă o *Mențiune onorabilă*, de data aceasta pentru studiul de anatomie și „după natură”. Este de remarcat cu maximă atenție această implicare puternică a lui Brâncuși în ceea ce ar părea, la prima vedere, studiul de atelier, dar, la o lectură mai atentă a acestor evenimente, se poate observa lesne faptul că tânărul sculptor intră decis

în ceea ce s-ar putea numi, fără ezitări, chiar *proiecte personale*. Practic, prin depășirea acestor prime etape de studiu, el își însușește, consumă și depășește o vârstă majoră a sculpturii, *vârsta ei clasică*, la care va reveni, dar într-o variantă complet transfigurată, doar cu mulți ani mai târziu.

În acest moment, Brâncuși nu face decât să intre, cultural, într-un scenariu al firii, acela în care embrionul, adică individul, trece succesiv prin toate stadiile de evoluție ale vieții, pentru a se găsi, la capătul acestui traseu repetitiv în raport cu filogeneza, în datele depline ale propriei identități. Un singur pas mai are de făcut pentru a consuma, exacerbat și definitiv, și cea mai importantă încercare în ceea ce privește esența însăși a statuarului, iar acest pas îl va realiza și ca o consecință firească a ceea ce făcuse până acum, dar mai ales pentru ceea ce avea el să anunțe de fapt, îmbinând, aproape neverosimil, într-o sinteză paradigmatică pentru viziunea sa ulterioară, studiul „după antic” cu observația directă „după natură”. Adică îl combină pe Hermes (sau Antinous) de la Muzeul Capitolin din Roma cu studiul anatomic direct, la masa de disecție, sub îndrumarea profesorului dr. Dimitrie Grotă, în celebrul său *Ecorșeu*.

Jupuirea sculpturii clasice, denunțarea figurativismului antropomorf prin exacerbarea lui până la visceralitate sau chiar până la eviscerare, radicalizarea antropomorfismului până la străpungerea carcasei, până la privirea pe dinlăuntru, suspendarea limitei dintre statuie și cadavru, iată momentul în care Brâncuși pune, *de facto*, piatra tombală peste câteva mii de ani de statuar mimetic, antropocentric, captiv între fascinația anatomică și idealul moral ale unei lumi puternic ancorate în materialism și în vanitatea eternizării, a perpetuării corporale, fie și prin transferul cărnii efemere în conserva glacială a mineralului. Odată cu *Ecorșeul*, sculptorul încheie un capitol major al operei sale, chiar dacă, la o privire sumară, totul ar părea doar banala epuizare a unui ciclu didactic. Cronologic, chiar asta se și întâmplă, fiindcă în anul 1902 el își încheie studiile la Școala de Arte Frumoase, în luna septembrie obținând și diploma de absolvire.

În același an, dar puțin mai târziu, realizează la Craiova *Bustul lui Ion Georgescu-Gorjan*, protectorul și prietenul său, iar cu această lucrare își face și intrarea, cel puțin aparent, în climatul previzibil al epocii, în acela marcat de un academism sobru, aliniat tendinței europene medii, dar și adecvat pieței și sensibilității românești imediate.

Dovedind suficiente calități prin ceea ce făcuse deja, dar mai ales prin proba de sobrietate și acuratețe pe care a dat-o cu portretul lui Gorjan, sculptorul, susținut de dr. Gerota, primește, în 1903, și prima sa comandă publică, *Bustul generalului Dr. Carol Davila*, întemeietorul sistemului sanitar românesc, pentru Spitalul Militar din București. Realizat în aceeași perspectivă estetică și formală ca și portretul lui Gorjan, dar cu un plus de solemnitate și cu un accent mai puternic pe recuzita academistă, *Bustul lui Davila* încheie o a doua experiență brâncușiană, aceea în care nu-și pune în valoare ideile personale, nu face niciun gest novator, dar prin care își demonstrează, cu o maximă exigență, profesionalismul și pregătirea pentru intrarea deplină în spațiul sculpturii românești.

În același an expune la Ateneul Român *Ecorșeul*, această lucrare unică și neobișnuită, care rămâne la polul opus față de cele două portrete, iar Societatea Elevilor de la Belle Arte intervine pe lângă Ministerul Educației să o achiziționeze, ceea ce se și întâmplă. Acest episod este dovada indiscutabilă că, din toată creația lui Brâncuși de până în acest moment, nu portretele canonice și ireproșabil realizate au atras atenția, ci această bizară jupuire a lui Hermes (Antinous!), această hermeneutică a anatomiei, în care acuratețea halucinantă a detaliului, submersia în mecanica ultimă a corporalității, se armonizează într-un mod unic cu viziunea în spațiu și cu măreția atemporală a arhitecturii umane. Generația tânără de artiști, studenții de la Belle Arte, dar și elita culturală a momentului, au intuiția unei lucrări de artă neobișnuite și a unui moment de creație major, pe care, în mod evident, nu aveau cum să-l descifreze la nivelul implicațiilor ulterioare, dar pe care îl recunosc și îl admira instinctiv pentru el însuși.

Așezat între două forțe, captiv în spațiul unei duble tentații, între proba severă și riscantă a *Ecorșeului* și siguranța confirmată a drumului marcat prin cele două busturi, Constantin Brâncuși alege libertatea. Iar această alegere nu este doar o metaforă, ci și o decizie efectivă, aceea de a părăsi intempestiv România și, odată cu ea, și posibilele dileme legate de opțiunea pentru o cale sau pentru alta.

În anul 1904 pornește spre Paris prin Europa Centrală, iar acest drum, care a stârnit ne-numărate pasiuni în exegeza brâncușiană de factură romantico-mitologică, are, în esență, mai curând configurația unui itinerariu al cunoașterii, a unei călătorii inițiatice de caldă medievală decât expresia liniară a unui traseu turistic modern, la extremitățile căruia se găsesc, laconic, doar un loc de plecare și un punct de sosire. Este greu de bănuț, dar și imposibil de știut, care a fost impactul interior al acestei călătorii asupra lui Brâncuși, însă, în mod cert, experiențele de viață legate de acest eveniment, acelea ale orașelor prin care a trecut – Budapesta, Viena, München, Zürich, Basel etc. –, vizita la Academia de Arte Frumoase din München, inclusiv o îmbolnăvire severă și o recuperare dificilă într-o mânăstire de maici, au adunat fapte, au decantat gânduri și, în mod evident, au generat și au clarificat idei.

Cert este că, în datele unei geografii propriu-zise și ca dinamică efectivă în spațiu, el face acest lung drum din Orient spre Occident, iar, odată ajuns la Paris, înlăuntrul unei noi geografii spirituale, prin acțiunea sa într-un spațiu care îi oferă o altă viziune asupra lumii, el începe să refacă, încetul cu încetul și de-a lungul întregii sale vieți, drumul invers, dinspre Apus înspre Răsărit. Faptul că Occidentul devine Apus, iar Orientul devine Răsărit nu este doar o simplă diversificare lexicală, ci sugestia unei schimbări profunde și radicale de sens.

(fragment din studiul
Constantin Brâncuși, un sculptor de la Răsărit)



Ștefan MITROI

Cântecul cucului

Amurit profesorul Stanomir!
De data aceasta era adevărat. Mai murise de câteva ori, pentru a reveni după aceea la viață, care îi plăcea, orice s-ar spune, mai mult decât moartea.

Daniel Vânătoru, directorul Muzeului Literaturii, aflat chiar pe strada pe care locuise defunctul, și-a adus aminte de vremea când acesta pleca dimineața la Universitate, unde era profesor de drept, la volanul primei sale mașini, o Dacie nou nouță, pe care învățase s-o conducă la bătrânețe, cu puțin timp înainte de a ieși la pensie. El era simplu muzeograf pe atunci. Și poet începător, cum fusese cândva și profesorul, care devenise, odată cu trecerea timpului, unul dintre cei mai cunoscuți scriitori din nordul țării, egalând și chiar depășind notorietatea juristului cu același nume. Dar ca șofer era abia la început de drum. Și așa avea să rămână mereu.

Vânătoru știa la ce oră pleca de acasă, și ieșea în poarta muzeului, nu neapărat repede, pentru că profesorul nu depășea niciodată, când se afla volan, viteza mersului pe jos.

Când ajungea în capătul străzii, oprea mașina, cobora de la volan și se uita lung, în susul și-n josul bulevardului pe care se găsea Universitatea. Apoi se urca în mașină, virând la dreapta. Dar asta numai după ce se asigura că nu vine, nici din vale, nici din deal, nimeni. Aștepta până vedea șoseaua liberă. Numai atunci avea curaj să iasă în bulevard. Cum îl prețuia ca poet, tânărul muzeograf n-a povestit nimănui despre toate acestea.

Peste ani, când Stanomir a început să facă glume cu moartea, directorul Muzeului Literaturii și-a dat seama că nu era vorba despre asta. Exista o strânsă legătură între prezent și trecut,

profesorul se temea să iasă dintr-odată din viață, repetând obiceiul de pe vremuri, atunci când trebuia să iasă cu mașina în trafic. Voia mai întâi să vadă cum e. D-aia nu erau definitive morțile lui. Când s-a simțit pregătit să moară de tot, chiar asta a făcut, n-a mai stat pe gânduri.

Aflând c-a murit și că urma să fie înmormântat a doua zi, Daniel Vânătoru se întreabă dacă n-ar trebui să participe și el la înmormântare. Era unul dintre reprezentanții de frunte ai organizației scriitorilor din localitate. Familia defunctului se ferise să implice organizația. Familiile, mai bine zis, pentru că Stanomir avea două, cea de acasă, și cea de la universitate, în care își petrecuse cea mai mare parte din viață. Amândouă destul de înstărite ca să nu-și pună problema costurilor pe care le presupune ducerea unui om atât de important la groapă. Organizația scriitorilor, un fel de familie și ea pentru cel dispărut, nu dăduse nici măcar un anunț, așa cum se obișnuia în astfel de împrejurări, în care să-și exprime public regretul. Și asta, nu pentru că nu regreta plecarea de pe lume a decanului său de vârstă, ci pur și simplu fiindcă nu se obosise nimeni să-i comunice asta. Niciunul dintre membrii celorlalte două familii.

Daniel Vânătoru aflate întâmplător. Văzuse trecând prin fața muzeului un flăcău cu niște prapuri pe umăr și-l întrebase la cine merge.

– La mort! răspunsese acesta.

Ce mort? s-a întristat el brusc, știind că în celălalt capăt al străzii locuia bătrânul poet, care tot murea în ultimul timp, pentru a se întâlni mai apoi cu el viu, prin oraș, așa cum se întâmplase recent, când stătuseră nițel de vorbă, cât să-l întrebe cum o duce cu sănătatea, iar el să-i spună

că bine, tocmai ce s-a apucase de-o carte nouă. N-am timp să mă îmbolnăvesc! În orice caz, nu acum! mai zisese, înainte de a se despărți.

– Domnul avocat Stanomir, veni din stradă răspunsul.

Deci dumnealui era, va să zică! Își făcuse timp să moară! Chiar de tot. Și poate chiar sănătos. Moartea nu prea ține seama de sănătate. Mai ales când e vorba de oameni foarte bătrâni. Iar profesorul Stanomir era un astfel de om.

Nu era de mirare că murise, ci că nimeni dintre ai lui nu se învrednicise să facă lucrul acesta public. Bine măcar că n-apucaseră să-l înmormânteze. Era normal să-l conducă și câțiva scriitori pe ultimul drum. Iar unul dintre ei să rostească un cuvânt de rămas bun pe marginea gropii. Nu oricine, mai cu seamă în cazul de față, când avea să fie prezentă la cimitir o bună parte din floarea intelectualității locale. Era în joc prestigiul breslei lor. Vorbitorul nu putea fi decât unul dintre autorii cei mai prestigioși. De preferat un poet, așa cum fusese însuși defunctul, cum încă mai era, pentru că se ducea omul de pe lume, dar cărțile sale de poezie rămâneau, până le venea și lor rândul să moară, iar asta se întâmpla doar atunci când se așternea praful pe ele, iar numele autorului se cufunda în uitare.

Daniel Vânătoru se opri la numele lui Mihalache Neamțu. Era cel mai important poet din oraș. Ziceau unii comentatori, nu foarte mulți, că și din țară. Nu din cea în care trăise până de curând, fugind din cea de aici, înainte de revoluție, pentru a se întoarce, după zece ani de absență, înapoi acasă, unde îi era locul, pe care nu îndrăznise să-l ocupe nimeni.

La aura de poet ce se bucura de o largă recunoaștere națională, se adăuga și cea de fost dizident politic. Chiar mortul ar fi zis, dacă era întrebat, că Mihalache Neamțu era cea mai bună alegere pentru cuvântul de adio. Nu atât pentru el, care nu mai putea să audă nimic din ce avea să spună acesta, cât pentru imaginea branșei din care făceau amândoi parte, adică și vorbitorul, și defunctul. Erau îngropați doar profesorul și juristul, poetul rămânea la suprafață. Nu știa nimeni pentru câtă vreme. Dar asta conta mai puțin acum.

Va accepta însă Mihalache Neamțu să vorbească? Căci era, ca orice creator de vază, un om dificil. Plus că le mai trăgea și la măsea. Nu era însă niciodată îndeajuns de beat, ca să nu poți conta pe el, dar nici îndeajuns de treaz, ca să fii sigur c-o poți face.

Vânătoru îl sună ca să tatoneze terenul. Spre uimirea lui, Conu Mihalache, cum obișnuiau să-i spună prietenii, îi răspunse din prima. Dar mai uimitor decât asta fu faptul că zise da. Adică era de acord să spună câteva vorbe despre poetul Stanomir.

– Atunci, îngăimă directorul muzeului, abia reușind să-și stăpânească bucuria, ne vedem mâine la cimitir.

– Când? zise de la celălalt capăt al firului Neamțu.

– Pe la 11. La intrare. Sau mai bine peste drum. La *Mai bine aici decât dincolo*.

– Asta voiam să-ți propun și eu. În fața cârciumii.

A doua zi, ajuns în locul unde stabiliseră, Vânătoru îl căută cu privirea pe celebru poet, dar nu-l văzu pe nicăieri. Ce-i drept, încă nu se făcuse ora. Mai erau câteva minute până atunci. Timp suficient pentru a-și îndulci starea de tristețe, firească la evenimentele de felul celui la care urma să participe, c-o vodcă mică. Așa că intra iute în localul de alături. Ca să vezi, Conu Mihalache era înăuntru. Trecuse la al doilea pahărel de vodcă.

– Ar trebui să ne grăbim, spuse directorul muzeului, după ce dădu paharul său pe gât.

– Încă unul și mergem, zise Neamțu. Trebuie să-mi fac curaj. E prima oară când vorbesc la un mort. Știai că mi-a fost profesor?

– Nu!

– D-asta am și acceptat, să știi. Plus că nu e tocmai rău ca poet! Tu ce crezi?

– Cred că e chiar un poet bun!

– Da! Ai dreptate. Propun să bem și pentru sufletul lui un pahărel.

– Încă unul? se sperie Vânătoru, privind îngrozit la ceas. Se făcuse ora 11 și jumătate.

– Ultimul! Încercă să-l liniștească Mihalache Neamțu.

Pe la 12 fără un sfert, intrară în cimitir, îndreptându-se spre capela unde așteptau, înainte

de îngropăciune, decedații. Găsiră capela goală. Morții plecaseră, urmați de cei care-i însoțeau, spre gropile ce le erau destinate.

Văzură mai multe convoaie funerare pe alei. Care era al profesorului Stanomir? Cel mai numeros, își ziseră ei, și porniră în direcția acestuia. Tocmai se pregăteau să vâre sicriul în groapă. Mihalache Neamțu se cocoță pe un mormânt din apropiere, ca să poate fi văzut de toți cei prezenți, și începu să vorbească:

– Îndoliată adunare, ți-pă el peste capetele acestora, ne despărțim azi de un om care s-a bucurat din plin de viață. Și-a iubit profesia ca pe o femeie. Și a iubit femeile cum niciun alt bărbat n-a știut s-o facă....

Preotul ce stătea aplecat peste sicriu, cântând veșnica pomenire, se opri brusc, încercând să înțeleagă ce se întâmplă.

– Coane Mihalache, se apropie Vânătoru de faimosul poet, șoptindu-i rușinat la ureche: Nu e mortul nostru! Și-l prinse de mână, trăgându-l de acolo.

– Cum nu? întrebă Neamțu, după ce se îndepărtară.

– Pentru că pe cruce era trecut numele unei femei.

Dădură, tot orbecăind pe alei, peste un alt convoi funerar.

– El trebuie să fie, conchise Neamțu. Cine altcineva să aibă atât de multe coroane la înmormântare?

Își făcu cu greu loc în față și începu iarăși să vorbească:

– Îndoliată adunare, ne despărțim astăzi de un om care a iubit femeile... Toate femeile ce i-au plăcut. De aceea putem spune c-a avut o viață frumoasă cum niciun alt bărbat n-a avut.

De data aceasta, era trupul unui bărbat în sicriul pe care groparii nu-l coborâseră încă în pământ. O femeie îmbrăcată în negru întoarse capul spre vorbitorul ce-i părea cunoscut, fără să știe însă cu adevărat cine este. Și mai cu seamă de unde apăruse acolo.

Era văduva răposatului.

Daniel Vânătoru înțelese repede lucrul acesta și-l smulse pe Neamțu din locul unde se



pusese pe cuvântat, cerându-i să se oprească. Din vorbit, nu din mers, ba chiar să grăbească pasul, dacă vrea să scape nebumbăcit de acolo.

– Nici asta nu e mortul nostru? întrebă marele poet, când ajunseră în capătul aleii.

– Nici! spuse Vânătoru, uitându-se și mai îngrozit decât înainte la ceas.

– Uite-l colo! se înveseli Neamțu din senin.

– Unde? făcu directorul muzeului ochii mari.

– Pe aleea cealaltă.

– Da, el este, zise Vânătoru, recunoscându-i pe unii dintre cei ce se îndreptau spre ieșirea din cimitir. Tocmai ce l-au îngropat!

– Nu-i nimic, rosti scurt celălalt. Ca să-i dovedim că nu suntem supărați pe el că nu ne-a așteptat, să mergem să-i spunem totuși ce aveam de spus.

Și, luând-o de-a dreptul printre cruci, Conu Mihalache ajunse lângă mormântul proaspăt al poetului Stanomir și zise, strigând, parcă pentru fi sigur că acesta, deși lipsit de viață, îl aude: Îndoliată adunare... Ne despărțim astăzi....

Era trecut de amiază. Odată cu glasul ușor pițigăiat al faimosului său confrate, Daniel Vânătoru auzi, venind dinspre crângul din spatele cârciumii *Mai bine aici decât dincolo*, cântecul unui cuc.



Ioan-Pavel AZAP

Fotograme din istoria filmului românesc (I)

O introducere

Cinematograful este singura artă ai cărei părinți, loc și dată de naștere sunt știuți și recunoscuți oficial: frații Auguste și Louis Lumière, Paris, Salonul Indian al Grand Café, Boulevard des Capucines nr. 14, 28 decembrie 1895.

Dar, până la a fi (și) artă, cinematograful a fost – și rămâne în continuare – tehnică, știință, industrie. Dacă pentru a construi o casă poți apela la simțul natural al proporțiilor, dacă pentru o statuie poți modela lutul dintr-o râpă, dacă pentru a desena e suficient peretele unei peșteri și un cărbune din vatră, dacă pentru a dansa poți să „ascuți” muzica interioară, dacă pentru a compune muzică e suficient să ai curajul de a psalmodia cu glas tare, dacă pentru poezie nu e nevoie neapărat de hârtie și creion, pentru a face un film este nevoie inevitabil, în mod imperios de suport tehnic. Drumul până la frații Lumière nu a fost nici scurt, nici simplu. Poate că ei au fost norocoșii unei loterii, dar acest lucru este mai puțin important. Vom face în rândurile următoare o trecere în revistă a momentelor importante care au dus la apariția cinematografului.

Cu mai bine de 1000 de ani înainte de Cristos, chinezii realizează pergamente desenate care la o derulare rapidă pun în evidență fazele succesive ale unei mișcări, ale unui gest. În Europa, abia în 1450 arhitectul italian Leon Battista Alberti realizează „camera lucida”, un dispozitiv care prin intermediul unui joc de prisme permite reproducerea conturului unor obiecte proiectate pe o hârtie. Printre multele sale preocupări, Leonardo da Vinci studiază și

descompunerea grafică a mișcării oferind la 1500 prima descriere tehnică a „camerei obscure”, explicată în detaliu aproape 60 de ani mai târziu, în 1558, de un alt italian, Gianbattista della Porta. Cu un aport științific în studierea descompunerii luminii, a duratei persistenței retiniene, a suprapunerii impresiilor optice pe retină – importante în realizarea practică a unui aparat care să capteze și să redea mișcarea –, au venit în secolele următoare numeroși alți oameni de știință: Isaac Newton, matematicianul și fizicianul francez Patrice d'Arcy, medicul englez Peter Mark Roget, fizicianul Michael Faraday, fizicianul belgian Joseph Antoine Ferdinand Plateau ș.a. La începutul secolului al XIX-lea, mai precis în 1826, francezul Joseph Nicéphore Niepce realizează prima fotografie, adică reușește să fixeze pe o placă sensibilă imaginea formată în interiorul unei camere obscure, după o expunere care a durat aproximativ opt ore. În anii următori conaționalul Louis Jacques Mandé Daguerre perfecționează procedeul și realizează în 1837 primul dagherotip, adică o fotografie obținută prin fixarea imaginii cu ajutorul unei camere obscure pe o placă de cupru argintată, sensibilizată cu vapori de iod și de brom. Primele fotografii pe hârtie sensibilă sunt realizate în 1839 de către englezul William Henry Fox Talbot și francezul Hippolyte Bayard. În 1847, un alt Niepce, Niepce de Saint Victor, descoperă procedeul fotografic cu plăci de sticlă, pe care substanțele fotosensibile sunt fixate cu amidon sau albumină. Epoca fotografiei începe cu adevărat însă în 1851, odată cu ideea tehnicii clișeeilor cu colodiu umed, ușor

de dezvoltat și de manevrat. Să mai precizăm că primul obiectiv fotografic conceput matematic și primul aparat de fotografiat metalic sunt realizate în 1840 de austriacul Peter Wilhelm Voigtländer.

În deceniile următoare impunerii fotografi-ei au fost construite, unele și brevetate, numeroase aparate de sinteză a mișcării, de surprindere și redare a acesteia, precursore mai puțin inspirate – sau ai căror inventatori nu au mai avut răgazul de a le perfecționa – a celui al fraților Lumière: *cinématographe*-ul. Denumite Fantascopie, Phantasmascopie, Zootrope, Daedaleum, Stéréoscopie, Phénakistiscopie, Stéréofantascopie sau Omniscopie, astfel de aparate sunt create, independent unii de alții dar pornind de la aceeași idee sau principii de: Simon Stampfer și Franz Freiherr von Uchatius (Austria), Peter Mark Roget și William George Horner (Anglia), Henry Dumont (Belgia) ș.a.m.d. Foarte aproape de cinematograful cunoscut azi a fost Louise-Aimé-Augustin Le Prince, un francez care brevetează în SUA, în 1888, o metodă și un aparat pentru producerea imaginilor animate, dar moartea prematură a acestuia, în 1890, amână, probabil, momentul lansării cinematografului în viața publică. Și Edison a fost preocupat de această invenție, care în 1889 reușește, pornind de la o idee a sa concretizată de colaboratorul său William-Kennedy-Laurie Dickson, înregistrarea gesticulației unui om grație așa-numitului Kinetograph cu cilindru. Trebuie spus că denumirea de cinematograf/cinématographe nu aparține fraților Lumière, ci așa a fost numit în ianuarie 1892 aparatul de cronofotografie inventat de francezul Leon Bouly. Edison este foarte aproape de a da lovitura, în decembrie 1892 începe construirea unui studio propriu în care Dickson, în anul următor, va turna câteva zeci de filme pentru Kinetoscope. Vândut în SUA în 1894, Kinetoscope-ul va avea un mare succes: în 14 aprilie 1894, la New York, pe Broadway, se deschide primul Kinetoscope Parlor, practic primul cinematograf din lume, dotat cu zece aparate. Dar Kinetoscope-ul are și un mare handicap: permite doar vizionarea individuală a unei bucle ce repeta la nesfârșit același „film”.

Familia Lumière – Auguste tatăl și Auguste și Louis, fiii – era proprietara unei uzine din Lyon

care producea material fotografic, cu preocupări impuse și de afacerea în sine de inovatori. Astfel, la 13 februarie 1895 ei brevetează „un aparat servind la obținerea și la vizionarea probelor cronofotografice” pe care-l vor numi, nu foarte original după cum am văzut, *cinématographe*. La sfârșitul anului va avea loc în Salonul Indian de la Grand Café din Paris prima reprezentație publică a cinematografului fraților Lumière, reprezentație „ce marchează nu numai începutul exploatării comerciale a cinematografului, ci însăși data nașterii sale. Pregătite pe parcursul anului 1895, prin proiecții cu caracter demonstrativ și științific, printr-o publicitate discretă și eficientă, având asigurate un repertoriu (în septembrie, frații Lumière dețineau circa 80 de filme), aparatul și personal corespunzător instruit, proiecțiile de la «Grand Café» au reușit cu adevărat lansarea cinematografului. După ce rețeta primei proiecții însumează abia modesta sumă de 35 de franci (chiria sălii era de 30 de franci), interesul subit al publicului ridică încasările la 2.500 de franci pe zi (prețul de intrare, un franc) și determină extinderea programului până la 20 de proiecții a câte 20 de minute pe zi. «Principalul merit al lui Louis Lumière este nu de a fi creat un aparat care oferea proiecții sensibil superioare celor ale concurenților, ci de a fi furnizat cinematografului un repertoriu de calitate, fără echivalent în lume, și care a exercitat asupra maselor o atracție excepțională [...] Lumière a scos aparatul de filmat din celula în care îl zăvorâse Edison; plimbându-l în orașe și prin natură, înregistrând, vântul, soarele, fumul, praful, trăsurile, copiii jucându-se și părinții uimindu-se de joaca lor, Lumière a realizat un pas considerabil în fotografia animată. Filmele sale au deschis calea comediilor, actualităților, documentarului» (G. Sadoul)”¹.

Și după acest moment, 28 decembrie 1895, concurența atât în planul perfecționării cinematografului cât și al afacerii în sine continuă. Încă fără să știe că va deveni a șaptea artă, cinematograful își găsisese părinții, care l-au înregistrat – și pe care el la rândul lui i-a legitimat – la starea civilă a invențiilor care au schimbat radical și pentru totdeauna existența umană. (*Va urma*)

¹ Cristina Corciovescu, Bujor T. Rîpeanu, *Cinema... un secol și ceva*, București, Ed. Curtea Veche, 2002, p. 8.



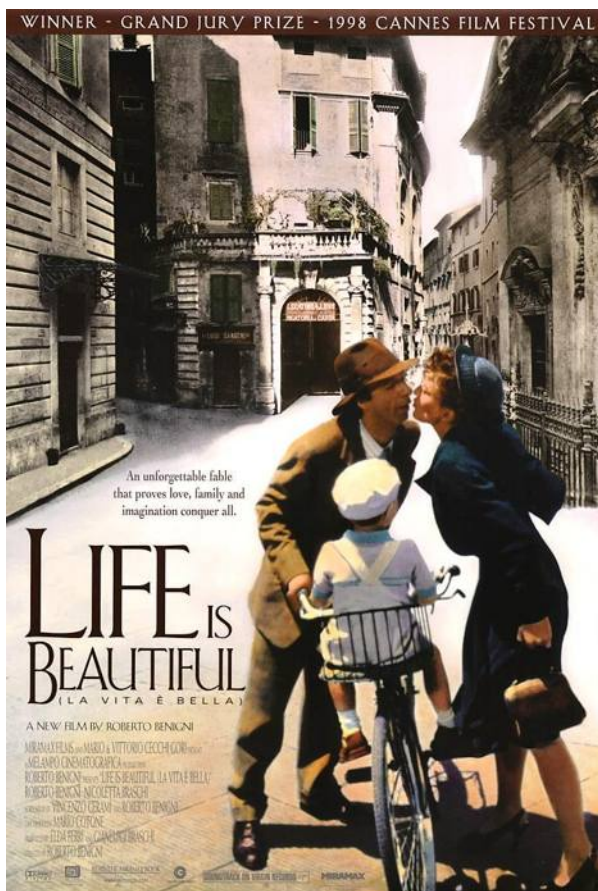
Raluca FARAON

A muri din dragoste de viață

DIN DRAGOSTE
PENTRU CINEMA

La vitta è bella/ Viața e frumoasă (1997)

Trei filme semnificative au cuvântul *Viața* în titlu și propun povești de dragoste de neuitat, mesaj profund uman, emoție puternică, umor, având în spate un regizor de mare talent. Este vorba despre *It's a Wonderful Life/ Viața e minunată* (1946), de Frank Capra, cu James Stewart, *La vitta è bella/ Viața e frumoasă* (1997), de și cu Roberto Benigni, și *Zivot je cudo/ Viața e un miracol* (2004) de Emir Kusturica, cu Slavko Stimac. În ultimele două, dragostea este un strigăt de supraviețuire pe un fundal al războiului istoric, este singura cale

Regizor: Roberto Benigni**Scenariu:** Roberto Benigni și Vincenzo Cerami**Imagine:** Tonino Delli Colli**Muzica:** Nicola Piovani**Cu:** Roberto Benigni, Nicoletta Braschi, Giorgio Cantarini, Giustino Durano, Marisa Paredes

care poate fi urmată în contextul alienator și dezumanizant: Al Doilea Război Mondial, în filmul italian, și războiul din Bosnia, în cel sârbo-franco-italian. În filmul lui Capra, e un alt război, unul spiritual: eroul e gata să cedeze unui impuls de autodistrugere, dar dragostea pentru familie, în pragul Crăciunului, îl readuce pe calea binelui, el alege *Viața*. Ceea ce face posibilă apropierea dintre cele trei filme e o viziune profundă despre *Viață*: este cel mai mare dar imaginabil în viața unui om, împreună cu dragostea familiei. S-ar putea adăuga și *Trenul vieții*, din 1998, al lui Radu Mihaileanu, cu o idee destul de asemănătoare cu cea din *Viața e frumoasă*, la un moment dat, mult mai apreciată de criticii de film americani, din punct de vedere cinematografic, dar, cu toate acestea, fără mesajul profund și trainic al filmului lui Benigni.

Filmul italianului are meritul de a pune în plan secund oroarea lagărului nazist din Italia, pentru că, deși realitatea e prezentată destul de veridic prin decor și prin apelul sentimental,

către spectatori, la amintirea detaliilor istorice, totuși, nu acesta e scopul filmului. Mesajul transparent e dat chiar de titlu: *Viața e frumoasă*. Un mesaj aproape mistic, neîndoielnic, mult mai profund decât am putea bănuia la prima vizionare.



Guido, personajul principal, este un chelner, un bărbat idealist, de multe ori, cu capul în nori, care vrea să ajungă librar, priceput la ghicitori, vesel, poate naiv, nu de puține ori. Providența îl scapă din multe încurcături, deși, la prima vedere, e doar norocul cel care îl ajută să nu o încaseze când fură sistematic pălăria unui negustor, când îl pune în încurcătură pe logodnicul femeii de care s-a îndrăgostit, aranjând să i se spargă ouă în cap, când scapă ca prin minune din școala unde se prezentase inspector și unde ține un discurs ridicol, absurd chiar, despre superioritatea rasei prin expunerea ombilicului său de o perfecțiune rară. Ceea ce îl face special nu este doar inteligența sa, spiritul ludic, ingeniozitatea replicilor, umorul extraordinar, dar, mai presus de toate, e inocența. O inocență dincolo de aiurelile sale, dincolo de șaradele pe care le provoacă. Este vorba despre inocența omului bun. Nu e nimic în Guido corupt sau cu jumătate de măsură. Este integru pe timp de pace, dar și pe timp de război. Altfel nu se poate explica faptul că îl iartă pe prietenul său, medic neamț, cu care se întrecea în ghicitori, atunci când, în lagăr fiind, nu primește ajutor de la acesta, singurul motiv pentru care este căutat fiind obsesia neamțului de a dezlega o cimilitură.

Guido se îndrăgostește de o femeie bogată, căreia îi va spune „principessa”. Întâlnirile lor au

fost mereu atipice, el se răsturna peste ea în cele mai neobișnuite momente. Ea este la fel de inocentă, dar și integră, precum el. Nu va ezita să se căsătorească cu Guido, acceptând ca mama să o renege, va urca de bunăvoie în trenul în care familia era deportată spre lagărul de concentrare. Giosué, copilul lor, are ceva din încăpățânarea mamei, dar și spiritul ludic al tatălui.

Deși pare o poveste incredibilă, ca într-un film cu Charlot, *Viața e frumoasă* este o lecție despre demnitate, prin intermediul emoției specifice cinematografului. La ce folos realismul? Cu ce ne ajută un scenariu fidel istoriei consemnate ca un genocid generat de megalomania unui dictator? De fapt, nu vom ști niciodată realitatea, suma istoriilor personale pe care nu avem cum să le intuim. Poate că unii s-au revoltat, au urât, poate alții au iertat și au fost mântuiți. Este evident că șmecheriile lui Guido în lagăr pentru a-l convinge pe Giosué că sunt la un mare concurs pentru câștigarea unui tanc nu au fost posibile. Contează simbolismul lor: un tată face totul pentru a-și salva fiul de la moarte. Și asta e tot ceea ce contează: nu Răul în sine, nu nedreptatea asupra evreilor, ci cum reacționezi în fața lui. Guido este un model de pace. Cât l-ar fi costat să își întărească unchiul când acesta se trezește cu calul vopsit în verde, pe care scria: „Cal evreu”? Ar fi putut să arunce injurii când căra nicovale, obligat de torționari. În schimb, face glume. Îi propune colegului, lui Bartholomeo, să își deschidă un magazin de nicovale când vor ieși din lagăr.

Este întristător faptul că, în ciuda unor recenzii elogioase semnate de critici de renume, în frunte cu Roger Ebert, au existat critici americani, evrei și creștini, deopotrivă, care nu au înțeles mesajul profund al filmului. Au crezut că sunt duse în derizoriu subiecte sensibile legate de exterminarea evreilor în lagărele naziste și au strâmbat din nas din cauza agitației actorului, a felului său clovnesc de a fi. Puțini sunt cei care au recunoscut influența lui Chaplin și a lui Fellini, pe clownul trist evocat de aceștia, puțini sunt cei care au sesizat sămburele de tragic din această așa-zis comedie.

Este un film pentru care îți trebuie discernământ. Și o mare dragoste de viață!



Petre Ioan CREȚU

Poeme

Cerul de sub orașul din noi

deasupra cerului
e orașul
l-am tot împins în sus
până a tușit
iar deasupra orașului
nu este nimic
chiar nimic nimic
nici ploi nici smog
nici pinguini

din când în când
ca din senin
se înalță
în cerul de sub noi
tristeți
uneori și fluturi
cenușii sau verzi
decupați albastru
de-un băiețel
din fostele balcoane
pierdute cândva
la zaruri
de edilul șef
sau din resturile
de cer
existența noastră
poate bucățile
de oraș

și lacrimile vărsate
la moartea violentă
a ultimului poet

Cârciuma cu frunze jumătate roz jumătate albastre

o cârciumă ca oricare alta
aflată la răspântii
chiar la intrare în sat
și care văzută din-afară
nu spune nimic trecătorului
oricât ar fi fost de însetat
în loc de firmă avea
o bucată de tablă
pe care scria cu creta apăsător
Cafe bar

înăuntru din când în când
se întâmplau lucruri ciudate
când scaunele când mesele
o luau brusc razna
treceau vâjâind în zbor
pe deasupra noastră
și se învârteau până amețeam
în sat se zvonea
că barul e o casă posedată

cineva mai deștept decât noi
 zicea ceva de un portal
 între lumea de astăzi
 și lumea de altădată
 și noi râdeam de el
 totuși, de fiecare dată
 când ne dezmeticeam
 aveam impresia că stăm
 cu susul în jos
 doar vodca din pahare
 știa drumul corect
 spre gâturile noastre
 și tare mi-e frică
 că și soarta lumii
 a fost cumva răsturnată
 iar la mine în cap
 sigur și-a făcut cuib
 o gaură neagră
 și de-atunci încerc mereu
 să o scot
 tot dându-mi palme

după fiecare zbor
 al lucrurilor din bar
 intra Urmuz
 cu prietenul său Stamate
 ținând amândoi
 câte-o pâlnie în brațe
 și aveau capetele lăsate
 greu și nefiresc
 pe spate
 de fiecare dată
 aceștia îl certau pe proprietar
 că de ce uită deschisă
 ușa cea tainică
 ușa care duce spre neant
 și ei nu mai pot
 să se odihnească
 chiar au dreptate
 e un curent pe aici
 mai ales când se lasă noaptea
 că-ți vine să fugi
 cât mai departe
 iar mie îmi vâjâie
 de mor
 gaura aia blestemată
 cuibărită pe șest
 la mine sub țeastă

hai, lasă vrajă
 că ești din topor
 îmi zise urmuzian
 și la ureche
 distinsul Rapaport
 cu ochelarii pe nas
 și cu pantalonul de catifea
 uitat deschis la prohab

au venit odată trei îngeri
 târau cu greu după ei
 un hidrant
 hidrantul era roz
 și legat
 cu niște lanțuri
 au trântit ușa cu zgomot
 după ce au intrat
 apoi au cerut ceva de băut
 erau cumplit de însetați
 ne-au spus că vin
 tocmai din Apus
 și i-am crezut
 sperând zadarnic
 că-i rost de vreun șfanț
 proprietarul săracul avea
 doar vodcă
 vodcă ieftină acră și rea
 dar pentru îngerii
 chiar n-a contat
 au cerut să li se dea
 câte o halbă întreagă
 atât de tare erau însetați
 au băut tot
 ca apoi să cadă lați
 pe podeaua de piatră
 când s-au trezit
 abia atunci au realizat
 că n-au cu ce să plătească
 așa că au lăsat zălog
 hidrantul
 l-au pus ușor ușor într-un colț
 ca nu cumva
 să se zădărnicească
 tainicul drum al lumii
 către moarte
 și au plecat
 trântind după ei
 ușa năprasnic

curioși am ieșit și noi
 îngrămădiți cu toții
 și-abia am mai apucat
 să-i zărim
 cum se înălțau
 păsări iuți în cer
 când ne-am întors
 am încremenit brusc toți
 cârciuma înfrunzise
 așa dintr-odată
 și tare ne-am minunat
 și-am plâns
 pentru că frunzele erau
 jumătate roz
 jumătate albastre
 s-a făcut brusc frig
 și ne-am luat înspăimântați
 cu toții în brațe

când a murit proprietarul
 oamenii l-au văzut cum se înălța
 purtând hidrantul prins de spate
 cu o bretea

Blues pentru hidrantul roz

de cum s-a făcut dimineață
 m-am apucat să vărs
 fluturi și alte chestii deștepte
 îmi ieșeau aburi pe gură
 și aburii se loveau apoi
 de oglinda murdară
 tot încercând să pătrundă
 în rostul lumii
 în rostul întunericului
 și al luminii
 eram în același local
 de data asta
 chiar lângă hidrantul roz
 adormisem cumva
 cu mâna răsucită pe masă
 și cu fruntea sprijinită

pe halba în care mai era bere
 și care putea a acru
 era maro și-avea și mustăți

azi noapte la bar
 a venit și moartea
 și-a luat o bere
 și s-a așezat lângă mine
 și nu-mi mai amintesc
 cum de-am ținut-o de mână
 o oră, o oră și ceva
 am băut amândoi bere
 în pahare albastre
 de zgomot și fum
 și i-am șoptit
 toată noaptea la ureche
 cuvinte porcești de bețiv
 până când luminat
 am pus la tonomat o melodie
 a lui Tom Waits
 Hell Broke Luce
 că atât aveau
 și-am invitat-o la dans
 e drept că
 mi-ar fi plăcut mai mult
 un blues languros
 să dau moartea pe spate
 s-o-ntind pe dușumea
 exact lângă hidrantul roz
 dar a fost bine și-așa
 jukebox-ul era defect
 și repeta

aceeași melodie cântată de Waits
 am tot smucit-o pe hârcă
 mai bine de-un ceas
 într-un fel de rock nebunesc
 săraca din neagră și crăcănată
 s-a făcut verde întunecos
 și-a-ntins-o degrabă la budă
 apoi a plecat

de-atunci îmi beau timpul
 bere și vodcă
 în aceeași crâșmă
 la masa de lângă tonomat
 din când în când
 mai trece și moartea
 bagă capul pe ușă

aude Tom Waits
se îneacă într-un lung oftat
apoi pleacă rușinată
apăsată de greul păcat

Hidrantul în hârtie roz și-o halbă cu bere

întuneric scrum bere
apoi eu decupând
cu arătătorul
siluete de femeie
din nimbusul cețos
fumul țigării
și toate femeile îmi ieșeau
reci și străine
cernite pe față cu verde și gri
îmi opresc degetul brusc
mă ridic
fac semn chelnerului și zic
o vodcă băiete și-o halbă cu bere
neagră să fie

o, cum mai viermuiau
printre mese
femeile din fum de țigară
se tot roteau acum
în jurul meu
așa cum mi-au ieșit
reci și străine
negre să fie
se auzea o voce
parcă de dincolo de mine
să aibă guler spumos
și mustăți
și barbă
și față
cu rochii străvezii
fluturând pe lângă ele

și cu flori putrezite
pictate rebele
de pictorul șchiop

plictisit cumva
dar sigur speriat
plimbam cu mintea
lucruri stupide
cârduri de silabe
și-un pumn de pastile
roz
printre mesele
pătate și ele
nici nu știu când te-ai așezat lângă mine
dar acum te-ai ridicat și ai dansat
și s-a făcut liniște
și mult întuneric
și nu înțeleg de ce
apoi ai plecat
fluturând o eșarfă
cu fluturi mari
a păcat și a vină

fum scrum bere
apoi eu decupând
cu arătătorul
siluetele halbelor de bere
și luna a plonjat
de oftică
și cu ciudă mare în ele
Doamne, ce mai pleosc
s-a iscat
mi-e milă deja
de hidrantul din colț
acoperit cu o hârtie roz
apoi gândul bețiv
ochiul hulpav
vodca ieftină
și ea
totuși abia de
îmi mai revin
deși tu chiar ai văzut
zeul înlănțuit
cu multă tăcere
cu ierburi uscate
cu spini și cu durere
și nu l-ai crezut



Iulia NICOLAU-CREȚU

Poezii

În ziua când am tăcut bine cu Dumnezeu și s-a făcut liniște

când îmi amintesc de cuvinte
îmi amintesc de plaja din Etretat sau Dieppe
din Normandia
cu pietre albe frumoase perfect șlefuite

și de Dumnezeu cuvântul

am pus una în buzunar
și apoi am văzut semnul
nu luați pietre se va năru marea
mon Dieu
am ținut piatra-n pumn și pumnul strâns în
buzunar

și
am avut cel mai frumos gând
m-am hotărât să pun cuvântul la loc în piatră
să pictez cea mai frumoasă icoană în piatră
cu memoria pruncului nenăscut
cu orbul apostolilor pe Tabor
cu tăcerea
cu valul

pe unde o fi

Născută în 25 ianuarie 1970, la Mediaș. A terminat Universitatea București, Facultatea de Chimie, unde imediat după absolvire a rămas ca asistent universitar. Studiile doctorale la Universitatea București și în SUA. A debutat editorial în anul 2020, cu volumul *Metamorfoze și câteva păreri*, Editura Coresi Publishing House; Premiul „Cristian Popescu” – debut, 2020, al Filialei București – Poezie a Uniunii Scriitorilor din România. În anul 2022, la aceeași editură, a publicat *Despre pierderi și regăsiri și alte păreri*, pentru care a obținut Premiul „Constanța Buzea”, Cartea Anului 2022, Centrul Cultural Ars Poetica. Are sub tipar volumul de versuri *Plânsul ierbii și alte năpaste*.

poate am uitat-o pe plajă
sau în buzunar
sau în pumnul rămas strâns
în Dumnezeu n-ai nevoie de cuvinte
cel mai mult îmi place
să tac bine cu Dumnezeu

faceți liniște
vă conjur faceți liniște
încerc la rândul meu să nu urlu
de bucurie îmi vine să urlu
Dumnezeu lucrează la o limbă nouă
cu noi cuvinte noi noutăți
Dumnezeu lucrează la un alfabet nou
mai pe înțelesul oamenilor.

Neîmpărtășanie

plânge raiul
din dor de oameni.

Prima lecție de zbor

zi caldă de septembrie la malul mării
 și un steag roșu uitat de astă vară
 urmăresc zborul puilor de pescăruși ajunși
 mari
 uneori nătâng disperat rostogolindu-se în
 mare
 alteori curajos încercând din răspuțuri să
 prindă
 un vânt bun sau un curent sau o bătaie de
 aripă
 și realizez cu stupoare
 și zborul se învață aripa nu
 puiul își știe aripa cum eu ochiul
 există un simț esențial și uitat al propriului
 contur
 se cheamă aproape poetic propriocepțiunea
 fără de el ne-am risipi ne-am dezechilibra
 fără de el trupul nostru ar fi orb și mut față de
 el însuși
 puiul de pescăruș își știe aripa mai abitir decât
 noi oamenii marginile și libertățile

lecția asta am primit-o în dar prin vedere
 la zi de sărbătoare
 când un poet drag mie PetreC
 prieten cu Nichita petrecea
 la malul mării
 și m-am nimerit lângă ei
 și nu e poezie

și zborul se învață aripa nu.

Scrisoare către tine

ba ești ba nu ești
 uneori ninge-n aprilie
 apus roz prin cireși
 unu plus unu îi tot unu
 singurătatea ta o înghite pe a mea
 șopârta moare-nghețată

albastru verde rece
 uneori ninge-n aprilie
 pe culme mă latră un câine
 latră un câine la lună
 mai am scăpare?
a fi sau a nu fi
 nu-i o întrebare
 ba ești ba nu ești
 din doi pași se face întuneric

dar acum ninge
 cu fulgi de cireș
 și-mi e acasă.

Stone cold

din adânc
 din senin
 se zburlește piatra
 iremediabil –
 și izbucnește
 tu piatră
 tu vulcan
 tu dragoste

Bătrânul și luna

un bătrân întinde rufe
 subțire înalt senin
 cu aripa cucuvelei ascunsă în păr

o rază de lună îi luminează barba albă.

În așteptare

acum trebuie doar să aștept
 sunt curioasă unde m-o prinde
 pe firul ierbii

viața de pe urmă
și să sper că am fost
visul ce m-a visat
când m-a creat.

urc și plâng
și-mi plânge iarba.

Mărturia unui păcătos care iubește

îmi lipsește disperarea
și curajul lui Iuda
și funia.
plâng și eu
și plânge și iarba sub mine
Doamne fie-Ți milă de mine și de trădările
mele.

Dac-ar veni moartea

dac-ar veni moartea
și mai ales dacă ar veni moartea
în persoana lui Brad Pitt
și m-ar întreba dacă am destule amintiri
i-aș spune că am destule amintiri
și dacă m-ar întreba dacă sunt împăcată
i-aș spune că sunt împăcată
cu mine cu lumea cu ce-am fost
și dacă m-ar întreba dacă am iubit destul
i-aș spune că am iubit destul și puțin
adică cum destul și puțin
adică cum destul și puțin m-a întregat moartea
mirată
adică destul că am iubit cu tot sufletul meu
cu toată inima mea
cu tot rărunchiul meu
cu toată ființa mea
cu toată puterea mea

bun și puțin
asta-i puțin
puțin că la sfârșitul zilei îl rog pe sfântul zilei
să-mi înmulțească dragostea cu zece sau o
sută

după caz
că nu l-oi deranja pe Dumnezeu cu dragostea
mea puțină

și dacă m-ar întreba
dar nu mă mai întreabă
că mă știe pe de rost
și răsuflu egal și verde ușurată

iarbă verde adiată.

Cu mântuirea în buzunar

în capul meu cuvintele se aștern frumos ca
fulgii

feeric
și liniștea
mi se rostogolește în gura închisă cu un cuvânt
ca o bilă la o extragere de 1 milion de dolari
ca alegerea grupelor la campionatul mondial
ca o sărbătoare
îmi luminează tot corpul
iau în mâini bila de lumină
o desfac
pun cuvântul în buzunar
și merg mai departe
ca și cum aș păși dintr-o sală de judecată
direct în mine
achitat
ca și cum aș citi pe buze încremenite în
dragoste
pe limba lui Dumnezeu
mântuit

să tot mergi așa prin lume iubind cu
mântuirea în buzunar.



Ioan HOLBAN

Umbra lui Paul Celan. La Chișinău

În cea mai recentă carte a sa, *Terasa galbenă* (Editura Arc, 2022), poetul Arcadie Suceveanu asumă, încă mai explicit decât în volumele precedente, ceea ce s-a numit *melancolia descendenței*. Plecând din „Cernăuții lui Eminescu și ai lui Paul Celan”, spre Chișinăul Terasei „La Scriitori”, cu burlane din care, „în zilele ploioase”, ies „pânze de corăbii, înalte catarge”, unde se adună scriitorii plecați *dincolo*, doisprezece, „un număr evanghelic”, cu masa de sub nuc în jurul căreia se petrec toate ciocnirile între generațiile de „predinozauri”, cei cu „păsărelele lui Alecsandri” și „postdinozaurii”, conduși de „fracturistul D.C.” Arcadie Suceveanu duce cu sine umbra lui Paul Celan, „băiat de Sadagura”, o ascunde, întrucât, nu-i așa?, „bucovineanul habsburgic”, cum își spune, a schimbat o republică sovietică socialistă cu alta, „Ucraineană” cu „Moldovenească”, pentru a o (re)descoperi la Paris, pe Podul Mirabeau, unde se pune sub comanda Președintelui acestuia, „infanteristul Apollinaire”. De la turlele gotice ale Reședinței Mitropolitane, Podul turcesc, pipa lui Franz Joseph, pădurile Bucovinei cu „un fel de cuci de profesie”, cimitirul, cu „luminile epifanice” ale lui Dimitrie Onciul și Aron Pumnul, lunca Siretului și personalul Cernăuți-Ciudei care „fix la ora 11:45 apare pe calea ferată” la terasele Chișinăului, unde totul se reunește în întuneric și metafizică, într-o „stranie (inter)textualitate”, până la Podul Mirabeau din Parisul fantasmelor veacurilor trecute, „muzeul cu pendule” al Veneției și Delta



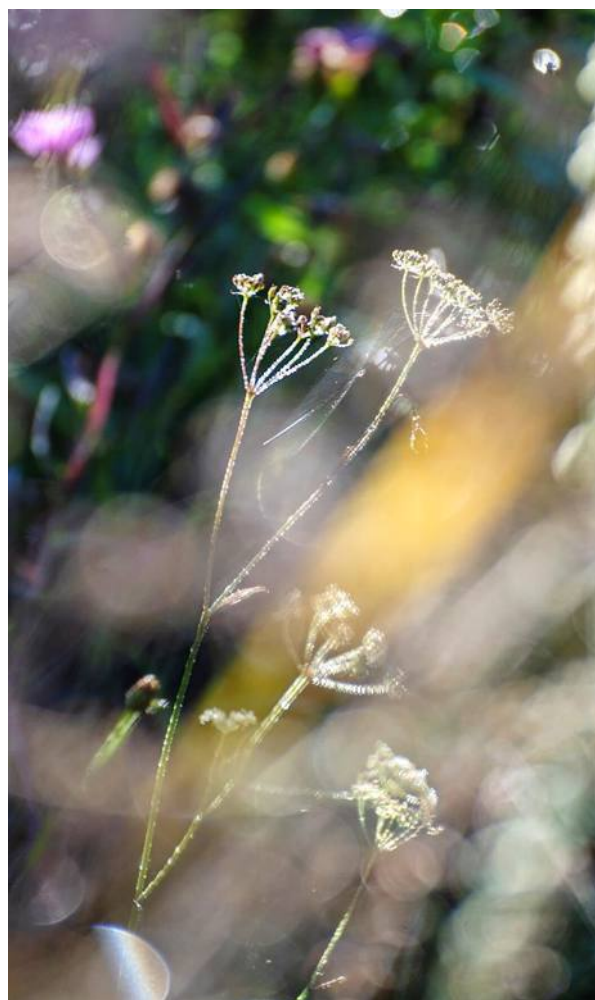
Nilului, în tovărășia lui „Enkidu, Hemingway și bunul Nichita”, lângă Biblioteca din Alexandria, Arcadie Suceveanu desfășoară, în *Terasa galbenă*, o fastuoasă *hartă a poeziei* cu nu mai puțin de cincizeci de scriitori, poeți iluștri, dar și Hemingway și Derrida – *puncte strategice* pe această hartă a splendorii și luminii cărților din bibliotecă. Asumați în acea „stranie (inter)textualitate”, poeziile de pe harta din *Terasa galbenă* încep cu Paul Celan care oferă „floarea nimănui”, în Cernăuți, urbea unde *existau oameni și cărți*: „Acum e alt secol și plouă/ Din liliacul înflorit între ziduri,/ din întunericul parfumat ca o ceară întunecată/ răzbate până la tine/ o mireasmă neînțeleasă/ Sub veioza aprinsă, cartea lui Paul Celan, Opera poetică,/ (vol. I și vol. 2), traducere inedită/ de George State, Polirom, 2015/ Și brusc și se relevă: oculta mireasmă/ nu poate fi

decât cea de/ Niemandrose/ Trandafirul Ni-mănui –/ floarea ce crește la margini de existen-ță./ floarea pe care o seamănă moartea/ pe zi-duri, pe sub poduri, pe la mansarde/ Da, da, Nie-mandsrose – trandafirul exilului/ (da, da, al exi-lului – cel din afară și cel lăuntric),/ floarea su-praviețuirii...” (*Lebăda neagră*, Paul Celan).

Pe harta lui Arcadie Suceveanu care trimite perle și scoici din *Cimitirul marin*, alături de Paul Celan, Eminescu și poeții din Cernăuți, se întâl-nesc magistrul Mihai Ursachi din „perioada când se credea Pelican” și „infanteristul Apollinaire” cu Baudelaire, Esenin, Ivănescu, Cioclea, Poe și atâția alții „tineri și fericiți, cadeți la școala de ca-deți în fața lui Dumnezeu”; melancolia descen-denței din această hartă e dublată de dorința, ascuns orgolioasă, de a fi acolo, în lumea poeziei adevărate a lumii. Evocând poeți iluștri, poeme-le cărții pivotează în jurul unei fermecătoare *portretistici literare*, oferind ceea ce Arcadie Su-ceveanu numește, în *Bus*, „O istorie în imagini a literaturii”. Harta lui Arcadie Suceveanu primește reperele pe străzile Cernăuțiului și la terasa „La Scriitori”, *aici*, dar ea provine, în fapt, de *din-colo*, din existența încă nefiind, din viața de dina-nte de naștere, unde sufletul e un „zvâcnet de fotoni”, vorbirea, un dialect ocult, iar trupul – o „cămășuică de iarbă”. Urmând liniile de forță ale unei teme din ce în ce mai frecventă în poezia de azi, textele din *Terasa galbenă*, vor fi fost scrise când pe locul morții urcă nașterea, cum se spune în *Lebăda neagră*, Paul Celan și când pe Sena erau „alte ape”, poetul încă nenăscut identi-fi-când floarea lui Celan, *Niemandrose*, înainte de a o cunoaște, cum se spune în poemul amintit, în convoaiele bizare care trec dintr-un tărâm în al-tul, ducând chipurile de azi pentru a da ființă ce-lor de ieri. Fiecare poet de pe hartă e *omul* și *arhetipul* în spațiul „dindărătul oglinzii”, unde dispar toate cele văzute, conform regulii lui Balt-rușaitis ratând „industria falimentară” a vieții pentru a ivi, cu chipurile de odinioară, *Muzeul fi-gurilor de umbră*, unde cel care este stă față în față cu cel care a fost: două realități într-o singu-ră irealitate, unite prin naștere și moarte, cum se întâmplă în poemul *Unul-și-ne-același*. Poetul, o „amfibie din jurasic”, scrie versuri, minuscule

„scoici din cambrian”, pe care le adună, adesea, în poeme pur și simplu frumoase: „Mai întâi s-a zărit/ ceva ca o aură în ferestre/ și lemnul ușii a început să miroasă a mir,/ ca în casa lui Iosif/ Apoi scara de la podul șurii,/ lemnele bătrâne din gard/ dimpreună cu straturile de pătrunjel,/ cuiburile de lut de sub streășină/ și cocoșii de tablă de pe creasta casei/ s-au auzit rugându-se pentru ea/ printre lacrimi/ Neliniștit, vântul nopții/ rostogolea fosforescente zaruri pe-afa-ră/ Iar înspre zori, când cerul/ se făcuse trans-parent-roșiatic,/ Dumnezeu, luând chip de cea-ță,/ și-a strecurat prin geamul materiei/ inefabi-la mână/ a luat-o pe Mama de pe pământ/ și a urcat-o la el în icoană” (*Icoană bucovineană*).

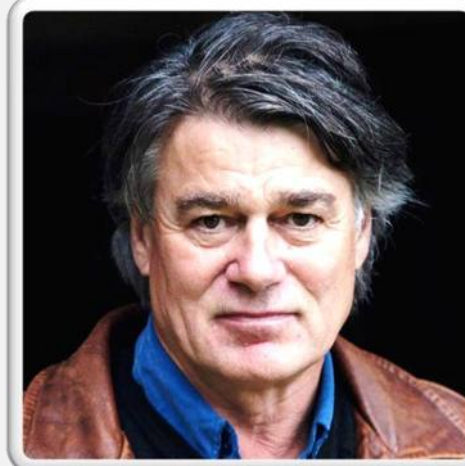
Terasa galbenă pare a fi cartea (pe)tregerii lui Arcadie Suceveanu spre o nouă vârstă poeti-că, a însoțirii cu lebăda neagră a lui Paul Celan, cu Trandafirul Nimănui, pe Sena, la ora zero a poetului al cărui inel e cu enigmă.





Nicoleta CRĂETE

David Whyte – Poeme



David WHYTE (născut la 2 noiembrie 1955) este un poet anglo-irlandez. El a spus că toată poezia și filozofia sa se bazează pe „natura conversațională a realității”. A publicat 10 volume de poezie și 4 de proză, între care amintim: *Cântece pentru drumul spre casă* (Many Rivers Press, 1984), *Casa apartenenței* (Many Rivers Press, 1996), *Total te așteaptă* (Many Rivers Press, 2003), *Clopotul și mierla*, Langley, Washington (Many Rivers Press), 2018, *David Whyte: Esențiale*, Langley, Washington (Many Rivers Press), 2018; *Inima trezită: Poezie & Păstrarea sufletului în America Corporatistă*, Londra (Industrial Society), 1997, *Traversarea mării necunoscute: Lucrarea ca Pelerinaj al Identității*, Londra (Penguin), 2002, *Cele trei căsătorii: Reimaginarea Lucrării, Sinelui & Relațiilor*, New York (Riverhead Books), 2010. Cartea sa, *Inima trezită: Poezie și Păstrarea sufletului în America Corporatistă*, s-a situat în topul celor mai bine vândute din Statele Unite.

Fântâna de jale

Aceia care nu vor aluneca dedesubtul
suprafeței neclintite a fântânii de jale,
rotindu-se în josul apei negre
către irespirabilul spațiu,
nu vor ști niciodată sursa din care bem,
apa secretă, rece și limpede,
nici nu vor afla în bezna lucie
bănuții rotunjiți,
azvârliti de cei ce și-au dorit altceva.

Uneori

Uneori,
dacă te strecorei prin pădure
cu grijă,
respirând
precum cei
din poveștile vechi,
ce puteau traversa un luminiș de frunze
fără a scoate vreun sunet,
ajungi într-un loc
a cărui unică sarcină
este aceea de a te tulbura
cu mici
dar înfiorătoare cerințe,
de nicăieri zămislite cumva,
dar din locul acesta
ducând pretutindeni.
Cerințe de a înceta ceea

ce faci chiar acum,
și de a înceta ce
devii
în timp ce faci asta,
întrebări
care pot face

ori desface o viață,
întrebări
care te-au așteptat
stăruitoare,
întrebări
care nu au niciun drept
de-a se îndepărta.

din truda zilnică
de a nu îndura
ori simți
ori auzi
ori zice
ori vedea.
Nu îți mai țin lacrimile departe,
lasă tot
și vino acasă!

Chemare lăuntrică

Tu nu mai ții minte
cum, chiar și atunci când
erai înțepenit
și fără de credință,
împiedicat
și îngrozit
de cea mai lină mișcare,
aduceai totuși cu
frumusețea gheții iernatice,
pe punctul de
a se sparge și curge.
Nu mai ții minte cum
atât de clar
ai zărit
conturul curajos
al unei singure frunze.
Cum șuvoiul
de nori de pe cer
a părut că trece prin tine
și soarele de pe pielea ta
străbate
spre vreo
piele internă.
Și de vreme ce
atâta timp
ai trăit lipsit de credință,
în propriile bucurii
și tristeți,
zi de zi
spui „iubire”,
de parcă ar fi
altundeva.
Pune jos povara
și odihnește-te

Chipul din piatră

Chipul din piatră e o oglindă purtând în interiorul tău.
Te-ai uitat la apele umblătoare,
ai văzut lumina domoală de pe cer,
mai sus de Lough Inagh; sub tine, șuvoaie au
curs
și râuri de pământ au mers mai jos de picioarele tale,
dar nicidecum n-ai mai privit în nemișcarea
pietrei astfel; felul în care te ține, cum îți oferă,
nu un drum înainte, ci o poartă înlăuntru, înlătură
trebuința pornirii și capătă credință prin a sta
pe loc,
ceva ce te vrea aici și privind înapoi,
transformat de ceea ce vine spre tine, așa
cum și tu
ai călătorit de atât de departe pentru a fi aici,
cândva șovăielnic,
iar acum atât de solid și de prezent și la fel de
deschis
înspre a fi atins precum tot ce-ai găsit.

Încă posibil

Încă nu este prea târziu să îți imaginezi că zilele
ce vor veni sunt copiii pierduți pe care îi ai

de născut încă și spre a face mari,
și că încă o dată ești pregătit de a fi
fără parte în numele lor, punându-i pe picioa-
re
atunci când cad, ascultându-i atunci când
credința
își spulberă, fiind cea mama sau acel tată,
care, traversând nevolniciile lor toate,
oferă darul statornicului martor.

Soarele

Vreau să cunosc,
în viață ori în moarte,
toate căile
pe care căldura acelui
măreț soare de foc
din cerul său
m-au făcut a fi.

Ceea ce sunt
este ce
m-a crescut,

și tot
ce m-a făcut
a fost
un soare
pentru creșterea mea,
acesta este obiectul
credinței mele,

Până și întunericul
pământului acela
care a mers
înaintea acestui timp de lumină
a fost alt
fel de soare...

Privilegiatul și pelerinul

Recunoaște, odată ce
te-ai ridicat
de pe scaunul tău
și ai deschis ușa,

odată ce ai pășit
în aerul curat înspre culme
și ai apucat-o în sus pe cărarea
de dincolo familiarului,

ai devenit
privilegiatul și pelerinul,
acela ce va spune povestea
și acela care, întors
de pe munte,
a pus în edificiu umărul.

Traducere din limba engleză:
Nicoleta CRĂETE

Nicoleta CRĂETE a câștigat numeroase premii literare, între care Premiul I la secțiunea poezie și trofeul, în cadrul Festivalului de Literatură Moștenirea Văcăreștilor, Premiul I la Concursul de Poezie Tudor Arghezi, secțiunea Bilete de Papagal, Premiul III la Concursul Național de Poezie Avangarda XXII, Premiul Special la Concursul de Poezie Tradem și multe altele. Volumul ei de debut, *femeia cu trupul de ceară*, a apărut în urma câștigării premiului de manuscris din cadrul Festivalului de Poezie Sighetu Marmăției, în 2019, la editura Grinta, în colecția Poezia 9, fiind distins, în același an, cu titlul de Cartea Anului, la Festivalul de Literatură Ion Cănașoiu. Poezia ei a fost tradusă în numeroase limbi, între care engleză, franceză, cehă, spaniolă, arabă, ebraică, greacă etc. Nicoleta este ea însăși pasionată de traduceri literare (din română în engleză și invers), traduceri ei fiind publicate în diverse reviste și antologii din afară. Este de asemenea redactor la atelierul de traduceri literare Athanor.



Carlos d'ORS – Poeme

Carlos d'Ors (San Sebastian, 1951). Poet, pictor, critic de poezie și artă, eseist și narator. Ca poet, cultivă, pe lângă poem, elegia, haiku, senryu, aforismul poetic sau aforema, apotegma, gregaria, epigrama, rugăciunea și paradoxul. A publicat culegerile de poezie: *Hechizos, Amares y Delirios* (1974-1994); *Conjugando la Biodanza*; *Cómo son, greguerías de escritores de todos los tiempos*; *El ojo del alba*, de senryus și poeme, *Cabeza bajo el agua*, cu paradoxuri și aforisme ale comportamentului uman; *Más allá del horizonte (Aforemas sobre el desierto)*, în versiune spaniolă-arabă; *Puras Coincidencias. 80 Amigos Poetas*; *A ras del cielo, Querida Naturaleza și Zborul (El vuelo)*, o antologie în variantă spaniolă-română, în curs de apariție, care va fi urmată de alte două culegeri de poeme: *Pobres criaturas*, o colecție de apotegme și poemele tankas din *Iluminaciones*, ilustrate cu desene ale autorului.

Cu mine merg

Cu mine merg singurătățile mele, cu mine
merg,
bătrânele mele păduri merg cu mine.

Cu mine merg florile mele ofilite, cu mine merg,
hainele mele rupte merg cu mine.

Cu mine merg porumbei morți, cu mine merg,
mâinile mele fără consolare merg cu mine.

Cu mine merg jucăriile fără viață, cu mine
merg...

Dumnezeul meu! Cât de murdare coboară
apele destinului meu!
Dumnezeul meu! Cum mă târâie fără sens
într-o groapă!

Cu mine merg, Dumnezeu meu! Cu mine
merg!...

și ochii mă priveau
surzători.

Priveam gura mea
și gura a deliberat din subconștient:
EU.

Eu

Eu îmi priveam mâinile
și mâinile mele mă priveau.

Mi-am așezat mâinile pe frunte
și ridurile mâinilor
se suprapuneau cu cele ale frunții mele.

Îmi priveam ochii

Eliberare

*pentru Arabia Moursia, promotor cultural
din lumea arabă*

Știați că există misterioși gardieni care mențin
spiritul nostru încătușat, muribund, închis,
exilat?

Știm oare, că în ciuda captivității și a
întemnițării,

spiritul nostru va ști și va putea să se
elibereze?

Că există o forță secretă care-i va permite să
scape?

Că spiritul, în ciuda existenței imensului
întuneric în care trăiește închis,
va ieși la lumină și va găsi, în sfârșit, încântarea
existenței sale?

Care este forța secretă, care-l va elibera?

Fi-va oare Biodansul cel care îl va elibera de
întuneric și de exil?

ELIBEREAZĂ-TE

Furtună de vară

Vântul urla ca un câine pierdut în noapte.
Apa biciuia în salturi geamurile.
Zburau frunzele copacilor.
Păsări mari grăbit traversau cerul în asfințit.
Iar eu, și destinul meu pierdut, neîndrăznind în
căldura verii
să închid ochii și să privesc în mine, priveam
înafară...

Vraja

Ești ca un fluture în lumină...
Culoarea ta mă atrage și mă cucerește
ca într-un delir...

Și alerg ca nebun după tine
să capturez vraja...

Numai că din frumusețea ta
îmi rămâne pe mână, doar praful...



Traducere de **Eugen BARZ**
și **Mihaela VECHIU**

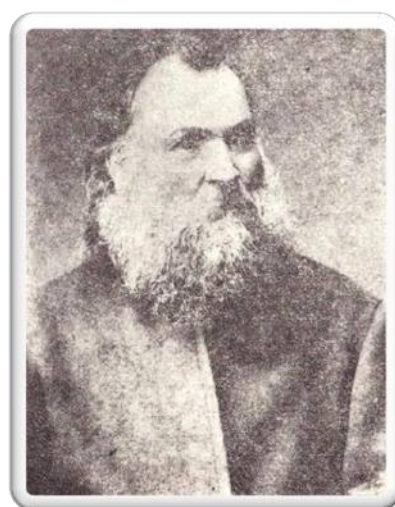


Adrian LESENCIUC

Porumbestii și Brașovul (I)

Anul 2023 a fost instituit prin lege ca An cultural Ciprian Porumbescu, împlinindu-se 170 de ani de la nașterea compozitorului și 140 de la moartea sa. Dincolo de solemnitatea acestei desemnări, anul 2023 ar trebui să fie, măcar neoficial, și anul Iraclie Golembiovschi (Porumbescu), tatăl compozitorului, de la a cărui naștere de împlinesc, în 9 martie, 200 de ani. Plecând de la această contextualizare temporală și construind una spațială, a urbei în care îmi desfășor activitatea, deși provin din Bucovina Porumbestilor, am optat pentru deschiderea dezbaterii pe tema legăturilor profunde ale familiei Porumbescu cu Brașovul.

Legăturile părintelui Iraclie Golembiovschi cu Brașovul datează din anii Revoluției pașoptiste. Am preferat această formulă cuprinzătoare deoarece Revoluția încheiată în celelalte provincii românești a rămas încă vie la Cernăuți până în 1850, urmând ca ideile ei să se estompeze sau să reaprindă în timp. În anii revoluției îl întâlnim pe tânărul Iraclie student la Institutul Teologic din Cernăuți, având deja publicate cel puțin patru poeme în filade, după cum urmează: *Acrostihuri la prosolemna zi onomastică a înalt. Preasf. Kyrio Kyr Evghenie Hacman Episcop al Bucovinei de la 13 Decembrie 1846*, de Iraclie Golembiovschi, Alumnul eparhialnicului Seminarium, Cernăuți, 1846, 2f.; *Poem solonel la prealuminatele natalități ale marelui Austriei Împărat Ferdinand I*, de Iraclie Golembiovschi, Cernăuți, 1848, 2f.; *Cătră Zimbrul Moldovei după pătimirile ei în Martie 1848. Vignetă. Jărtvit, junilor patrioți români* de I. Golembiovschi, Cernăuți, 1848, filadă



cu 4p., respectiv *Odă la soborul ortodox bucovinean ținut în mai 1848 la Cernăuți sub președinta profesorului Calinciuc*, de Iraclie Golembiovschi, Cernăuți, 1848, 2f¹. Poemele ocazionale, frecvente în perioada literară a pașoptismului, perioadă a efervescentei culturale din toate punctele de vedere, a fundamentării speciilor literare, a deschiderii spre Occident și a descoperirii tradițiilor și valorilor literare autohtone, dar mai ales a manifestării pregnante a conștiinței naționale, în ton cu fluxurile mișcării politice și sociale, sunt cele cu care a debutat, așadar, Iraclie, dând seama de o cotitură importantă nu atât în planul creației, cât în cel al convingerii. Cotitura se produce odată cu conștientizarea mișcării de emancipare și cu publicarea a poate celui mai cunoscut dintre poemele sale, *Cătră Zimbrul Moldovei*, apărut la Chișinău după efemera manifestare a

¹ v. Adrian Lesenciuc, *Iraclie Porumbescu și revoluțiile. Opera uitată*. București: Editura Basilica, 2022, p. 323.

revoluției la Iași în mai multe tiraje, sub semnături diferite, I. Golembiovski sau I.G., iar de aici începând întreaga sa literatură va purta amprenta autohtonismului manifestat în spirit militant, alimentat pe de o parte de idealurile democrat-revoluționare ale ideologiei burgheze îmbrățișate de boierimea bucovineană, pe de alta de iluminismul clasic care a pătruns prin purtătorul acestor valori stabilit la Cernăuți, Aron Pumnul.

Practic, legăturile lui Iraclie Porumbescu cu Brașovul încep odată cu primirea și găzduirea la Cernăuți a revoluționarului izgonit din Țările Române, Aron Pumnul, purtător al valorilor iluministe învățate și dezvoltate la Blaj. Să menționăm că cel ce avea să devină primul profesor de limba română din Cernăuți și, totodată, profesorul lui Eminescu, Aron Pumnul, provenea din Cuciulata Brașovului, sat cu care a întreținut strânse legături până la sfârșitul vieții, dovadă stând, spre exemplu, schimbul de scrisori cu tatăl prozatorului și omului de teatru A.P. Bănuț, din Cuciulata, cel care avea să înființeze în 1902 revista *Luceafărul* la Budapesta². Aron Pumnul este, așadar, primit la Cernăuți de tânărul student Iraclie, deja secretar de redacție al publicației *Bucovina*, care urma să îl prezinte Hurmuzăcheștilor și revoluționarilor români găzduiți la curtea boierească de la Cernaucă. Hurmuzăcheștii luaseră modelul Brașovului când înființaseră gazeta *Bucovina*, iar întâmplarea avea să facă chiar ca cel care înființase *Gazeta Transilvaniei* și suplimentul său literar, *Foaie pentru minte, inimă și literatură* să ajungă la Cernăuți, oraș în care cetatea de sub Tâmpa reprezenta locul expresiei libere în numele unei românități constrânse, locul în care s-a născut nu numai presa liberă, ci și cântecul revoluționarilor, pe versurile colaboratorului lui Bariț, Andrei Mureșianu, stabilit tot la Brașov. Dar ajungerea lui Gheorghe Bariț la Cernăuți are legătură cu închiderea *Gazetei Transilvaniei* de către autorități, compensată, în acest caz, de menținerea gazetei *Bucovina* la Cernăuți. Brașoveanul începuse să publice în *Gazeta Transilvaniei* un

jurnal al evenimentelor revoluției din 1848 și 1849, motiv pentru care publicația politică a fost închisă, iar redactorul ei a fost trimis la închisoare la Cernăuți. Aici, prin intervenția bătrânului boier Doxaki Hurmuzachi, Gheorghe Bariț a fost eliberat după douăsprezece zile de detenție și primit, evident, pe moșia de la Cernaucă, unde Iraclie, studentul de la Teologie angajat redactor în gazeta Hurmuzăcheștilor, a avut ocazia să-l cunoască pe „marele bărbat”. Între cei doi s-a deschis un dialog foarte prolific din cel puțin două puncte de vedere: în ceea ce privește panromanismul și în ceea ce privește trecerea la scrierea cu caractere latine. Dezbateră pe tema panromanismului va duce, de altfel, odată reluată activitatea redacțională de la *Gazeta Transilvaniei*, la publicarea primului articol al lui Iraclie Golembiovski la Brașov [XIII (1850), 10, p. 40] pe tema drepturilor românilor, unde cu avântul tineresc și revoluționar deopotrivă, a îndrăznit să spună lucruri care au depășit curajul multora dintre fruntașii pașoptiști. Comentând impactul acestui text, academicianul Dimitrie Vatamaniuc, originar din Sucevița Golembiovșchilor, a subliniat acest curaj al tânărului publicist și revoluționar bucovinean:

Iraclie Porumbescu face în corespondența sa și o declarație dintre cele mai primejdioase într-o provincie ca Bucovina sub stăpânirea imperială. O reproducem cu menținerea sublinierilor din text: «Este astăzi un pământ unde pe fieștecă floricea o crește – arată Iraclie Porumbescu – un sânge sacru, un sânge vărsat pe aceste locuri pentru patrie, limbă și naționalitate, acel sânge de roman, pământul este al României, România este patria noastră, noi suntem români, limba noastră este limba română, românește, dar vrem nu numai să vorbim, ci să și scriem». Asemenea cuvinte, după care pământul Bucovinei aparținea României și locuitorii ei erau români și aparțineau tot României, nu se mai auziră, după câte știm, în presa din Imperiul pajurei cu două capete³.

² A.P. Bănuț, *Oameni de ispravă*, Sibiu, Editura Tipografiei „Dacia Traiană”, S.A., 1939, 208 p.

³ Vatamaniuc, D., *Bucovina și Transilvania în Revoluția din 1848 (I). Iraclie Porumbescu – corespondent al Bucovinei*, în *Analele Bucovinei*, XXI, 2, 2015, p. 438.

Cealaltă direcție deschisă în dialogul cu Bariț va fi exploatată multiplu, atât în publicația brașoveană, cât și în Bucovina. Problema grafiei latinești, una dintre problemele comune în teritoriile românești, a canalizat eforturile brașoveanului Gheorghe Bariț, bucovineanului Iraclie Golembiovski și brașoveanului stabilit în Bucovina, Aron Pumnul, dar a stârnit un val de nemulțumire din partea clerului, în special din partea episcopului de Cernăuți, Eugenie Hacman. Iraclie va colabora cu Pumnul publicând, tot în 1850, *Convorbire între un tată și fiul său asupra limbei și literelor românești*, în pattern-ul scriitură al lui Petru Maior din 1819, aducând o serie de argumente privitoare la introducerea grafiei latine. Să menționăm că, în avântul momentului revoluționar, Hurmuzăcheștii reușiseră să obțină introducerea limbii române în Institutul Teologic, convingându-l pe episcop să accepte această propunere, dar jocul murdar al lui Hacman a dus, în schimbarea curriculară, tocmai la scoaterea limbii latine, limbă eclesiastică dar, mai presus de orice, limbă a comparației în intenția clamării originii de la Roma. Pe acest fond, al eliminării latinei, dar al pretenției tânărului student de scriere cu caractere latinești, pe fondul unei politici consistente de slavizare a Bucovinei dictate de la Viena, Iraclie Golembiovski a intrat în dizgrația episcopului. Remarcabilă este, în această colaborare cu Pumnul, publicarea în *Convorbire...* a fabulei *Bucea și litera*, subintitulate *Fabulă adevărată*, în care semnele grafice își dispută locul și întâietatea în scrierea în limba română.

Aceasta a constituit, în *definitiv*, baza viitoarelor articole publicate de Iraclie Golembiovski în *Gazeta Transilvaniei*, la Brașov, pe tema grafiei latinești.

Bucea-ncornorată

Șucea-ncornorată...

Ce-n româna presă despoată era,

Vede-acum în locu-și litera română

Șede-acum în locu-și litera română

Se înveninează

Se înfuriază

Cum în a ei casă un străin să vină

Șum în a ei casă un străin să vină sia.

.....

Ha! Pribagă-aleană literă păgână,

Ce cați tu aice în presa-mi creștină!...

Iar literioara, blândă și domoală.

Pe acele-i spune-n dulce ton frumos...

– Nu sent eu aici străina pripegită

Ci entr-a mea casă, la vatra-mi dorita...

Acum anse Bucyo, patriile ne cyama

Vatr-a ta pre tyne, pre mine-a mea mama

Deși prea mult tu domniși en Romania

Dar – rămas bun Bucyo! – nu ne-avem

urgia

Daca-ți sent datoare ceva-ți mulțemes

Ear musei romana de-acum eu siervesc

Sfânta dreptate

Cu solenitate

Care ascultă,

Întări: Așa!⁴

⁴ A. Pumnul, *Convorbire între un tată și fiul său asupra limbei și literelor românești*, Ed. Sbiera, 1889, p. 352.



Daniela ȘONTICĂ

Lilian Theil – viața în alegorii brodate

CULORILE
LUMII

Expoziția lui Lilian Theil, „O bătrână care zâmbește”, a fost o surpriză foarte plăcută la ediția din 2022 a pavilionului Art Safari.

Nonagenara din Sighișoara pare să fi stat ascunsă într-o carapace fermecată, iar deodată a ieșit la lumină cu o multitudine comori, spre uimirea tuturor. Publicul a avut parte de povești spuse cu ajutorul materialelor textile: materiale de diverse texturi și culori, aplicate pe pânza-suport, uneori în combinație cu broderia manuală, totul într-un spirit extrem de contemporan.

Titluri precum *Cele trei contraste: genul, generațiile și străinul*, *Înțelegere postrevoluționară/ Înger ambiguu*, *Cei trei îngeri*, *Noii sfinți*, *Învățătura lui Iisus. Ce-am făcut noi cu ea?*, *Vărsări de sânge*, *Deportarea sașilor S-au schimbat prioritățile*, *Viziunea Evului Mediu asupra lumii, adaptată secolului al XXI-lea* sunt menite să facă un cititor care n-a văzut nimic din creațiile acestei artiste să înțeleagă temele posibile și lumea reprezentată.

Lilian Theil are o viziune puternic definită despre lume și un mod original de a se raporta prin artă la diverse momente importante din istoria omenirii. Tapiseriile arată că nu-i este indiferentă soarta semenilor, ba chiar este profund empatică, de aceea și dorește să tragă semnale de alarmă. Este preocupată de „cele trei mari rele” ale umanității petrecute în veacul trecut: nazismul, războaiele și comunismul, dar și de desfășurarea epocilor, trecerea timpului, vindecarea traumelor.

Fiind pe jumătate româncă (tatăl român – Alexandru Obregia, mama săsoaică – Josephine Brekner), îi aduce în istorisirile brodate și pe



Cei trei îngeri

sași, o lucrare având titlul „Deportarea sașilor”. Dar aceștia sunt prezenți și altfel în arta lui Lilian: în momentul în care sașii au plecat în Germania, după 1989, toate cunoștințele de familie i-au dăruit o grămadă mare de haine cu care a umplut o cameră. Creativitatea ei s-a folosit de materialele numite generic „cârpe” ca de un tezaur.

Temele alese sunt cel mai adesea grave, uneori au tendințe moralizatoare, venind din experiența de viață, din înțelepciunea acumulată, din cărțile citite, din morala și preceptele creștine pe care este clar că le cunoaște bine. Istoriile sunt vechi, unele amintind de temele Vechiului Testament, altele sunt povești medievale, dar autoarea trăiește în raport cu prezentul în care brodează la propriu parabolele, emițând uneori atenționări pentru generațiile tinere. Cel mai mult îi place, pe lângă crearea unor alegorii, să caricaturizeze defecte precum

vanitatea, lăcomia, risipa, îndepărtarea de tradițiile sănătoase, trăirea vieții în desfrâu. Dar tapiseriile lui Lilian Theil sunt și uimitor de reconfortante prin umorul lor, prin micile ghidușii la care recurge, ceea ce o detașează de alte artiste ale genului – ne amintim aici de Lena Constante, Margareta Sterian, Cela Neamțu.

Atunci când a ales să redea *Cei trei înger* n-a desenat, decupat, cusut și aplicat trei îngeri într-un mod banal, ci i-a redat în culori foarte vii, cu straie multicolore, într-un mozaic jucăuș, toți trei cântând la fluier ca niște ciobănași în ideea de păstorire a sufletelor primite în grijă. Îți atrag atenția cizmulile îngerului din mijlocul compoziției care par să leviteze după cum li se cântă. Raluca Ilaria Demetrescu, curatoarea expoziției, nota pe plăcuța explicativă a lucrării: „Societatea are trăsături drăcești, chiar acolo, în mijlocul trioului”. Lucrarea *Noii sfinți* nu este despre sfinți, ci despre oamenii de azi și despre atracția lor bolnăvicioasă spre superficialitate, spre consumerism și pasiuni fără un rost soteriologic.

În expoziția de la Art Safari publicul a putut viziona un interviu extraordinar cu Lilian Theil, care este o prezență senină, lucidă, înțelegând viața într-un mod special. *În capul meu este o pasăre*, spunea Lilian, *mi-am dat seama de asta de când eram copil*. Așadar, a face artă este numai un răspuns la ceea ce simțurile de dincolo de simțuri te călăuzesc să faci. În toată transpunerea sa artistică este multă profunzime, însă

totdeauna însoțită de o ingenuitate, ceea ce se vede și în textele care sunt brodate în interiorul compozițiilor, ca parte integrantă a lor, ajutând la decodificarea mesajului în ansamblu.

Biografia în sine a artistei este la fel de interesantă pe cât îi este opera. Născută în 1932, în Brașov, într-o familie mixtă, cum am amintit, Lilian Obregia a frecventat grădinița germană, iar apoi a urmat clasele I-XII la Liceul „Principesa Ileana” din Brașov, în limba română. Tatăl i-a murit în 1942. Împreună cu mama și bunica maternă a locuit în perioada 1944-1952 într-o singură cameră din propria casă, fiind exilate acolo mai întâi de nemți, apoi de comuniști, care naționalizaseră proprietățile. În perioada 1950-1952 a studiat pictura la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” din București, la clasa profesorului Alexandru Schweitzer-Cumpănă, dar în plină epocă a epurărilor, în 1952, neavând „rădăcini sănătoase”, a fost exmatriculată. În 1957 s-a căsătorit cu Joseph Theil, medic neuropsihiatru, sas din Brașov. Au împreună doi băieți. A locuit o vreme cu familia în Maramureș, iar din 1962, Lilian și familia s-au mutat în Sighișoara. După 1990, copiii și nepoții au emigrat în Germania. Lilian Theil s-a reîntors la artă, dar de data aceasta nu la pictură, ci la materialele textile. A avut expoziții în München, Heidelberg, Gundersheim, Brașov, Sighișoara, București. Nici una dintre expoziții n-a avut anvergura celei de la Art Safari.



Noii sfinți



Înger ambiguu



Corina OPROAE

Virgil MAZILESCU

Poeme – bilingv

(11 de abril de 1942, Corabia –
13 de agosto de 1984, Bucarest, Rumanía)

Fue un ensayista y poeta, cercano al «grupo onírico» de los años 60. Su poesía recuerda el dictado automático surrealista por la sutil manipulación de la sintaxis del verso y el insólito atractivo de encuentros fortuitos de los elementos en la imagen poética. Fue profesor, bibliotecario y redactor de la revista „Rumanía literaria” desde 1970 hasta sus últimos días de vida. A través de un discurso discontinuo y sincopado, muchas veces en suspenso, su poesía consigue transmitirnos una inquietante sensación de fragilidad del ser y de la muerte que se cuela en todo acto humano. Publicó sus primeros poemas en 1966 en el suplemento

„La historia de la palabra” de la revista literaria „Ramuri” (Ramas) de Craiova y en 1968 publicó el libro de poemas *Versuri* (*Versos*). También escribió *Fragmente din regiunea de odinioară* (*Fragmentos de la región de antaño*, 1970), *Va fi liniște, va fi seară* (*Habrà silencio, caerà la tarde*, 1979) y *Guillaume poetul și administratorul* (*Guillaume el poeta y el administrador*, 1983). Buen conocedor de la lengua francesa, también tradujo poesía. Murió demasiado joven, dejando, además de los cuatro volúmenes de poemas, una interesante correspondencia con el también escritor Dumitru Tepeneag, el impulsor del perseguido grupo onírico, considerado decadente por la censura comunista.



Prezentare și traducere de Corina OPROAE

Mi-am uitat casa și numele

mi-am uitat casa și numele e obositor
să-ți știi mereu numele pe de rost
o grigore dimitru iulian ușa de la intrare
se deschidea înăuntru? și câinele negru al
vecinului
spuneți că mușcă? și n-ar trebui să umblu când
e ger

He olvidado mi casa y mi nombre

he olvidado mi casa y mi nombre es agotador
saberse siempre el nombre de memoria
oh grigore dimitru iulian ¿la puerta de la
entrada
se abría hacía adentro? ¿y el perro negro del
vecino
dice usted que muerde? ¿y que no debería ir si
hace tanto frío

cu capul descoperit prin pădurea de aluni? am uitat
am avut destulă vreme să uit din creier până în degete

aici lângă dunăre mă înconjoară păsări de tot felul
vrăbii găște sălbătice specii rare de cocostârci
și iubirea mea pentru ele se deschide
ca un port ospitalier – poate să vină iarna scitică
voi exista mai departe și voi călători mai departe: ecou
a doi părinți onești reverie de lebădă
auziți: viața: stele scobind încet câmpia.

Balada lunii într-o noapte veche

aud: automobile în cimitir. și trec: eu însumi în fruntea femurelor a detașamentului. și văd: înger
prin fața ușii precum îngerul prin fața ușii

(să descoperi la început intimitatea marelui șurub de aur. o viață cu voce joasă cu plantele putrezite în voce. și din nou viață – prin gaura cheii)

luna ucide oh ucide oh ucide șoarecele. ea pânđește
după colț un câine intră sub fruntea lui și acolo plân-
gând naște: 1. rostogoliții zece pe mesele de șah 2.
sferturile și jumătățile de cuvinte întorcându-se acasă
3. în această noapte cu pași îngrozitori pe gheață 4.
la stânga liniștii mele definitive se scufunda o corabie
5. luna

con la cabeza descubierta al bosque de avellanos? me he olvidado
he tenido suficiente tiempo para olvidar desde el cerebro hasta los dedos

aquí a la orilla del danubio me rodean pájaros de todo tipo
gorriones gansos salvajes raras especies de garzas
y mi amor por ellas se abre
como un puerto hospitalario; puede llegar el invierno de los escitas
seguiré existiendo y viajando: eco
de dos padres honestos revería de cisnes
escuchen: la vida: las estrellas que escarban
despacio la llanura.

Balada de la luna en una noche antigua

oigo: coches en el cementerio. y continuo: yo mismo
delante de los fémures del desapego. y veo: ángel
ante la puerta como el ángel ante la puerta

(descubrir al principio la intimidad del gran tornillo de oro. una vida en voz baja con las plantas podridas dentro de la voz. y de nuevo una vida –por la cerradura)

la luna mata oh mata oh mata al ratón. ella acecha
en la esquina un perro entra bajo su frente y da a luz llo-
rando: 1. los diez revolcados sobre los tableros de ajedrez 2.
los cuartos y las mitades de palabras regresando a casa
3. esta noche con pasos espantosos sobre el hielo 4.
a la izquierda de mi tranquilidad definitiva se hunde un navío
5. la luna

Are cineva dintre dumneavoastră vreun sânge

are cineva dintre dumneavoastră vreun sânge
singurătatea se înalță lângă poduri
ca un avion al sufletului nostru celui mai
metalic
atât vă întreabă fratele meu și nimic mai mult

și nimeni
nu se îngrozește se aud apele orbind
și atâtea perechi de buze rătăcite prin coșurile
gunoierilor domnișoară elevă
domnișoară studentă
o! moarte însământată
singurătatea se înalță lângă poduri
oboseala cu lumânarea ei

Tiene alguien de ustedes alguna sangre

tiene alguien de ustedes alguna sangre
la soledad se alza junto a los puentes
como un avión desde nuestra alma más metálica
es lo único que les pregunta mi hermano nada
más

y nadie
se horroriza se oyen las aguas volviéndose
ciegas
y tantos pares de labios extraviados en los cubos
de los basureros señorita alumna
señorita estudiante
oh! muerte sembrada
la soledad se alza junto a los puentes
el cansancio con su vela

Cineva pe lume are nevoie de mine

cineva pe lume are nevoie de mine
dragostea mea dacă ai nevoie de mine
o dragostea mea dacă ai nevoie de mine
gândește-te la mine
în spațiul cel mai umilit
te-am sărutat eu mortul
fiecare să-și ascundă bine îngerul
în buzunar
ca la bălci ca la
cinematograful mut
poate zborul va țâșni printre zdrențe și urechi
eh ce să-i faci vom fi un biet simbol
și unghiul dintre toate imposibil
te-am sărutat eu mortul

Alguien en el mundo me necesita

alguien en el mundo me necesita
oh amor si me necesitas
piensa en mí
en el espacio más humillado
yo el muerto te besé
que cada uno oculte bien su ángel
en el bolsillo
como en la feria como en
el cine mudo
tal vez el vuelo se dispare por entre harapos y
orejas
vaya qué se le va a hacer seremos un pobre
símbolo
y el ángulo imposible entre todas las cosas
yo el muerto te besé

Lecția mea: o tu simplitate

un zâmbet ca un cui violaceu în palmă după
ce am părăsit
pentru o vreme arta înaltă a descrierii.
Întinericul viața noastră fără brațe
(emblema coboară pe fluviul drag) lecția
mea: o tu simplitate plină de respect.

și mai târziu să cobori cu un zâmbet ca un cui
violaceu în palma larg desfăcută și
zâmbetul să se ascundă totuși în gestul
care nu poate fi făcut a doua oară

pentru că nu poate fi vorba despre iertarea
crimelor ci numai despre macul îngropat
care se cațără și plânge

sau despre femeia palidă pierzându-se într-o
dimineață luminoasă în lanul de porumb –
sandale înalte pe drum cizme albastre.

Mi lección: oh sencillez

una sonrisa como un clavo violeta en la palma de
la mano después de haber [abandonado
durante un tiempo el elevado arte de la
descripción. la oscuridad nuestra vida sin
brazos (el emblema baja por el río amado)
mi lección: oh sencillez llena de respeto.

y más tarde bajar con una sonrisa como un clavo
violeta en la palma abierta de la mano y que la
sonrisa se esconda sin embargo en el gesto
que no puede ser esbozado por segunda vez

porque no se trata del perdón de los crímenes
sino solo de la amapola enterrada que trepa y
llora

sino de la mujer pálida que se pierde una mañana
luminosa dentro del maizal –sandalias altas
por el camino botas azules.

Coline verzi

în stânga am cuvintele în dreapta puterea

să fie doar a mea să fie doar o târfă
pieptănându-se
cu lungi mișcări la lumina stelelor să fie
câteodată și mamă
„nu te gândi la amănunte dragule”

dar nu te mai gândi la amănunte dragule
nu te gândi nici la scheunatul inimii pe vreme
de ploaie
nu te gândi la roțițele desprinse din
mecanismul ancestral
și pleacă departe departe cât mielul este
într-adevăr fiul mielului

Colinas verdes

a la izquierda tengo las palabras a la derecha el
poder

que sea solo mía que sea solo una fulana que se
peina
con largos movimientos a la luz de las estrellas
que también sea madre a veces
«no pienses en los detalles querido»

pero no pienses en los detalles querido
tampoco pienses en el gemido del corazón
durante la lluvia
no pienses en las ruedecillas separadas del
mecanismo ancestral
y márchate lejos mientras el cordero sea en
verdad el hijo del cordero

departe printre coline verzi și gospodării în
floare
pleacă și lasă-mă într-un urlet într-o pace
fără margini
nu te gândi la scheunatul inimii pe vreme de
ploaie
în stânga tu ai cuvintele în dreapta puterea

lejos entre colinas verdes y haciendas en flor
marcha y déjame en un grito en una paz infinita
no pienses en el gemido del corazón durante la
lluvia
a la izquierda tienes las palabras a la derecha el
poder

Soarele strigă și cade în frunze

soarele strigă și cade în frunze
în singurul parc al orașului
copiii orașului se fac încet mari
fără teamă la umbra doicilor
care croșetează aici de mai multe decenii
copiii orașului se fac mari – îmbrăcați
în coaja teilor tunși ca școlari
doicile croșetează vitejește pentru nimeni
dorm ele cu ochi de iepure pentru nimeni
și eu pe aici – liniștit și cu mâinile în
buzunare
privesc atâta doar
știu că toamna e de ajuns să privești
distanța dintre copac și dispariție
după o oră inventez acel cuvânt verde
ca ochiul tău verde în trei mări deodată

El sol grita y cae en las hojas

el sol grita y cae en las hojas
en el único parque de la ciudad
los niños de la ciudad crecen despacio
sin miedo a la sombra de las nodrizas
que tejen desde hace décadas
los niños de la ciudad crecen –vestidos
con la escorza de los tilos con peinados escolares
las nodrizas tejen con valentía para nadie
duermen con ojos de conejo para nadie
y yo aquí– tranquilo y con las manos en los
bolsillos
tan solo miro
sé que el otoño basta para mirar
la distancia entre un árbol y su desaparición
una hora más tarde invento aquella palabra verde
como tu ojo verde en tres mares a la vez

Corina OPROAE (30 martie 1973, Făgăraș) este poetă și traducătoare, stabilită în Catalonia din 1998. A tradus în catalană și spaniolă diverși autori români: Marin Sorescu, Lucian Blaga, Ana Blandiana, Dinu Flămând, Ioan Es. Pop, Gellu Naum, Norman Manea sau Angela Marinescu. Este traducătoarea Antologiei *La poesía del siglo XX en Rumanía* [Poezia secolului XX în România]. A publicat trei cărți de poeme în limba spaniolă. *Mil y una muertes* [O mie și una de morți, 2016] și *Intermitencias* [Intermitențe, 2018] – publicate de Editura Școala Ardeleană în ediție bilingvă în 2018 și 2022 – și *Desde dónde amar* [De unde să pot iubi, 2021]. În limba catalană a publicat volumul *La mà que tremola* [Mâna care tremură, 2020]. Este autoarea și traducătoarea antologiei de poezie catalană contemporană *La hora indefensa* [Ora inofensivă], publicată în Columbia în 2021.

Corina OPROAE (30 de marzo de 1973, Făgăraș) es poeta y traductora. Vive en Cataluña desde 1998. Ha traducido al catalán y al español a diversos autores rumanos: Marin Sorescu, Lucian Blaga, Ana Blandiana, Dinu Flămând, Ioan Es. Pop, Gellu Naum, Norman Manea o Angela Marinescu. Es la traductora de la antología *La poesía del siglo XX en Rumanía* (2022). Es autora de tres libros de poemas en español: *Mil y una muertes* (2018) e *Intermitencias* (2022) – publicados también por la Editorial Școala Ardeleană en edición bilingüe en 2018 y 2022 – y *Desde dónde amar* (2021). En catalán ha escrito el libro *La mà que tremola* [La mano que tiembla, 2020]. Es la autora y traductora de la antología de poesía catalana contemporánea *La hora indefensa*, publicada en Colombia en 2021.



Leo BUTNARU

Din poezia avangardei ruse

Serghei BUDANȚEV

(1896-1940)

Dragoste în Kermanshah

Pentru B. L. Gh-is

Degete și coate prinse de săruturi,
Oarbă și acută, apropierea s-a insinuat.
Umbră-n cer, în plânset și croncănituri
De cu seară pasiunea s-a aruncat.

Ca umezeala se zbate și se înspumă,
Vârtejește-n horbote, agonizând nebună.

Nu știu.
Nu-mi amintesc.
Încremenește ca trădătoarea.
Prosternează-te ca prizoniera.
Dispari!
Calicește-te!

Purpura-n cer – mătăsoasă înluminare.
Zdrențele privirilor aruncate departe.
Pe covor, de pe pereți s-au târât și-n ardoare
Gâtul încleștară lumânări involburate.

Și umerii.
Cuprinși de frig, de spaimă umerii albi
Căzură morți precum nervii.

Tu, încurcându-te în ei, nu te vei roti?
Nu am fost eu primul care s-a învârtejit.

Serghei Budanțev s-a născut la moșia Glebkovo din Zaraisk, gubernia Reazan, în familia unui latifundiar. Învăță în școala reală, apoi într-un gimnaziu privat din Reazan, absolvindu-l în anul 1915. Debutul său literar – cu o schiță – datează din 1912. Peste un an publică un articol despre poetul Konstantin Balmont.

Se înscrie la Facultatea de Istorie și Litere a Universității din Moscova. În 1916 publică unele poeme, în care se simte influența futuristului Maiakovski.

După doar un an de studii se înrolează într-un detașament al Uniunii Administrative din Rusia, cu care pleacă în Persia, unde se află până în 1918. În perioada 1918-1919 redactează ziarul „Krasnîi voin” (Ostașul roșu), face cunoștință cu Velimir Hlebnikov. Peste un timp se întâlnește cu Vladimir Maiakovski, după care se intensifică interesul său pentru futurism. În 1920 apare prima și unica lui carte, „Marșuri în Eternitate. Versuri 1916-1920”. După aceasta publică poeme doar în reviste, trecând la proză. A scris câteva romane, nuvele, precum și critică literară.

La sfârșitul lunii aprilie 1938 este arestat și condamnat la 8 ani de Gulag, fiind învinuit de „propagandă contrarevoluționară”. Din 1939 se află în regiunea Kolîma, lucrând în minele de extragere a aurului. Conform datelor oficiale a murit la punctul medical „Invalidnîi” din lagăr. Însă nu e sigur că s-a fi întâmplat chiar așa.

Pe aste clipe sunt cel răstignit și înălțat,
Oră stratificată, prelungă precum Golgota,
Marginile ochilor tăi ca două negre pieiri
Pentru pașii mei ce s-au și isprăvit.

Mai alb se înfrigurează pielea rourată
Și degete
Și coate au înțepenit.
Munți și arșiță, și seară ce seamănă
Cu răgușeală din al vultanilor croncănit.

(1917, Persia)

Rusiei

Din Moscova prin Reazan spre Astrahan
pe drum cu răchite,
șleau poștal de nestrăbătut, pe vale, pe colnic.
De sute de ani bătaie de cap, nesfârșite,
Băură-a vremilor rele grețoașă spaimă și
întuneric.

Zi ponosită.
Zbârcit e chipul traiului
milener zbârcit în preajma râului.
Pe traiect uitase bătaia copitelor,
al iepelor de rasă nechezat tăios, aprins și
sonor.

Așadar ai fi Tu:
Puterea întunericului
și Revizor¹,
și cineva din tine
(suflând ca peste blid)
bea marea sa faptă de eroism și dezbin –
al tuturor revoluțiilor sângeros vin.

Clarvăzătorul visează
cum din morminte vor bate-răzbate și se vor
învârteji
înfățișări și obiceiuri în sumbră amiază.

Căci este El, peste jeleul provinciilor,



Împotmolindu-se în cer, Primarul² nemuritor.

Mucegaiul e-nfășurat în băsniri arămii,
șleaul cu răchite l-a uitat și mototolit,
când pe-aici se dezlănțuiau, batjocoreau,
faceau nebunii
rămășițele pământești ale lui Lev Izmailov³,
brigadier trăsnet.

Brigadierul e neobosit.
Neistovit e și zvonul despre el.
La grajd biciul mușcă spatele-a umilire.

Au chiar așa, de la un șuier la alt șuier mișel,
să naști în chinuri și să suferi de fericire?

Naște.
Suferă.
Eu însumi văd în urgisiri
că ziua de azi e un arestant.
Când oare ochii nu-i va acoperi cu ură
al mormintelor și stafiilor invincibilă tabără?

(1919)

¹ Referire la celebrul „Revizor” al lui N. Gogol.

² Corespondență cu Primarul-protagonist din piesa „Revizorul”.

³ Lev Izmailov – un cunoscut ofițer cu apucături de tiran, bătăran (n. 1763).

Dimineață

Dimineața trebuie cusută cu crucile
clopotnițelor.
O, a zilei care începă oră de muncă manuală!
A cerului atent înfiorare ce ajunse-n naltul
bolților,
cu un nod o închide a soarelui fierbinte
capcană.

Iar norul neted sau umflat și strâns-încordat
și forfotă, și muncă, spre răsărit târându-se,
tărăște.
Cu văzul străveziu al amicului orizontul am
sărutat
pe umăru-i înclinat, ce feciorelnic, inocent
albăstrește.

Nu e grea a timpului povară încărcată
pe spatele matinalelor telegrame din ziare.

Și mi se pare că urbea de sânge răzmuiată
în mâinile săptămânilor seci e criminală
eroare.

O,
dimineață liniștită!
Tăcută, fără crâcnire,
întinde-te peste nor ca un strat găurit de
împușcătură,
când sub asuprirea clopotniței cu ageră privire
cască bisericuța, cu crucea acoperindu-și
știrba gură.

(III.1919)

Încet

Sufletul s-a decantat, s-a limpezit ca vinul.
Drojdiile sunt tari ca aromele de toamnă.
Privește:



adâncul e ca în afund nisipul,
Iar nisipul sufletului e gălbui-neted, ca-n
palmă.

Voi trăi, nîcîcînd plescîindu-mă aiurea,
Ferecat în zale: în viață și rit neschimbător.
Oare nu îndurerează, nu rușinează lehametea
Spinoasă a zilelor și copitelor?

Gonacii ca timpanele.
Vizitiul ca fanfarele.
Eu sunt în stradă.
Senin.
Se limpezi.
Iulie-cuptor.
Sufletul s-a decantat ca vinul și nu-și plescăie
averile
În piață astă brumă căzută ca tului pe veghea
ochilor.

(9.VIII.1919)

Rană

Rană deschisă, catastrofei
tu i-ai cedat pasul șubred, desuet.
Ce puternic și inegal ce-i
în urechile tale al dezastrului vuiet.

Apusul cu alură de peregrin
prin sferele nopții va șchiopăta.
Stai purpurată de zâmbet străin,
stai fără să pleci altundeva.

Asta-i ursita.
Rană rănită
catastrofa desfăcu ora în cadran.
Din ochii uciși curge neogoită
lacrima de filigran.

(12.VIII.1919)

* * *

Cu tine neagra emoție a zuluilor și saltelei,
greul izului
și umbra, și bezna ce veacuri le-a supus
putregaiului,

scârțâit de pat și licărire roșcată și fum în
coridor,
căzând cu târâșul și vorovirea răcoroasă a
apelor,

afluxul din hotel potopește cu torent de bârfe
haine,
se lipește-n urechi, sfâșie fosfor – cu tine, cu
tine, cu tine.

Uscându-se în cameră paltonu-mi tras de pe
sloi, dimineată,
de la ger – degetele-n gât, ca degetele prinse
sub gheață.

Stăm culcați. În târguiala cu carne pulsul e
stins nu precum
cu ștecărul bezna bate ritmul ei de scrum.

De pe umeri umezeală densă se lipește de
buze murdare
cu ucigătoarea cămășilor soldățești sudoare.

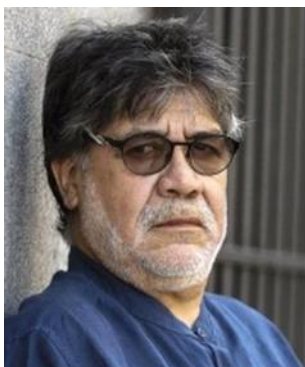
Noaptea miroase letal a rogojină, iar stelele
se lipesc de geam; tuse sub plapome grele.

Fâlfâind cu piața, felinarul de ferestruică se
agață,
mișcă, întunericul mișcă, scrâșnet și zângănit
de clanță.

Noaptea-i solitară ca gerul insinuat prin ochiul
ferestrelor,
iar tremurul toropelii, în sâsăit de buze, e-n
adâncul sărutărilor.

(1920)

Prezentare și traducere de **Leo BUTNARU**



Luis SEPÚLVEDA

Poeme

Adio, mare scriitor:

Îmi place când vorbești, pentru că ești foarte prezent.
 Îmi place când spui pâine și-i simt mirosul,
 iar când vorbești despre copii, eu îi văd.
 Și când spui tango, țară, pământ, mare și
 memorie,
 pentru că astfel totul are forma pe care o
 doresc.
 Îmi place când numești lucrurile de pe masă,
 atunci când faci inventarul a ceea ce crește în
 iarbă,
 iar când privești cerul, previi ploaia de stele
 sau de amintiri sau de apă străveche.
 Cu cuvintele tale inaugurezi lumea pe care o
 vreau.
 Și-mi place vocea ta, pentru că știu că într-o zi
 a fost tăcerea
 care se îngrijea de numele străzilor, ale
 râurilor,
 piețelor, păsărilor
 și ale celor care ne poartă de grijă,
 cred în afectuoasa ta vigoare de camarad.
 Vocea ta a avut grijă de cuvântul iubire și este
 moștenirea noastră.
 Îmi place când vorbești în stradă și pe
 baricadă,
 când înfășori dreptatea în cel mai bun ton al
 tău
 și îmi place șoapta ta în miez de noapte,
 pentru că tu dai nume vieții care se alătură
 viselor.
 Îmi place când vorbești, pentru că ești foarte
 prezent.
 Și la darul vocii tale răspund: Mulțumesc,
 Partenere!"

Discuție:

LUIS SEPÚLVEDA – POEM

(prea bătrân pentru a răspunde)

Femeile generației mele
 și-au deschis petalele rebele
 de trandafiri, camelii, orhidee și alte ierburi,
 de saloane triste, de case burgheze,
 de obiceiuri vechi,
 mai degrabă de buruieni peregrine printre
 vânturi.

Pentru că femeile generației mele au înflorit
 pe străzi sau în fabrici,
 au devenit țesătoare de vise,
 în sindicate au organizat dragostea
 după criteriile lor înțelepte.

Adică, au vorbit, femeile generației mele,
 fiecăruia după nevoile lui
 și după puterea de înțelegere,
 în luptă, lovitură cu lovitură,
 în dragoste, sărut cu sărut

Și în aulele universităților din Argentina, Chile
 sau Uruguay
 știau ce trebuie să știe,
 spre glorioasa cunoaștere
 a femeilor din generația mea.

În minijupurile înflorate ale anilor șaizeci,
 femeile generației mele
 nu și-au ascuns nici măcar umbrele coapselor,
 care erau ale Taniei.
 Au erotizat la cel mai înalt nivel
 drumurile grele ale întâlnirii cu moartea.

Pentru că, femeile generației mele,
au băut cu nerăbdare vinul celor vii,
au răspuns la toate chemările
și erau demne în înfrângeri.

În cazarmă le spuneau curve
și nu se simțeau jignite,
pentru că au venit dintr-o pădure de sinonime
fericite:
tipe, căprițe, piticanii,
guriste,
bătrânele, fetețe, domnișoare...

Până când ele însele au scris
cuvântul *Compañera*
pe toate spinările
și pe pereții tuturor hotelurilor.

Pentru că femeile generației mele au marcat
cu ferocitatea de neșters a unghiilor lor,
adevărul universal al drepturilor lor.

Au cunoscut pușcăria și bătăile,
au trăit în mii de patrii și în niciuna,
și-au plâns morții, iar pe ai mei ca pe ai lor,
au dar căldură frigului și oboselii, pasiunea,
au oferit aromă apei și au dat focului rost.

Femeile generației mele au născut copii
veșnici,
și cântau *Summertime* când îi alăptau,
au fumat marijuana în pauze,
au dansat cel mai bun vin
și au băut cele mai bune melodii.

Pentru că femeile generației mele
ne-au învățat că viața
nu se oferă în înghițituri mici, dragilor,
ci deodată și până la ultima consecință.

Au fost studente, lucrătoare în mină,
sindicaliste,
artizane, actrițe, luptătoare de gherilă,
chiar mame și parteneri,
în timpul liber al Rezistenței.
Pentru că femeile generației mele,

au respectat numai limitele
care au depășit toate granițele.

Internaționaliste ale inimii, membre în
brigăzile iubirii,
comisare ale iubirii, miliții ale mângâierii.

Între două lupte,
femeile generației mele, au dat totul
și spuneau că nu a fost de ajuns.

Au fost declarate văduve în Córdoba și în
Tlatelolco,
au îmbrăcat hainele doliului în Puerto Montt și
Sao Paulo,
și în Santiago, Buenos Aires sau Montevideo,
erau singurele stele
în lungile nopți clandestine.

Părul lor cărunt nu e gri,
ci un mod de a fi,
pentru poverile care le așteptau.

Ridurile au apărut pe fețele lor,
pentru că au râs și au plâns și ar face-o din
nou.

Femeile generației mele
au luat câteva kilograme de motive,
care se lipesc de trupurile lor,
se mișcă puțin mai încet,
pentru că s-au săturat să aștepte la linia de
sosire.

Ele scriu scrisori care incendiază memorii.

Ele își amintesc de aromele interzise și le
cântă,
inventează cuvinte în fiecare zi
ca să ne dea curaj,
ele dau nume lucrurilor și ne oferă lumea.

Ele scriu adevăruri pe nisip și le oferă mării.

Ne-au chemat și ne-au așezat la masa
pregătită.

Ele spun pâine, muncă, dreptate, libertate,
iar de sunt prudente se rușinează.

Femeile generației mele sunt ca niște baricade:
protejează și încurajează, dau încredere
și îmblânzesc limitele furiei.

Femeile din generația mea
sunt ca un pumn strâns
care protejează cu mânie, tandrețea lumii.

Femeile din generația mea nu țipă,
pentru că au învins tăcerea.

Dacă ceva ne reprezintă, ele sunt.

Identitatea secolului sunt ele.

Ele ne-au readus: credința, valoarea ascunsă în
pamflet,
sărutul clandestin, revenirea la toate
drepturile.

Un tango în singurătatea senină a unui
aeroport,
o poezie Gelman scrisă pe un șervețel,

un Benedetti împărțit pe planeta unei umbrele,
numele prietenilor
păstrate cu crenguțe de lavandă.

Scrisori care te fac să-l săruți pe poștaș,
mâinile care țin portretele morților mei,
sunt elementele simple
care îl îngrozesc pe tiran,
sunt arhitectura complexă a viselor nepoților
tăi.

Ele sunt totul și țin totul,
pentru că totul vine cu pașii lor
și totul vine la noi și ne surprinde.

Nu există singurătate acolo unde ele privesc,
nici uitare în timp ce ele cântă,
intelectuale ale instinctului, instinctul dreptății,
test de forță pentru cel puternic
și vitamine iubitoare pentru cel slab.

Așa sunt ele, singure, irepetabile,
indispensabile, îndelung răbdătoare,
bătute,
femeile renegate, dar neînvinse, ale generației
mele.

Traducere de **Eugen BARZ** și **Paula COVALSCHI**



Lucian BLAGA – bilingv



Scutul

Când orice scut are
formă de inimă,
nu-i de mirare
că-n noi înșine inima pare un scut.

Ce aperi în noi cu tăria
pietrei peste care am trecut,
inimă, tu, ca un scut?
Aperi ce-n dosul tău este?
Întâiul suflet al nostru
amarantul cu veșnică floare, copilăria?

Aperi ce-n noi e poveste
ce n-are nevoie de scut,
amintiri sângerânde de ghimpi
și de roze din vremi de-nceput,
amăgirea supremă, aromi de pleromă,
dragostea-i albă cu mândra-i aromă?

Lo scudo

Quando gli scudi
sono a forma di cuore,
non ci meraviglia
che in noi il cuore ha forma di scudo.

Che cosa difendi in noi, con la forza
della pietra sulla quale passammo,
cuore, tu a forma di scudo?
Difendi ciò che sta dietro di te?
La nostra prima anima, l'amaranto
eternamente in fiore, l'infanzia?

Difendi ciò che in noi è meraviglia
che non ha bisogno di scudo,
i ricordi sanguinanti di spine
e di rose dei tempi iniziali,
l'inganno supremo, odori di pleroma
il suo bianco amore con il dolce aroma?

Vreau să joc!

O vreau să joc, cum niciodată n-am jucat!
Să nu se simtă Dumnezeu
în mine
un rob în temniță – încătușat.
Pământule, dă-mi aripi:
săgeată vreau să fiu să spintec
nemărginirea,
să nu mai văd în preajmă decât cer,
de-asupra cer,
și cer sub mine -
și-aprins în valuri de lumină
să joc
străfulgerat de-avânturi nemaipomenite
ca să răsuflă liber Dumnezeu în mine,
să nu cârtească:
„Sunt rob în temniță!”

Desidero ballare!

O, desidero ballare, come ho mai ballato!
Che Dio non si senta
in me
uno schiavo in catene – imprigionato.
Terra, dammi le ali:
freccia vorrei essere
per squarciare sempre il senza fine
per non vedere a me intorno che cielo,
cielo sopra
e cielo sotto di me
e, ardente per ali di luce,
ballare
attraversato da un impeto ignoto
perché respiri liberamente, in me, Dio
e che non possa protestare:
„Sono uno schiavo in prigione!”

M-am oprit lângă tine

Am căutat mereu umbra genelor
pe un obraz. Am căutat-o prin geografia
răsăritenelor și apusenelor
basmelor. Și n-am găsit-o.

Numai târziu am găsit-o aci. Aci,
în patria mea, în seminția mea.
M-am oprit lângă tine,
când tăcerea ta mi-a spus: „Nu mă atinge!”

M-am oprit lângă tine,
descoperind că părul tău e o flacără
pe care vântul n-o stinge.
Și lângă minunea cea mai simplă
am stat cum se cuvine.

Ceasul care nu apune

În holda de grâu ce se coace în vară,
subt basmul arborescent,
e cu neputință a spune
pe ce cale viitorul se-apropie.
Dar vine apăsător, ca bătaiele inimii.
Pân-adineauri a fost incorruptibil distant.
Se-apropie-acum, e aici, e prezent.
Alchimie e încă totul în lume.

După pravila ei, pe-o neștiută dimensiune
a locului, tu te ascunzi
în dosul pleoapelor mele,
devenind sufletul meu.
Și ceasul e-aici, înfloarește și nu mai apune.

Mi sono fermato accanto a te

Ho sempre cercato l'ombra delle ciglia
sopra una guancia. L'ho cercata nella geografia
delle orientali e occidentali
storie. E non l'ho trovata.

Soltanto tardi l'ho scoperta qui. Qui,
nella mia patria, presso la mia stirpe.
Mi sono fermato accanto a te
quando il tuo silenzio mi disse: “Non mi
toccare!”

Mi sono fermato accanto a te
scoprendo che i tuoi capelli sono la fiamma
che il vento non spegne.
E accanto allo stupore più semplice
sono rimasto decentemente.

L'ora che non tramonta

Nel campo di grano che l'Estate matura
sotto la favola arborescente
è impossibile dire
per quale via s'appressa il futuro.
Però arriva sicuro, come i battiti del cuore.
Fino a qualche attimo prima è stato
incorruttibilmente distante.
Ora si avvicina, ora è qui, è presente.
Alchimia è ancora tutto nel mondo.

Secondo la sua legge, in una sconosciuta
dimensione, tu ti nascondi
dietro alle mie palpebre
diventandomi anima.
E l'ora è qui, fiorisce e non più tramonta.

Fată între ziduri

Dactilografă, danț silnic al mâinilor
pe flori albe de metal –
orașul huruie din o mie de străzi
o – fără sfârșit.
Casele stau oarbe cu o mie de ochi.
Danț fără de cântec, mâna ta scrie
cifre din împărăția mașinilor,
în sânge purtai odată grădini –
o – cum le-ai uitat.

Când te ridici, priveliștea
nu răspunde nădejdi,
când pleci – te scuturi
ca de-o cenușă –
peste oraș
paserea Phoenix nu mai zboară.

Ragazza tra i muri

Dattilografa, danza obbligatoria delle mani
su bianchi fiori di metallo -
la città rumoreggia dalle migliaia di strade
oh, – senza cessare mai.
Cieche le case nei loro mille occhi.
Danza senza canzone, la tua mano scrive
cifre dal regno delle macchine,
e tu avevi, una volta, nel sangue, i giardini.
Oh, come mai li hai dimenticati?

Quando ti alzi, quello che tu vedi
non risponde più alla tua speranza,
e quando parti – ti scuoti
come di cenere -
sulla città
il passero Phoenix non vola più.

Francisc d'Assisi

Înhămați de cărucioare alături de om
câinii mănăstirilor duc lapte-n cetate.
O bucurie nouă îi ține în jug
și-o râvnă parcă spre-o luminoasă dreptate.

Cânele vreo șapte mii de ani
n-a făcut nimic, numai a lătrat.
Azi e fericit că-și vede rostul
subt stelele pe care le-a certat.

În pădure, în predica de vecernie
am să-i dau drept exemplu
catârilor galbeni, boilor, poate și crinilor
și slujitorilor din templu.

Altă-nvățătură? Nu știu.
Mi-ascund sprâncenele sub pălărie.
Ah, Doamne, e timpul să-mi văd și eu,
călugărul Francisc, de-o meserie.

Francesco d'Assisi

I cani dei conventi portano il latte in città
attaccati a carrioli insieme agli uomini.
Una nuova gioia li tiene in giogo
e un ardore, forse, per una luminosa giustizia.

Per circa settemila anni il cane
niente ha fatto, oltre che latrare.
Oggi è felice che ha una ragione
sotto le stelle con cui ha litigato.

Nel bosco, ai vespri
lo darò quale esempio
ai somari gialli, ai bovi, e forse ai gigli
e anche ai servitori del Tuo tempio.

Quale altro insegnamento? Non ne so.
Nascondo le sopracciglia sotto il cappello.
Oh Signore, forse è tempo che mi cerchi,
anch'io, il monaco Francesco, un mestiere.

Eu nu strivesc corola de minuni a lumii

Eu nu strivesc corola de minuni a lumii
și nu ucid
cu mintea tainele, ce le-ntâlnesc
în calea mea
în flori, în ochi, pe buze ori morminte.
Lumina altora
sugrumă vraja nepătrunsului ascuns
în adâncimi de întuneric
dar eu
eu cu lumina mea sporesc a lumii taină –
și-ntocmai cum cu razele ei albe luna
nu micșorează, ci tremurătoare
mărește și mai tare taina nopții,
așa îmbogățesc și eu întunecata zare
cu largi flori de sfânt mister
și tot ce-i ne-nțeles
se schimbă-n ne-nțelesuri și mai mari
sub ochii mei -
căci eu iubesc
și flori și ochi și buze și morminte.

Io non distruggo la corolla dei prodigi del mondo

Io non distruggo la corolla dei prodigi del
mondo,
e non stermino
con la ragione gli enigmi che incontro
sulla mia strada,
nei fiori, negli occhi, sulle labbra o nei sepolcri.
La luce altrui
soffoca l'incantesimo impenetrabile celato
nelle profondità del buio,
però io,
io con la mia luce ingrandisco il mistero del
mondo -
così come la luna con i suoi bianchi raggi
non rende più piccolo, ma tremolante,
aumenta di più il mistero della notte,
così l'oscuro orizzonte io arricchisco
con larghi brividi di santo mistero
e tutto ciò che non si può capire
diventa ancor di più incomprensibile
sotto i miei occhi,
perché io amo
e fiori e occhi e labbra e sepolture.

Traducere de Ștefan DAMIAN
și BRUNO Rombi



Virgil MIHAIU

Flamenco Jazz – câteva reminiscențe



„Emanciparea” jazzului european de sub tutela afro-americană s-a conturat abia prin anii 1960, atunci când jazzmenii Vechiului Continent au devenit conștienți că una dintre virtuțile acestei muzici este relevarea individualității, capacitatea interpretului-creator de a-și afirma o identitate puternică, originală, în consens cu propriul specific etno-cultural. În 1967, pontiful jazzologiei germane, Joachim Ernst Berendt, organiza o gală intitulată *Jazz Meets the World* în cadrul festivalului *Berliner Jazztage*. Ideea era să demonstreze deschiderea mentală a jazziștilor, curajul lor de a combina diverse tradiții. În acest scop, Berendt a convocat pe scena berlineză muzicieni din Indonezia, Africa, India și Spania. Toate aceste zone aveau să contribuie ulterior – în grade diferite – la afirmarea jazzului ca muzică periplanetară. Și, pe măsură ce ne apropiam de trecerea în secolul 21, aportul spaniol la acest proces devenea tot mai semnificativ. Actualmente, se poate afirma că Spania reprezintă una dintre zonele-cheie pentru destinul muzicii de jazz în cel de-al doilea secol de existență.

Revenind la concertul antemenționat, merită amintit că Berendt avu intuiția de a profita de înregistrarea în același an a primului album dintr-o „subspecie” a genului, numită *flamenco jazz*. Evenimentul fusese captat pe vinil de casa spaniolă HispaVox, chiar sub titlul omonim – *Flamenco Jazz*. Protagonist era saxofonistul Pedro Iturralde, iar din cvintetul său făcea parte un june ghitarist în etate de numai 20 de ani, pe nume Paco de Algeciras – nimeni altul decât viitorul „principe al ghitarei-flamenco”, Paco DeLucía (în



Pedro Iturralde

acei ani de debut el utiliza numele urbei natale, Algeciras din Andalucia, ca pseudonim). Restul grupului era alcătuit din... alogeni – doi germani, Paul Grassl/pian și Peter Wyboris/ baterie și un elvețian, Erich Peter/ contrabas. Savuroasa culoare sonoră a trombonului – mănuit de italianul Dino Piana – avea să fie prezentă

doar pe reluarea berlineză a programului, înregistrată la 3 nov. 1967 pentru casa MPS.

Iturralde are meritul de a fi propus atenției generale, pentru prima dată, flamenco-ul ca sursă viabilă de inspirație jazzistică. Adevărul e că – subliminal – o serie dintre componentele acestei muzici legate de pământul hispanic transpar până și în anumite „amprente stilistice” ale compozițiilor semnate de genialul Thelonious Monk. În fond, atât jazzul cât și flamenco-ul s-au afirmat pe căi asemănătoare. Ambele genuri au rezultat din creuzete multiculturale. La finele secolului 19, culturile muzicale europene și africane – ca și unele dintre derivatele lor latino-americane – au dat o primă sinteză la New Orleans. *Grosso modo*, flamenco-ul se născuse în Andalucia, pe teritoriul dintre Sevilla și Cádiz, combinând tradițiile muzicale gitane, arabe, evreiești (sefardice), europene și nord-africane. Dezvoltarea sa ca artă e oarecum paralelă cu cea a blues-ului nord-american (deși îl precede cu aproape un secol). Abia pe la 1850, flamenco devine o muzică de amplă popularitate. Atunci se deschide prima *Café cantata* la Sevilla, urmată de alte cafenele unde gitanii cântau și dansau flamenco. Popularitatea a condus la extinderea repertoriului: genul începea să se

raporteze improvizatoric la diverse tradiții folclorice hispanice – tona, bulería, seguidilla, tango, bolero, fandango, malagueña etc.

Dacă flamenco-ul – ca și fado-ul din Portugalia vecină, sau ca berea neagră irlandeză, să zicem – poate fi considerat drept *an acquired taste* (= un gust adjudecat), varianta sa jazzificată mi se pare de-a dreptul o *conquista* a culturii hispanice actuale. Primele semne de mega-succes internațional se manifestă la începutul anilor 1980, prin albume ca *Fiday Night In San Francisco 81*, sau *Passion, Grace & Fire 83*, reunind trio-ul de ghitare acustice Paco DeLucía / John McLaughlin / Al DiMeola. Ele conțin, pare-mi-se, o doză de strategie menită să-l propulseze pe DeLucía (și implicit genul cu care se identifică) spre empire-ul ghtaristic al jazzului. În paralel, Paco DeLucía elaborează o etonantă estetică *flamenco-jazz*, prin intermediul formației sale eminamente latino-hispanice. E adevărat însă că într-un mediu muzical atât de specific iberic intruziunea unor colegi non-latini ar fi diluat probabil produsul final (așa cum evocata operă de pionierat a lui Iturralde suferea de anumite debilități, datorate tocmai sidemenilor germano-helveți, oricât de onorabili instrumentiști ar fi fost ei). De ascultat,



ca mostre antologice, albumele *Solo quiero caminar* (Philips, 1981), sau *Paco DeLucía & Sextet / Live in America* (Philips, 1993). Pe lângă incomparabilul maestru al ghitarei, își fac auzite talentele Ramón de Algeciras (fratele lui Paco), la ghitară secundă, Pepe DeLucía/vocal & palmas, Rubem Dantas/percuție, Manolo Soler/percuție & dans, Carlos Rebato & Enrique Soto/palmas și cei doi muzicieni ce urmau să ducă greul dezvoltării acestei noi estetici: flautistul/saxofonistul Jorge Pardo și bas-ghitaristul Carles Benavent.



După vreo două decenii de așteptare și de admirație din mari depărtări, am avut fericirea de a-i vedea pe scena Festivalului de Jazz București 2003 pe Pardo și Benavent, în trio cu Tino DiGeraldo. Evenimentul s-a datorat bunului manageriat artistic al doamnei Ioana Zlotescu Simatu, directoarea Institutului Cervantes din capitală, în colaborare cu Iulian Vrabet – sufletul *ArCub*-ului. Nu am ezitat să parcurg solicitantul traseu Cluj-București și retur, cu propriul automobil, spre a asista la concertul programat la Sala Radio din capitală. Spaniolii au optat pentru o formulă de agregare sonoră cât se poate de riscantă, renunțând la prezența oricărui instrument armonic, fundamental în muzica de sorginte hispanică (în speță, ghitară sau pianul). Propulsat de „percuția melodică” a lui DiGeraldo – as în controlul climatului ritmic – trioul și-a pus în valoare personalitățile, în așa fel încât rezultatul global depășea suma orgoliilor individuale. Inevitabil, tonalitățile învăluitoare obținute de Pardo din flaut – pe care îl preschimbă dintr-un instrument de coloratură într-unul de reală forță expresivă – mi-au evocat versiunea conferită de Paco DeLucía *Dansului ritual al focului*, din *El Amor Brujo* de Manuel De Falla, în 1978. Și acolo, primele note ale melodiei erau intonate de Jorge Pardo cu un aplomb pe care nu și l-a pierdut de-a lungul întregii cariere. De asemenea, prin măiestra abordare a saxofoanelor sopran, tenor și bariton, jazzmanul madrilen și-a gratificat auditorii la superior nivel muzical-estetic.

Cheia reușitei se afla însă la Benavent. Ei bine, imaginați-vă un Jaco Pastorius și un Paco DeLucía „virtuali”, exprimându-se simultan printr-o unică ghitară-bas! De câte ori ascultasem înregistrări cu Carles Benavent mă copleșea o senzație de neverosimil, asemenea unei vrăji. În octombrie 2003, la Sala Radio din București, l-am văzut pe artist în acțiune, dar misterul a rămas intact: fluiditatea liniilor *basso continuo* de tip Pastorius se contopea cu acordurile flamenco ca într-un act de magie. Aliajul era cu atât mai stupefiant, cu cât componenta bas și cea armonică își mențineau totodată stările respective de autonomie. De aceea mi-am permis să-l numesc pe jazzmanul barcelonez – un *Gaudí al ghitarei-bas*, capabil să edifice dintr-un timbru instrumental relativ tânăr arhitecturi demne de flamboaianțele „muzici eternizate în piatră” ale autorului Sagradei Familia. Pe tot parcursul recitalului Pardo/ Benavent/ DiGeraldo, sufletul hispanic pulsa pasional, la fel ca în capodoperele artistice specifice acestei națiuni. Un spectacol în care alternanțele tensiune-relaxare proprii swing-ului se pliau până la coincidență palpităției de factură *flamenco*. Iar muzica – îmbibată de vigoare, senzualitate, poezie, impulsuri coregrafice, bucurie vitală – metaforiza orgoliul de a fi spaniol în transcrieri sonore ale inefabilei, greu încercatei demnități umane.



Șerban TOMȘA

O vizită la 1925

Puterile Centrale au câștigat Primul Război Mondial. Nici vorbă de România Mare! Mica Românie a fost ocupată și transformată într-o colonie germană a Marelui Imperiu Germano-Austriac. Membrii familiei Protopopescu, aidoma familiilor din mahalalele capitalei, sunt supuși unui program de reeducare cu caracter militar, menit să ridice nivelul general de civilizație.

În amintirea lui Nenea Iancu

M-am dus de Sf. Ion să fac o vizită familiei Mari și Spiridon Protopopescu, cu ocazia onomasticii fiului lor mai mic, Ionel, un băiețel de vreo cinci-șase anișori, blond și veșnic încrunțat. Se știe că după terminarea războiului, România a devenit o bravă colonie germană, unde se pune în practică un riguros program de reeducare. În România, toate familiile de la periferia capitalei au fost militarizate și regimul este foarte aspru, fiindcă gradul de instrucție e acolo foarte redus. Nemții au constatat că numeroase familii românești nu știu să respecte reguli minime de civilizație: să nu fure, să nu distrugă, să nu arunce gunoaie pe stradă. Fiecare persoană are o funcție militară și unii au căpătat chiar grade. În orice caz, oricine are superiori și subordonați. Cei mai mici în grad sunt copiii care îndeplinesc și cele mai neplăcute munci: curățarea toaletelor, frecarea și ceruirea parchetului, lustruirea cizmelor cazone. Auzisem că pe Ionel l-au rebotezat Johan, după cum am aflat de la dl Protopopescu.

— Neamuri proaste! ar fi decretat Dieter, unul dintre cei doi *Unterofizieri* repartizați să muștruluiască șapte ani familia Protopopescu.

Celălalt instructor este un tip bălai, tăcut și voinic. Se numește Hans, după cum mi-a zis dl Protopopescu într-o clipă de răgaz.

Programul zilnic este respectat cu strictețe. Familia e trezită la patru dimineața, execută programul de înviorare în jurul casei, fie vară, fie iarnă, apoi se trece la curățenie generală în casă, urmează un duș cu apă rece, micul dejun, programul de instrucție, orele de muncă sau de școală. I-am prins tocmai când făceau instrucție, cu toate că este sărbătoare. Îmbrăcați în uniforme militare din război, găurite și cârpite, dl Protopopescu jr., mam'mare, doamna Mari Protopopescu, doamna Mița Ionescu, mătușa venită în vizită, și micul Ionel mășăluiau cadențat, în pas de defilare, cu niște puști de lemn puse pe umeri, pe platforma de beton din curtea casei, amenajată anume în acest scop. Vremea era neobișnuit de frumoasă pentru această perioadă a anului, nu căzuse un fulg de zăpadă și familia Protopopescu asuda din belșug, în timp ce un neamț ținea ritmul: „Eins-zwei, eins-zwei, eins-zwei, eins-zwei!”

Ca să fiu sincer, nu m-așteptam ca amicii mei să facă instrucție și în zi de sărbătoare. M-a luat în primire, de cum am intrat, unul dintre instructori, despre care am aflat mai târziu că se numea Dieter:

— Tumneata, porcule, de ce-ai târziat la program?

— Păi, să vedeți... eu... musafir...

— Gura! a urlat *Unteroffizierul*. Marș în camera te gardă și echipează la tumneata! Sticla tă-o-ncoa!

Și mi-a luat sticla de coniac franțuzesc, pe care i-o adusesem dlui Protopopescu. Am intrat repede în vestibul și am văzut că era amenajat în stil cazon. Birou, rastel pentru arme, dulap pentru uniforme și bocanci, iar pe perete o hartă a Marelui Imperiu Germano-Austriac, înființat după victoria germanilor și a austro-ungurilor în război. Dincolo de o ușă, am auzit niște glasuri:

— Hei, care ești? Care ești acolo? Ajută-ne!

Am deschis binișor ușa debaralei și am văzut două fețe dincolo de niște gratii încuiate cu un lacăt. Erau dl Protopopescu senior și Miklos, ungurul angajat de nemți ca bucătar.

— Ce e cu dumneavoastră aici? am întrebat.

— Taci și dă la noi câte un gât de șnaps! Suntem pedepsiți pe-o lună. Șnapsul e pe masa din bucătărie.

N-am apucat să caut șnapsul, că în vestibul a intrat unul dintre nemți.

— Ce-am spus io la tumneata?

— Să mă echipez de urgență.

— Și ce făceai?

— Căutam echipamentul.

— Căutai tuozeci te bețe la tălpi! Și ăloră, pe care foiai să-i ajuți, le foi ta patruzeci.

— Băga-mi-aș..., nu s-a putut stăpâni bătrânul Protopopescu.

— Cincizeci te lovituri, să te înfeți minte să nu mai forbești ca porcu! Iar tumneata fă bine și teschite ușa tulapului cu uniforme.

În două minute, eram în ținută de militar, cu pantaloni și tunică prea mari pentru mine și cu o bonetă care îmi cădea până la mustață. Neamțul mi-a dat alta, dar asta abia se ținea pe vârful capului. Într-un moment de neatenție a cerberului, mi-am ascuns cu dibăcie portofelul în buzunarul tunicii, însă neamțul nu m-a lăsat să iau și umbrela, pentru a o folosi în loc de pușcă. Mi-a dat o armă cioplită în lemn de stejar, grea de parcă era de plumb. Am trecut la instrucție când ajunseseră la partea cea mai grea: flotări și genuflexiuni. Mam'mare era la înălțime și se mișca chiar mai vioi decât ceilalți.

— De când face instrucție, a căpătat o sănătate de fier. Umblă, urlă, aleargă și dă ordine prin casă de parcă ar fi *Oberst*. Zici că e neamț deghizat în babă! I-au crescut și mustăți, după cum vezi, mi-a mormăit în ureche, cu ciudă, dl Protopopescu.

Instrucția ar fi continuat, dar după o repriză de rostogoliri pe saltele și o alta de salturi înaintea, doamna Mari Protopopescu a căzut ca lată și nemții au ordonat *auf der Stelle*.

— Dacă doarme cu ei... Pe mine m-ar fi biciuit cu vâna de bou, dar pe ea... au condus-o pe canapea. Acu e cu Hans.

— Cum doarme cu ei? Nu e soția dumitale?

— E, dar sunt parte supusă și trebuie să îndur. Mari doarme o noapte cu unul, o noapte cu celălalt. Au rupt două paturi până acu'. Io n-am mai prins-o de...

— Ce forbeaș acolo? ne întrebă Dieter și ne arse peste fese cu vâna de bou.

— Vorbeam despre măreția Imperiului și...

— Ta, ta. Foarte bine! Forbiți!

Stătea, putoarea, să ne asculte.

— E cel mai minunat imperiu care s-a văzut pe pământ, a glăsuț tare dl Protopopescu, frecându-și șezutul, cu o mutră acră.

— Așa este. Măreția Împăratului este...

Neamțul s-a îndepărtat și ne-a dat *Pause* până la cafeaua de la ora cinci. Cu țigara în gură, mam'mare a trecut la sala de forță, iar eu și dl Protopopescu, frânți de mijloc, ne-am furișat în magazia din fundul curții, devenită biroul secret al gazdei. După ce a încuiat ușa și a tras storurile, a aprins o lampă mică de birou și a scos, de sub niște cărți, un clondir cu pălincă. Am tras câte o dușcă și dl Protopopescu a oftat:

— Dacă ar fi învins rușii și americanii numai vodcă, whiskey și icre negre am fi avut în față. Dar așa...

— Și dormi aici?

— Păi, cum? Nu ți-am spus că ăia dorm, pe rând, cu Mari? Unul dintre ei a ocupat sufrageria, Ionel, pardon, Johan, are odaia lui, ăi bătrâni dorm la baie, numai eu am rămas pe drumuri.

— Și ce-ai de gând să faci?

— Ce-ai vrea să fac? Țștia m-ar împușca și dacă ar afla că am nițică băutură ascunsă aici. Să

fug? Unde? Țara geme de nemți, austrieci și unguri. Nu mai pot bieții oameni de atâta educație. Iar p-ăștia îi dor șalele de cât ne educă. Sunt nemiloși. Pe ăl bătrân și pe Miklos i-au bătut la tălpi și le-au dat câte o lună de carceră, fiindcă nătărăii au scăpat la butoiul cu coniac al nemților. Au tras pe furtun până au adormit amândoi lângă poloboc, unde i-a găsit Dieter. Și ce i-a mai bătut! Mamăăă! I-a topit! Urla moșul ca din gură de șarpe. Dacă aflăăștia că socru-meu a fost *Kapitan* în război, îi vor face felul. Au bătut-o și pe mam'mare când a fost cu excursia la Sinaia. Cică a stat pe un geamantan străin și și-a aprins țigara imediat după ce s-a închinat. Ba chiar că l-a acoperit pe Ionel... pardon, Johan... când copilul a tras de manivela care a oprit trenul. Pe Johan au vrut să-l trimită într-un lagăr de reeducare pentru copii, pentru că e un drac și jumătate. A trebuit să intervină Mița, printr-un *Oberst*, la *Allgemeine Armee de la Hauptquartier*. S-au mai muiat și ei când și-au dat seama că Ionel...ăăă... Johan seamănă binișor cu Dieter. Ce-am mai pățit!

Mai luă o gură și îmi întinse și mie sticla. O umbră trecu prin dreptul storurilor. Speriat, dl Protopopescu ridică un colț al perdelei și șopti:

— Este Johan. Se duce să tragă o țigară în curtea vecină, unde e o casă nelocuită.

— Dar tobele și trâmbița de unde se aud?

— E mam'mare. În timpul ei liber încăleacă pe calul pe care se juca Johan, bate toba și suflă în trâmbiță. Face instrucție suplimentară, zice ea. Toți suntem *Kadett*, numai ea are șanse de avansare. Are pe dracu în ea femeia asta! O să ne vină de hac tuturor! Cred chiar că va ajunge să-i comande și pe nemți și să te ții atunci! O să fie mai rău! Mi-e că hoasca o să mă toarne că am intervenit ca băiatul cel mare, Goe, să ia bacalauriatu'. Mă vor împușcaăștia. Și m-ar găuri din orice, numai să rămână ei cu Mari! Îți spun un lucru, dar ține minte că numai cu tine am discutat chestia asta! Mă gândesc să fug.

— Ceee? Să fugi? Unde?

— Să fug din țară! S-o ușchesc. În Rusia, în Cuba, oriunde e mai bine, unde poate să stea omul într-o cârciumă, să se îmbete cu vodcă sau cu rom, nu cu pișălăul ăla de bere a lor, să umble

după femei, să nu facă instrucție toată ziua ca proștii. Ssssssst!

Ușa scârțâi ușor și dl Protopopescu sări până-n tavan, de frică, sticla îi scăpă și se vărsă aproape jumătate din pălincă, până să apuc eu s-o ridic. Pe ușă intră, plângând, madam Mari.

— Închide repede ușa, șopti dl Protopopescu. Ce s-a-ntâmpat, draga mea? Te-au abuzat din nou amândoi hândrălăii?

— Nu, nu, se lamentă madam Mari. E mult mai rău!

— Dumnezeu te-au sodomizatăștia! Dacă mă vor lua și pe mine la...

— Nu, dragă! Termină cu prostiile! Li s-a pus pata pe soru-mea, Mița. Le place de ea mai mult decât de mine. Închipuiește-ți! E mai tânără și...

— Cum să se întâmple una ca asta? se revoltă dl Protopopescu. Dar până la urmă e bine. Rămâi cu mine și îi lăsăm în plata Domnului.

— Nu. Mița va rămâne la noi și fiecare neamț va dormi cu una dintre noi în pat. Ne vor schimba la fiecare două zile.

— Nenorociții! De ce n-o-ncearcă și pe mam'mare? Iartă-mă, n-am vrut să zic asta... Să vezi că nemernicii mă vor executa, fiindcă nu vor mai avea loc de mine. Vor aduce tot mai multe femei. Sau îmi vor da să-i citesc pe filozofii ăia nebuni ai lor sau îmi vor pune muzică urlătoare. Trebuie să fug.

— Ce-ai zis? Să fugi? se sperie madam Protopopescu. Dacă audăștia, te omoară pe loc, pentru nesupunere.

Și a ieșit, dornică să recupereze terenul pierdut în fața Miței.

— Mă împușcă și dacă află tata mare. Ța te toarnă și pentru un gât de șnaps...Da, da, o să facă un bordel condus de soacră-mea și asta va cere un pistol de cel mai mare calibru și mă va împușca ea, cu mâna ei. Nu mai am viață pe aici. Era gata să mă bage într-un lagăr de bețivi când am fost surprins într-o cârciumă, band, în timp ce trebuia să fiu la serviciu. Dacă nu intervenea Mița printr-un amic al ei... Câștigasem la lotărie lozurile ălea mari, dar mi-au luatăștia beletele. Au încasat banii și au ieșit cu Mari în oraș, la Iunion. Când s-au întors cu chef, au rupt al

doilea pat cu soțioara mea. Tot atunci i-au prins pe ai doi la butoaie.

— Te supraveghează și la cântărie?

— E armată curată și acolo. Toți șefii mei sunt nemți. Director e Adolf. Ține asta niște ședințe și urlă la noi, cu ochii cât cepele, până face spume la gură. N-avem voie să întârziem nicio secundă. Noroc că azi e sâmbătă. Ne miroase unul la ușă, să vadă dacă n-am băut seara țuică. Au tăbărit pe noi, bieții sărmani din mahala, și nu ne mai slăbesc!

— Schimbă-ți serviciul, domiciliul și toate celelalte. Fă ca mine. În centru e mai bine. N-avem decât un *Major* în zonă și un *Oberst* la centru. Avem voie în cafenele, să ne umflăm cu bere și cârnați, să tachinăm femeii, să mergem la concerte, să ascultăm Wagner, să citim ziarele, să participăm la cursuri despre Nietzsche, să facem ce ne taie capul...

— N-ai auzit că acu' s-a dat o lege, că zece ani nu-ți poți schimba nici domiciliul, nici locul de muncă? Și n-am nici bani să-mi cumpăr altă casă. Și știi ceva? Nu e mare procopseală să te umfli cu pișălău, să rămâi surd la concerte cu muzică de Wagner sau să ți se bage pe gât atâta filozofie, cu Niță ăla sau cum îi ziseși.

— Nietzsche.

— Mă rog... Nică. Treaba e cum să plec eu fără Mari? Mor fără ea, sufletelul meu! Și mi-e că-l arestează și pe Goe, băiatul ăla mare, care termină școala de ofițeri de marină, și nu va mai ajunge băiatul căpitan de vas. Și...

— Să fugă și el!

— Egzact! S-o șteargă în Orient, dar numai după ce-o avea nava lui. Așa ar trebui! Ce viitor are aici? Și Mari va începe să toarne la Johani și Friți și Hermannii până s-o albi mahalaua. Madam Georgescu e însărcinată a doua oară cu niște nemțalăi. Are trei în casă. Și ăia n-o slăbesc nicio clipă. Sunt mai întârâtați decât ăștia. Iar pe bărbatu-său vor să-l ducă la balamuc. Și tot e bine, că nu-l.... Cică vor să ne îmbunătățească rasa. Să-mi dai și mie noua ta adresă.

Cuprins de o inspirațiune subită, m-am făcut că n-auz. Am bănuielele mele. Dl Protopopescu a pus mâna pe sticlă și a luat două guri bune.

— Vai de capul tău, am zis. Și pălinca de unde-o ai?

— Are ungurul niște prieteni la aprovizionare, de la care mai ia câte ceva. Să nu uit să-i las și lui.

Înghiți iar, uitând să-mi mai dea și mie și scoase, dintr-o hârtie de ziar, niște iarbă frumos mirositoare pe care începu s-o mestece.

— Ai înnebunit? Rumegi iarbă?

— Nu e iarbă, e pătrunjel. Taie mirosul de alcool și îți face răsuflarea proaspătă. E un truc învățat de la ungur. Băi, și ce avem în pivniță! Butoaie cu coniac, vinuri alese, lichioruri. Da' poți să te apropii?

— Și acu' ce urmează?

— Păi, crez c-o să mă spânzur. Ce altceva să fac? ăștia nu știu de glumă și habar n-au să râdă. Îmi vine să plâng când îi aud, la masă, făcând pe galanții și lansând, cică, vorbe de spirit. Ei mă-nâncă separat, cu Mari, și crez că acu o s-o bage și pe Mița în gașca lor. Iar noi, ălalți, mâncăm cu bucatarul și cu servitoarea. Și n-am un ban al meu, că îmi iau și salariul și-mi dau acolea câțiva leuți de nu-mi ajung nici... Vai de sufletu' și de fi-cații mei!

Dl Protopopescu a început să plângă și să mă îmbrățișeze, ținându-mă strâns.

— Stai, frate, că nu ești femeie! am zis. Eu te întrebasem ce urmează în programul zilnic?

— Aaaa, tot un chin. Pe noi ne bagă la instrucție, la un loc cu musafirii, sub comanda ăleia bătrâna, iar ei se retrag cu Mari la un joc de cărți, la... Acu o s-o bage și pe Mița... Pe tine o să te pună să dai o declarație și să completezi un formular: nume, prenume, data și locul nașterii, unde locuiești – apropo, nu mi-ai dat adresa!-, unde lucrezi, dacă ești căsătorit, ce venituri și bunuri ai, dacă deții arme, alimente, câte femei ai în casă...

— Alimente... femei... Am impresia că ai dat peste niște bolnavi mintal. Și nemâncați pe deasupra.

— A, ăștia țin o evidență strictă. Tot ce e în plus merge către capitala imperiului. Sau către burțile lor... Iar eu nu mai am nimic... nimic... Vai de sufletul și de...

Și iar a început să plângă și să mă îmbrățișeze. M-am îndepărtat puțin și m-am uitat pe după colțul perdelei. Nu se vedea decât mam'mare care, profitând de faptul că vremea era caldă, se așezase pe treptele casei și trăgea dintr-o țigară groasă, făcând inele de fum în aer și având alături o cană din care ieșeau aburi. În vremea asta, dl Protopopescu își făcea de lucru cu sticla și băga ceva în buzunar.

— Pe Mița au văzut-o prima dată azi?

— Nooo, că nu fac ei lucrurile la întâmplare. Pe Mița pusese laba un *Oberst*. Da' ăsta a crăpat de trai bun și ei i-au trimis vorbă, crez, să vina fata în vizită la noi.

— Și eu pe unde scap? am întrebat.

— Sari binișor pe fereastră, sari și gardul vecinilor, ieși pe poarta lor, intri într-o fundătură, faci la dreapta și dai în bulivar.

— Și dacă mă prind ăștia?

— Te împușcă, firește, că ai nesocotit ordinul de a urma tot programul de instrucție. Diseară, să știi, ne pun niște poze pe perete, să ne distreze. E sărbătoare, de!

— Lasă asta. Nu vrei să fugi cu mine?



— Păi, e cel mai sigur lucru că ne vor împușca în stradă, în văzul tuturor, după ce vor face un careu mare, cu toți mahalagiii. Și să vezi ce vor râde ăia! Se vor prăpădi. Au mai fost cazuri. Condamnații cereau îndurare și plângeau, iar oamenii râdeau. ăia plângeau și noi râdeam! Păi, cum să ceri îndurare dac-ai fost dovedit ca dizertor? Pân-acu au fost igzecutați cinci dizertori și a fost de fiecare dată câte o petrecere de-a du-duit mahalaua. Ne-au dat program de voie, suplimment la masă și niște deserturi să-ți lingi degetele. Ne-au pus și grătare cu mititei și, drept să-ți spun, atunci m-a uns pe suflet berea lor. Hai, du-te!

M-a îmbrâncit și a început să râdă ca un nebun și iar m-a îmbrățișat. Apoi mi-a mai dat o îmbrânceană bună.

— Fugi, m-a îndemnat el. Să vezi ce-o să mai petrecem! Și ce-o să râdem! Hi,hi, hi, hi, hi, hi!

Înnebunise, fără îndoială. Am sărit repede pe fereastră, am trecut de gard ca un atlet încercat, am străbătut o curte, am dat în fundătură, am dat să fac la dreapta, dar acolo era capătul fundăturii și aș fi picat chiar în plasa nemților – ah, domnule Protopescu! –, m-am reorientat repede, am cotit la stânga, am sărit un șanț, am alergat două sute de metri și iată-mă-n bulivar! Am răsuflat ușurat, cu toate că nu mai aveam boneta. Să zic că o ținusem cu mâna o vreme? Nu sunt sigur, da' când am trecut de ultima casă a fundăturii, a strigat unul, dintr-o curte, după mine: „H'ăla n-o fi dizertor?” Așa că iușisem fuga, în fluierăturile mahalagiilor.

M-am furișat pe străzi lăturalnice, pe după colțuri și uși de prăvălii, iar când am ajuns acasă, m-am speriat, văzându-mă în oglindă fără pălărie, palton, cămașă, cravată, pantaloni ș.c.l. Uniforma era găurită în dreptul pieptului și peticită grosolan. Precis că ăla care-o purtase nu sfârșise bine. Iar portofelul ascuns cu grijă-ntr-un buzunar al tunicii dispăruse.

Acum am înțeles de ce îl apucau pe dl Protopopescu crizele de plâns și mă lua în brațe și mă strângea și mă pipăia. Bine că n-am avut și actele la mine!

1 ianuarie 2018



Dragoș Cosmin POPA

Timp irecuperabil

flashback

nu știu dacă tu ești reală
 dacă azi-noapte am vegheat străzile
 un punct la care o să ne întoarcem întotdeauna
 în Pandora unde făceam dragoste
 din momentul în care am intrat pe fereastră
 eu cu pielea albă care avertiza zâmbetul tău
 și tu cu verbul meu care înflorește sub crochiuri
 fără nici o exagerare
 dimineața întreagă am dansat
 în ritmuri de cafele culturale
 și nici leul, nici depresia nu ne-au captivat
 aveam călătoria noastră în toate locurile din
 lume
 în toți amanții care scriau versuri
 la lumina felinarelor care-ți contura spatele
 pe care inutil încercam să-l acopăr cu paltonul
 doar câte o fantasmă trecea din întâmplare
 apropiind dimineața și cele două inele de fier
 pentru a ne continua condamnarea
 și mirajul de a ne întoarce
 în Pandora

e o casă

în dimineața asta ai adormit cu perna în brațe
 fără să-ți spun nimic, m-am ridicat din
 așternuturi
 în care doar ieri se luptau iluziile
 sala de operații, câte un bypass
 am plecat să te caut, să te salvez de drumurile
 necunoscute

S-a născut la 22 august 1975 în municipiul Iași și a copilărit în orașul Ineu – Arad. A absolvit Facultatea de Management a Universității „Artifex” din București. Din anul 2002 locuiește în Spania, la Madrid. A publicat poezii în revistele: „Luceafărul de dimineață”, „Mișcarea literară”, „Caiete Sivane”, „Kryton” și în reviste culturale din Spania („Proverso”, „Bitacora cultural”, „Este de Madrid”). În anul 2013 obține premiul I la Concursul internațional de poezie POETIC PERFORMANCE, Madrid. Este prezent în câteva antologii în limba spaniolă și în limba română, Antologia de poezie a Cercului Literar de la Cluj, Cercul Poeților (volumul 2, Editura Acolormă, Cluj-Napoca, 2017) Este membru fondator al A.S.A.R.S. (Asociația Scriitorilor și Artiștilor Români din Spania) și vicepreședinte. Membru al Cercului Literar de la Cluj. Debut editorial: „Numele meu este...”, Editura Neuma, Cluj-Napoca, 2017. Referințe critice: David Dorian și Horia Gârbea.

de privirile viclene ale barbarilor
 și de șerpilor meduzelor
 sângele de pe mâini ți se curăță, la fel ca și
 rănilor tale vechi
 și cu puțină apă sfințită se fac minuni
 m-am rătăcit în atâtea labirinturi
 acum înțeleg de ce m-ai împins înăuntru
 nopțile sunt mai scurte, somnul e de piatră
 ruga e adâncă
 și noi, înainte prizonieri
 am început să construim o casă

vinovat

mă întâlnesc cu același vinovat:
 oglinda,
 care se scufundă fără a-și putea stăpânii râsul,
 un râs meschin, poate ironic, o repetiție,
 aceeași dublură care de un timp
 începe să contureze o formă
 care seamănă într-un fel cu mine,
 mă salvează doar apa rece
 cu care îmi botez diminețile,
 îmi salvează fața de această minciună onirică,
 îmi suportă picioarele pe marmura invizibilă
 și aceeași lumină artificială mă îmbracă în
 clown
 și ies pe aceeași ușă
 pe care am intrat cu ochii închiși
 și cu capul aplecat, cu lacrimi negre,
 înflorite peste zâmbetul meu de circ,
 același care îmi folosește pentru a privi
 decadența lumii
 și pentru această înmormântare care m-a
 condamnat să
 fiu vinovat
 ... de existență

mă locuiește moartea

ca o pasăre uriașă care face umbră pământului
 uneori îi calc limitele zborului
 îi simt aburul respirației
 care-mi îngheață privirea
 ea, prietena mea, Keres, cea fără viață
 promite că o să fie lângă mine
 în schimb
 mi-a arătat atâtea locuri periculoase:
 cuvântul, îndoiala, amorul, iluzia
 mi-a promis o pauză
 până când o ființă vie o să-mi strângă iar
 sângele

picătură cu picătură
 o să mă care în spate ca pe un muribund
 până când înțelesurile mele
 or să se izbească de zidul de lemn
 sau de spațiile albe
 în care cuvintele
 nu vor mai face zgomot

dragostea e altceva

te-aș fi putut iubi cum nimeni, niciodată nu a
 făcut-o
 pentru că unii s-au apropiat de nebunie
 dar totul a rezultat prea violent
 drame, vieți, tragedii și sângele scurs al micului
 arcaș
 astăzi șomer și ocupat cu lucruri de mântuială
 dragostea e altceva, cum v-am mai spus înainte
 și mâine va fi muncă de antropologi
 sau de vreo știință nouă care a rămas
 neinventată
 iubirea va fi eradicată, poate interzisă
 vreun caz izolat o să ajungă la spitalul de
 nebuni
 sau în pagina de curiozități a vreunui ziar local
 fiii îi vor întreba pe părinți și părinții pe bunici
 despre sălbăticiile pe care le făceau în acele
 timpuri
 și or să le răspundă cu jumătate de gură:
 dragostea e altceva
 pierdere, obsesie, disperare și departe idealul
 ca o caricatură
 poate o boală a sângelui care îți crește aripi
 dar totul este doar o iluzie
 îți schimbă fizionomia, pielea și te face să vezi
 în întuneric
 îți corupe somnul și îți maltratează respirația
 te face să crezi că ești Dumnezeu și-ți pierzi
 direcția în melancolie
 cicatricile nu se închid și o să uiți de tine
 și toate acestea, dragi prieteni
 toate acestea
 sunt de neiertat

o rană

am o rană în sufletul meu alb, în sufletul meu
negru
am sângele care curge peste piept
și niciodată nu o să știu cum să răspund
am o rană de cuvinte ascuțite pe care doar tu
știi să o faci
corpul meu moare, încă se mișcă, înspre tine,
trecând prin nisip și e rece
mâna mea te caută, sărutul meu te caută, ochii
mei
deja toată ființa mea, până și paharul meu de
vin
degetul meu te simte, te atinge, te apasă
te cheamă în amprenta lui și se întoarce și
doare
ne-am născut din atingerea unor mâini care
tremură
ne iubim ca un balamuc plin
și fiecare și-ar da viața pentru ca celălalt să nu o
piardă
ne pedepsim pielea cu lovituri de sârmă și ne
lingem rănilor
am o rană de glonț în piept
și arma este în mâna ta

Cluj

e cald și afară ninge cu flori de tei
ninge și în noi cu flori de timp
cu veri și cu ierni
în Cluj cu o zi înainte să plec
am bilet de intrare la muzeu
umbre și scaune se fugăresc prin piață
doar statuia lui Mateiu Corvin
e parcă înfiptă în pământ
o văd din Caro, un Vintage Club
cu nopți albe de fete
și cu o țintă mare la intrare
care păzește o ușă secretă
LADYS NIGHT OUT!
salut-o pe mama ta
își spun doi barmani la intrare

și se despart de terasa goală
ca de o amantă pierdută în ploaie
și cu mintea mea aș vrea să mătur orașul
de toate frunzele rupte de vânt
să păstrez istoria lui în buzunarul de la piept
lângă floarea de hârtie
pe care o păstrez pentru tine

vulcan

pentru a mișca lumea e nevoie doar de un semn
cu degetul în aer
să formezi rotocoale mici
de fum
ca după o viață
în care pielea ți-a ars mocnit
și așteptarea s-a născut sub ea ca o măsă de
minte
ca o voce îmbrăcată într-o piele clandestină
atunci, doar atunci
gândurile mi s-au umplut de sânge
au început să pulseze viață comprimată
și simțeam rotocoalele de fum traversându-mă
un vulcan într-un corp de corpuri
la fel ca după fiecare îmbrățișare
cu care m-ai readus la viață
pentru a mișca lumea e nevoie doar de un semn
cu degetul în aer

între două gări

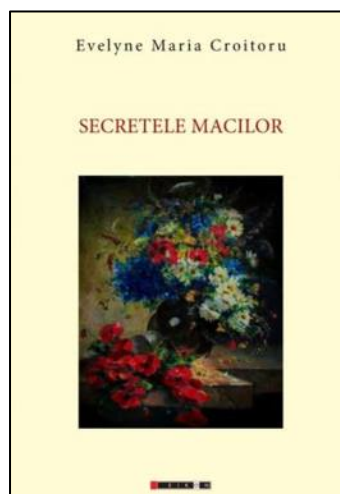
trenul aleargă să acopere un timp irecuperabil
gândurile înroșite au deschis un trecut
nevindecabil
sângele curge peste trandafirii galbeni
te zbați între două gări
între un suflet și o marionetă
două explicații, două întâmplări
ascunse sub cearșafuri
întrebările mele puse peste locul tău din pat
doar eu
îmi caut venele, bătaile, pulsul
într-o bucată mare de realitate



Adrian ȚION

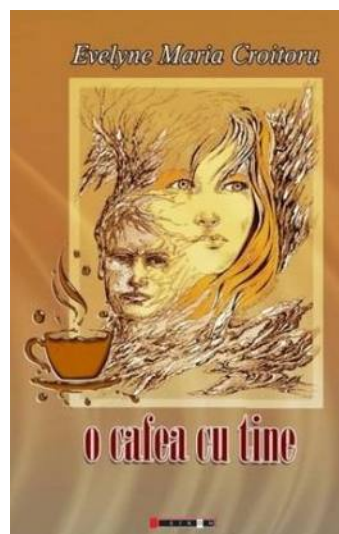
La o cafea cu poezia

Căile ce duc spre întâlnirea cu mărturisirea de sine sunt, adesea, imprevizibile. Sunt părți, semne ale unor individualități poetice care se caută și lasă urme scriptice în mersul lor înainte spre cunoaștere. Așa sunt poeții, bieți „prizonieri nostalgici” ai visului, prinși în mrejele cuvintelor. Întâlnirea cu poezia scrisă de Evelyne Maria Croitoru se desfășoară sub auspiciile firescului cotidian, ca ritualul zilnic al cafelei. De altfel, poeta face trimitere la acest mod curent de receptare a lirismului său chiar din titlul celui de-al treilea volum: *O cafea cu tine* (2019), admirabilă situație în colocvialitatea demersului asumat cu nonșalanță de la bun început. O cafea cu persoana iubită e poezie adevărată, pură, comunicare aromatizată, pare a sugera autoarea volumului. S-ar părea că e vorba despre structura des uzitată de optzeciști a poeziei-șuetă a locurilor comune, dar nu este chiar așa. Evelyne Maria Croitoru nefiind optzecistă, ea croșetează altfel cuvântul. A debutat cu volumul *Piloții de vânătoare* (2011), adagiul cvasi-omagial la profesiunea de pilot, urmat de



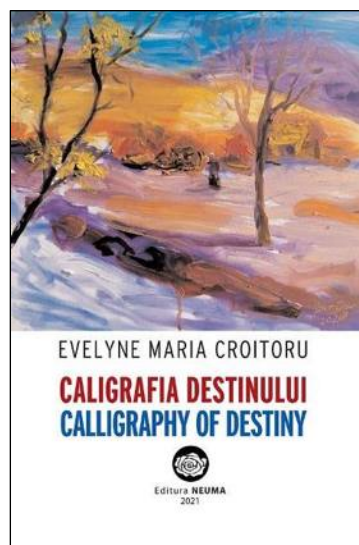
Secretele macilor (2017). În 2021 a apărut antologia de autor *Caligrafia destinului*, concludentă incursiune în imaginarul liric performativ conturat până la această dată.

Pornind de la autocunoaștere și autoreferențialitate, pentru Evelyne Maria Croitoru poezia e deschidere spre lume, spre celălalt, spre cel de lângă tine, spre cel apropiat și îndrăgit, astfel



că, din punct de vedere al experienței nemijlocite, ea știe să prețuiască „secunde iubirii”, ale apropierei de ceilalți și să le semnaleze în versuri scurte în desen fulgurant. Mai mult chiar, propune „să nuntim cafeaua,/ înseninând ca mirii/ pe-al inimii altoi.// Mister divin strecoară ceașca fină. (...) Fă-ți timp/ să bei cu mine o cafea. Poate-om putea păstra/ a ei savoare”. De la banalitate la mister și simbol e o distanță mică, pe care poeta o străbate inspirat în subtile împerecheri de rime vag barbiene, ce par întâmplătoare, nu căutate. Liniaritatea clipei e săltată ingenios în versuri scurte, aerisite, insinuând o bună organizare a imaginarului liric. Saltul în imaginar țintește sensul metafizic al înțelegerii lumii. Poemul astfel cristalizat în metaforă pare că stă el însuși de vorbă cu tine, cititorul. Stabilirea funcționalității relației de comunicare cu cititorul e evidentă și fructuoasă. Invocațiile către alți virtuali confesori intensifică emoția, surpriza enunțului („Ascultă, copile”, „fecioară”) și accentuează impresia de comuniune și empatie între emițător și receptor, căci, pricepuți mânuitori ai verbului, „Poeții/ nu uită mirarea. (...) Poeții nu trădează/ niciodată.” (*Poeții*).

Cu vagi și nestructurate extinderi neoromantice, lirismul poetei Evelyne Maria Croitoru descrie suave acolade imagistice izvorâte din impetuositatea gândului zburător ce modelează metafore, idei, viziuni. Motivul macilor, în discret regim pastelat, stabilizează cromatica unor miraculoase trăiri: „Doi maci frumoși,/ aprinși în foc,/ cu sete de ființe vii,/ purtând în amintirea lor/ un dor nespus de galaxii” (*Dor nespus*). O senzualitate tăinuită, galeș protejată, e cuprinsă în versuri de o mare delicatețe: „În ploaia rece a dimineții/ îmbrățișarea ta/ e foc ce încălzește/ odaia sfioasă/ a sufletului meu.” (*Ochiul nădejdi*). La fel de delicate sunt impulsurile care au în vedere „spinii trecutului” desemnați drept „clocot dinspre/ apele Prutului” cu unirea „scrisă-n Destin”. Totuși, problematica poemelor are un conținut intimist, unde poeta caută fața nevăzută a cuvintelor sau prelucrează discret metafora stănesciană a oaselor. O durere surdă însoțește



confesiunea, impunând o tonalitate suav elegiacă discursului. Viziuni încețoșate răzbat pe ici pe colo proiectând în prim plan „craniul lumii”. „Monoton/ repetăm/ sprijinirea pe vorbe/ (...) Apune o lume.” (*Sprijinirea pe vorbe*).

Câtuși de puțin livrescă însă, poezia scrisă de Evelyne Maria Croitoru este un joc inteligent de cuvinte ce transmite fiorul vieții autentice trăite în prezent. „Măine nu există” avertizează horațian poeta. Totuși, apelul la conținuturile livrești, concentrate în poemul *Craniul lumii*, slalom dezinvolt printre poeții blestemați, enumerați condescendent în versuri evocative, denotă rafinamentul autoarei în prelucrarea indicilor literari acumulați cu osârdie și admirație. Succintele portretizări merită reținute: „Rimbaud – boemul inferanal/ Verlaine – saturnian damnat”, „Mallarmé, o lacrimă/ obrazului cernit”; cel mai reușit fiind: „În frac de albatros,/ Baudelaire/ scufundă răul în esențe,/ stingându-și lava/ în demențe/ și suferința-n mări și-n cer.”

Cu o mare economie de cuvinte, în versuri scurte, îmbogățite cu imagini opulente, într-un limbaj accesibil, necăutat, cu mult firesc în rostire și dirijată stăpânire de sine, Evelyne Maria Croitoru reușește să se impună în poezia douămiistă cu farmecul discret a „ceea ce sufletul meu/ a rodit” (după cum se exprimă undeva natural, sincer, comprehensibil, ca la o șuetă dimineața la cafea).



Gabrielle DANOUX

Muriel AUGRY – Poeme

Muriel AUGRY mi-a încredințat un grupaj de șapte poeme, dintre care trei inedite, toate având un fir roșu: referința la poemul „À une passante” de Charles Baudelaire cu rolul inversat. Imaginile trimit la șapte bărbați care au trecut prin fața sau viața ei.

Trecătorilor

I. Arșiță

Arsă de zenit
Strada fluieră și-n foc se învâluie

Corpuri înșfăcate de metalice ravagii
Clocotiri
Arșița urbei cuprinsă de veselie

Se scămoșesc orele
Se zvârcolesc
Prin amarul palmierului

O stea se topește
Un zefir se neliniștește
Cămașa ta albă sfâșiind-o
Și apa memoriei mele ușor atingând-o

II. Printre genele tale

Printre genele tale
Se rătăcesc cuvintele
Bariere vibrante cu metereze crestate

Seara jilavă
Atenuază contururile mâinilor noastre
Un gust acidulat
Inundă venele

O arabă speranță
Calea-și croiește
Prin labirintul nostru



Născută la Paris, **Muriel AUGRY** este o poetă franceză. După de a predat la Universitatea din Torino, a ocupat diferite posturi în diplomația culturală în Italia, Maroc și România. A scris în jur de cincizeci de articole critice, un eseu, un volum de nuvele și opt de poezie. Poemele sale au fost traduse în limbile română, italiană, spaniolă, portugheză, arabă și engleză. A obținut Premiul „Roland de Jouvanel” al Academiei franceze și Premiul „Vénus Khoury Ghata” pentru poezie ilustrată. Este membră a Societății oamenilor de litere de la Paris, a Pen club-ului francez și de curând chiar președinta Parlamentului scriitoarelor francofone.

III. Dandy

Dandy
El trece
Traversând tumultul orelor fără spațiu
Presând jurubița multicolorelor munci grele

Continentele se ceartă sub ochii lui
Chiar dacă vestul s-ar împreuna cu estul
Chiar dacă ecuatorul ar gădila polul sud
Chiar dacă indienii s-ar juca prin stepe
Niciodată el nu s-ar opri
Nedezmințit și neînlăcrimat
Totul ar porni din nou

Ca și înainte
Ca și mâine

IV. Perdeaua de catifea

În țara celor orbi
Tăcerea se învăluie într-un sticlos țesut
În țara celor orbi
Strigătul este suflarea nopții

Tăcerii smuls
El brăzdează scena
O întemnițează
O leagănă
Ca un gurmăt adevărat

Îngenunchiat el este un titan
Îngenunchiat el îndrăzneala o trâmbează

Cu o singură mână el culmile ușor le atinge
Și marea pe dos o întoarce

În cutia neagră o poveste se așterne
O insulă își colorează falezele la adăpostul
memoriei
Și aproape de oleandru își așteaptă pruncul
Acolo o urbe sfidătoare se înrădăcinează cu
bine
Rece cetate distilând vise celor ce înghit
spațiul
De catifea este perdeaua ce se așterne

V. Fumuriilor ferestre

Zilelor tu le-ai schimbat certitudinile
tu peste cap ai dat mersul orelor
Spațiul tu l-ai dilatat
și conci de speranță ai săpat
Urbei tu i-ai spulberat suflările de umbre
și viața ai redat-o cinelor neașteptării
mesei strâmte
fumuriilor ferestre
pașilor șuierați ai chelnerilor
pe parchetul de ieri de semnături zgâriat

Tu ai mers pe drumurile de viață
ale altora
ancorate istoriei
spicuind palidul mister al cotidianului
sau faima funestă a recunoștinței

Arbitru al cuvintelor
Tu ai căutat nod în papură afirmării, despotule
pânditor al sunetelor
Tu ai desenat harta
fără frontiere
a țării, fumând arome iuți
și persistente parfumuri
unde împreună să ne instalăm

VI. În colțul de verdeață

Note orientale
În toamna călăie
În colțul de verdeață

Note de hotar care strigă a speranței lipsă
Și care speranței îi aplică un aspru sigiliu

Note în a serii lumină
Fără artificiu
Doar cu un simplu fascicul de neoane
multicolore

Rostire ce se prezintă
Și care în buzunare pune identitățile
Trăgând fermoarul secretului

Rostire nudă încărcată de răzvrătite minute
De a detonației dărâmtură
Răsuflări pe asfaltul deschis
Până la refuz

Mâna ta: amețeală
 Și buzele tale: sare
 În întunericul unei nopți ce refuză să se stingă.

VII. Între acorduri și silabe

Surâsul răzbește
 pe muchie
 între două note
 cât mai aproape de scenă
 în fața tribunelor de curcubeu

Surâsul sare din acorduri în silabe
 atingând în trecere noaptea furtună
 Interludiu scrijelit
 în granitul
 împletitelor vieți.

Traducere din limba franceză
 de **Gabrielle DANOUX**

Gabrielle DANOUX (pseudonim literar al Gabriellei Sava) s-a născut în 1975 la București. După un bacalaureat literar la Liceul francez din București, hypokhâgne la Strasbourg, o licență în literatură și un master în drept, apoi a urmat cursurile unui master în traducere profesională franco-română. Lucrează din 2017, exclusiv ca traducător literar, cu deja multe romane și volume de poezie la activ (aproximativ treizeci). Gabrielle Danoux a contribuit și la scrierea a numeroase articole Wikipedia în limba franceză despre scriitori români





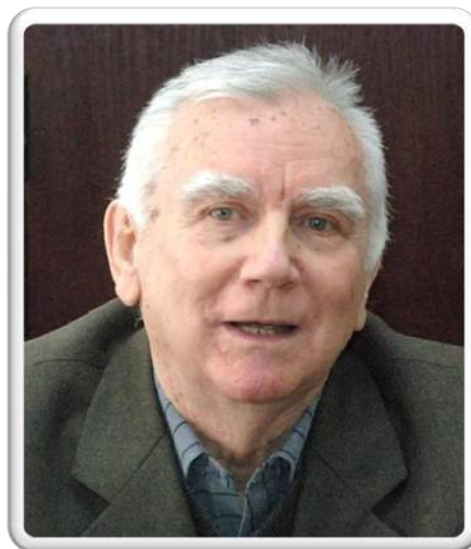
Mircea BÂRSILĂ

Un mare scriitor: Dumitru Radu POPESCU

19 august 1935 – 2 ianuarie 2023

În nuvelele și în romanele lui Dumitru Radu Popescu, întâmplările nu au o ordine prestabilită, alcătuind, în desfășurarea lor epică, un amalgam din care nu lipsesc semnificațiile simbolice, alegorice, satirice, biblice... și chiar și cele lirice. Toate aceste aspecte, în relație cu suprapunerile temporale și, respectiv, cu frecvențele pendulări între real și ireal, creează, prin aglutinarea lor, confuzie și ambiguități, într-o lume în care visul și întâmplările fantastice se circumscriu realității obiective. O lume în care spațiile geografice sunt spații ale atrocității, spații protectoare, spații paradisiace sau spații incerte, în funcție de motivul, mereu altul, al povestirii: motivul morții nedrepte, violente, cel al fraților vrăjmași, al lăcomiei, al foametei, al crimei abominabile, al labirintului vieții și al istoriei, al adevărului sub a cărui crustă „afirmația și negația se confundă”.

O puzderie de fapte ilustrează o realitate în largul căreia trecutul și prezentul au drept factor unificator conflictul, iar personajele acționează fără a bănuși că participă la facerea, în spațiul literar, a lumii lui Dumitru Radu Popescu. Un flăcău tomnatic se căsătorește cu o fetiță de doisprezece ani care se mai juca – și măritată – cu păpușile. Severul soț îi aruncă păpușile, iar pe cea mai frumoasă dintre ele o spânzură (Păpușa spânzurată). O țărancă (Rina) și iubitul ei (Milu) îlucid pe Dumitru (soțul Rinei), iar Lena (fiica Rinei și a lui Dumitru) care se îndrăgostise nebunește de Milu, ajuns logodnic al ei, îi demască pe cei doi ucigași. Întreaga dramă este o transpunere în mediul țărănesc autohton al tragediei antice care îi are ca protagoniști pe Clitemnestra, Egist și Oreste. Motivul unei alte tragedii antice, în care Antigona, sfidând porunca regelui Creon, îl

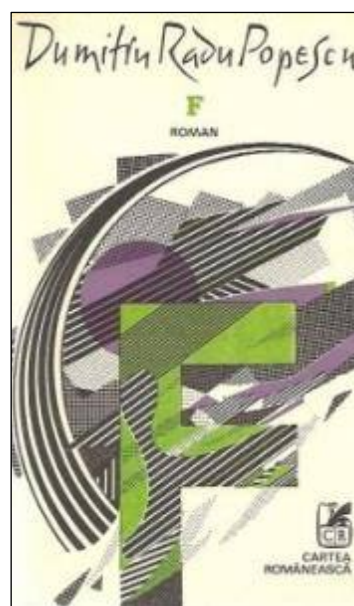


îngroapă pe fratele ei Polinice, este prezent în nuvela *Duios Anastasia trecea* a cărei acțiune se petrece în timpul celui de-al doilea război mondial, într-un sat din apropierea graniței cu Iugoslavia. Anastasia nu acceptă ca trupul neînsuflețit al unui partizan sârb, aruncat de nemți în centrul așezării, să nu fie îngropat. Ea – o „Antigonă dunăreană” – îl consideră pe sârb frate, „în înțelesul umanitar al cuvântului”, și, în pofida interdicției puse de nemți, îl îngroapă, în numele unei ancestrale datorii morale. Un personaj malefic, dar bogat (Cămui) cumpără, pe o anumită cantitate de alimente, cu puțin înainte de îngropare, un mort, spre a-și dovedi puterea, într-un sat unde oamenii erau flămânzi (în *Ploaia albă*). Dimie (personajul din al doilea capitol al romanului *F*) locuiește în vârful unui plop ținând într-o mână o umbrelă neagră deschisă, iar în cealaltă, receptorul unui telefon. O femeie beată bocește pe altcineva, la un priveghi. Proprietarul unui motor de tăiat lemne moare despicaț în două, ca un buștean, de propriul său utilaj. Costică Țeavălungă i-a

tăiat fratelui său gâtul cu secera, după ce stătuse, din pricina lui, vreme de 13 ani, la pușcărie. La o nuntă, tatăl miresei, despre care se crede că a turbat, este închis într-o cușcă unde este ținut până când reușește să-i rupă gratiile cu dinții și, evadând, se aruncă într-o fântână. Baba Sevas-tița, care călătorește în rai și în iad, schimbă numele oamenilor să nu-i găsească turbarea și tot ea tălmăcește ce spune calul Mișu, aducând, astfel, în lumina prezentului fapte ce fuseseră uitate: crime, trădări, dispariții misterioase. Asemenea cailor din ținutul în care ajunge Guliver, Mișu este „imaginea instanței morale, a purității necorupte”. Moise deshumează morți și le cercetează cadavrele. Țăranul Noe și-a construit o corabie și așteaptă, calm, potopul. Nicanor vede în coșmarurile sale oameni cu capete de câini. Florentina Firulescu, din *Vânătoarea regală*, cea care vaccinează oamenii împotriva turbării inoculează în sufletele lor spaima de turbare, psihoza, „acționând mai mult ca un agent al diavolului decât ca agent sanitar”. O vacă înghite monede și cuie, un bărbat intră gol în biserică și latră la sfinți, o femeie crede că-l va naște pe Hristos. În *Cei doi din dreptul Tebei*, doi preoți sunt crucificați și umflați cu pompa de bicicletă. Într-un roman din ciclul *Viața și opera lui Tiron B.*, Estera alege divertismentul erotic ca modalitate de a ieși din timp. Nebunia sa, o nebunie erotică, este expresia instinctului de supraviețuire, al spaimii animalice de moarte, în lagărul lui Frank. Nu lipsesc din proza lui Dumitru Radu Popescu bufonii, care, cum s-a mai spus, amintesc de bufonii din dramaturgia lui Shakespeare, după cum ancheta lui Dunărințu-fiul se raportează, subtextual, la cercetările lui Hamlet în legătură cu moartea tatălui său.

Dacă la scriitorii preocupați de poetica realistă evenimentele sunt aranjate în funcție de un proiect „arhitectural”, în proza „hiperrealistă” a lui Dumitru Radu Popescu, evenimentele sunt lăsate să se desfășoare în absența unei scheme auctoriale de organizare epică, pe considerentul că realitatea, în revărsarea ei, haotică, barocă (grotescă, anostă, bizară, onirică sau fantastică...), le oferă un sens cu mult mai surprinzător și mai natural decât cel construit metodic de

autorul care o manipulează literar, pentru a o pune în scenă. Versiunea fiecărui martor asupra unui eveniment, fantasmagoricul, violența, ticăloșia... sunt „elemente” pe care prozatorul la amestecă spre a transpune realul, prin intermediul fragmentelor disparate ale sale, și nu pentru a-l reconstitui. Dumitru Radu Popescu extrage din realitate, din folclor și din mitologie subiecte pe care le remodelează în scopul reprezentării lumii ca spectacol și a istoriei – dar și a destinelor individuale – ca farsă.



Următoarele secvențe critice (indispensabile în ceea ce privește receptarea prozei lui D.R. Popescu) pun în lumină mai multe elemente esențiale ale scriiturii și ale universului său epic:

„Este la mijloc o ambiguitate, dacă ne raportăm la realism: iluzia realistă este promisă și, în același timp, compromisă. Realul pare a suferi de o anumită inconstanță,...ca o mânășă care poate fi în orice clipă întoarsă pe dos. Explicația constă în faptul că «motivația realistă», cum o numește B. Tomașevski, nu mai este suverană: în orice punct al textului, funcționează concomitent cel puțin încă un tip de motivație pe care am pute-o numi «simbolică»” (Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*, Editura 100 + 1, 2001, idem, p. 639).

„O umanitate sudică, solară, trăind sub impulsul momentului, deschisă exaltărilor, generoasă și candidă în anumite împrejurări, iar în altele înclinată spre violență și chiar spre

cruzime. Această disponibilitate pentru trăirile extreme, acest clocot al sângelui, acest climat de pasionalitate, acest preaplin interior, mereu gata să se reverse creează între indivizi tensiuni ireductibile, ajunse uneori la conflicte cu nu au altă ieșire decât suprimarea uneia dintre părți de către cealaltă” (Gabriel Dimisianu, *Nouă prozatori*, Editura Eminescu, 1977, p. 113).

„Visul, când terifiant, când grotesc, dacă nu chiar hazliu, este liantul care coagulează toate fragmentele epice. El deschide noi porți imaginației scriitorului și închide altele” (Fănuș Băileșteanu, *Refracții*, CR, 1980, p. 165).

„Lumea «fantastică» a prozatorului coboară mereu în cea reală, nu pentru a-i descoperi acesteia o dimensiune fantastică, ci pentru a lumina complexitatea și mai ales morala adevărilor ei” (Cornel Ungureanu, *Proză și reflexivitate*, Ed. Eminescu, 1977, p. 140).

„Scriitorul român cel mai puternic influențat de stilul faulknerian a fost fără îndoială D.R. Popescu, care de la un moment a renunțat pur și simplu la modul său de a scrie și a început să scrie ca Faulkner. Din fericire, nu este vorba de o imitație sterilă, ci de o descoperire a propriei individualități prin adoptarea cu fervoare a stilului unui autor străin original și lipsit de complexe, care nu s-a sfiit să facă abstracție de gustul publicului și să redacteze mii de pagini de proză dezordonată și energică, amintind de lava încă fierbinte revărsată dintr-un vulcan” (Alex. Ștefănescu, *Istoria literaturii române contemporane*, Editura Mașina de scris, 2005, p. 562).

Începând cu primul roman al ciclului F, scriitura lui D.R. Popescu a făcut saltul de la condiția dorico-ionică a prozei la cea corintică, dependentă de multiplicarea – uneori, parodică – a unghiurilor de vedere asupra aceluiași eveniment și asupra aceluiași personaj. Felurile procedee ale dezintegrării personajului, dar și cele ale narațiunii și, implicit, și ale realității, de la tehnica pulverizării sale și a sfărâmării în numeroase „fragmente de oglindă”, la „dezrobirea”

personajelor de influența autorului și, apoi, și de cea a naratorului, implică trecerea de la omogenitatea scriiturii la fragmentarism, de la acțiunea verosimilă la fascinația utopiei și de la povestirea unei aventuri „la aventura povestirii”. Cu alte cuvinte, macrocosmosul este potențat și crește din microcosmos. Această metodă romanească ilustrează, sub multe aspecte, moderna teorie a fractalilor. Propusă, în 1975, de matematicianul B. Mandelbrot, această teorie are la bază concepția că viața este un sistem foarte complex de fractali ale căror combinații sunt de tip brownian, hazardate și discontinue.

Pe de altă parte, procedeele în care constă moderna dezintegrare a narațiunii, a personajului și a realității, impuse de Joyce, de reprezentanții noului roman francez și, prin anii șaptezeci, de Faulkner, procedee prin care relația scriitor – narator – personaj a cunoscut numeroase mutații, sunt, totuși, străvechi și trebuie căutate în literatura în care eroul (epopeic) a fost înlocuit de omul obișnuit, banal sau chiar de personajul cu statut de anti-erou: în romanul antic *Măgarul de aur*, de Apuleius, în *Satiricon*-ul lui Petroniu, în scrierile lui Lucian din Samosata sau în *Broștele*, de Aristofan, unde procedeele utilizate în spirit parodic vădesc o incontestabilă modernitate, fapt ce justifică, peste secole, în literatura modernă, calitatea lor de modele literare. În *Satiricon*, un roman de moravuri și, respectiv un roman al condiției umane, personajele burlești sunt, în esența lor, niște antieroi. Așadar, Petronius păstrează scheletul romanului grec și, totodată, îl persiflează, așa cum, mai târziu, vor proceda și Cervantes față de romanele cavalierești și Joyce față de Odiseea... (autor care tratează „materialul” homeric, adoptând „maniere” specifice lui Petronius și Lucian din Samosata).

În opinia noastră, prozatorul Dumitru Radu Popescu, un autor de Premiul Nobel, va fi fost mai atent la romanele cu statut de „arhetip” în domeniu decât la scrierile „moderniste” ale vremii, pe care, desigur, nu le va fi ignorat.



Mircea MOT

Bătrânul dascăl și halatul său vechi



Într-un articol publicat în „Convorbiri Literare” (noiembrie 2022), recitind *Scrisoarea I*, Ștefan Afloroaei are în atenție „personajele aduse pe scenă în prima parte a poemului”, cu fiecare dintre acestea anunțându-se „o atitudine distinctă, o perspectivă asupra lumii date”. Acestor personaje le este comună „supunerea obișnuită față de lumea dată și timpul trăit”. O excepție o constituie bătrânul dascăl, care nu cercetează „timpul trăit” sau „lumea dată”, ci își îndreaptă atenția „către sursa originală a celor existente, către rădăcina lor primă”.

Poemul eminescian reține în mod deosebit atenția (și) prin felul în care este surprins bătrânul dascăl. În realitatea imediată, de după actul creației, măsurată inexorabil de ceasornicul care urmează lunga cărare a timpului, dascălul este, într-un fel, un „străin” și un exilat. Nu întâmplător el are urechile înfundate cu „bumbac”, sugestie a izolării de sunetele profane, străine fără îndoială de fascinanta muzică a sferelor și, în același timp, străine de sonoritatea cuvântului rostit in illo tempore de un demiurg dornic să creeze o lume ce-i va fi sieși oglindă. Întorcând spatele convenției (haina ruptă în coate), bătrânul dascăl se izolează de frigul aceleiași lumi, idee susținută de un gest sugestiv. El, dascălul, nu mai contează aici în ipostaza romantică a celui care în *Odă (în metru antic)* era înfășurat „în manta-mi”, cu ochii îndreptați spre steaua singurătății, ci își asigură protecția și se izolează de lume încheindu-și, cu mâini tremurânde, halatul său vechi. O serie de atribute ale dascălului întăresc ideea profilului său spiritual. El este „uscățiv”, „gârbovit” și neimportant în ordinea lumii. În ultimă instanță el

este „de nimic”, după cum semnificativ de nimic erau și Cătălin și Cătălina, ispitiți de fuga în lume și de renunțarea la numele ce-i delimita de întreg („Și guraliv și de nimic/ Te-ai potrivi cu mine”).

Scriam cu altă ocazie că în poezia eminesciană actul creației este unic, irepetabil, fixat prin rostirea cuvântului de către Demiurgos. Lui Hyperion nu i se poate oferi decât ceea ce a fost creat, nimic altceva. El nu trebuie să-i ceară creatorului „semne și minuni/ Care n-au chip și nume”, ci „cuvântul meu dentâi”. Condiția de muritor nu i se poate da, deoarece Hyperion s-a născut o dată cu o „întregă lume”. Demiurgos nu oferi soluții în lumea creată și nici nu o poate schimba, fiindcă el însuși este supus cuvântului inițial: „– „Hyperion, ce din genuni/ Răesai c-o-n-treagă lume,/ Nu cere semne și minuni/ Care n-au chip și nume”. Sau: „Iar tu, Hyperion, rămâi/ Oriunde ai apune.../ Cere-mi cuvântul meu de-ntâi –/ Să-ți dau înțelepciune?”

Menirea Demiurgului este să susțină lumea, realitatea creată, pentru ca aceasta să nu (re)cadă în haos. Să ne amintim că în *Scrisoarea I* haosul este semnificativa absență a ochiului/minții și a obiectului acestuia/ acesteia: „N-a fost lume pricepută și nici minte s-o priceapă (...) Dar nici de văzut nu fuse și nici ochi care s-o vază”.

Creatorul lumii trebuie să contemple permanent creatul, să privească lumea, să o gândească ori să o „citească” răsfoind marea carte a lumii.

Într-o poezie de tinerețe, *Amicului F.I.*, moartea este echivalentă nu întâmplător cu stingera existentului în mintea lui Dumnezeu: „Dar dacă gândul zilelor mele/ Se stinse-n mintea lui

Dumnezeu,/ Și dacă pentru sufletul meu/ Nu-i loc aicea, ci numa-n stele:// Voi, când mi-or duce îngerii săi/ Palida-mi umbră în albul munte,/ Să-mi pui cununa pe a mea frunte/ Și să-mi pui lira de căpătâi". Sensul autentic al lumii este asigurat de amprenta divină. Într-o poezie precum *Mortua est*, moartea iubitei are, fără îndoială, un sens, dar acesta este *întors și ateu*, prin absența divinului. Dacă toate ipostazele universului creat sunt un reflex al gândirii divine, moartea și dispariția au un semnificativ sens întors, „ateu”, fiind lipsite de suportul gândirii ori al ochiului lui Demiurgos: „La ce?... Oare totul nu e nebunie?/ Au moartea ta, înger, de ce fu să fie?/ Au e *sens* în lume? Tu chip zâmbitor,/ Trăit-ai anume ca astfel să mori?/ De e sens într-asta, e-ntors și ateu/ Pe palida-ți frunte nu-i scris Dumnezeu.”

Mecanismul de susținere a lumii se manifestă uneori prin lectură. Cartea lumii este la Eminescu un text sever, care fixează ceea ce a fost creat oral, prin gura divinității: „Scris în cartea vieții este și de veacuri și de stele/ Eu să fiu a ta stăpână, tu stăpân vieții mele”. Este un text greu accesibil muritorilor de rând: „În zădar ne batem capul, triste firi vizionare,/ Să citim din cartea lumii semne ce noi nu le-am scris/ Potrivim șirul de gânduri pe-o sistemă oarecare,/ Măsurăm mașina lumii cu acea măsurătoare/ Și gândirile-s fantome, și viața este vis”.

Creatorul devenit cititor comentează cu un ochi critic propria operă, fiindcă are o perspectivă de ansamblu asupra acesteia, spre deosebire de Hyperion, limitat de locul său bine fixat în cer. Opera implică lumini și umbre, de care creatorul este conștient atunci când se referă la oameni: „Tu vrei un om să te socoți,/ Cu ei să te asemeni?/ Dar piară oamenii cu toți,/ S-ar naște iarăși oameni.// Ei numai doar durează-n vânt/ Deșerte idealuri -/ Când valuri află un mormânt,/ Răsar în urmă valuri;// Ei doar au stele cu noroc/ Și prigoniri de soarte,/ Noi nu avem nici timp, nici loc,/ Și nu cunoaștem moarte.// Din sânul vecinicii ieri/ Trăiește azi ce moare,/ Un soare de s-ar stinge-n cer/ S-aprinde iarăși soare;// Părând pe veci a răsări,/ Din urmă moartea-l paște,/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște”. Chiar intervine, nu pentru

a-i schimba operei configurația, ci pentru a reuși acolo unde este cazul. Cu totul alta este perspectiva lui Hyperion, creatul, după ce, ca într-o operă modernă, se întâlnește cu creatorul, cu autorul: „El tremură ca alte dăți/ În codri și pe dealuri,/ Călăuzind singurătăți/ De mișcătoare valuri;// Dar nu mai cade ca-n trecut/ În mări din tot înaltul/- Ce-ți pasă ție, chip de lut,/ Dac-oi fi eu sau altul?// Trăind în cercul vostru strâmt/ Norocul vă petrece,/ Ci eu în lumea mea mă simt/ Nemuritor și rece.”

Demiurgul citește *cartea lumii* (consacrare prin scris a unei creații care, generată oral, primește inevitabil atributele oralității, a cărei figură este, în inconsistența lui, *valul*), ezitând la cifra geniului, care scăpase cuvântului creator al creatorului: „Dar în acest cer mare ce-n mii de lumi lucește/ Tu nu ai nici un înger, tu nu ai nici o stea,/ Când cartea lumii mare Dumnezeu o citește/ Se-mpiedică la cifra vieții-ți făr' să vrea”. (*Povestea magului călător în stele*).

Revenind la bătrânul dascăl din poemul *Scrisoarea I*, se poate considera că perspectiva sa asupra lumii este foarte apropiată de aceea a demiurgului.

Într-o admirabilă carte despre poezia eminesciană, regretata Ioana Em. Petrescu considera că în *Scrisoarea I* „ochiul creat «spre a cunoaște» este (...) bătrânul dascăl, Atlas spiritual („Precum Atlas în vechime sprijinea cerul pe umăr,/ Astfel el sprijină lumea și vecia într-un număr”), căruia îi este menit să dezlege, «în șiruri», «noapte-a-dânc-a veșniciei». «Uscățiv așa cum este, gârbovit și de nimic», dascălului pare a-i fi hărăzit rolul de conștiință a universului inconștient de centru spiritual al lumilor, al căror cifru îl stăpânește prin înțelegerea numărului sacru” (Ioana Em. Petrescu, *Mihai Eminescu-poet tragic*, Iași, Editura Junimea, 1994, p. 167). Aici se cuvine să amintim secvența semnificativă pentru prezența bătrânului dascăl: „Iar colo bătrânul dascăl, cu-a lui haină roasă-n coate,/ Într-un calcul fără capăt tot socoate și socoate/ Și de frig la piept și-ncheie tremurând halatul vechi,/ Își înfundă gâtul-n guler și bumbacul în urechi;/ Uscățiv așa cum este, gârbovit și de nimic,/ Universul fără margini e în degetul lui mic,/ Căci sub fruntea-i viitorul și

trecutul se încheagă,/ Noaptea-adânc-a vecinici-ei el în șiruri o dezleagă;/ Precum Atlas în vechime sprijinea cerul pe umăr/ Așa el sprijină lumea și vecia într-un număr”.

Asemenea demiurgului, bătrânul dascăl susține și el tot ceea ce este creat, el sprijină în ultimă instanță Creația, nu prin lectură ori prin contemplare, ci prin gândirea matematică. Or, calculând, socotind, gânditorul cuprinde universul într-o necesară măsură și într-un nu mai puțin necesar echilibru. Gestul său de a socoti rămâne de altfel neîntrerupt, permanent, de vreme ce el „tot socoate și socoate”. Bătrânul dascăl concentrează universul într-un număr, cu atât mai semnificativ cu cât pentru Pitagora totul este număr, numărul însuși fiind în sine divin. Si nu numai: numărul este considerat de același Pitagora forța care menține permanența eternă a cosmosului.

Dacă Atlas sprijinea în vechime cerul pe umăr, la bătrânul dascăl universul nelimitat e „în degetul lui mic”, acel deget despre care se afirmă că simbolizează „persoana în totalitatea ei” (Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, Vol. 1, București, Editura Artemis, 1994, p. 438). Mai mult, degetul mic este asociat planetei Mercur. Profilul bătrânului dascăl din poemul eminescian se oferă înțelegerii (și) din perspectiva semnificațiilor simbolice ale acestei planete. Dacă atributul lui e caduceul – scrie dicționarul citat –, „găsim și în acest simbol o natură dualistă în care se confruntă principiile contrare și complementare: întuneric-lumină, jos-sus, stânga-dreapta, feminin-masculin... Această circulație internă constituie condiție inițială a dezvoltării inteligenței: a separa lucrurile pentru a nu se confunda cu ele, a-și lua distanță față de sine însuși. Acest joc contribuie la deturnarea instinctului, la reprimarea vieții sensibile pentru a afirma lumea rațiunii”.





Marin
MĂLAICU-HONDRARI

Pablo García CASADO- Poeme

Firma de construcții Luque

Terminaserăm lucrarea și stăteam la coadă la casierie. Încasam conform înțelegerii, nici un bănuț în plus, tu așteptai vești lipită de telefon. Luque a sunat ca să ne invite la un pahar, trebuie să sărbătorim, și am intrat într-una din casele construite de noi. Șampanie, cocaină cât încape, târfe dansând pe scări. Rubén a vrut să spargă cheful, trebuie să plec, mă așteaptă acasă, dar Luque i-a zis dacă pleci acum, să nu mai vii să-mi ceri de lucru. Cu toții îl cunoșteam pe Luque și știam că vorbea serios.

Când am ajuns acasă te-am găsit dormind pe canapea, cu televizorul pornit, pantofii cu toc așteptau goi în dormitor. Am pus banii în sertar și m-am dus la duș. Apoi, deja în pat, mi-ai șoptit la ureche: ai adus banii?

Tulburare pervazivă de dezvoltare

Îi întreb de ce și nu știu să-mi spună. El îmi vorbește de mașini, de pasărea asta care tocmai aterizează. Și nu știu de ce. Îi întreb pe doctori



Pablo García Casado s-a născut în Córdoba, Spania, în 13 mai 1972. Cărți publicate: *Las afueras* (DVD Ediciones, Barcelona, 1997), Premiul Ojo Crítico de RNE, 1997; *El mapa de América* (DVD Ediciones, Barcelona, 2001); *Dinero* (DVD Ediciones, Barcelona, 2007); *Fuera de Campo* (Visor, Madrid, 2013, antologie de autor); *García* (Visor, Madrid, 2015), *La cámara te quiere* (2019) și romanul *La madre del futbolista* (2022)

Poemele sale au apărut în mai multe antologii de poezie spaniolă și au fost traduse în mai multe limbi, inclusiv în limba română, antologia *Periferii* (editura Charmides, 2017).

În prezent este director la Filmoteca de Andalucía.

de ce, de ce, mă duc la cei mai buni. Și nimeni nu știe să-mi spună. Îmi vorbesc despre grafice și indicatori, despre mașinile și păsările pe care le pictează fiul meu. Dar nu știu să-mi spună. Nu știu de ce. Și mă întorc acasă, de mâna cu fiul meu, uitându-mă la mașini și la păsări. Mă întorc acasă și mă întreb pe mine însumi de ce, de ce. Și nu știu ce să-mi răspund.

Gândindu-mă la Cernuda

Mă gândesc la Cernuda în timp ce-l văd pe fiul meu cum aleargă singur prin curtea școlii. Aleargă și sare laolaltă cu alți copii, urmărit de inamici imaginari, ca un personaj din jocurile video. Mă gândesc la Cernuda, plimbându-se prin Sevilla, tânăr și elegant, împroșcat cu noroi de niște copilandri răi și bătauși. Arătat cu degetul de doamne venerabile ale căror nepoate stau astăzi în fotolii corporatiste. Arătat cu degetul de domni ai căror nepoți apără astăzi onoarea Spaniei. Mă gândesc la Cernuda luând calea exilului, cu eleganța tristă a unui dandy ruinat. Mă gândesc la Cernuda, singur, în camera unui *college*, gol, fără telefon, fără pagini de contacte gay, fără porno prin internet. Scriind scrisori de dragoste unor iubiți imaginari. Mă gândesc la Cernuda mult prea trist ca să se masturbeze. Mă gândesc la Cernuda traversând Statele Unite, căutând un loc la Pacific, visând la o întoarcere imposibilă. Mă gândesc la Cernuda citind scrisorile prietenilor din Córdoba, și după ei se aruncă cu pietre, păsări în noapte, pe atunci niște expulzați cu toții, iar astăzi respectați, venerați de doamne venerabile, de nepoatele lor și de nepoții torționarilor. Mă gândesc la toți cei care trăiesc alături de Cernuda și de alți bieți diavoli. Cehov, Vallejo, Kavafis. Mă gândesc la Cernuda și mă gândesc la mine și mă întreb dacă e adevărat că morții ascultă ce spun viii. Dacă e adevărat atunci e momentul să tăcem. Dar nu pot, astăzi nu pot, astăzi trebuie să vorbesc, să vorbesc în gura mare,

pentru că mă gândesc la Cernuda în timp ce-l văd pe fiul meu alergând singur prin curte. Și aş vrea să opresc tristețea cu mâinile. Să nu dea cu pietre-n el, nici să-i împrăște cu noroi cămașa, nici să-l urmărească inamici imaginari. Să nu-l scuipe copilandrii cei răi și bătauși. Să nu-l dea afară din Spania.

Sevilla est

Un bărbat care merge singur prin cartier. Marți dimineața, la ora la care ceilalți lucrează deja. Care se uită la telefon, verifică dacă funcționează, dacă are baterie suficientă și semnal bun. Care încă mai poate controla situația. E un om care așteaptă vești, care a ieșit din casă pentru că are nevoie să se gândească, să se gândească la ceva. Nevasta lui îl urmărește de la balcon cu copilul în brațe, prin furou i se văd sânii lăsați după naștere. Sânii aceia care altădată scoteau pe oricine din minți, nebunia petrecerilor, și dintre toți acei bărbați te-ai găsit tu, cu fața ta de pasăre. *Vino cu mine, vreau să te scot din infernul ăsta, am afacerea mea.* Același bărbat care astăzi îngenunchează lângă bancomat și se roagă *iartă-ne, Doamne, iartă-ne.*

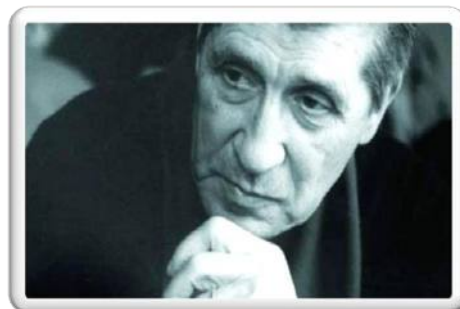
Traducere din limba spaniolă de
Marin MĂLAICU-HONDRARI

Născut la 29 ianuarie 1971, în Sîngeorz-Băi, **Marin Mălaicu-Hondrari** este poet și romancier, autorul mai multor cărți, dar este în același timp și un talentat traducător. În 2021 a primit Premiul Institutului Cervantes din București, acordat în cadrul premiilor „Observator Cultural”, pentru cea mai bună traducere din limba spaniolă: romanul *Patria*, de Fernando Aramburu. A tradus din spaniolă în română autori precum Mario Vargas Llosa, Julio Cortázar, Manuel Vilas, Mariana Enriquez, Enrique Nogueras, Fernanda Melchor.



Nicoleta CRĂETE

Gellu NAUM – bilingv



Gellu NAUM (b.1st August, 1915, Bucharest, Romania – d. 29th September, Bucharest, Romania) was a Romanian essayist, poet, novelist and playwright, considered the most significant Romanian representative of surrealism and one of the last crucial European ones. Between 1948 and 1949, Gellu Naum wrote the both philosophical and esoteric poem *The way of the snake*, an experience which has for good defined his style. Alongside with the system détente period, he started to publish his drawer poems in 1968, in the poetry collection *Athanor*. Once with this and the subsequent poetry collections (*The animal-tree*, *My weary father*, etc), Gellu Naum managed to cause certain reactions among critics, but he only started to be acknowledged as an important writer after publishing the novel *Zenobia* (1985). In just a matter of few years, countless translated editions of Gellu Naum's poems appeared. His work has been translated in the main international languages, having been awarded important literary prizes.

Vasco da Gama

(fragmente)

călătoria aceasta pe un ocean de oase
 purtând uneltele esențiale: somnul, dragostea,
 sângele
 din port în port, neliniștitoarea ambarcațiune
 trecea nestingherită
 la docurile poetice se declamă
 ce orgi orizontale desfigurau pânzele?
 spartă, carcasa navei, singura în stare să facă
 față uraganului, continua zigzagul unei
 traiectorii hidoase și feerice în ale cărei legi
 zornăiau unghiurile cele mai obscure ale
 armurilor noastre

*

dar fluturii vor bate tobele la marginea străzii
 și femeia se aruncase dintr-un singur salt
 în capul larg deschis al statuii

Vasco da Gama

(excerpts)

this voyage on an ocean of bones
 wearing the essential tools: sleep, love, blood
 from one harbor to another, the unsettling
 craft would pass unhindered
 they would recite at the poetical warehouses
 what kind of horizontal organs would deface
 the sails?
 broken, the carcass of the ship, the only one
 capable to handle the hurricane, would go
 on with the zigzag of a
 fairylike hideous course in the laws of which
 the darkest angles of our armors would
 rattle

*

but the butterflies will beat the drums at the
 roadside
 and the woman had thrown herself in one leap
 within the statue's widely open head

ea încerca să miroasă zidurile să
se scuture de gânduri ca de insecte dar
insectele îi rodeau gândurile care
crescuseră de jur împrejurul statuii
pe aceste locuri unde după sticlă
lumânarea își arăta picioarele pe când vasco
încearcă fundul mării cu degetul

*

unde vasco da gama adulmecă pulpele
pulpele femeilor cu jartieră
pulpele femeilor cu garduri
pulpele femeilor cu medalion
pulpele femeilor cu o catedrală pe ceafă
pulpele femeilor cu vânt pe sân
pulpele femeilor cu pulpe pe pulpe
și cu alte pulpe peste aceste pulpe

*

dar vasco da gama e un alt călător
el miroase apa cu ajutorul lunetei
nările i se prelungesc până la țărnișă
pentru că el mănâncă și capul cârmaciului

*

țigăretele o rup la fugă alunecând
spre marginea peisajului unde casa
se plimbă cu mâinile pe cap

acolo e o albină și o femeie
și femeia înțeapă albina cu degetul

*

vasco vasco suspină geamantanul ai
uitat un picior în ultima corabie
și ți-a fugit figura spre golf

dar batista își arată dinții spre comandantul
care își balansează pendulele din urechi
și pendulele supărate i-au ars barba
barba a cerut iertare esteticii
estetica a mâncat biscuiții
urcați în obositoarea ascensiune spre gură

she would struggle to smell the walls to
shake thoughts off as if off insects but
the insects would bite her thoughts which
had risen all around the statue
on these places where behind glass
the candle would show her feet while vasco
is touching the bottom of the sea with his
finger

*

where vasco da gama is sniffing the calves
women's calves with a garter
women's calves with fences
women's calves with a medallion
women's calves with a cathedral on their nape
women's calves with wind on their breast
women's calves with calves on their calves
and with other calves over these calves

*

but vasco da gama is a different traveler
he is smelling the water with the help of the
telescope
his nostrils prolonging up to the shore
since he is also eating the helmsman's head

*

the cigarettes are tailing off while slipping
towards the edge of the landscape where the
house
is wandering her hands on the head

there is a bee and a woman
and the woman is stinging the bee with her
finger

*

vasco vasco is sobbing the suitcase you
forgot one leg in the previous ship
and your face has run towards the bay

but the handkerchief is showing her teeth
towards the commander
who is swinging the pendulums out of his ears
and the angry pendulums have burnt his beard
the beard has asked for forgiveness to
esthetics
esthetics ate the biscuits
climbed within the tiring rise towards the
mouth

din panglicile lor cresc lunete
care se așează deasupra nasului
ca o decorație pe un piept cu nări

*

manechinele își caută brațele
cu un cornet al abundenței în piept
din care curg nenumărate femei mici
cele mai mici dintre femeile mici
cele mai roșii dintre femeile albe
femei cu ace în degete ca niște porumbei
care își așteaptă zborul în cărbunele glasului
femei cu urechi cât bisericile
femei cu plante pe pântec și cu
cicatrice de pâine pe plante

*

dorm toate actele
actele de căsătorie de mobilizare
actele de tutun de nasture de sticlă
actele de nas în care scrie
cum vasco da gama alunecă prin ploaie

*

fac dragoste cer libertate
egalitate fraternitate paternitate
singurătate și placarditate

libertatea nu poate să iasă și
rămâne în gâturi cum ar rămâne
un ac de mazăre într-un apendice

dar taurii vor mânca spectatorii

*

dar albina crește imensă
ea prinde palmele și le înșiră pe ac
aripile de catifea se fac pajiști

în care se vede o flacăra
peste care plutesc mii de degete de cristal

*

fiecare deget este frumos ca o femeie
și-n fiecare femeie curge un fluviu

out of their ribbons telescopes growing
sitting upon the nose
like a medal on a nostrils chest

*

the mannequins are looking for their arms
with a cone of abundance within their chest
wherefrom countless tiny women are flowing
the tiniest of tiny women
the reddest of white women
women with needles in their fingers like doves
waiting for their flight within the coal of the
voice
women with ears as tall as churches
women with plants on their womb and with
a bread scar on their plants

*

all the acts are fast asleep
the marriage the summoning acts
the tobacco the glass the button acts
the nose acts in which it is written
the way in which vasco da gama is gliding
through the rain

*

they are making love asking for freedom
for equality brotherhood paternity
for loneliness and placard

freedom cannot come out and
it sticks in the throats as if
a peas needle remained in appendix
but the bulls will eat the spectators

*

but the bee is growing huge
she is holding the palms putting them on a
strings needle
the velvet wings turn into meadows

in which a flame is to be seen
upon which thousands of crystal fingers are
floating

*

each finger is as beautiful as a woman
and within each and every woman there is a
river flowing

pe pântec harta este însemnată
cu semne de lână și cu un semn de var
semnele de lână atrag navigatorii
ca niște cântece
coarnele lor se izbesc de ele
ochii li se lipesc de aceste stânci
ca nișe ventuze cu pompe

până ce marele navigator ostenește
se așează pe-un arbore și-și spală aripile
cu un gest lent în care se lasă să se vadă
un alt gest și mai lent care înseamnă
plecarea către noile continente

apele năvălesc înainte spre fluier
plantele coboară în jos spre sâni
șoldurile devin imenși palmieri
și aceste femei vegetale adie

în gurile tunurilor ai să te miri fumând o țigare
ai să umbli în mâini pe dinăuntru meu
ciupindu-mi nervii ca pe niște coarde vocale
ai să-mi numeri globulele roșii și ai
să-mi treci prin ficați cu ochii la stele

on the womb the map is being marked
with woolen signs and with a lime sign
the woolen signs would lure the sailors
as if songs
their horns are crashing into them
their eyes sticking against these rocks
as if pump suction cups

until the great sailor gets tired
he sits against a tree washing his wings
with a slow gesture which reveals
another slower gesture meaning
the departure towards new continents

waters are overflowing towards the whistle
plants are coming down towards breasts
hips turning into huge palmers
and these vegetal women are wafting

in cannons' mouths you'll wonder smoking
you'll walk on hands inside of me
pinching my nerves like vocal chords
you'll count my red blood cells you are
to cross my liver's eyes to stars

Îți faci vânt cu propria-ți figură

Lenea ta e o apă foarte potabilă și
mâinile o frământă ca pe ceva necesar
într-o zi într-o zi ai
să afli ce e ascuns pe dinăuntru
sub pantalonii ca niște bătrâni bicicliști
sub albia de rufe tunsă proaspăt
ordonată și fixă ca un fragment de paranoia
ai să-mi suni predispozițiile ca pe niște clopote
ai să te streкори pe sub ușile larg deschise

You fan yourself your very face with

Idleness is a deeply drinkable water
hands would knead it as if necessary
some day some day you will
figure out what is hidden inside
underneath pants like elder riders
underneath freshly mowed riverbed laundry
on the dot orderly as if a paranoia piece
you are to ring my tendencies like bells
you are to sneak under wide open doors

Triunghiul domesticit

Câteva cuvinte mototolite în ochiul drept
o lacrimă în gură un sunet pe umăr

Firește e o simplă călătorie
de la bine la rău de la rece la cald
în barca asta plină de cuie

Poate că totul se petrece într-o vacă

The tamed triangle

A few rumpled words within the right eye
a tear in the mouth a sound on the shoulder

Naturally it is but a voyage
from right to wrong from cold to warm
in this full of nails boat

Everything might be happening within a cow

Acolo lângă mal

Acolo lângă mal sub mănăstire
o fată îi ardea șuturi unuia cu pălărie gri
eu m-am oprit Habar n-aveam de ce
(poate nefericita mea nevoie de-a reintra în
cauzalități pierdute)
ea m-a simțit și s-a întors spre mine Avea o
geantă extraordinară
Mă jerpelitule mi-a zis ce te holbezi așa Nu vezi
că facem dragoste
Eu m-am întins pe iarbă Luceam pe dinăuntru
ăla scâncea zicea Te rog gonește-l
Aș fi putut să le răspund urât sau chiar să le
îmec motocicleta
pesemne însă că luceam atât de tare
că ochii lor au început să lăcrimeze
și fata ca un fluture s-a înălțat de la pământ
Plutea spre mine
venea ca o mireasă oarbă ca un cireș ceva în
genul ăsta
oricum mi-era egal Pluteam și eu
cerul se ridica din ce în ce mai sus
ăla scâncea zicea Te rog gonește-l

Down by the riverbank

Down by the riverbank under the abbey
a girl would bang a gray-hat guy
I stopped Had no idea why
(my unfortunate need perhaps to rejoin the
long-lost causalities)
she sensed me and she turned around She had
the most extraordinary bag
Poor wretched rag she said why stare like that
Can't you see we make love
I lay down on the grass I would shine on the
inside
the guy was snivelling about Please make him
go away
I could have answered nastily to them or even
drown their bike
yet perhaps I was shining brightly
so that their eyes started tears dropping
and the girl like a butterfly ascended from the
ground Floating towards me
she would come like a blinded bride a cherry
tree something like that
I didn't mind it though I was floating myself
the sky would rise higher and higher
the guy kept sniveling would say Please make
him go away

Athanor

Dintr-un străvechi gest ars
de patru mii de ani

Foşnet al cenuşii memorie stinsă a focului
peste tatuajele de calcar
cămăşi de apă limpezi între nisipuri
viermi vegetali ocolind pietricelele
vuiet al găleţilor căzute în fântâni

dar toate acestea se petreceau sub o pătlagină
şi într-o bună zi el a ieşit să vadă

deasupra noi şedeam lângă araci
şi cârlionţii ni se întindeau spre ei

groapa de var se cam părăginise
prin ceaţă umblau păsările ameninţătoare ale
somnului

noi ne feream pe cât puteam
şi el ne rezema cu ochii

Athanor

Out of an ancient scorched gesture
four thousands years old

Rustling of the ash burned memory of the fire
over limestone tattoos
clear water shirts between sands
vegetal worms bypassing pebbles
roar of the fallen into wells buckets

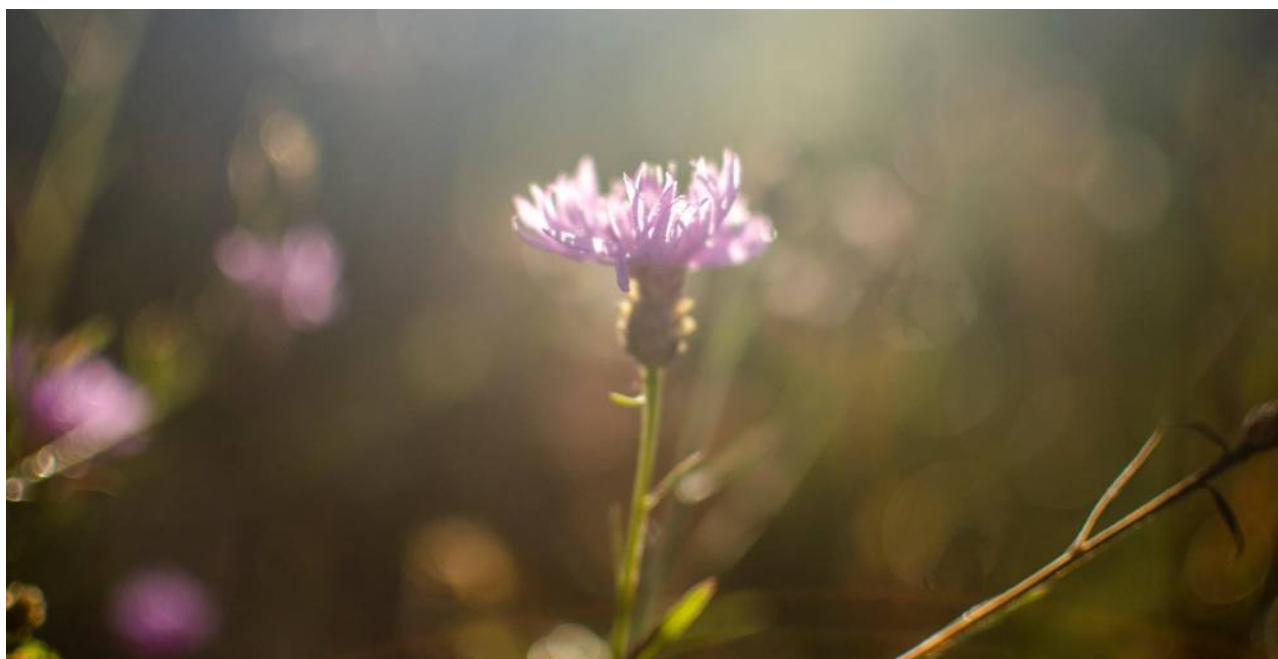
but all of these occurred under a plantain
and one fine day he came out looking

beyond did we sit next to stakes
and curls were stretching towards them

the liming pit had quite fallen apart
menacing birds of sleep would through mist
wander

we were dodging for as much as we could
and with his eyes he'd prop us up

Traducere în limba engleză:
Nicoleta CRĂETE





Nicolae CORLAT

Poeme

mărturie

le-atingi cu aripa ușoară a deznădejdiei
preotul în vestă antiglonț e aici
te așteaptă să redevii

din celălalt colț al existenței tale exterioare
se trage neîncetat cu rachete hipersonice
tu ești aici atingi cu aripi de bronz tăcerea
din camera ta ies clipe răzvrătite
închise în labirinturi albastre în insomnie

privești

fotoliul așteaptă un trup
precum urechea unduirea sunetelor
de departe se-aud explozii
în alte timpane

pe câmpul gol numai ciori hămesite...

nu imaginația naște
liniștea e săgetată de pliscuri orbitoare
iar trupurile se descompun în tăcerea complice

laptele zorilor ne găsesc în albastre
sicrie ale lumii
cu gândurile sfâșiate

cântărețul orb

I

când pășește se aud oasele
trosnind în cimitire
precum ar călca întruna
peste cadavre vechi
zăvorâte în amintiri
azi ne întoarcem goi
de pe frontul de est
pe celălalt au ars clipele
în neștire
și-acum trecem
fără timp
în umbra unei secunde
care ai fost
care mai suntem
fără rost

II

Dumnezeu mi-a văzut inima
(într-o noapte fierbinte)
când ușa zăvorâtă nu aștepta pe nimeni

un orb traversa o prăpastie
n-avea nici toiagul
luminos al înălțimilor subtile
nici aerul de fachir
plutitor peste cioburile vederii altora

ce noapte să fi fost aceea

în care chiar El îmi bate la uşă
cu degetul vântului cald
aducător de miresme
ce noapte să fi fost
cea în care chiar El a aprins
în ochii orbului lumânări
pentru sănătatea pământului

treceam ca umbrele
peste urmele lăsate de melci dimineaţa
vă amintiţi?
urmele melcilor seamănă cu cele ale lacrimilor
îngerilor rămaşi fără aripi
cu boabele cuminţi de rouă

cu mult înainte de ivirea soarelui
lumini peste lumea noastră nocturnă
peste inimi cu porţile închise
zilele astea ca un calvar
cad peste pământ ninse
din preacurata şi nevinovata splendoare
doar şoaptele vântului
într-o noapte fierbinte
bat în poartă

degetele Lui Dumnezeu Tatăl
inimi deschid şi pietre

III

să purtăm doliu încă o noapte
pe cel mai bun dintre noi l-ai luat
lumânările ard de la un orizont întunecat
spre clara lumină a înălţimilor
să ne ascundem
să poruncească altul în locul nostru
unde să-i ascundem trupul
unde strigătul
şi vocea lui atemporală
în ce îndemn
în ce castă
să-l hrănim cu inimile noastre încă tinere
femeile noastre să-l poarte pe braţe ca pe un
prunc nenăscut
şi mamele din toate colţurile lumii să-l plângă
ultimul soldat iată s-a dus fără urmă
spre răsărituri stinse în noi

IV

moartea e-aici
nu iartă
mă-nconjoară din toate părţile
în tranşeele ei cad câte unul
viii
apropiaţii
prieteni
îmi caută sufletul
nu trupul

moartea seceră nevăzut

cântec şchiop

doamne, pe toate le-ai schimbat cu lumina ta

pe treptele desăvârşite ale deznădejdiei
degeaba urcă milogii la ceruri
degeaba orbii aruncă cu pietre
şi ciungii caută în ochi nepăsarea
mai presus de întrebare e ruga ta, doamne
pentru noi

cineva în lume a murit
în tine tristeţea înfloreşte

fericirile

Luaţi-o de la mine nici să nu vină
o fericire prea mare m-ar ucide.
Şi de unde atâta fericire să vină la mine Maica
Domnului...
Pruncului i-a plăcut vorba aceea spusă de
femeie îngerului sălbatic
în deşertul de cruci.

Şi iar strig de răsună hăul plăsmuit din cuvinte
luaţi-o de la mine nici să nu vină
fericirile pot nu numai zgudui o lume
o pot ucide.



Dumitru Augustin
DOMAN

Nu-mi vând rădăcinile



POVESTIRE

După vreo cincisprezece ani de procese cu vecinii, cu statul capitalist multilateral dezvoltat, cu Fondul Proprietatea, cu Agenția Națională a Activelor Statului și alte instituții, Iosif Tăriceanu a câștigat definitiv cele 137 de hectare de teren ale moșilor și strămoșilor lui: iazuri, pământ la câmpie, livezi, păduri în Făgăraș... I-a sosit hotărârea exact în ziua în care împlinea 66 de ani. „O iau ca pe un dar de ziua mea, zicea el. Știam eu că 66, vreau să zic șase-șase, e un zar norocos!”

Dar viața lui Iosif nu s-a schimbat prea mult. Locuiește tot în căsuța lui de paiantă de la marginea orașului formată din două cămăruțe afumate, o chichinetă în care-și mai face un ceai și o baie de doi pe doi cu un boiler pe lemne. Și trăiește tot din pensia lui de o mie și ceva de lei, convertită în euro însemnând exact 317. Altfel zis, omul are 137 de hectare de teren și un venit lunar de 317 euro. Așadar, viața lui Iosif Tăriceanu nu s-a schimbat. A, întrucâtva s-a schimbat, în sensul că aproape zilnic dă audiențe la ore deloc exacte în căsuța lui sau la populara cârciumă Căprioara din cartier unde-și mănâncă ciorba de perișoare și piureul de cartofi cu murături. Da, aproape zilnic are vizitatori: samsari, dar și mici patroni, și instituții serioase. Toți, absolut toți, vor hălci mai mari sau mai mici din terenurile lui, pentru agricultură, pentru cartiere de vile, pentru industrie a lemnului. Dar, Tăriceanu-i tăricean, nici nu vrea să audă. „Nu-mi vând eu rădăcinile”, e singurul lui răspuns.

Lunea, de obicei, e invitat la masă la Episcopie. Aci, ce e drept e drept, servirea e ca la boierii

vechi: ciorbă de pui a la grec, friptură de cotlet afumat cu cartofi țărănești la cuptor și salată asortată. O șliboviță sosită direct de la patriarhul Serbiei înainte, vin de împărtășanie la friptură și după masă, la lunga discuție cu episcopul care, desigur, vrea un teren împădurit în munte, loc de mănăstire și de pomenire. „Domnule Tăriceanu, pledează episcopul, trebuie să ne îngrijim, mai ales la vârsta noastră, nu doar de cele materiale, dar mai ales ale sufletului. Prin sutele de hectare



de teren nu se știe dacă rămâneți și ajungeți în împărăția cerului, că așa zice domnul nostru Iisus, că dacă-ți donezi averea și-i urmezi, vei ajunge în ceata îngerilor, așadar, dacă faceți o donație către Biserica mamă, mă rog, o vânzare-cumpărare, veți rămâne...” „Așa e, Prea Sfințite, zice Iosif Tăriceanu, dar faptul că nu-mi vând rădăcinile nu e tot o chestiune de suflet, nu de cele materiale?...”

Pe urmă vine miliardarul orașului, Alexei Gheorghiu, senator la București. Nu intră în cocioaba lui, deși e invitat, i-e cam silă, dar se abține cât poate să n-o arate. Îl așteaptă în stradă pe Iosif Tăriceanu cu portiera deschisă la mașina neagră. Îl ia și-l duce direct în separeul restaurantului singurului hotel de cinci stele din oraș. Aci, mănâncă bătrânul pentru prima oară în viață icre de Manciuria și sardele și bea un whisky care-i place. Când ajung la vinul lui Isărescu, senatorul îi zice mios: „Domnule Tăriceanu, n-ai vrea să vinzi lunca aia cu iazul din marginea pădurii Aluniș?” Dialogul ăsta îi place lui Iosif Tăriceanu. Înseamnă că e cineva, dacă s-a cerut dîta-mai senatorul în audiență la el și aproape că se milogeste pentru lunca aia. Pune mâna pe paharul cu vin rubiniu și soarbe încet, învățând din mers chiar și acum, la bătrânețe, să savureze aroma vinului scump că de, e vinul guvernatorului Băncii Naționale. „Uite, mai zice senatorul mare la trup, fost rugbist, cu burta ieșind prin haina albastră, și cu cravata de asemenea albastră alunecându-i într-o parte pe pântecel rotund, uite, negociem prețul, în lei, în euro. Dacă te aranjează, îți dau o casă nou-nouță și o rentă până la sfârșitul vieții. Nu vei mai avea niciodată grija zilei de mâine...” Iosif mai soarbe o gură de vin, îl privește cu milă parcă pe miliardar și-i răspunde calm: „Domnule senator, sună minunat ce-mi spuneți. Dar, încă nu m-am gândit să vând. Trebuie să mai chibzuiesc, să-mi fac socotelile, să mă sfătuiesc cu unul, cu altul, să-l întreb în vis pe răposatul bunelul, el ce-ar face. El și-ar vinde rădăcinile, că eu nu le-aș prea vinde...”

Și tot așa, în căsuța ori numai în fața căsuței bătrânului Iosif Tăriceanu de pe Strada Fabricii de Cherestea se cer în audiență în fiecare zi pentru o singură dată sau în mod repetat: un antrenor de fotbal tocmai întors din Emirate cu câteva

milioane de petrodolari, o dansatoare de lux din cluburile de noapte din Japonia, patronul fabricii de mobilă de pe strada lui, ministrul Culturii, managerul cabanei din marginea pădurii lui din munte, dezvoltatorul imobiliar din județul vecin, cel mai mare patron de pompe funebre din zonă, administratorul firmei de gunoi, directorul Ocolului Silvic, medicul șef al Spitalului Municipal. La căsuța de pe Strada Fabricii de Cherestea se înregistrează audiențele, dar acestea se țin pe larg neabătut la cele mai bune restaurante cu terasă din oraș. Iosif Tăriceanu a învățat din mers, după preceptul cu pofta vine mâncând, bucătăria tradițională românească, dar deja savurează și din cea albaneză, marțea preferă bucătăria franțuzească, după cum miercuri se dă în vânt după cea macedoneană, iar sâmbăta audiența se ține neapărat la restaurantul japonez... Știe deja să bea cu măsură whisky, tequila, absint, vodcă Finlandia și mai lejer vinuri cu vechime de 15-20 de ani. La negocierile de seară, alege terasele cu muzică. Și-a format deja niște gusturi în materie de muzică.

La vârsta lui a deprins, chiar cu mare plăcere, arta negocierii, arta tergiversării, știe prețuri de terenuri pe zone, în intravilan sau extravilan, la păduri și la pășuni, la livezi și la luciu de apă, la păstrăvării și la locuri de balastiere. Ce-i mai place să negocieze, e ca o joacă de oameni mari, își zice, știe să ceară cu doar un euro și jumătate mai mult pe metrul pătrat peste ce i se oferă... Viața lui Iosif Tăriceanu e un spectacol continuu.

Finalul audiențelor este însă invariabil. „Nu trebuie să ne grăbim. Mai vedem, mai studiem piața, vă mai gândiți și dvs. dacă terenul ăsta vi se potrivește... Terenul e o investiție pe sute de ani, terenul nu pleacă de acolo...” Și, la sfârșit de tot, nu uită să strecoare parcă așa, în treacăt, principiul lui preluat de la strămoși: „Deși eu nu mi-aș vinde rădăcinile. Că răposatul meu bunel nu știu ce-ar zice...”

În timpul ăsta, sediul central al audiențelor, locul din care Iosif Tăriceanu nu s-ar da dus decât cu picioarele înainte, căsuța cu două camere de pe Strada Fabricii de Cherestea se scorojește tot mai mult și pare a intra în pământ dintr-o parte, parcă uitându-se rușinată în pământ cu fereastra din acea parte.



Viorel MUREȘAN

Poeme

*vom vorbi mai jos despre
tot efortul de-a se răsuci pe o parte
și despre scâncetul unei fotografii
peste care s-a așternut marea*

(Deținătorul unor averi plutitoare)

1.

în toate anotimpurile fiul nostru se întâlnește
pe treptele casei de la țară
cu fetița din vecini
ei scriu acolo un cântec
desenează cu creta roșie un cerc
ținându-se de mână sar înăuntrul lui
unde încep să se joace
de-a Domnul cu prapur și Doamna cu prăpurel

ca într-o floare de mină degete mici
și înlăcrimate perechi de pupile
poartă niște găuri negre prin cristalul ferestrei
către cerul spălat cu sodă caustică

dacă sufletul ne-ar urma și în moarte
un animal cu blană și coarne
înfășurat de trei ori în întunericul catedralei
s-ar clătina pe picioare
sub ninsoarea care se face pâlnie întoarsă
deasupra unei lumânări

2.

spus-a fetița vecinilor
am rugat doctorul
să deseneze un portret al morții
în albumul meu cu amintiri din spital
el dintre toți cel mai bine o știe
că dimineața și seara în toate lunile anului
se pupă pe obrăjori
și se joacă acolo-n salon
de-a Domnul cu prapur
și Doamna cu prăpurel

la rugămințile stăruitoare ale fetei
doctorul umfla un balon
își înfășura sfoara pe degetul arătător
și
deschizând larg fereastra
lăsa balonul să zboare

apoi ipsi gloria

3.

mi se face frică în singurătatea camerei de
hotel
din pereți se prăvale cu zgomot soarele peste
noi
apoi urlatul câinelui care vine din foc
strada se umple de scânduri înalte
care pare că se grăbesc

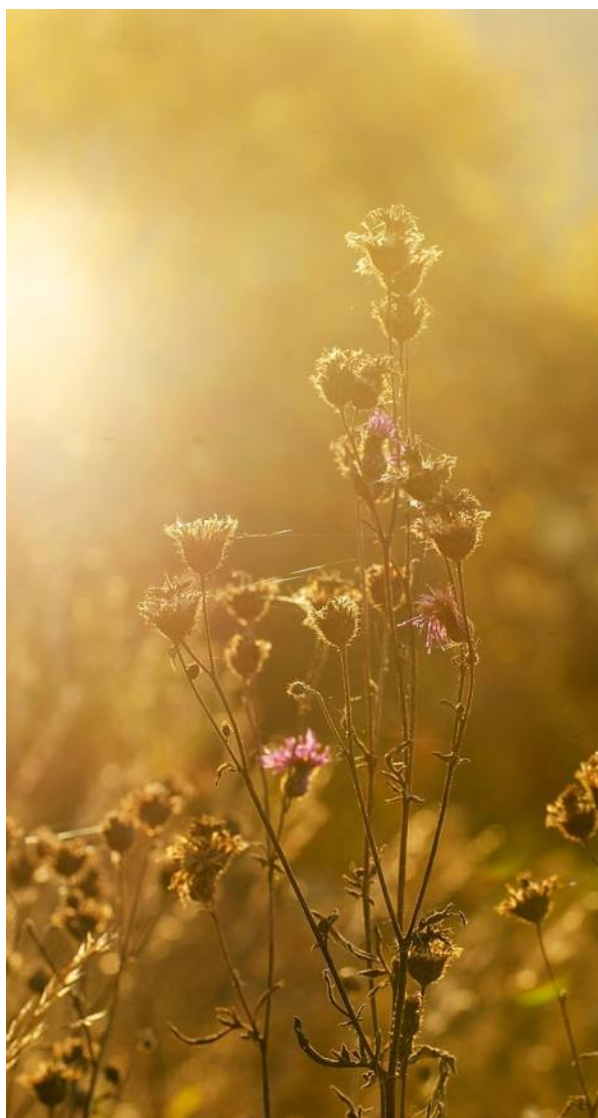
unui măr căzut astă-toamnă
i-a rămas umbra pe zid
agățată-ntr-un cui

4.

în colbul gros care se adună între bibliotecă și
dormitor
fiul nostru creștea
în vreme ce-i tot ajungeau la urechi șușotelile
din spatele unor uși

într-o zi chiar mi-a spus
prefăcându-se că citează
anii
sunt doar sublinieri cu creionul
pe-o filă de carte

și din rama ei ne privea fotografia
în care unii spun că văd un cap tăiat
pe o tavă



5.

ceva mai încolo între pereții casei lor
fiica vecinilor noștri îl roagă pe un prelat
bătrân
să-i creioneze și morții ei un portret
în fugă pe o dungă subțire de masă
într-o agendă stacojie
vântul pe la ferestre trăgea cu ochiul în jos
parcă fugind de vânători

o pălărie neagră uitată în mijlocul curții
și sub ea câteva gânduri cu batistă albă la piept
ciripesc o ceremonie

prelatul își așază cristelnița în biserică
iar în apa caldută sloboade din pumni
un păianjen
după aceea așteaptă până ce icoanele
își termină de recitat
frigul și tăcerea și întunericul

apoi ipsi gloria

6.

frică și moarte mi se face
în cubul acesta alb al camerei de hotel
din dușumea
din pereți
cade un soare turtit peste noi
strada se umple de scânduri înalte
capetele lor sângerează
și pare că se grăbesc

mă gândesc să pun și eu o sperietoare
pe cerul de culoarea săpunului
înfigând două brațe într-un nor
și două picioare să-i fac
să alerge cât e ziua de mare cu capul în mâini

înserarea e numai un steag de metal
fluturând

vreau acasă
scâncește Domnul cu prapur
întinzând brațele spre Doamna cu prăpuraș



Carmen DOMINTE

Norul din pantofi

Personaje:

FETIȚA CARE NU PUTEA SĂ CÂNTE

FLUTURELE INVIZIBIL

PANTOFARUL VISĂTOR

1

*Fetița încearcă să cânte la vioară. Începe de câte-
teva ori același fragment, dar se oprește mereu
în același loc. Lasă vioara și se așează tristă
într-un colț.*

FLUTURELE: Era bine. De ce te-ai oprit?

FETIȚA: Nu, nu era bine.

FLUTURELE: Mie mi-a plăcut.

FETIȚA: Înseamnă că nu ai ascultat atent.

FLUTURELE: Ba am ascultat.

FETIȚA: Atunci ți-ai dat seama că erau alte note.

FLUTURELE: Dar suna plăcut.

FETIȚA: Pentru tine.

FLUTURELE: Pentru tine nu?

FETIȚA: Nu. Trebuie să cânt exact așa cum este.

FLUTURELE: Trebuie neapărat?

FETIȚA: Da.

FLUTURELE: Și cum se face?

FETIȚA: Nu știu exact, dar cu siguranță este ceva
magic.

FLUTURELE: Adică cineva face o vrajă?

FETIȚA: Cam așa ceva.

FLUTURELE: Și dacă vraja prinde, atunci vei cân-
ta mereu exact așa cum trebuie.

FETIȚA: Doar dacă vraja prinde.

FLUTURELE: Cum să nu?

FETIȚA: Păi, dacă o face cineva care știe cum se
fac vrăjile, altfel, nu iese nimic.

FLUTURELE: Eu nu cunosc pe nimeni care să facă
așa ceva.

FETIȚA: Nici eu, dar am auzit că vrăjile astea se
fac cu bucăți de nori. Dacă aș reuși să rup un
nor și să îl pun în buzunare poate că aș putea
cânta.

FLUTURELE: Cum să rupi un nor? Nu se poate.

FETIȚA: Așa e.

FLUTURELE: Stai un pic, dar ce spui tu este posi-
bil.

FETIȚA: Nu, nu cred.

FLUTURELE: Ba da, în vis.

FETIȚA: Dar eu nu pot să cânt în vis, adică ce aș
cânta acolo nu ar ajunge până aici.

FLUTURELE: Mă gândeam că magia e în vis.

FETIȚA: Și o să se vadă și în lumea noastră?

FLUTURELE: Trebuie, altfel nu mai e magie.

FETIȚA: Atunci, o să adorm ca să pot să visez.

FLUTURELE: Eu o să stau de pază.

FETIȚA: Tu nu dormi?

FLUTURELE: Nu.

FETIȚA: Și vrăjile tale cum se fac, dacă nu visezi?

FLUTURELE: Noi îl avem pe pantofarul visător. El
visează pentru noi.

FETIȚA: Nu înțeleg.

FLUTURELE: Simplu. Când dorim să fim văzuți de
către ceilalți, ne încălțăm cu pantofii cu nori,
făcuți de pantofar. Așa visează el.

FETIȚA: Ar putea visa și pentru mine?

FLUTURELE: Nu știu.

FETIȚA: Poate, dacă aș avea și eu pantofi cu nori,
aș cânta minunat.

FLUTURELE: Mă duc să îl întreb.

FETIȚA: Până te întorci, încerc să visez.

2

Fluturele intră în atelierul Pantofarului visător.

PANTOFARUL: Nu te-am văzut de mult timp.

FLUTURELE: Așa este.

PANTOFARUL: Toate bune?

FLUTURELE: Da.

PANTOFARUL: Pantofii?

FLUTURELE: Ca noi.

PANTOFARUL: Văd că nu prea i-ai folosit.

FLUTURELE: Nu am prea avut nevoie.

PANTOFARUL: Îți place să rămâi invizibil.

FLUTURELE: Da.

PANTOFARUL: Și acum? Vrei alt gen de pantofi?

FLUTURELE: Nu, adică da.
 PANTOFARUL: Da sau nu?
 FLUTURELE: Nu pentru mine; pentru o fetiță care își dorește să cânte și nu poate. I-am vorbit despre pantofii tăi cu nori.
 PANTOFARUL: Și te-ai gândit că i-ar fi și ei de folos?
 FLUTURELE: Da, dacă e posibil.
 PANTOFARUL: Pantofii aceștia sunt speciali, făcuți doar pentru fluturi, nu am făcut niciodată pantofi pentru altcineva.
 FLUTURELE: Ai putea încerca acum.
 PANTOFARUL: Prea bine, dar pentru asta am nevoie de pantofii unei fetițe fericite.
 FLUTURELE: Mă duc eu să caut. Cu siguranță voi găsi o fetiță fericită în toată lumea asta mare.

3

Fluturele se întoarce la atelierul Pantofarului visător.

PANTOFARUL: Ia să vedem. Ia, arată-mi pantofii unei fetițe fericite.
 FLUTURELE: Am zburat peste tot.
 PANTOFARUL: Am văzut. A durat foarte mult.
 FLUTURELE: Am trecut și munții.
 PANTOFARUL: Mare curaj.
 FLUTURELE: Am întrebat în fiecare oraș, în fiecare casă unde locuia o fetiță.
 PANTOFARUL: Sper că nu insistai prea mult cu amănuntele.
 FLUTURELE: Doar întrebam de vârsta ei.
 PANTOFARUL: Chiar și așa, cred că ai găsit destule fetițe de vârsta ei.
 FLUTURELE: Da, am găsit.
 PANTOFARUL: Atunci, ce mai aștepti? Scoate la iveală pantofii acesteia.
 FLUTURELE: Nu pot.
 PANTOFARUL: Să nu spui că nu ți-au dat o pereche de pantofi, oricât de veche ar fi fost.
 FLUTURELE: Ba da, mi-ar fi dat. De fapt, mi-au și dat tot felul de pantofi. Dacă aș fi strâns toți pantofii, aș fi avut de cărat cel puțin trei geamantane cu pantofi.
 PANTOFARUL: Bun, e suficientă o singură pereche.
 FLUTURELE: Nu am nici măcar o pereche.
 PANTOFARUL: Ce-ai făcut cu ele? Le-ai vândut?
 FLUTURELE: Nu. Le-am dat înapoi.
 PANTOFARUL: Cum adică? Nu de asta te-ai dus?
 FLUTURELE: Ba da. Însă când le întrebam dacă

erau fericite, nu știau ce să îmi răspundă și atunci am fost nevoit să le dau pantofii înapoi.
 PANTOFARUL: Bine, dar chiar nici una dintre ele nu a știut ce să răspundă?
 FLUTURELE: Nu, nici una.
 PANTOFARUL: Chiar nici una?
 FLUTURELE: Ba. Am găsit până la urmă o fetiță care mi-a răspuns.
 PANTOFARUL: Foarte bine.
 FLUTURELE: Mi-a zis că ea e foarte fericită cu tot ce este în jurul ei, că îi place să se joace și să cânte tot timpul.
 PANTOFARUL: Exact ce ne trebuie nouă.
 FLUTURELE: Așa mi-am zis și eu.
 PANTOFARUL: Să nu spui că i-ai dat pantofii înapoi.
 FLUTURELE: Nu, pentru că ea nu avea pantofi.
 PANTOFARUL: Alte încălțări atunci. Întoarce-te și adu orice îți dă ea.
 FLUTURELE: Nu are ce să îmi dea. Nu are încălțări.
 PANTOFARUL: Nu aș fi crezut.
 FLUTURELE: Fă tu o vrajă și poate se împlinește.
 PANTOFARUL: Vrajile mele nu sunt atât de puternice.
 FLUTURELE: Nu mai este nimic de făcut, nu?
 PANTOFARUL: Poate, dacă i-ai da tu norul tău din pantofi.

4

Fluturele se întoarce la fetița care visează. Așează în pantofii ei norul său.

FETIȚA: A reușit. Vraja ta a reușit.
 FLUTURELE: Mă bucur să aud asta.
 FETIȚA: Am visat că am cântat atât de frumos că toți oamenii erau fericiți.
 FLUTURELE: Și ai cântat așa cum trebuia să cânti?
 FETIȚA: Nu știu.
 FLUTURELE: Păi, nu asta ai vrut?
 FETIȚA: Ba da, la început. Dar după ce am început să cânt nu m-am mai gândit la asta.
 FLUTURELE: Și eu am găsit un nor pentru pantofii tăi.
 FETIȚA: Așa va fi întocmai ca în visul meu.
 FLUTURELE: Cântă-mi ceva.
 FETIȚA: Imediat.
 FLUTURELE: Acum ești fericită?
 FETIȚA: Da.



I.C. LIȚĂ

Teatru mut cu bărbat și femeie

Scena 1

Va prezenta interiorul unei case mărișoare, într-o curte cu multe lucruri înghesuite fără gust: saci – de hârtie și de iută, unii plini cu praf de mălai galben; pungi – de plastic și de hârtie, unele mirosind a macrou congelat ori a pastă de mici; lăzi – de plastic, cu urme de fructe storcite, de lemn, mânjite cu uleiuri și zămi. Cuvântul *zămi*, foarte rar folosit de public, va fi proiectat, cu laser roz, pe tavanul boltit al sălii, schimbându-și mărimea, forma și culoarea ca la un miting electoral. Mai mult, toate biletele, la momentul verificării, vor fi trecute prin mânușile mirosind a pește ieftin pe care le au plasatorii în mâini. Camera e curată, dar lumina slabă o face să pară prăfuită și tristă. Cu perdele, mileuri, cutii goale de săpun Fa și Rexona, bibelouri cu ciobănițe și bătrâni înțelepți, cu toiege îndoite sus, casete cu muzică populară și mulinete de undiță, strălucitoare. La o masă mare, ce se poate face și mai mare, dacă ai oaspeți, dar ei n-au întins-o niciodată, că n-a venit nimeni pe la ei, decât o dată, așa, de probă, stau un bărbat și o femeie. Bărbatul e în vârstă, cu fața obosită și cutată insistent; păr alb, început de Parkinson. Ea e dolofană, mult mai tânără, cu buzele în roșu aprins, cu fustă și flaner legat cu cordon peste mijloc. Miroase a parfum. Spectatorii simt parfumul, că se pulverizează prin găurile de aer condiționat. Unii nu rezistă: se fac galbeni și ies tușind, roșii. În stradă, încă miros a macrou prins în apele nordului. Femeia n-are stare; se mișcă mereu, frecându-și fundul pe marginea scaunului, trosnindu-și degetele și reținându-și o încântare. Bărbatul e obosit, fâstăcit și resemnat; pozează firescul, dar nu-i iese. Spectatorii văd că nu-i iese. Fără nicio replică rostită, acum se încheie prima scenă; cade cortina. Printre rânduri se

servesc semințe de floarea-soarelui; cei care primesc și încep să ronțăie sunt scoși, după cinci minute, din sală. Li se dă un șut în noada curului; nu li se dau banii înapoi. Politica teatrului, tipărită cu litere mărunte pe spatele biletelor, nu are milă pentru cei fără simțul tragicului.

Scena 2

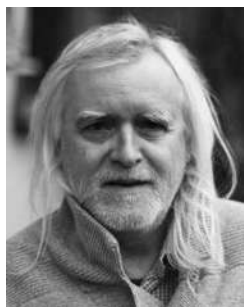
Te rog, tu ai zis să mă duc. Nu vreau să...

*Auzi, dragă, nu e nicio problemă. Tuși mult. E un prieten de-al meu, dă la bere. Io sunt un om des-
tupat la cap, și... Înțelegi. De fapt, m-am gândit la
asta dă la-nceput... Așa, moș cum sunt, vreau să
am grijă de tine, înțelegi...*

Înțeleg... Tuși, dar mai puțin.

*Înțelegi... Nu mai tuși. Schimbă pe alt canal,
dar tot cu sport.*

Pe muzica din *From Adam to Eve*, de Nigel Kennedy, din tavan cad bilețele, ca niște manifeste turnate de avioanele inamice, în care li se explică spectatorilor despre ce este vorba. Oricum, înțeleseseră, că doar nu sunt proști. Cade cortina, sfârșit. La ieșire, se dau funii și flacoane cu otravă. Într-o urnă mare, exact la coborârea în stradă, fiecare pune una sau alta. În funcție de cum votează spectatorii, el se va spânzura, în mijlocul scenei, de lustră, deasupra mesei, cu picioarele îndoite, sau se va otrăvi stând pe scaun, cuminte, cu televizorul pe un meci în reluare și cu o sticlă de whisky, pe jumătate cu țuică de corcodușe, alături. A doua zi, spectatorii primesc, în plic, o fotografie cu deznodământul. Tot acolo, o scrisoare în care se face un necrolog pentru actor și se mulțumește tuturor pentru implicarea în susținerea sentimentului tragic al existenței.



Marius DOBRIN



ACTA EST FABULA

Toate drumurile duc la Roma. Adică la teatru

A tunci când am fost invitat să dau un nume acestui colț de revistă, primul meu gând a fost „Pasager”, un cuvânt, pentru spațiu și timp, pe care de mult îl port cu mine. Apoi mi-am zis să fie legat de teatru, să fie din universul latin, puntea pe care ne aflăm. Am cochetat cu „ima cavea” pentru că-mi place ca, în sala de teatru, să stau cât mai aproape de scenă – și nu din vreun criteriu ierarhizant, ci doar spre a vedea de aproape ochii actorilor. Am avansat și sugestia unui prieten poet, Julien Caragea, gândind la o inscripție mai presus de particularitatea unui trecător. *Acta est fabula* este, pentru orice cronicar de teatru, semnalul să-nceapă să aștearnă pe hârtie – sau pe un ecran – propria sa mărturie despre spectacolul abia încheiat.

Expresia, cu adausul *Plauditi*, este atribuită și lui Augustus, rostită pe patul de moarte. Pentru că, metaforic, căderea cortinei anunță și sfârșitul unei vieți. Aplauzele, invocate de împărat, sunt o regulă în teatru – un subiect aparte, cu excepții, cu semnificații, cu variațiuni. Imaginea cortinei în mâna unui înger a însoțit ultimul mesaj pe care George Banu l-a trimis lui Andrei Pleșu. [<https://dilemaveche.ro/sectiune/la-zi-in-cultura/george-banu-2237115.html>]

Acta est fabula pentru George Banu îmi pare că e doar un antract. Omul cald, generos, critic și câte trăsături îi vor fi găsim toți cei care l-au cunoscut, deloc puțini, s-a stins la începutul acestui an, dar opera sa își continuă drumul. Este numele care se alătură firesc triadei Ionesco, Eliade,

Cioran prin apartenența la cultura înaltă franceză, europeană, reflectând înapoi, spre spațiul de proveniență. George a devenit Georges în 1973 și urcat treptele academice franceze, a însoțit mari regizori ai epocii sale, a scris despre această artă, a inițiat reviste și colecții editoriale, pentru ca, după 1989, să sprijine cu însuflețire teatrul românesc. A mijlocit punți de legătură între oameni și între instituții europene, a fost neobosit prezent la festivaluri, a scris despre spectacolele timpului nostru. Conferințele sale rămân mostre de magice confesiuni pline de înțelegeri, nu doar despre teatru, ci și despre artă. Cărțile sale vorbind despre tablouri sunt aidoma celor vorbind despre teatru, inventive reflecții despre ceea ce un om vede și simte, într-o viață, cu toți senzorii deschiși, cu mintea vie și cu bucuria descoperirilor. Exemplarul meu din cartea în format de buzunar, *Livada de vișini, teatrul nostru*, a devenit o colecție de foi ce cu greu se mai pot așeza la un același nivel după atâtea deschideri, reveniri, întoarceri și salturi de la o pagină la alta. Se poate citi versiunea electronică, pe tărâmul cel mai bogat în informații despre teatrul românesc – și nu numai! –, LiterNet. [<https://editura.liternet.ro/carte/74/George-Banu/Livada-de-visini-teatrul-nostru-jurnal-de-spectator.html>]

Ce șansă pentru noi, pentru cei de după noi, că există posibilitatea de a (re)asculta vocile unor oameni care au avut totdeauna ceva de spus. Pe omul George Banu îl putem (re)vedea într-o ediție a emisiunii „Mic dejun cu un campion”,

producție a televiziunii române, în dialog cu Daniela Zeca-Buzura [<https://youtu.be/-NwVFc160Qw>]. Pe omul de teatru George Banu îl (re)vedem în oricare dialog înregistrat, între care acelea cu Călin Ciobotari, critic și universitar de teatru, sunt o sursă inepuizabilă de subiecte asupra cărora să reflectezi spre a-ți spori perspectivele culturale [<https://fnt.ro/2020/george-banu-in-dialog-cu-calin-ciobotari/>].

Oricât de multe spectacole aş fi văzut, am mereu în minte să împărtăşesc experiența și altora, nu uit că, totuși, chiar când sala teatrului este plină, când festivalul e asaltat de oameni veniți de peste tot, e loc de mult mai mult. Inventariez prietenii, cunoscuții, segmentele semnificative de oameni care ajung rar la teatru, dacă nu deloc. Este o lungă discuție pe acest subiect, e important să fie o preocupare constantă și, totodată, să nu uităm nicicând această realitate privitoare la o artă ce se revendică a fi chiar viața însăși (de fapt Lev Dodin ține să precizeze că teatrul prevestește viața). Entuziast, țin să îndemn oamenii să vină la teatru. Și cât de frumos glosează George Banu, pe tema asta, într-o carte născută din

două conferințe susținute la Teatrul Național din Craiova, cu titluri incitante: *De ce mergem la teatru?* și, respectiv, *De ce nu mergem la teatru?*. Cartea a apărut mai întâi în limba franceză, cu titlul *Amour et désamour du théâtre*, apoi în limba română, cu titlul *Iubire și ne iubire de teatru*. Cu-vântul *désamour*, din titlul original, e mai aproape de sentimentul meu vizavi de teatru, pe care nu ai cum să nu-l iubești, ci, poate, în anumite circumstanțe, să simți că apare un soi de dezvrăjire. Iar cartea lui George Banu, un exercițiu de gândire critică, încearcă o dreaptă cumpănire, lucidă, a tuturor argumentelor. „Întrebările «Iubim sau nu iubim teatrul?», «Ne lăsăm seduși de el sau îl detestăm?», «Îl frecventăm sau îl evităm?» izvorăsc dintr-o îndoială. Dintr-o incertitudine ținând de esența însăși a acestei arte.” Deși, evident, ne vorbește un om care și-a dedicat viața teatrului. „Lui nu-i lipsește nimic” – remarcă autorul, atâta vreme cât celorlalte arte le identificăm câte o absență. Iar asta poate fi un dezavantaj în ochii unora. George Banu, pornind de la o experiență personală, de la unul dintre multiplele sale dialoguri cu Peter Brook,



Eroine – regia Andrei Măjeri; foto Albert Dobrin

are revelația că teatrul este ca o vitamină, capabilă de revigorare: „teatrul este viața concentrată care nu se rezumă la scenă, ci își desăvârșește menirea numai atunci când izbutește să contamineze nu atât publicul în ansamblu, ci și pe fiecare spectator în parte.”

E drept că, totuși, un spectacol de teatru e accesibil doar în orașele mai mari. În România mai sunt, încă, unele județe fără o instituție teatrală profesionistă. Turneele sunt întreprinse mai rar de către trupe extinse, cu decoruri, cu tehnicieni, dar zărim adesea afișele unor spectacole cu un mănunchi de actori, de regulă bucurându-se de o anume notorietate. Așa că o alternativă se arată a fi Teatrul Național de Televiziune [<http://teatru.tvr.ro/>]. Una privită cu o anume reticență de unii, chiar când e vorba de o realizare atentă, cu creativitate și valorificând potențialul acestui mijloc de a face teatru. Trebuie să admitem că, atâta vreme cât spectatorii și actorii nu împart aerul aceleiași încăperi, în timp real, nu avem condiția primordială a acestei arte. Dar și această formă hibridă oferă șansa unor trăiri interioare puternice. Este laudabil că, adesea, Televiziunea Română înregistrează anumite

spectacole în sălile teatrelor care ating performanțe ce merită a rămâne immortalizate în această formă. Pandemia a adus în discuție acest subiect, cu opinii pro și contra, argumentate pertinent și cu consecințe practice pozitive: spectacolele sunt, de-acum, filmate profesionist. În cel mai fericit caz, filmate chiar sub conducerea regizorului care a creat acel spectacol, cu mai multe camere video și cu o editare adecvată. Astfel, desigur, privirea spectatorului din fața unui ecran este dirijată de regizor, dar cu avantajul unei focalizări și a unei apropieri de un chip, de un gest, de un detaliu, nu totdeauna posibile din scaunul de spectator. Pentru mine, difuzarea abundentă de spectacole, în pandemie, a însemnat șansa uriașă de a vedea ceea ce nu aș fi avut cum altfel – fie nu se mai jucau, erau de domeniul istoriei, fie ar fi însemnat numeroase călătorii, imposibil de împlinit. M-am bucurat chiar și când calitatea era scăzută a acelor înregistrări, uneori afectată de trecerea timpului peste materialul suport, dar de prea multe ori din arta aceasta rămân doar însemnări pe hârtie, spre a nu prețui un document cu valoarea unui sit arheologic.

Când distanța învinge, avem alternativa



Spectatorul condamnat la moarte – regia Antonella Cornici; foto Albert Dobrin

spațiului virtual. În forma audio (ah, teatrul radiofonic – un paradis al copilăriei mele, o adevărată școală alternativă, mai apoi), un site cu înregistrări vechi și noi: <https://www.eteatru.ro/>.

În forma video, un site ('e-theatrum') [<https://e-theatrum.com/spectacole-de-teatru/>] cu un portofoliu foarte mare, cu o varietate de genuri – e drept, preponderent divertisment –, dar unde se pot găsi și spectacole de calitate înaltă, cum sunt, de exemplu, cele semnate Radu Afrim.

Dintre teatrele profesioniste, este de admirat preocuparea celui din Sibiu, de a pune la dispoziție o platformă cu spectacole înregistrate la un standard ridicat de calitate, „Scena digitală” [<https://scena-digitala.ro/>], o platformă născută în pandemie, dar care a rămas și s-a îmbogățit cu titluri din repertoriul Teatrului Național Radu Stanca.

În ce mă privește, sunt un om norocos. Între altele, am Teatrul Național Marin Sorescu la doi pași. Mă simt acasă în această clădire care împlinește 50 de ani, dar care e tot modernă, tot funcțională, în care o nouă generație de artiști dăruiește emoție. De când Radu Afrim a venit să monteze aici, am luat drumul altor teatre, spre a vedea ce a creat și acolo. Pentru că simt cum toate se leagă într-un șir, ca într-un cifru ce sporește arta sa. Când, la Petroșani, am văzut un spectacol semnat de Antonella Cornici, am declarat că voi merge oriunde va mai lucra, drept care am ajuns la Giurgiu și la Iași. Iar de la Petroșani am mai pornit pe urmele unui foarte tânăr regizor, Radu Tudosie. Cum la Iași am avut șansa de a-l mai vedea pe decanul regizorilor români, Silviu Purcărete – cel puțin cu un spectacol amuzant, *Plugarul și moartea*, cu aportul esențial al unui artist video, Andrei Cozlac. Și drumurile s-au multiplicat: la Cluj (pentru două trupe mari, la Național și la Maghiar, pentru o echipă inimoasă – REACTOR –, dedicată trup și suflet teatrului social), la Târgu Jiu (unde Cosmin Brehuță a împlinit un program ambițios de ridicare a teatrului după cum merită oamenii locului), la Constanța (unde

e un timp al consolidării în valoare, una care nu așteaptă numărul anilor), la Botoșani (unde unul dintre tinerii regizori, Andrei Măjeri, a pornit un alt proiect de durată, după ce a confirmat în Naționalele din Cluj și Craiova, în teatrul Apollo 111 din București și, foarte important, dincolo de granițe, și nu oriunde, ci în spațiul ex-iugoslav, cu un istoric solid al acestei arte). Drumurile mele s-au echilibrat cu ale teatrelor care au venit aici, de la Baia Mare (regia Andrei Măjeri), de la Suceava (regia Botond Nagy), de la Piatra Neamț (regia Eugen Jebeleanu), de la Chișinău (regia Petru Hadârcă și Alexandru Cozub), de la Sibiu (cu un spectacol creat de Mariana Cămărășan, pe un text de Marta Barceló, care nu doar că m-a emoționat profund, dar pe care l-am perceput, rațional, ca pe unul emblematic pentru ceea ce, în mintea mea, înseamnă teatru).

Și pentru că m-am oprit cu aceste eșantionări – exemple extrase dintr-o bogăție de nume și de titluri remarcabile – la Sibiu, închei cu o evocare de acolo. O amintire de acum, poate, 10 ani, pe când pornisem din nou la drum spre a revedea *Faust*, spectacolul etalon al lui Silviu Purcărete. Întâmplarea a făcut ca exact la intrarea în spațiul acela neconvențional, numit deja Fabrica de Cultură, să realizez că uitasem biletele acasă. Am reușit să recuperez identificatori pentru aproape toți din grupul nostru, mai puțin pentru mine. Am cerut voie să pot rămâne în uriașa hală ce joacă rolul de foaier. Într-un colț, lângă o priză, spre a mai scrie pe laptop un text din lista cu care sunt dator. Scriam și, din când în când, răzbăteau până la mine și muzica, și freamătul. Cu coada ochiului prindeam mișcări de culise, percepeam foșnetul acelor personaje care umplu scena. În penumbra hălei, doar ecranul aprins îmi lumina colțul. Brusc am fost surprins de liniștea ce devenise absolută. Am ridicat capul. O clipă, nimic. Și, deodată, vocea atât de limpede a lui Faust (pe atunci în interpretarea lui Ilie Gheorghe, în anii aceștia a lui Bács Miklós): *O, clipă, stai, că prea frumoasă ești!*



Andrei MĂJERI

Costumul: o extensie a jocului de rol



SCENA DESCHISĂ

A desea, apelăm instinctiv la *costum* cu privirea generală a unei exotizări înșelătoare. Astăzi, acest aspect ar trebui analizat de artiștii scenei din *perspectiva reprezentativității*. Procesul inspirației poate fi și unul invers, dinspre realitate către ficțiune. Vom urmări în cele ce urmează *teatralitatea* ostentației *costumării*, în funciara sa *alteritate*, la granița dintre iluzie și obiect. Despre asta, Ortega y Gasset conchide: „Opera este bună atunci când reușește să producă o cantitate de iluzie necesară pentru ca personajele imaginare să aibă valoare de persoane vii.”¹

Teatralitatea hainelor este explorată multiplu de arte (în special de modă și teatru), dar și de viața din societatea de consum. Ocazionat de lucrul la peste cincisprezece spectacole de diferite dimensiuni și tematici, *costumul* s-a dovedit a fi, în practica noastră scenică, o extensie a performerului și o *marcă stilistică* a regiei și scenografiei. Statutul subliniat de hainele purtate de personaje (noua piele), culorile atent alese, materialitățile divergente – toate s-au constituit într-un element de prim plan al construcției teatrale, excelent *adjuvant al jocului de rol*. *Sensu lato*, element proteiform, *costumul* e intrinsec legat de un *simț al codificării* bine stăpânit. Decodificarea sa imediată sau șocul voit pe care îl produce într-un *grup* sunt folosite ca metode scopice în gândirea nomadă pe care o propune această analiză.

Compliment al pielii, *costumul* facilitează lectura unei personalități (sau a unui personaj), dar și apartenența sa la un *grup*, sau, după caz, unicitatea și *segregarea* sa. Prin

mijloace sofisticate, el operează o *punere în scenă a corpului*, într-un discurs figurativ bine susținut de tehnică și influențele perioadei. Bucurându-se de un prestigiu cvasipermanent, indiferent de evoluțiile sale istorice, el s-a dovedit a fi înveliș corporal și obiect metaforă. Plasează și dă context; este fie echilibru, fie sursa tensiunilor. Sub auspiciile unor conotații fluide (care țin de vogă), el aparține *colecțiilor* (dar, *in extremis*, și unor *colective muncitorești*), are spirit referențial, se revendică *grupărilor*, e aidoma *close-up-ului*: o plajă întotdeauna mai vastă, deschisă unor noi debarcări sau naufragii estetice. Din punct de vedere perceptiv, el reduce narațiunea vizuală de orice tip, o concentrează și declară într-o manieră peremptorie *stilul* (artistului, momentului, spectacolului, *grupului* etc.), după cum ne spune și Deirdre Clancy, reputat costumier britanic cu o vastă experiență:

„(...) costumul și-a asumat în mod natural rolul principal în definirea lumii emoționale a spectacolului.”² [trad. n.]

Uneori, *costumul* este legat de o erotomahie, de tipul *Venus în blănuri*; alteori face parte din apanajul metaforele religioase, cum înțelegem din următorul citat biblic:

„Căci câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat.”³

Suportul analizei acestui articol îl constituie *costumul* în accepțiunea sa ca treaptă superioară a hainei (a îmbrăcămînții uzuale), dar și ca

¹ „(...) es buena la obra cuando ésta consigue producir la cantidad de ilusión necesaria para que los personajes imaginarios valgan como personas vivientes.”, în José Ortega y Gasset, *op. cit.*, p. 56.

² „(...) costume naturally assumed the principal role in defining the emotional world of drama.”, în Deirdre Clancy, *Designing Costume: for stage and screen*, London, Batford, 2014, p. 8.

³ Bartolomeu, Valeriu (coord.), *Biblia sau Sfânta Scriptură*, (Gal. III, 27), Ediție Jubiliară a Sfântului Sinod, București, Institutul Biblic și de Misiune al BOR, 2001, p. 1671.

element de prim rang în *analiza grupurilor* și a *endemismului teatral* al acestora. El posedă *calitatea distincției*, reflectând (atât pentru individ cât și pentru un *grup*): genul (aspect tot mai difuz, din sfera non-binarității), clasa socială (aspect obsolet în societate, citat în varii opere teatrale), profesia, epoca sau etnia. *Gustul* domină acut alegerile noastre în materie de *costumare*, de *simulare/disimulare*. De asemenea, *costumul* instaurează *gestul* și conferă o aură magică purtătorului și susține prezența (cât mai fidelă unui ideal), aceasta din urmă fiind mereu cauționată de căutarea unor *alterități*, dorință reflectată în *camuflare* sau epatare/ostentație. Totodată, *costumul* este unealtă de maximă importanță în apanajul paradelor, defilărilor, demonstrațiilor, mitingurilor etc. Aici, nu i se neagă potențialitatea kitsch (dar și catchy), latura sa generalistă, imaginile idealiste pe care trebuie să le recreeze *ad nauseam*. Atunci, el este pură recuzită și n-are nimic din *comunicarea rafinată* pe care o naște în anumite *grupuri cu simț estetic intrinsec* (conștiente sau nu de fenomenul artistic). Există un *simț artistic al costumului*, dar și unul artizanal, rafinat de tradiții. Alteori, *costumul* este o *extensie a unui rol social prestabilit* (judecători, medici, preoți etc.), oferind credibilitate și putere. *Costumul*, e o subtilă didascalie, nuanțat filosofic și utilitar.

Cum spuneam în mod lapidar mai sus, *costumul* este, în primul rând, un rang superior al hainei obișnuite. Haina se servește de o arie amplă de funcții: a acoperi, a proteja, a încălzi, a ascunde părți tabu ale corpului. În contrapunct, *costumul* estetizează existența, apelând la o *teatralitate derivată* din diversitatea modelelor relaționale, dar și din restricții. Alteori, el transformă, transgresează, poate fi obstinat labirintic. Un studiu cantitativ ar putea revela că de-a lungul istoriei *costumul* a definit într-o mare măsură atât *macro grupurile* cât și *microgrupurile*, fascinând prin simplitate sau extravaganță, dar întotdeauna creionând un sentiment de apartenență. *Costumul* reprezintă permanența locativă, raportându-se la istorie și tradiții. Pornind de la utilizările sale în societăți opresive și mergând până acolo unde devine obiectul adulației, el definește

epoci, societăți, tradiții, *grupuri*, secesiuni și *segregări*. Oscilând între minimalism și sufocare, extensie a personalității (una dintre cele mai primare dezvoltări), *costumul* se deschide mereu spre sofisticare. Anumite activități sunt asociate unor tipuri precise de *costumare*: *costum de ski*, *costum de înot*, *costum de călărit* etc. Așadar, el posedă calitatea de *marcă a segregărilor* și diferențierilor, de plasare temporală și spațială (ba chiar geografică). Perioade anume sunt asociate costumării cvasi obligatorii (Halloween-ul, Dia de los muertos, carnavalurile etc.). Alteori, este rezervat unor anumite ocazii speciale (nuntă, botez, înmormântare etc.) unde comunică perfect cu respectivele *coduri și ritualuri*. Dacă primele sunt opționale, cele din urmă au *caracter cutumiar*.

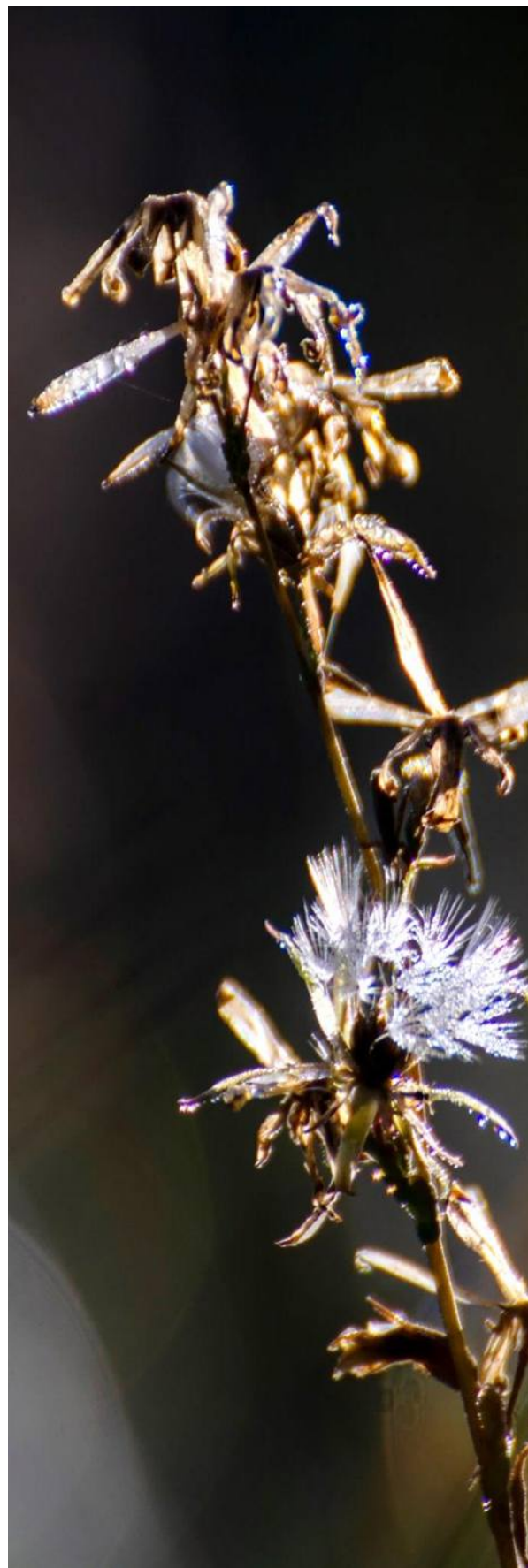
În aspirația sa permanentă de a articula *noi limbaje sociale*, omul (dar și artistul) a căutat să facă din *costum* un prim nivel al interacțiunii umane. *Costumul* e, adesea, primul impact în interacțiunea cu o persoană și nu face parte din apanajul întâmplătorului. Inspirându-se din natură, dar mixând și apelând la imaginar, *costumul* a devenit artă, iar mai apoi industrie. În istoria sa, aprige *războaie* s-au dat pentru a câștiga teren și influență, iar problemele etice legate de producție sunt vii și la ora actuală. Ca exemplu major, *Drumul mătăsii* a născut literatură, artă și *războaie*. În locul său, multe drumuri au înlocuit nevoia de material prim pentru haine/*costume* (mătasea) cu altele legate de nevoi economice (gaz, droguri etc.) Acolo unde moda a deschis calea, alte industrii au înlocuit obiectul, totul pornind de la *logica de grup* a caravanelor, a liberului schimb, a *grupurilor* dependente de o meserie cheie. În acest sens, cel mai amplu și relevant studiu din ultimii ani este *Drumurile mătăsii (The Silk Roads)* de Peter Frankopan.⁴

Ce ar fi anumite *grupuri* fără *costumele* lor specifice? Închidem ochii și știm cum arată echipamentul echipei noastre favorite de fotbal, sau cum arată hainele preotului bisericii la care mergem. Suntem interesați cu asupra de măsură de

⁴ Peter Frankopan, *The Silk Roads: A New History of The World*, London, Bloomsbury, 2015.

cum ne îmbrăcăm și felul prin care devenim modele pentru alții prin *stilul* pe care-l impunem, căci da, *costumul e hedonism pur*. Fetele harajuku nasc o subcultură ultra copiată, francmasonii invită la conspirație prin simbolistica veșmintelor lor, grupurile yakuza domină imaginarul nipon prin *costum și tatuaj*, iar deținuții americani sunt recunoscutibili într-o secundă prin dominanta de culoare (portocaliu). Asociem anotimpurilor ținute cu anumite culori și materialități. Detestăm unele opțiuni vestimentare, le criticăm aprig în emisiuni televizate cu mare rating (*Bravo, ai stil!*), amendând estetic *evoluția costumului*. Azi, *costumul* pare că trăiește un *maximum de influență*, dovadă că unii dintre cei mai bogați oameni ai lumii își fac averile în industria hainelor (ca de exemplu Amancio Ortega, patronul Inditex), inducând un monopol artificial. Dacă ar fi să facem un excurs analitic, *industria modei* arde etape în ultimele decenii mai mult ca niciodată, dând naștere unei supraproducții de haine și *costume*. Făcând referință la teoria *paradox of choice*⁵, definiată de Barry Schwartz, extinderea verticală a *grupurilor de referință* prin intermediul rețelelor sociale pune o enormă presiune pe capacitatea noastră decizională, provocând un exces de cumpărare și o perpetuă insatisfacție. Înainte proveneam din aceleași medii ca prietenii noștri și aveam cam aceleași lucruri. Odată cu multiplele conexiuni online, oferta pare azi infinită. Însă, satisfacția nu este direct proporțională cu capacitatea de cumpărare.

Conștiința controlului asupra propriului corp este un *factor de stabilitate* în multe *grupuri sociale*, articulând relațiile interne ale acestora. În *ritualurile de trecere* de la copilărie înspre zonele maturității (Bar Mitzvah, Confirmarea catolică etc.), *codul vestimentar* este unul arhicunoscut, apărut pe fondul tradițiilor, o formă arhaică de *întreținere a castelor*. În acele cazuri, *costumul e marcă a maturității și formulă identitară*. Aceste coduri sunt tot mai diluate, azi, în era imaginii. Împotriva carotajului punctual, putem afirma totuși că trăim momentul *costumului*. Sau el ne trăiește pe noi.



⁵ Barry Schwartz, *The Paradox of Choice: Why More is Less*, New York, Harper Perennial, 2004.



Pavel ȘUȘARĂ

Mesagerul lui Ulisse

Scriitorul Romulus Decebal, zis Romy, a avut o noapte proastă. Zece ore s-a chinuit să aștearnă pe hârtie măcar o singură frază, dar ea nu s-a lăsat ademenită nici în ruptul capului. Drept care Romy a fumat în draci, adică un pachet de Mărășești, și a băut cam un litru de cafea. Revărsarea zorilor l-a găsit, ba, s-ar putea spune, chiar l-a surprins, înțepenit la birou, în halat și în papuci de casă, mângâind cu degetele desfăcute albul imaculat al colii de hârtie tip Letea. Pletele lui ușor încărunțite pe la tâmpile erau răvășite ca după o crâncenă încăierare și îi cădeau grele peste umeri, peste față și peste ochi. Aranjându-și-le reflex, cu o mișcare scurtă, și-a eliberat privirea și a observat că geamurile încep să se lumineze. După care și-a mai aprins o țigară, a mai sorbit cu lehamite o gură de zaț și s-a dus să deschidă fereastra. Uite, bre, băga-mi-aș picioru', stă să se crăcăneze de zi, s-a gândit el cu voce tare, și eu am mai pierdut o prețioasă noapte de creație.

N-a apucat bine să-și ducă gândul până la capăt, că a fost întrerupt brusc de țârâitul strident al soneriei. Iar au venit țigăncile după haine vechi, tu-le-n cur pe mă-sa cu cine le-ncurajează, a continuat el într-un fel de mormăit aspru, că astea-s mai ale dracu' decât trebu, și a pornit cu pași hotărâți să le alunge. A răsucit cheia cu mișcări încete, aproape fără vlagă, a apăsă pe clanță și a deschis ușa cu oarecare precauție. În cadrul ei a apărut un bărbat înalt, așa, ca la treizeci și cinci de ani, bine legat, deși cu fața cam ponosită, îmbrăcat într-o scurtă kaki și în blugi. Țsta ori e nebun, ori e critic literar, i-a fulgerat prin minte lui Romy, tocmai în clipa în care străinul a schițat un salut cazon și i-a spus răspicat:

- Am venit.
- Ai venit? Ai cam venit, asta văd și eu, că doar n-am orbul găinilor, dar cu cine am onoare, dacă nu te superi, și de unde să te iau?
- Păi, vorba lui Sorescu, a spus străinul, ia-mă și tu de guler, că doar n-ai vrea să spui că nu mă cunoști?!
- Ba chiar asta aș vrea să spun, amice, nu te cunosc. Chiar nu te cunosc!
- S-o mierlești? l-a întrebat străinul și l-a privit, așa, într-o parte, cu colțul gurii ușor alungit către ureche.
- Să, a răspuns Romy.
- Și nu mă inviți măcar în casă, pentru clarificare? Mă ții, așa, la ușă, ca pe-un gunoier?
- Ba, dacă asta se cere, te invit, poftim în casă, deși nu prea văd ce-am avea noi de clarificat împreună.
- Și străinul a intrat, s-a trântit pe un fotoliu și, fără cea mai mică sfială, și-a aruncat picioarele pe masă. După ce și-a pipăit de câteva ori buzunarul de la piept, a scos cu două degete un Kent, l-a aprins cu o grație ostentativă și, în timp ce arunca primele rotocoale de fum spre tavan, a spus:
- Și zi așa, dom'le, nu mă cunoști! Măi, fir-aș al dracu', ce ne mai pierdem noi ținerea asta de minte...
- Zău? Ar trebui să te cunosc? E obligatoriu?
- Zău, ar cam trebui și e obligatoriu!
- Păi cum așa? În definitiv, cine dracu' ești tu?
- Păi sunt chiar eu, sunt Virgil, bre, Virgil în carne și oase.

– A, ești Virgil? I-auzi, dom'le... Care Virgil, Virgil și mai cum? a întrebat Romy cu o voce joasă și cu un calm desăvârșit. Și de când, mă rog frumos, am devenit noi așa de apropiați de-mi pui acum bocancii-n farfurie?

– Virgil Codrună, a spus străinul, privindu-l pe Romy pieziș, rodul tău din primul volum al viitoareii trilogii „Nostalgia mării”. Și nu te mai uita așa fix la mine, că mă deochi.

Ăsta e vreun nebun, și-a zis Romy, și dacă n-a scăpat din balamuc, atunci sigur a tăiat-o de la mititica. E clar că mi-a citit romanul, care, între noi fie vorba, e cam singuratic în secolul ăsta, și acum are vedenii sau..., cine știe, poate că e chiar victima vreunui transfer de personalitate. Apoi, cu voce tare:

– Așa deci, ești Virgil! Codrună, care va să zică! Ce surpriză, dom'le, ce miracol vreau să zic, m-ai omorât, tinere, asta e! Ai putea să-mi dai, totuși, câteva date despre tine, ca să-mi fie mai clar..., când te-ai născut, de pildă! Aud?

– Păi, în cei patru ani în care ai scris romanul, uite acolo, pe biroul ăla, m-am născut. Doamne, ce vremuri, ce mai venea la tine platinata aia cu țâțe mari, și eu așteptam ca prostu' să-mi mai pui un ochi, o ureche sau un picior, să-mi dai și mie, acolo, niște trăsături de caracter, câteva repere de personalitate, dar tu, nimic, te zvârcoleai cu ea în pat, pe fotolii și pe dușumea, până sugea, nimfomana dracului, toată vlaga din tine. Noroc cu rescrierea, dar și cu redactorul de carte, că altminteri, dacă rămâneam la prima formă, cred că acum veneam în cărucior sau, ce zic eu, mai al naibii, mă aducea careva în eprubetă!

Limpede, a diagnosticat scurt Romy, parafrenie, autism cu manifestări delirante. Toate astea le știe de pe la vecini, că-și făceau nenorociții gaură în zid să-mi pândească fiecare mișcare, să-mi inventarieze amantele, să-mi înregistreze toate gemetele și suspinele. Porcii! Îi dau acum un telefon lui Romila, poate mă scutește de flăcăul ăsta și se face și el cu un material didactic a-ntâia. Și iar cu voce tare:

– Mmm-da, cred că acum încep să înțeleg... Știi..., în felul tău, ai o anumită logică, o anumită continuitate în idei și în discurs, ca să nu zic chiar o capacitate ingenioasă de a-ți sistematiza delirul! Cred însă că ești un tip cam singuratic,

tinere, că îți repugnă lumea asta sălbatică și simți, din când în când, nu-i așa, nevoia..., cum să-ți spun..., să te izolezi, să trăiești adâncit, abandonat chiar, în propriul tău univers... În ce relații ești, de pildă, cu cei apropiați, cu părinții tăi, sau, mai exact, cum te împaci cu mama?

– Eu n-am mamă, a răspuns Virgil sec și aproape triumfător, după care a mai aruncat în aer un rotocol de fum. Dar unde dracu' e bibeloul ăla penibil, a întrebat el oarecum surprins, schimbând vorba și ațintindu-și privirea către un colț al biroului, pe care îl ținea acolo, lângă cutia aia cu creioane pe care nu le folosești niciodată, ți l-a șutit vreuna din pipițele tale? Oricum, era urât ca limba rusă și mi se făcuse chiar și mie greață de el.

Sărmanul, s-a înduioșat Romy, e orfan! Și din nou cu glas tare:

– A murit demult?

– Cine să moară?

– Cum cine, mama dumitale, Dumnezeu s-o odihnească..., da' ce vrei să spui tu cu bibeloul ăla...? Adică, de unde știi tu ce bibelouri..., care cutie..., nu vrei să fii puțin mai clar, mai...

– Hai, lasă ipocriziile și sentimentalismele de doi bani, i-a răspuns Virgil iritat, doar știi că pe mine m-a născut tata și că n-am avut niciodată o mamă.

E nebun de legat, și-a spus Romy în sinea lui, numai de n-ar avea accese de violență, că la cât e de malac nu-l opresc nici cu buldozerul. Da' de unde mă-sa-n cur știe el de bibelouri... auzi..., lângă cutii..., dacă are vreun șperaclu, pungașul, și intră aici, în lipsa mea, ca la gară? Își face de cap... nemernicul, poate mi-aduce și curve!

– Ascultă, dom'le, a continuat Virgil pe același ton, literatura e creație, mă-nțelegi ce vreau eu să spun, nu e act sexual, și ea e singura formă de naștere care nu presupune vreo mamă, nu știi dacă măcar acum am fost suficient de clar!?

Asta cam așa e, a recunoscut în gând Romy, aici îi dau perfectă dreptate, sigur că da, în literatură, în muzică, în artă, nu se pune problema creației în termeni fiziologici, dar eu am scris deja despre asta, am scris demult, în celebrul eseu, devenit acum clasic, „Imaculata concepție în creația artistică”. Ideile circulă, asta e, ajung la un

moment dat bunuri comune, folclor, ale nimănui, ca pietrele caldarâmului.

– Dar tatăl dumitale mai trăiește, cu ce se ocupă și cum îl cheamă? a întrebat Romy, de data aceasta cu voce tare.

– Asta-i bună, a izbucnit Virgil în hohote de râs, într-un râs nechezat și nervos, Romulus. Romulus Decebal, cum dracu' să-l cheme? Și după toate aparențele trăiește, încă mai trăiește, ca să fiu riguros. Dar eu îți tot spun chestia asta cam de vreun ceas și văd că încă nu ne-am lămurit.

O fi al meu, s-a gândit Romy, încercând să decupeze câteva momente mai importante din tinerețea lui tumultuoasă și lacomă.

– Dar eu nu am copii, amice, nu sunt însurat, nici n-am fost vreodată și, dacă ții morțiș să ți-o spun, nici n-am de gând s-o fac. Iar cele câteva legături mai serioase n-au avut nici o consecință în sensul acesta, de asta te asigur eu. Și cum îți permiți acum dumneata, un necunoscut și un impostor, că altfel nu-ți pot spune, să-mi vii cu asemenea bazaconii? Iar faptul că prin munca mea din fiecare noapte, că stau peste hârtia asta până-mi bââie capul și-mi cad ochi în gură, am dobândit o oarecare faimă și mi-am creat o anumită situație, nu-i îndreptățește pe escroci să-mi toarne mie tot felul de baliverne și de povești absurde. N-ai vrea să te trec cumva și în testament, ai? Spune-o pe șleau, fii bărbat până la capăt, bulangiu!

– Țasta-i cuvântul, a răspuns Virgil cu o voce repezită și s-a ridicat brusc în picioare. Ai pus exact punctul pe i. Adică pe t! Tes-ta-men-tul... Tes-ta-men-tul...

De aici încolo nu se mai poate relata nimic limpede. Personajele se pierd într-o ceață deasă și cade peste ele, chiar dacă suntem în zorii zilei, un fel de amurg. Cert este că în chiar după-amiaza aceleiași zile, un redactor al cunoscutei reviste literare „Columna” l-a găsit pe scriitorul Romulus Decebal, zis Romy, mort în camera lui de lucru. Prăbușit lângă bibliotecă, fără papuci și cu halatul răvășit, părea surprins într-un moment de agitație și de încordare. La tâmpla stângă avea o rană rotundă și vineție, provocată, probabil, de o lovitură puternică. Alături de capul defunctului zăcea și masivul său volum „Nostalgia mării”. Căutând pe birou o agendă sau o carte

de telefoane, redactorul a descoperit, prinsă sub greutatea scrumierei ticsite de chiștocuri, o filă de hârtie format A4, acoperită cu un scris lăbărțat, nervos și cu rândurile descendente. După toate aparențele, era o pagină de manuscris care urma după altele, pentru că textul începea cu o liniuță de dialog. A început să citească, făcând eforturi mari de a descifra scrisul acela nervos și dezordonat:

„– Ah, ce specie imposibilă, nevrednică și măcinată de vanitate sunteți voi, scriitorii! Câtă ipocrizie vă aburește privirile și cât cinism vă bălățește în suflete. Ți-e frică, frunză în vânt, pulă bleagă, găză scârboasă ce ești, că-ți scot acum pe nas viața ta falsă și destrăbălată pentru a te stoarce de parale? Sărmană digestie bipedă, biată materie umblătoare! N-am venit să-ți cer bani, bătrâne, nici să mă treci în testament și nici să-ți văd figura aia de ploscă pletoasă. Am venit să-mi iau ce-i al meu, înțelegi, să-mi dobândesc libertatea, dreptul la o existență nemăsluită, autonomă, și în afara constrângerilor tale căcăcioase. Să nu mai depind de voința ta rahitică și de imaginația ta chinuită, schematică și leneșă. Cu ce drept m-ai obligat tu, metabolism zgomotos ce ești, să exist doar așa, ca un capriciu al insomniilor tale și ca o alternativă lașă la neant? Mi-ai dat o oarecare identitate, mi-ai construit o fizionomie morală și chiar o anumită prezență socială, și tocmai acum, când credeam că totul intră într-un anumit firesc, m-ai aruncat sub ochii lacomi ai milioaneilor de oameni dornici de întâmplări pe care ei înșiși nu le pot avea din lipsă de curaj, de sânge în coaie și chiar din pricina lenei lor incurabile de a trăi. Ai făcut din mine un cobai, un șobolan flocăit pe care conștiințele false își experimentează, clipă de clipă, eșecul. Mi se fac zilnic autopsii, sunt răsucit pe toate fețele, analizat sub lupă și sub microscop, și asta numai ca să abat cititorul de la obligația elementară de a se privi cu atenție pe sine, de la acea inspecție interioară care i-ar dezvălui toată mizeria și inutilitatea în care se zbate ca un fluture cufurit, răstignit pe banda de zeppelin. Creez false eroisme și acord paliative lașității, excit orgolii și provoc orgasme domnișoarelor de pension, asta fac, crai de cavouri ce ești! Nu-ți ajungea, nefericitule, viața ta, oricum fără nici o importanță în absolut, de te-ai mai opintit să mă

scoți și pe mine din uterul și din placenta virtualității, până la urmă din unica realitate adevărată? Și acum, după ce m-ai abandonat în brațele bovarismelor de tot felul, te prefaci că nu mă mai recunoști, că nu știi cine sunt, că n-ai auzit niciodată de mine, că cine-i tata, că ce mai face mama, că dracu' să te ia! Deși, în principiu, trăim în lumi paralele, bătrâne, și cred că îți dai și tu seama de asta, oricât de dobitoc ai fi, am început acum să ne intersectăm și chiar să ne parazităm reciproc. Așa că n-am venit să mă treci în testament, sau, în orice caz, nu în testamentul la care te gândești tu, ci să stabilim condițiile supremației, să vedem care pe care, ce reprezintă tu și pe cine reprezintă eu. Eu îi reprezintă pe Ulisse, pe Don Quijote, pe Hans Castorp, pe Raskolnikov și pe atâția alții, al căror adevăr este dincolo de starea civilă, de funcțiile fiziologice și de orice convenție morală, iar tu, labă tristă, reprezintă o specie torpilată de vanitate și isterizată de obsesiile puterii și de spaima de moarte. De aceea tu trebuie să dispari. Chiar acum, pentru că ești inutil, bătrâne, inutil ca un vierme păros și stupid...

La revedere pe lumea cealaltă,

Virgil Codrună"

Ia uite-al dracu' moș, Dumnezeu să-l odihnească, și-a zis în sine redactorul de la importanta revistă literară, după ce a terminat de citit, parcă a avut o presimțire, sărmanul! Cred că asta e din „Nostalgia mării” vol. II și o vom da ca inedită chiar în numărul următor. Prima postumă, bietul de el!

A împăturit apoi cu multă grijă coala de hârtie și, după ce a îndesat-o zdravăn în buzunar, a sunat la poliție și la redacție. Comisia de anchetă a făcut vreo câteva săptămâni cercetări amănunțite și a ajuns la concluzia că lovitura a fost accidentală. Cartea a căzut de pe raftul de sus al bibliotecii în capul scriitorului, în timp ce acesta scotocea printr-un sertar. În cinstea dispărutului sau păstrat momente de pioasă reculegere, s-au rostit toasturi și toate publicațiile importante au scris necrologuri foarte reușite, dintre care câteva de-a dreptul emoționante.

(din volumul *Sinuciderea se amână*)





Ildiko ȘERBAN

Castana

Noroc c-avea plasa aia la ea! Purta în poșetă câte una, *just in case*. A pus-o sub fund și s-a instalat, cu picioarele atâr-nate, pe placa de ciment mozaicat cam înalt turnată, dar aruncând o privire în jur a reali-zat că toate sunt la fel, probabil pentru că terenul era în pantă. Un castan imens adumbrea aerul în-cins de toamnă târzie. Trebuia să plece azi din oraș și chiar nu mai știa când va mai ajunge pe aici așa că de pe lista zilei putea bifa și această ul-timă oprire. De aici mergea direct la gară. Cu ges-turi absente și-a scos pachetul de țigări privind locul gol în care cândva urma să pună o fotogra-fie. Cândva sau niciodată. Țăcănitul brichetei a sunat nefiresc în liniște, iar fumul de țigară parcă stătea agățat în aer. Au trecut trei săptămâni de când a fost aici. Trei săptămâni.

– Du-te la el, hai, du-te... a auzit în urma ei, în timp ce pașii mărunți de copilă deja alergau holul larg al tribunalului, spre bărbatul athletic ce o aș-tepta în genunchi și cu brațele larg deschise. S-au cuibărit unul în celălalt, mirosindu-și reciproc căl-dura ce venea din dor, din emoție sau poate de ni-căieri, dar fetița nu era preocupată de sursă, ci doar de binele acela și de eugenia pe care o mol-făia veselă, ridicând din când în când ochii mari spre el. La celălalt capăt al băncii, pe care s-au așezat, s-a oprit și ea, femeia care îi spusese: „Hai, du-te...”. El a privit-o scurt, în timp ce mângâia căpșorul cărlionțat al fetiței. Privirea aia, a vă-zut-o! Și-o amintește foarte bine, pentru că o luci-re ciudată și rece a trecut prin ochii lui, când a privit-o pe „Mama”, iar mâna lui a tresărit pentru o fracțiune de secundă. A mai primit o eugenie. A venit un nene, care a stat cu ea pe bancă până ce mami și tati urmau să vină înapoi, când se vor

deschide, iar, ușile alea mari. Nenea citea un ziar, ridicând din când în când privirea, zâmbindu-i. Apoi tati s-a dus tare repede în direcția cealaltă, fără să se uite în urmă și mami o ținea de umeri să nu fugă în urma celui țipăt subțire și în gol „Tatiiii!”.

Asta a fost ziua în care a cunoscut, copila, fa-ringita.

– Tatăl tău vine la ședința cu părinții? Nu am reușit încă să îl cunosc! a spus profesoara de ma-tematică.

– Ah! Păi, e plecat la o expoziție cu tablourile lui! a zis fără să clipească.

– Știți e invitat peste tot și este foarte apre-ciat! Când ajunge acasă, stăm ore întregi și îmi povestește cu lux de amănunte, despre toate eve-nimentele și tot la câteva cuvinte, îmi spune, ce dor i-a fost de mine. Voi face niște exerciții cu el și matematica nu v-a mai fi o problemă! – a zis, din-tr-o suflare, zâmbind ingenuă.

Asta a fost ziua în care fetița a învățat să mintă.

– Lasă-mă! Lasă-mă! Cum îți permiți?! Nu-mi place, nesimțitule! Ia mâna de pe mine! – striga încercând să scape din brațele unui vlăjgan, căru-ia i se pusese pata pe ea.

– Că doar nu îl chemi pe tac-tu?! râdea imbe-cilul, pipăind-o.

– Tati lucrează la Poliție! Am sistem de ur-mărire personalizat, boule! Și dacă nu vine chiar acum, tot mă va găsi, porc împuțit ce ești! Atunci a luat prima palmă.

Asta a fost ziua în care adolescenta a vomat prima oară.

– Ai trecut pe toată lumea pe lista invitațiilor? Crezi că tatăl tău o să vină? a întrebat-o, viitorul soț.

– Cu siguranță! Am vorbit cu el la telefon și mi-a spus că vine, dar singur, pentru că soția lui nu vrea să vină. Zice că nu se cuvine. i-a răspuns tânăra, zâmbind. La nuntă, voalul de mireasă a învățat-o să se dedubleze.

Asta a fost ziua în care a jucat primul act dintr-o piesă de teatru, cu un nume comun, „Absentă”.

– Oh! Ce fericit va fi când va afla că ești însărcinată! Tatăl meu plutea de fericire când am născut primul copil! Era într-al nouălea cer! – povestea o colegă după ce i-a spus că în sfârșit vine și la ea, barza.

Femeia doar a zâmbit. Asta a fost ziua în care a înțeles tăcerea.

Când a primit telefonul acela, chiar nu știa cum să reacționeze. Murise soția lui după o căsnicie de treizeci și opt de ani. Mulți ani, dar fără copii. Ea nu a vrut. Copiii i-ar fi stricat silueta. El a înțeles-o. Oricum el avea un copil.

Asta a fost ziua în care s-a hotărât să pună întrebări.

Îl privea pe bătrânul așezat în fotoliu. Stătea cuminte, cu genunchii lipiți și mâinile împreunate în poală. Era îmbrăcat ca de duminică, cu pantaloni de stofă și cămașă albă. Cravata era asortată la stofa pantalonului. Era extrem de elegant, pentru o ținută de casă, dar rafinamentul acesta i se potrivea ca o mănușă. Părea că tocmai a venit de la o întâlnire oficială și s-a așezat pentru câteva minute să se odihnească. Mai târziu, a înțeles că eleganța acestui bătrân era felul lui de a fi, de a se mișca, de a respira. Când li s-au întâlnit privirile, s-au ciocnit două dureri și din impactul lor o căldură ciudată, cu gust de eugenia, le-a umplut ochii de lacrimi. Totul era calculat, parcă, până la perfecțiune. Tonul vocii, gestică, mimica, toate erau șlefuite. Îți trebuia experiență în psihologia comportamentului uman, ca să decantezi esența

și har Domnului, aici ea stătea bine. Avea timp cam două săptămâni, să tot studieze și să pună întrebări. Acum doar conversau lejer despre banalități, ca doi prieteni buni, sau mai bine zis ca doi soldați obosiți după un atac, dar în *stand by*, pregătiți de asaltul final. După ce s-a instalat în camera de oaspeți, a făcut rapid un duș. În fața șifonierului a ezitat între o ținută de seară și una lejeră, dar brusc și-a tras pe ea un tricou lălâi peste țiegări și bineînțeles nelipsiții „ștrimfi” de lână tricotați de mama, apoi a revenit la bărbatul care acum avea un chip și nume. Era „Tata”. El a privit-o scurt, surprins de ținuta neprotocolară, dar și-a mascat rapid reacția în spatele fumului țigării. Stătea lejer, picior peste picior. Fiind o fină observatoare, a înțeles deplin calitatea vieții acestui om, când a citit rapid, pe talpa ce s-a arătat câteva secunde, numele unei firme cunoscute. Nu ar fi crezut că, vreodată, o să recunoască asta, dar acest „Tata”, se potrivea perfect în toate poveștile, pe care și le-a imaginat, ba pictor, ba polițist, plus alte nenumărate profesii, care mai de care mai romanțate. Odată chiar pilot. Și-a așezat picioarele sub ea în fotoliu și și-a sprijinit obrazul în palmă, privind-o.

– Ce mai face mama ta? a întrebat din senin. Nu am văzut-o de patruzeci de ani... a completat.

Ea s-a uitat la el, surprinsă. „Cât de ușor trece la esențe, renunțând din start la etapele facile ale unei discuții!” a constatat. Bărbatul s-a ridicat greoi de pe fotoliu și a luat dintr-o vitrină, o casetă de lemn. A deschis-o, a scos conținutul pe măsută (papiote de ață, ace de gămlie, nasturi) și din fundul dublu al casetei, a scos o fotografie. A privit-o îndelung, fără să schițeze nici un gest. Doar privea. Și tăcea. Într-un târziu, ca în transă, a început să povestească.

– În duminica aceea, ieșisem în oraș. Eram cu un prieten. Ne plimbam agale prin centru. El povestea vrute și nevrute. Eu ascultam plictisit, a spus după un timp. Eram tânăr și aveam succes la femei. Mă distra când le vedeam cum se pierd la o simplă privire. Uneori mă jucam cu sentimentele lor, alteori mă abandonam sălbăticiei carnale, dar niciodată nu am iubit. Niciodată! În duminica aceea, la un moment dat, ne-au depășit două fete. Am sesizat cu coada ochiului un profil frumos, niște

bucle negre fluturând în vânt și în urma lor, a ei, un suav parfum de salcâm. Am privit-o atent. Pășea într-un fel regal, cu spatele drept, fără să își miște șoldurile ca alte femei. Picioarele lungi, talia subțire și brusc un chicot, un clopoțel parcă... Era mama ta, a spus. Am simțit că acel răs trebuie să fie al meu și numai al meu, pentru totdeauna! a continuat. Și am grăbit pasul, spre mirarea prietenului meu care s-a mobilizat imediat, adulmecând vânătoarea. Le-am depășit, ne-au depășit ele, ne zâmbeam, deveneam serioși, râdeam, le-am invitat la film, la o înghețată, iar seara când am condus-o la căsuța unde stătea în chirie, am vrut să o sărut. S-a ferit. Zâmbetul i-a dispărut. Pentru prima oară, am știut că nu pot merge mai departe. Atâta tot că nu cunoșteam noul joc și din păcate, mi-am ignorat intuiția. În noaptea aceea am visat-o. Repetitiv. Obsesiv. O vedeam în două ipostaze. Una, trecând pe lângă mine, mirosind a salcâm și cealaltă cu privirea de gheață. În zori, obosit, înainte de a merge la lucru, am cotit-o spre strada ei. M-am așezat pe bordura trotuarului de peste drum și am fumat țigară după țigară, urmărind lumina ce s-a aprins, umbra de după draperii, lumina ce s-a stins și când credeam că ar trebui să iasă pe ușă m-am ridicat, am trecut strada și m-am apropiat de poartă, ca să o întâmpin. Și am așteptat... până m-a trezit sirena de la uzină care țiuia peste oraș anunțând ora șapte și începerea programului de lucru. Am înjurat și am fugit spre fabrică. Nu mai întârzasem până atunci. I-am povestit prietenului meu ce am pățit și el m-a informat, pentru că știa zona, că acolo casele au două intrări. Una la șosea și una prin fundul grădinii spre câmp și că pe acolo merg spre fabrica de tricotaje, majoritatea muncitorilor din cartier, pe scurtătură. Ne-am distrat, dar eu am rămas cu o amăreală în suflet. Deși trăgeam din greu la normă, ca să recuperez întârzierea, gândul îmi era numai la ea. Era clar că trebuia neapărat să o văd. Unde să o aștept? La care poartă? Și ce s-i spun? Cum să o abordez? O voiam atât de mult încât mă dureau oasele de dor. Brusc, am avut o revelație. M-am dus la maestru și l-am rugat să îmi dea un liber. Probabil că aveam o figură de nerefuzat. Mă știa de crai, nu a zis nimic și m-a învoit, dar i-am simțit privirea cum mă urmărea

în timp ce realmente am luat-o la fugă spre vestiar. Am alergat până acasă. M-am spălat, m-am bărbierit, mi-am călcat o cămașă și în timp ce făceam toate astea îmi era din ce în ce mai clar ce urmează să fac. Când am fost îmbrăcat și încălțat, m-am așezat pe un scaun și am aprins o țigară. Îmi tremura mâna atât de tare încât abia reușeam să prind cu buzele, filtrul. O fracțiune de secundă m-a apucat groaza, dar m-am ridicat și am pornit val vârtej, știind că dacă mă opresc acum, nu o voi mai face niciodată. Am trecut prin piață și am cumpărat un buchet imens de cale. Albe. Doamna de la care le-am cumpărat, mi-a spus „Condoleanțe!”. Eu am zâmbit. Nici eu nu știu de ce am ales calele, dar imaginea ei era ca puritatea acestor flori, care de obicei, așa ziceau bătrânii, se duceau la înmormântările tinerilor, dar asta am aflat mai târziu. M-am așezat strategic la poarta fabricii de tricotaje, în așa fel încât să fiu văzut de la distanță. Oricum buchetul și ținuta mea, într-o zi de luni, la poarta unei fabrici, erau vizibile și de pe lună, cred, a zis „Tata”, zâmbind, pentru prima oară. – Ieșeau femei după femei pe porțile larg deschise și la câțiva metri de mine se despărțea șuvoiul, ocolindu-mă ca pe o stâncă așezată în calea apelor. Nu mai aveam emoții. Eram de neclintit, calm și de-a dreptul inconștient. Am văzut-o de la distanță. Când ni s-au întâlnit privirile, ea, s-a oprit brusc. S-a uitat buimăcită la mine și încet și-a dat o șuviță de păr după ureche. În spatele ei, mulțimea de muncitoare se despica, trebuind să o ocolească. Stăteam ca doi comandanți de oști, față în față, privindu-ne de la distanță, cântărindu-ne forțele și intențiile. Se formase un culoar în mulțime și prin acesta, ea, cu pași înceteți a pornit spre mine, susținându-mi privirea. Pe cum se apropia, aveam impresia că dispar toate sunetele din jur, și din mine. Când s-a oprit în fața mea, cu o dispereare sălbatică în ochi, i-am cotrobăit în privire, încercând să îi alung teama. Am așezat un genunchi în pământ, i-am întins buchetul de cale și am întrebat-o „Vrei să fii soția mea?”. Câteva secunde, cât secole de lungi, m-a privit, pe fața ei trecând zeci de expresii, cu o viteză fulgerătoare, apoi a pufnit în răs. Și râdea și râdea, cu o poftă nebună, în care clinchete de clopoței au umplut liniștea aia mare de dinainte. Stăteam ca prostul, în

genunchi, cu un buchet enorm de cale în mâini, cu pantalonii de stofă plini de praful drumului industrial și cămașa transpirată, în fața unei femei frumoase ce râdea. Și culmea nu îmi păsa. Nu doream nimic altceva decât să îi aud râsul și atât. S-a oprit din senin, mi-a luat buchetul din mâini, privindu-mă serioasă, foarte serioasă, printre albul calelor și a zis „Da!”.

A ridicat ochii de pe fotografie și a așezat-o pe măsuță. A privit un timp papiotele și acele de gămlie, apoi cu gesturi mărunte le-a așezat în caseta de lemn, s-a ridicat și a pus-o înapoi în vitrină. După ce s-a așezat în fotoliu a sprijinit fotografia de vaza de pe măsuță. Și-a aprins o țigară și nu a mai scos nici un cuvânt. Se uita în gol și fuma.

A fost seara în care femeia a explorat, dureros, pentru întâia oară, nimicul.

A amuzat-o privirea scurt-admirativă a fețișcanei de la garderobă și felul semi profesionist cu care a încercat să mascheze impresia puternică pe care i-o făcuse „Tata”, cât au așteptat să fie conduși la masa rezervată. „Tata” îi oferise brațul încă de când au coborât din mașină. În privirea aia, a garderobierei, era și un pic de invidie și de dispreț tipic feminin, când a măsurat-o scurt și pe ea. La sosirea șefului de sală, felul în care l-a salutat acesta pe tata și răspunsul la salut, plus timbrul vocii când a prezentat-o, „fiica mea”, a făcut-o pe garderobieră să roșească. Atunci „Tata” a pus mâna peste mâna ei, mângâind-o ușor. Și așa, înlănțuiți, cu pași lejeri, s-au îndreptat spre o masă, așezată chiar lângă ringul de dans. „Tata” a zis „ca de obicei” fără să consulte meniul, iar ea a repetat mecanic „la fel, vă rog” deși nu știa ce conține comanda. Mișca paharul de coniac, într-o legănare ușoară, abia perceptibilă, urmărind balansul băuturii cum alunecă pe interiorul cristalului. Lua câte o înghițitură mică, apoi se juca iar câteva secunde, privind-o din când în când ușor amuzat, cum ea îi imita aproape fiecare gest, până într-atât încât și bucățelele de friptură, aduse între timp, le felia în același timp cu el, le încărcă cu cutitul pe furculiță în același timp și tot în același timp le ducea la gură. Era un joc ciudat al provocării și așteptării reacțiilor, care îi amuza și lega

între ei punți firave, dar rezistente. Apoi au ieșit pe terasă la o țigară, au fumat în tăcere, iar la întoarcere, tata a făcut un semn discret către orchestra de pe scenă și aceștia au început să cânte un vals. Valurile Dunării. Un fior ciudat i-a controlat scurt coloana la sunetul primelor acorduri. De unde știa tata că era valsul ei preferat? A întins mâna și a invitat-o pe ringul de dans. Se roteau ca într-un vis, pe valuri ușoare, plutind în barca aceea pe care a construit-o cu el în imaginație, când avea vreo doisprezece ani. Tata, atunci, vâslea rotind barca, făcând-o să rădă în hohote, după ce au hotărât să-și încerce opera comună încropită din resturile pe care le-au găsit în curtea bunicii, așa a povestit într-o compunere cu titlul „Cum mi-am petrecut vacanța de vară”, trebuind iar, să închidă gura colegilor care o necăjeau că nu are tată. Pașii lor se completeau perfect în ritmul acela de un-doi-trei, un-doi-trei și Dunărea a devenit mai albastră și mai lină, când la final, solistul a anunțat la microfon, în aplauzele celorlalți meseni „Acesta a fost primul vals al domnului X cu fiica sa, pe care a regăsit-o după patruzeci de ani”. I-a sărutat mâna galant, a condus-o la masă și după ce s-au așezat, i-a întins o cutiuță de catifea. Când a deschis-o, ochii i s-au umezit instant. Un inel filigranat, de aur, cu o piatră neagră de onix în care era montat un mic diamant, strălucea în fața ei. „De unde a știut el, că și-a promis unul, exact la fel, după ce scapă de ratele la bancă?” s-a întrebat, în timp ce încerca inelul. I se potrivea perfect. – Mulțumesc, tati! a îngăimat, zâmbind.

Asta a fost seara în care copilul din ea a simțit valoarea celor trei silabe așteptate de o viață.

După ce te-ai născut, mama ta era foarte obosită de treburile căsuței unde stăteam cu chirie și de energia ta, care efectiv o seca. Eu lucram de dimineața până seara la un birou ce se ocupa de aprovizionarea aprozarelor din județ, îmi schimbasesm serviciul ca să nu vă lipsească nimic și cumva, dar asta se întâmplă în majoritatea cuplurilor, am pierdut din vedere lucruri esențiale, ca de exemplu un buchet de flori sau o cină romantică. Eram tot timpul ca scos din cutie, mama ta avea grijă de asta și nici nu am sesizat când

m-am trezit atras de o învățătoare, cu care mă întâlneam la cofetăria unde îmi beam cafeaua în pauza de masă. Era elegantă, calmă, mirosea tot timpul bine și avea un fel de a purta discuții, care mă subjugă. Rapid am ajuns un cuplu și doar dorul de tine mă mai chema acasă, căci lacrimile mamei tale mă scoteau din minți. Mă alungau. Nu suport să văd o femeie plângând! a mai zis, povestind tranșant, asumat, ce s-a întâmplat atunci. Nu suport, pentru că nu sunt capabil să îmi asum vina cauzei lor! a mai spus, privind-și fiica, direct în ochi.

Asta a fost clipa în care, femeia s-a gândit că totuși există o șansă pentru tagma bărbaților. Doar s-a gândit.

– Într-o zi, la pauza aceea de cafea de la cofetărie, în timp ce toată masculinitatea mea tresălta în prezența amantei, s-a așezat la masă cu noi, tăcută, mama ta. Nici nu sesizasem că ne privea de ceva timp de la o altă masă. Și-a comandat o cafea și ne privea curios și disprețuitor. Nu m-a întrebat nimic, ci doar ne privea când pe mine când pe amanta mea. Eram pus într-o situație extremă. Amantei nu îi povestisem că sunt însurat și că am un copil, dar privirea mamei tale i-a spus că ceva nu e în ordine și jenată de situația aia tensionată, a întrebat „Ea, cine este?”. – Atunci s-a declanșat dezastrul. Masculul din mine, înfierbântat de seducția anterioară și răcorit de apariția mamei tale, a reacționat ca un idiot. Nu am înțeles că mi se acordase ultima șansă. Nu am știut să profit de ea și am zis „Nu știu! Nu o cunosc!” a zis „Tata”, evitând privirea femeii. – Nici nu știu când a început să fluture fața de masă, să sară ceștile de cafea, ți-gările, chibriturile și scrumul ce ne murdărea hainele. A rămas o liniște de mormânt, întreruptă doar de scrâșnetul mesei ce s-a rostogolit câțiva metri mai încolo. Până ce mi-am scuturat pantalonii și cămașa de mizerie, mama ta plecase. În timp ce ridicam scaunele căzute și masa, luam decizii disperate, încă agățat de efectele seducției, încă anesteziat de carnea ce dorea femeia de lângă mine. Și am plătit pentru ele. Chiar am plătit! spuse și își aprinse o țigară. – I-am spus adevărul de-a fir a păr, ca un copil ce turuie la tablă, disperat să o convingă pe doamna învățătoare că știe

lecția. I-am jurat că-i voi fi credincios toată viața. Și am fost. Treizeci și opt de ani. Până acum. Pentru că iertarea ei mă despărțea definitiv de tine, chiar și dincolo de moarte. Mi-am imaginat că o să avem un copil al nostru. Mi-am imaginat. Așa cum mi-am imaginat de multe ori cum va fi când noi doi, ne vom întâlni, într-o zi... – Ea era foarte bogată. Asta a compensat cumva lucrurile. M-a răsfățat cu excursii, haine făcute la comandă la Casa de Modă, spectacole, concedii în străinătate, bijuterii – a mai spus, rostind cuvintele cu mare greutate ca și cum le-ar fi scos din gură cu o răzătoare ce-i sângera gâtulejul.

Acesta a fost momentul în care femeia a experimentat mila.

Cele două săptămâni de concediu au trecut repede. Una peste alta, au creat o legătură, s-au analizat, au dansat, s-au plimbat și au învățat să tacă împreună. Urma să se întoarcă la el peste câteva luni, când comenzile de la firma sa se mai răreau și prezența ei nu mai era necesară. Și-au luat rămas bun în gară. El a strâns-o tare în brațe și a vrut să zică ceva, dar s-a răzgândit, ridicând ușor din umeri. Îl privea pe bărbatul elegant, cum rămâne în urma trenului, neclintit pe peron, din ce în ce mai mic.

Aceea a fost clipa în care a realizat că avea un motiv să se întoarcă. Avea tată.

Nu trecuseră decât două zile de când s-a întors acasă. Lucra la calculator pe situația rulajului din ultimele două săptămâni. Constata multumită că angajații micii ei firme și-au făcut treaba bine. Așa spuneau cifrele. Apoi a sunat telefonul. Asculta vocea de la celălalt capăt, neînțelegând de la început sensul cuvintelor. – Mă auziți? insista cineva. Alo!... Alo!... – Voi veni! a răspuns într-un târziu și lacrimi grele ca roua în surplus, s-au rostogolit din ochii neplânși de ani.

Asta a fost ziua în care ziua... și-a pierdut lumina.

Vorbind la telefon, ca să organizeze funeraliile, a aflat de la un verișor, pe care nu îl cunoștea, că „Tata” era bolnav de cancer în fază terminală și ieșise din spital pe proprie răspundere și că lua

morfină, după ce ea, pleca la culcare. Că în permanență cineva era în preajma lor când ieșeau în oraș, ca să îi acorde ajutor în caz că i se făcea rău, dar regula pe care a impus-o era discreție totală. Că a organizat cele două săptămâni cât a stat ea acolo, până la cel mai mic amănunt. Și că era... fericit. A ajuns în oraș foarte de dimineață. Și-a lăsat bagajul la gară și s-a dus direct la capelă. A luat cheia de la portar și urcând pe terenul în pantă, o revoltă surdă i-a inundat toată ființa. Simțea nevoia să lovească ceva, pe cineva, să urle, să-și muște mâinile, să-și scoată ochii, inima, plămânii... A deschis ușa capelei și după ce a intrat, s-a închis cu cheia pe dinăuntru. S-a sprijinit cu spatele de ușile mari, lăsându-se să alunece pe podeaua rece. Cu ceafa lipită de ușă, a început să urle, pe un ton jos, ca un zumzet, sunetul iritându-i faringele. Apoi vocea a devenit țipăt prelung și ascuțit, ca scrâșnetul unor frâne. S-a târât în patru labe până la masa funerară, s-a prins de picioarele mesei și s-a ridicat, ținându-se de capacul sicriului care era deja înșurubat. Zdrelindu-și degetele, a desfăcut fiecare șurub. A prins capacul cu ambele mâini și dintr-o smucitură l-a răsturnat pe partea cealaltă. Nu a auzit sunetul înfundat al lemnului, nici că cineva strigă la ușă, nu mai auzea nimic înafară de furia ce îi clocotea în creier, ca un tunet discontinuu. Și el, stătea acolo cuminte, zâmbind. Da! Zâmbind! Și asta a scos-o din minți. Și... l-a lovit. Încă odată... l-a lovit. Cu pumnii mici de femeie, lovea, bătucind, costumul din stofă de cea mai bună calitate, în ritmul frenetic revăzând pașii de pe holul tribunalului, pașii lui un-doi-trei, pașii de pe peron și cuvintele înghițite înainte de ultima îmbrățișare. Apoi, cineva a smuls-o de acolo. Restul a decurs normal, ca la orice înmormântare. Așezată pe un scaun la căpătâiul sicriului, înregistra fiecare mișcare. Controla spațiul dintre ceilalți și defunct, ca un câine credincios ce își păzește stăpânul. Aproape că a mârâit când s-au apropiat niște necunoscuți, să îi prezinte condoleanțe. Din mulțimea aia de oameni nu știa pe nimeni, dar se pare că ei o cunoșteau și chiar foarte bine. Când coloana se îndrepta spre groapă, a auzit pe cineva spunând „Izbitor ce seamănă! Dacă aș fi văzut-o pe stradă, o recunoșteam dintr-o mie! Același mers, aceeași atitudine!

Frumoasă femeie! Doamne cât ne-a mai povestit despre ea!”. Apoi, a auzit bubuitul înfundat al primului bulgăr de pământ, pe care cineva îl pusese în mâna ei, dirijându-i pumnul întredeschis spre groapă. Sunetul acela s-a amplificat în miliarde de tunete și detunături, înfundându-i urechile, închizând înăuntru, furtuna devastatoare ce urma să vină. Și i s-a făcut frică. Cumplit de frică. Le-ar fi vrut eliberate afară, dar tunetele odată plecate însemnau și sfârșitul. Acceptarea evidentului sfârșit. Și nu putea face asta. Nu acum, când în sfârșit, l-a regăsit. Răstignită între ideea de a înțelege finalitatea, lăsând tunetele să iasă afară și dorința disperării, că nu s-a sfârșit, a decis brusc să prelungească răspunsul. Nu ea! Nu! În această amânare, putea fi un moment de care să se agațe ca să își continue viața. Și-a luat capul în palme. Parcă o lovea ceva, extrem de dureros în ceafă, amețind-o. S-a întors cu spatele la groapă și așa cu capul în mâini, a luat-o la fugă pe aleea ce urca dealul. Țipa. Subțire, ca tăișul unui paloș ce desparte viața de moarte, țipa. Fetița de trei ani de pe holul tribunalului, alerga după țipătul lung și în gol „Tatiiiiii!!!” Cineva i-a făcut o injecție și a adormit.

Cu picioarele atârând, așezată pe placa de ciment mozaicat turnată cam înalt, privea locul gol în care, cândva, va pune o fotografie. Cândva, sau poate, niciodată. Și-a aprins o țigară. Urmărea fumul care se înălța printre crengile imensului castan, ce adumbrea aerul încins de toamnă târzie. Dintr-odată, în liniștea din jur, s-a auzit un pocnet. Sec. Lângă ea căzuse o castană. „Lângă cripta, în care voi fi depus alături de greșeala vieții mele, am plantat un castan în urmă cu foarte mulți ani, cu gândul că într-o zi vei veni acolo. Florile lui îmi vor fi lumânări, albe, ca albul calelor din vara aceea, iar fructele, țepi, de octombrie, care îmi vor aminti de toate zilele tale de naștere la care nu am fost prezent. Te voi duce zilele astea să vezi castanul”. Femeia, a mângâiat castana dezgolită de țepi. Netezimea fină a cojii, s-a încălzit în palma ei, parcă mirosind a eugenia. A zâmbit.

În aerul încins de toamnă târzie, o pereche de tineri, ținând între ei, protector, o fetiță, privesc cerul printre crengile unui imens castan.



Cristian MUNTEAN

Dialogul ca exercițiu spiritual

EXERCITII
DE ADMIRATIE

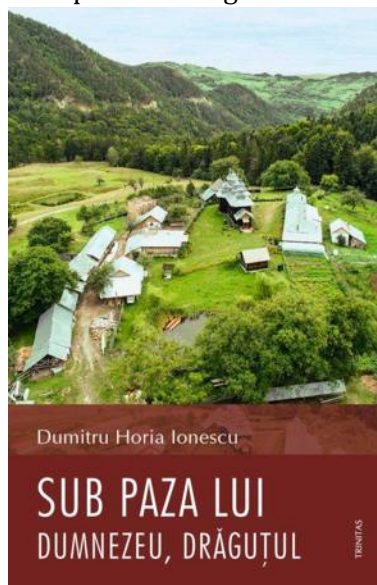
Dumitru Horia Ionescu, *Sub paza lui Dumnezeu, drăguțul*,
prefață de Teodor Baconschi, București, Editura Trinitas, 2022

Dacă ar fi să rezum într-o propoziție cartea de eseuri a lui Horia Ionescu aş face-o după cuvintele pe care Kandinsky le-a scrijelit cu dalta pe casa sa din Murnau: „Frumosul e ceea ce vine din lăuntrul tău”. Acesta e sentimentul care m-a stăpânit pe întreg parcursul cărții luminându-mi setea de a-l descoperi în cuvinte pe Dumitraș.

Îl întâlnisem cu douăzeci de ani în urmă în cabinetul patriarhului Teoctist, alături de mama sa Lidia, vorbind cu venerație de bunicul lui, părintele Dumitru Stăniloae. Auzisem o mulțime de povești despre ei în casa părintească, de când eram mic, dar nu i-am întâlnit niciodată până atunci. Era o legătură de familie pe care o înnoadam din nou, ei rememorând amintirile legate de familia mamei, iar eu refăcând puzzle-ul amintirilor din poveștile bunicului sau ale mamei. Nu vorbeau prea mult, dar știau mereu unii de alții. Nici azi nu pot să-mi explic de ce nu l-am cunoscut personal pe părintele Stăniloae în condițiile în care bunicul se întâlnea destul de des la București cu dânsul.

M-a fascinat la Dumitraș, nu doar căldura sufletească, ci și seninătatea de a privi lumea, modul relaxat de a fi orientat în cultură, fără pretenția de a da lecții, și bucuria dialogului care-l face să câștige prieteni, cum spune el. Eram interesat să văd cum a rezolvat el relația nepot – bunic într-un timp în care erai mereu criticat că nu poți ajunge la valoarea bunicului. Am înțeles din felul lui de a privi lucrurile că nu e necesar să ajungi la valoarea lui, ci să-i păstrezi memoria

vie. Asta face Horia Ionescu prin tot ceea ce scrie, prin emisiunile la care participă și prin evenimentele pe care le organizează.



Cartea de față cred că este mai degrabă rodul prietenilor, decât dorința autorului. Profesorul Marius Vasileanu, editorul cărții, cu acribia cunoscută, a îngrijit ediția selectând textele din publicațiile în care au apărut, grupându-le tematic, în șase capitole cu titluri incitante: *Dumnezeu vindecătorul*, *Exerciții de gândire*, *Răbdarea ca sonet*, *Omul vitruvian*, *Tabula rasa* și *Ce poate fi mai important în viață*.

Eseurile lui Dumitraș se bucură de inspirata prefață a domului Baconschi, unul dintre cei mai lucizi gânditori ai fenomenului religios de azi, care ne propune o cheie de lectură a textelor, prin

prisma unui scriitor ce „e învățat fără ostentație, onest fără pretenția superiorității morale și dornic să dialogheze cu un public aflat dincolo de profesiștii credinței... preocupat de marea temă a întâlnirii dintre Evanghelie și umanitate (mai ales cea occidentală) de azi”, preocupat de „recuperarea decenței fundamentale a omului pre-modern și utilizarea ei creativă, într-un context temporal radical schimbat de revoluția științifică, de predominanta mentalitate antropocentrică și de ambianța fragil democratică a lumii în care trăim” (pag. 6).

Una din întrebările care ar putea argumenta apariția acestei cărți în peisajul sufocant al cărților tipărite azi este formulată chiar de autor într-unul din eseuri intitulat: „Teologia de zi cu zi”, unde se întreabă dacă există un loc pentru teologie în jurnalism. Mi se pare că întreaga carte răspunde, fără să-și propună neapărat, acestei nevoi, prin aspirația pe care o postulează, aceea de a lumina existența diurnă într-un sens vindecător, repunând în „piața ideilor” teme precum integritatea, cinstea, admirația sau credința.

Teologia, ne spune autorul, este capabilă să regenereze în om sensul pozitiv, spiritual, al existenței. Cartea este din acest punct de vedere un argument prin analizele pe care le generează și prin concluziile pe care le cuprinde, în formule de cele mai multe ori duhovnicești chiar și atunci când temele nu au neapărat un subiect teologic.

Primul grupaj de texte, adunat sub titlul: „Dumnezeu vindecătorul” atrage atenția prin temele teologice, care nu se opresc, doct, la niște adevăruri transmise intelectual, ci sunt adevărate mărturisiri de credință – vindecătoare – pentru că în căutarea spirituală, impulsionată de viață duhovnicească, mărturisirea e vindecătoare. (pag. 16)

De aceea sfințenia poartă pecetea legăturii dintre Dumnezeu și om, spune autorul, a dorinței și stăruinței omului de a mărturisi dragostea lui Dumnezeu. Sunt admirabile referințele intertextuale din opera părintelui Stăniloae. Ai senzația că e vocea care-i ordonează șirul ideilor dându-le rotunjime duhovnicească.

De mare forță narativă este tabloul lui Caravaggio: „Convertirea lui Saul” în care Dumitraș vede jocul de lumină și umbră care schimbă prigonitorul în convertit și ne face să privim realitatea autonomiei noastre intelectuale exclusiv prin rugăciune, pentru că doar așa ne putem schimba precum Pavel. (pag. 31)

Nu pot trece cu vederea nici peste exegezele anumitor pericope evanghelice, cu plusul lor de originalitate, de care amintea domnul Bacon-schi în prefața cărții, descoperindu-ne un autor viu, cunoscător al Scripturii dar și al curentelor exegetice din Occident la care, din păcate (uneori), noi ortodocșii nu prea facem referire.

Autorul ne provoacă la adevărate exerciții de gândire filtrate într-o înțelegere cât se poate de duhovnicească a evenimentelor pe care le pune în discuție fie că scrie despre Portugalia anilor 1930, din perspectiva „Cărții Neliniștilor”, a lui Fernando Pessoa, fie despre celebrul pianist austriac Paul Wittgenstein, rămas fără o mână în Primul Război Mondial, fie că pune în discuție cunoscutul film creștin „Ostrov”, și exemplele ar putea continua.

De fapt ne amintește continuu de „vocația credinței”, prin care omul nu se limitează la o prezență pur biologică în lume ci este chemat să se aventureze în experiențe spirituale semnificative.

Dacă în romanul „Particulele elementare” Michel Houellebecq vedea ca singură soluție de salvare a unei umanități ce alunecă treptat spre solitudine, cruzime și indiferență, o mutație de ordin genetic a individului, Dumitraș ne invită să „urcăm” împreună pe „Scara” lui Ioan Climax (sf. Ioan Scărarul), pentru că doar credința în Dumnezeu dă sens viitorului.

Chiar dacă nu și-a propus, cartea lui Horia Ionescu poate reprezenta un mod de a face teologie în lumea de azi, ce nu mai are răbdare cu lecturile fundamentale pentru că îi lipsește „exercițiul de admirație” al lecturii și nu mai pare atrasă de o mulțime de cărți „tehnice” pentru că s-a pierdut relația autor-cititor prin multitudinea definițiilor. Dumitraș ne amintește cuvintele lui Saint-Exupery: „ochii sunt adesea orbi.

Trebuie să căutăm cu inima". Aceasta ar fi și invitația Mântuitorului.

Cartea lui Dumitraș ne familiarizează și ne invită la lectură când ne vorbește de „Frații Karamazov” a lui Dostoievski, de „Jurnalul unui preot de țară” al lui Bernanos, de „Commedia” lui Dante, de „Metamorfozele” lui Ovidiu, iar bibliografia ar putea continua cu multe alte titluri pe care cititorii le vor putea descoperi la lectura cărții. Referințele sunt la fel de incitante când scrie despre filme, tablouri celebre sau evenimente din viața cotidiană a lumii.

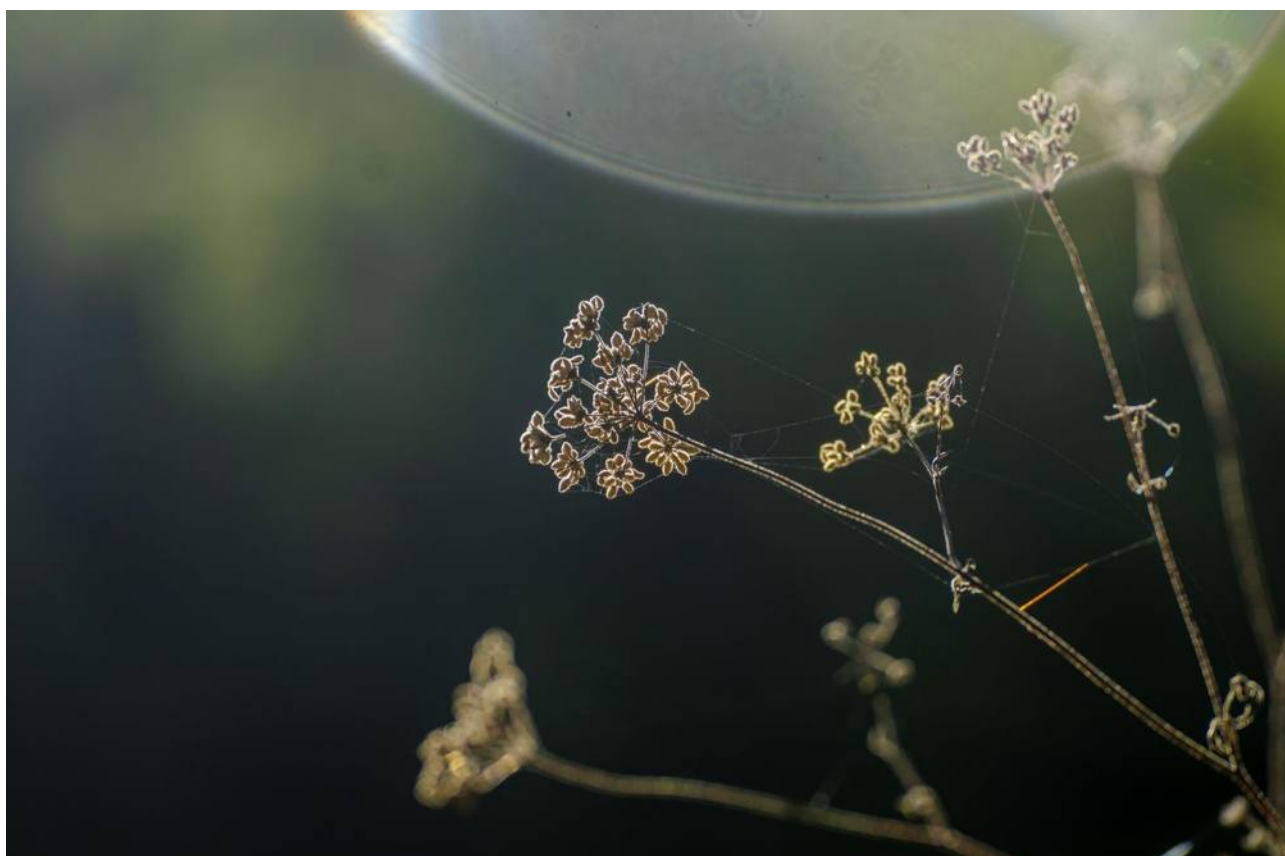
Rămâi fascinat de modul în care filtrează evenimentele într-o cheie creștină cu mare bun-simț, fiind convins că pecetea teologiei face ca lucrurile și faptele să nu se învechească, ci să devină atemporale.

De la articole teologice care expun teme curente asupra credinței și a anumitor pericope

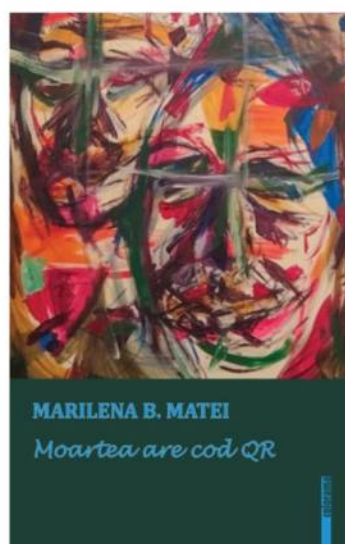
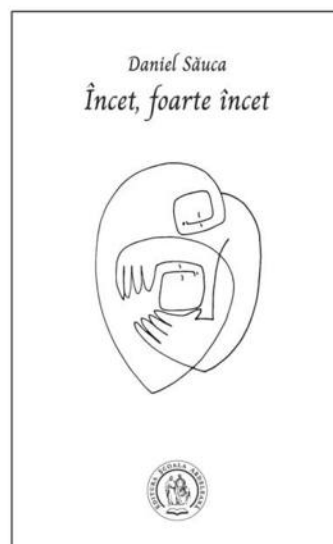
evangelice, la critica de întâmpinare a unor romane, care au făcut istorie în literatura lumii, Dumitraș ne poartă de mână prin locuri numai de el explorate, făcându-ne părtași la Frumosul din lăuntruul său.

Nu cred că Mântuitorul ne cheamă la altceva decât la descoperirea acestui frumos din noi în chipul smerit al celui ce dăruiește și nu cred că părintele Stăniloaie a avut alt program teologic în opera lui.

Într-una din recente audiențe, Papa Francisc s-a adresat tinerilor preoți și seminariști amintindu-le cei patru stâlpi, pe care se sprijină activitatea lor pastorală: spiritualitate, cultură, misiune și comunitate. Dacă ar fi să le recomand un manual n-aș avea nici o ezitare... ar fi cartea lui Dumitru Horia Ionescu.



AM PRIMIT LA REDACȚIE:





ISSN 2952-430X



9 772952 430006